

JUGOSLOVENSKI PREGLED

*INFORMATIVNO DOKUMENTARNI
PRIRUČNIK O JUGOSLAVIJI*

DECEMBAR 1958

12

JUGOSLOVENSKI PREGLED

GODINA II
DECEMBAR 1958

Uredivački odbor

Predsednik NIKOLA MINČEV. *Članovi*: BOŽIDAR ĐUROVIĆ, dr PAVLE KOVAČ, dr HERBERT KRAUS, SMILJA MESARIĆ, ANTE NOVAK, JOVAN POPOVIĆ, MILADA RAJTER, VOJO RAKIĆ, NIKOLA ROT, ALEKSANDAR ŠOKORAC, STANA TOMAŠEVIĆ, dr TONE VRATUŠA.

Glavni urednik BOŽIDAR ĐUROVIĆ

Izdavač

PUBLICISTIČKO-IZDAVAČKI ZAVOD »JUGOSLAVIJA«, BEOGRAD, Terazije 31

SADRŽAJ

DRUŠTVENO I DRŽAVNO UREĐENJE

Prava i dužnosti čoveka, građanina i proizvođača.....	471—478
Savezna narodna skupština.....	479—480
Sednice republičkih narodnih skupština	480—482
Savezno izvršno veće	483
Sednice republičkih izvršnih veća	483—484

POLITIČKE I DRUŠTVENE ORGANIZACIJE

Savez društava ekonomista Jugoslavije	485—486
Plenumi centralnih komiteta Saveza komunista narodnih republika	487
V Kongres Saveza književnika Jugoslavije.....	487—488
II Kongres istoričara Jugoslavije.....	488

PRIVREDA

Savezni društveni plan za 1959 godinu	489—492
Stočarstvo	493—500

SOCIJALNA POLITIKA I NARODNO ZDRAVLJE

Tuberkuloza	501—502
-------------------	---------

KULTURA

Prosvetni savet Jugoslavije	503
Istraživanja šumske vegetacije	504—506
Učešće Jugoslavije na Opštoj međunarodnoj izložbi u Briselu	506—508

FIZIČKA KULTURA I NARODNA TEHNIKA

Međunarodna takmičenja jugoslovenskih sportista u 1958	509—512
--	---------

SPOLJNA POLITIKA

Međunarodni ugovori zaključeni u drugoj polovini 1958	513—514
---	---------

PRAVA I DUŽNOSTI ČOVEKA, GRAĐANINA I PROIZVOĐAČA

Društveno i političko uređenje Jugoslavije karakteriše se aktivnom ulogom radnog čoveka, proizvođača u svim oblastima društvenog života. Takav položaj radnog čoveka omogućen je novim društvenim odnosima koji se zasnivaju na društvenoj svojini nad sredstvima za proizvodnju. Radni čovek-proizvođač postaje »nosilac društvene funkcije upravljanja proizvodnjom i, u isto vreme, aktivni učesnik u funkciji raspodele društvenog produkta« (Program SKJ, str. 181—182). S druge strane, novi socijalistički društveni i politički odnosi u Jugoslaviji mogu se sagledati kroz niz prava radnog čoveka, koja isto tako pokazuju njegov položaj i ulogu. Ustvari, »društveno-ekonomski sistem socijalističke demokratije može stvarati i razvijati samo aktivan, materijalno i moralno zainteresovan pojedinac, čovek i građanin. Lična, politička, socijalna, ekonomska, kulturna i druga prava građana postaju tako sastavni deo političke organizacije Jugoslavije« (Program SKJ, str. 181—182).

Političko uređenje Jugoslavije sadrži široku skalul prava, koja, pored ostalih sredstava kojima se učvršćuje položaj čoveka u našem društvu, garantuju ljudsku ličnost, njenu slobodu i nezavisnost. Sva prava koja danas uživaju građani Jugoslavije nisu nova, poznata jedino u socijalističkom društvu i političkom uređenju. Među tim pravima ima i niz klasičnih, tradicionalnih koja predstavljaju tekovine ranijih epoha borbe čovečanstva za oslobođenje čoveka. Što se tiče Jugoslavije, poređenje sadašnje skale t. zv. novih i starih prava sa pravima koja su bila zagarantovana u predratnoj Jugoslaviji pokazuje da je i niz tradicionalnih prava građanin Jugoslavije počeo da ostvaruje tek u okviru socijalističkog društvenog i političkog uređenja. Međutim, zahvaljujući istovremenom razvijanju novih društvenih i političkih odnosa, radni ljudi Jugoslavije stekli su i niz novih prava. U skladu s pravima utvrđene su i dužnosti građana koje predstavljaju dopunu i potvrdu samih prava.

Sva ta prava i dužnosti formulisana su u Ustavu i zakonodavstvu, koje istovremeno i daje osnovne garancije za njihovo ostvarivanje. Međutim, time se ne iscrpljuje i stvarna mogućnost njihovog ostvarivanja. Za to je potrebna i odgovarajuća društveno-ekonomska baza koja u odnosu na sva postojeća prava još nije dovoljno široka. Zapravo za ostvarivanje ovih prava nužno je stalno širenje i učvršćivanje odgovarajuće materijalne i političke baze, uklanjanje zaostalosti, ostataka prošlosti i podizanje prosečnosti naroda, tj. ukidanje društvenih odnosa »iz kojih mogu nići stvarne nejednakosti, nepravde, privilegije i potčinjavanja« (Program SKJ, str. 182). Istovremeno, to vodi i jačanju demokratskih oblika društvenog samoupravljanja preko kojih radni čovek obezbeđuje ostvarenje svojih demokratskih prava. U tome važnu ulogu imaju i udruženja građana, koja, budući da predstavljaju deo mehanizma društvenog samoupravljanja i u vezi s tim političkog sistema Jugoslavije, omogućuju radnom čoveku da usmeri organizovano svoju aktivnost u ostvarivanju prava.

Lična prava građana

Načelo jednakosti i ravnopravnosti

U Jugoslaviji se načelo jednakosti i ravnopravnosti ispoljava u sledećim pravima:

Jednakost pred zakonom znači da svaki građanin uživa ista prava, odnosno na svakog se primenjuju na isti način zakoni i drugi propisi. Pri tome se svi građani nalaze u istom položaju prilikom primene zakona i drugih propisa, i uživaju odgovarajuću zaštitu i pomoć u ostvarivanju načela jednakosti pred zakonom (čl. 21 Ustava). Društvenom sistemu Jugoslavije tuđe su svaka privilegija bilo po rođenju bilo po položaju.

Jednakost žene sa muškarcem predstavlja neposrednu tekovinu Revolucije. U predratnoj Jugoslaviji žene nisu imale ista prava kao i muškarci. One su bile, naprimer, lišene biračkog prava, nisu im bila dostupna sva zvanja, nisu bile ravnopravne čak ni u porodici. Načelo jednakosti žene sa muškarcem je formulisano u prvim centralnim propisima o narodnooslobodilačkim odborima, »Fočanskim propisima«, koje je doneo Vrhovni štab NOV i POJ, februara 1942. Velika aktivnost žena u Narodnooslobodilačkom ratu i posle oslobođenja u izgradnji socijalizma doprinela je efektivnom ostvarenju ovog prava. Ustav od 1946 je potvrdio ovu ravnopravnost u svim oblastima državnog, društveno-političkog i privrednog života. Za jednak rad u odnosu na muškarce žene imaju pravo i na jednaku nagradu. Međutim, s obzirom na ulogu žene kao majke utvrđena su njena posebna prava. Žena uživa posebnu zaštitu u radnom odnosu (čl. 61—81 Zakona o radnim odnosima). To se ogleda: u zaštiti trudnica i majki (plaćeno odsustvo pre i posle porođaja), skraćenom radnom vremenu u trajanju od šest odnosno izuzetno i osam meseci posle porođaja, a, u izvesnim slučajevima, i dok dete ne napuni tri godine; u specijalnim uslovima pri raspoređivanju trudnice na radno mesto, posebno zaštiti u slučaju prestanka radnog odnosa usled likvidiranja preduzeća; u utvrđivanju poslova na kojima je zabranjen rad žena, a posebno trudnica; pod određenim uslovima žena ne može biti raspoređena na radno mesto izvan mesta svog stanovanja. U okviru zaštite radnika na radu zabranjen je noćni rad za žene. Za presteupe protiv zakonskih odredaba o posebnoj zaštiti žena i majki u radnom odnosu predviđene su određene kazne za privredne organizacije.

Stepen ostvarenja jednakosti žene sa muškarcem pokazuju podaci o njihovom učešću u vršenju nekih javnih funkcija. Na izborima za predstavničke organe 1957 i 1958 u Saveznu narodnu skupštinu izabrano je 19 žena u Savezno veće i 15 u Veće proizvođača; u republička veća republičkih narodnih skupština izabrano je 80 žena, a u veća proizvođača 59; u sreska veća 597 žena, a u veća proizvođača 424; u opštinska veća 2.504, a u veća proizvođača 1.630 žena.¹ Žena-članova radničkih saveta ima 19.987 (oko 16%), a članova upravnih odbora 4.172 (oko 10%).¹

Ravnopravnost građana bez obzira na narodnost, rasu i veroispovest. Građani u Jugoslaviji su ne samo jednaki pred zakonom već i ravnopravni bez obzira na narodnost, rasu i veroispovest (čl. 21 Ustava). Ustav ne priznaje nikakve privilegije po rođenju, položaju, imovnom stanju i stupnju obrazovanosti i utvrđuje da je protivan Ustavu i kažnjiv akt kojim se građanima daju privilegije ili ograničavaju prava na osnovu razlike u narodnosti, rasi odnosno veroispovesti. Isto tako, protivno je Ustavu a time i kažnjivo svako propovedanje nacionalne, rasne ili verske mržnje i razdora. Ovaj princip uživa istovremeno i odgovarajuću krivično-pravnu zaštitu.

Ostvarivanje ravnopravnosti jugoslovenskih naroda ogleda se u uspostavljanju federativnog uređenja zemlje, zasnovanog na postojanju federalnih jedinica — narodnih republika.²

Ravnopravnost uživaju i nacionalne manjine, koje imaju pravo na slobodnu upotrebu maternjeg jezika i zaštitu i razvitak kulturnog života. Ravnopravnost se ogleda u postojanju autonomnih jedinica: Autonomne Pokrajine Vojvodine i Autonomne Kosovsko-Metohiske Oblasti u okviru Narodne Republike Srbije. U ovim autonomnim jedinicama, pored jugoslovenskih nacionalnosti, Srba, Hrvata, Crnogoraca i dr. žive i manjine — Mađari, Šiptari, Rumuni i dr. Da bi se zaštitila prava nacionalnih manjina, princip nacionalne ravnopravnosti nalagao je obrazovanje teritorijalnih autonomija u kojima se na specifičan način garantuju navedena prava i putem kojih pripadnici nacionalnih manjina, zajedno sa ostalim građanima jugoslovenskih nacionalnosti, uživaju i mogu ostvarivati lična, građanska, politička i druga prava.

¹ SGJ, 1958, str. 36—42 i str. 45.

² Vidi: »Federativno uređenje Jugoslavije«, »Jugoslovenski pregled«, jul—avgust 1958, str. 285—287 (71—73).

Osnovna kulturna i jezička prava nacionalnih manjina garantuju, pored saveznog Ustava, i ustavi narodnih republika, kao i statuti autonomnih jedinica i drugi propisi. To se ogleda u pravu nastave u školama na nacionalnim jezicima: u 1957 radilo je 1.450 osnovnih škola sa 4.496 odeljenja i 156.707 učenika (u 1939 postojalo je samo 266 osnovnih škola sa 41.974 učenika); srednjih škola bilo je 288 sa 47.877 učenika, a škola za obrazovanje nastavnčkog kadra 11 sa 1.647 učenika (u 1939 postojale su svega 4 srednje i 1 škola za obrazovanje nastavnog kadra).³ Ostvarivanje ovih prava ogleda se i u postojanju kulturnih institucija nacionalnih manjina: pozorišta, umetničkih društava, biblioteka itd. Isto tako, to se ogleda u mogućnosti upotrebe maternjeg jezika pred sudom, kao i pred ostalim državnim organima. U okviru svih predstavničkih tela, odbornici narodnih odbora i narodni poslanici mogu govoriti, podnositi zakonske i druge predloge na svom jeziku. Nacionalne manjine zastupljene su u narodnim odborima i narodnim skupštinama približno svom brojem stanju. U Saveznoj narodnoj skupštini 29 poslanika su pripadnici nacionalnih manjina, u republičkim narodnim skupštinama 68 poslanika i u sreskim narodnim odborima 1.002 odbornika. Naprimet, odbornika opštinskih narodnih odbora, pripadnika nacionalnih manjina ima 6.377: Šiptara 2.905, Mađara 1.794, Rumuna 321, Slovaka 373, Turaka 277, Bugara 251, Čeha 153, Italijana 89, Rusina 95, Nemaca 35, Vlaha 28, Grka 14 itd. Pripadnici nacionalnih manjina mogu na svom jeziku da podnose državnim organima molbe i pretstavke. Podaci za 1957 pokazuju da je u Jugoslaviji izlazio na jezicima nacionalnih manjina 21 list sa tiražom od 12.340.000 primeraka i 32 časopisa sa tiražom od 1.099.000 primeraka.⁴

Ravnopravnost u pogledu zauzimanja svih javnih službi i položaja. Prema Ustavu svim građanima su jednako dostupne, pod zakonskim uslovima, sve javne službe. Međutim, za svaku službu se postavljaju određeni uslovi u pogledu kvalifikacija u cilju da u službu uđu sposobni službenici i da je uspešno obavljaju. Zato je u skladu sa načelom ravnopravnosti, kao i zahtevom da svaku službu vrše sposobni službenici, važno načelo prethodnog utvrđivanja određenih uslova, javnosti i objektivnosti prilikom prijema u službu. Tako je ustanovljen, kao pravilo, konkurs za svako mesto u javnoj službi. Danas je institucija konkursa opšti metod dopunjavanja mesta u državnoj upravi i ustanovama javnih službi, rukovodećih mesta u privrednim organizacijama itd.

Pravo na slobodu savesti i veroispovesti

Pravo na slobodu savesti i veroispovesti podrazumeva, pre svega, slobodu građana da se slobodno opredele prema određenim verskim učenjima, to jest da ih prihvate ili ne prihvate. Dalje, ono obuhvata i slobodu misli, odnosno pravo čoveka da izabere određeni pogled na svet i usvoji ga odnosno ne usvoji.

Sloboda građana u opredeljivanju u odnosu na verska učenja garantovana je u Jugoslaviji kako Ustavom (čl.25 Ustava od 1946) tako i drugim zakonskim propisima. Verske zajednice imaju pravo da propovedaju određeno učenje, ali nijedna od njih nema privilegovan položaj u društvu, kulturnom ili političkom životu građana. Crkva je odvojena od države, a sloboda verske zajednice u propovedanju učenja ograničena je utoliko što njeno učenje ne sme da se »protivi Ustavu«. Ispovedanje vere je privatna stvar građana i oni ne mogu biti prinuđeni da postanu članovi jedne verske zajednice, kao što ne mogu da budu prinuđeni da iz nje istupe ili u njoj ostanu. Istovremeno, građanima se ne mogu ograničavati njihova građanska prava zato što ispovedaju jednu religiju ili pripadaju određenoj verskoj zajednici. Pored ograničenja koje se ogleda u tome što se njihovo učenje ne sme protiviti Ustavu, verske zajednice su slobodne u svojim verskim poslovima. One mogu takođe osnivati svoje škole koje su pod nadzorom države. U Jugoslaviji postoje 22 više, srednje i niže škole za spremanje sveštenika. Verske zajednice

izdaju i svoju štampu, a sveštenici mogu osnivati i imaju i svoja udruženja.⁵ Zabranu ometanja verskih obreda utvrđuje i Krivični zakonik (čl. 313).

Ustavom je zabranjena zloupotreba crkve i vere (zloupotreba verskih poslova i verske nastave) u političke svrhe, kao i postojanje političkih organizacija na verskoj osnovi. Dalje, brak je izuzet iz jurisdikcije crkve (čl. 26 Ustava od 1946). Brak je punovažan samo ako je zaključen pred nadležnim državnim organom, mada posle zaključenja pred nadležnim državnim organom građani mogu izvršiti venčanje po propisima vere kojoj pripadaju. Bračni sporovi spadaju u nadležnost redovnih sudova, a vođenje matičnih knjiga rođenih, venčanih i umrlih u nadležnost države.

Neprikosnovenost ličnosti građana

Ustav je ovo pravo utvrdio čitavim sistemom obezbeđenja ljudske ličnosti (čl. 28). Niko ne može biti zadržan u pritvoru duže od tri dana bez pismenog i obrazloženog rešenja nadležnog suda ili javnog tužioca. Utvrđen je i najduži rok trajanja pritvora. Niko ne može biti kažnjen za krivično delo koje nije predviđeno u zakonu, kojim je određena i nadležnost suda koji donosi odgovarajuću odluku. Slično je i sa prekršajima za koje učinilac može biti kažnjen samo na osnovu predviđenog postupka i pravosnažnom odlukom zakonom određenog organa. Isto tako, niko, ukoliko je dostižan državnim organima, ne može biti osuđen, a da prethodno nije po zakonu saslušan i na propisan način pozvan da se brani. Kazne se mogu izricati samo na osnovu zakona. Isto važi i za kazne za prekršaje. Dalje, jugoslovenski državljani ne mogu biti prognani iz države.

Ove principe posebno su obradili odgovarajući pravni propisi. Naročito su značajni u ovom pogledu Krivični zakonik sa Uvodnim zakonom za Krivični zakonik i Zakon o krivičnom postupku. Tako su ukinute kazne gubitka državljanstva i proterivanja iz mesta prebivališta. Izvršena je individualizacija kazne i učvršćeni su elementi krivičnog dela. Jedna glava Krivičnog zakonika odnosi se na krivična dela protiv slobode i prava građana. Pri tome su predviđena kao krivična dela: protivpravno lišenje slobode, iznuđivanje iskaza, zlostavljanje zloupotrebom službenog položaja ili ovlašćenja itd. Slične garantije za lične slobode građana pruža i Zakon o krivičnom postupku. I Osnovni zakon o prekršajima pruža određene garantije ličnim slobodama i pravu na neprikosnovenost ličnosti građana. Zakon precizno utvrđuje uslove pod kojima okrivljeno lice može biti privedeno i zadržano, kao i pod kojim uslovima se može vršiti pretres stana i samog lica.

Nepovredivost stana građana

Ustavom (čl. 29) je propisana nepovredivost stana i to tako što niko ne može ući u tuđi stan ili prostorije, niti može vršiti pretres protiv volje držaoa stana ili prostorije, ukoliko za to nema zakonom predviđeno rešenje. Ukoliko se pristupi pretresu, on se može vršiti samo u prisustvu dva svedoka. Lice u čijem se stanu odnosno prostoriji vrši pretres ima pravo da prisustvuje samom pretresu. Ove postavke su dobile i odgovarajuću krivično-pravnu zaštitu time što su predviđena kao krivična dela narušavanje nepovredivosti stana i protivzakonito pretresanje (čl. 154 i 155 Krivičnog zakonika). Za ova dela predviđene su i odgovarajuće kazne, naročito ako su učinioci službena lica. I u okviru krivičnog postupka posebno su konkretizovani uslovi i način pretresanja stana (čl. 200—204 Zakona o krivičnom postupku).

Neprikosnovenost tajne pisama i drugih sredstava opštenja

Ustav je proklamovao i nepovredivost tajnosti pisama, kao i drugih sredstava opštenja (čl. 30). Izuzetak u tome čini slučaj kada se vodi krivična istraga, i kad je proglašeno mobilno ili ratno stanje. Ovo pravo uživa krivično-pravnu zaštitu utvrđivanjem krivičnog dela povrede tajnosti pisama ili drugih pošiljki (čl. 156 Krivičnog zakonika).

³ SGJ, 1958, str. 255.

⁴ SGJ, 1958, str. 274.

⁵ Vidi: »Položaj verskih zajednica u FNRJ«, »Jugoslovenski pregled«, novembar 1957, str. 504—506 (114—116).

Pravo na podnošenje molbi i peticija

Utvrđeno je pravo građana da svim predstavničkim telima i drugim državnim organima mogu upućivati molbe u cilju ostvarivanja nekog interesa (čl. 39 Ustava). To se isto odnosi i na peticije koje predstavljaju kolektivne akte, a za razliku od molbe podnose se samo predstavničkim telima: narodnim odborima i narodnim skupštinama. I peticija se podnosi u cilju ostvarivanja interesa građana, a, sem toga, može se podnositi i u cilju ukazivanja na izvesne nezakonitosti kako bi predstavničko telo rešilo izvesno pitanje od interesa za građane. Pravo građana na podnošenje molbi uživa i krivično-pravnu zaštitu (čl. 161 Krivičnog zakonika).

Pravo na žalbu

Ustav (čl. 39) je predvideo kao jedno od osnovnih prava građana pravo na žalbu »protiv rešenja organa državne uprave i nepravilnih postupaka službenih lica«. Ovo pravo je bliže regulisano kasnije donetim zakonodavstvom, a naročito Zakonom o opštem upravnom postupku (ZUP).

Utvrđeno je kao pravilo da stranke (građani ili organizacije) imaju pravo žalbe protiv rešenja donetog u prvom stepenu (žalba protiv rešenja u drugom stepenu nije dopuštena). Samo zakonom može biti propisano da u pojedinim upravnim stvarima žalba nije dopuštena. Stranka ima pravo žalbe i kad prvostepeni organ nije u određenom roku doneo rešenje o njenom zahtevu (čl. 10 ZUP). Žalba se izjavljuje organu koji je neposredno viši od onog koji je svojim aktom povredio neko pravo stranke. Žalba se može izjaviti i protiv rešenja državnog sekretarijata, sekretarijata izvršnog veća i drugog samostalnog saveznog ili republičkog organa uprave, no samo kad je to predviđeno zakonom ili uredbom, kao i u slučaju kada se radi o stvarima u kojima je isključen upravni spor. Međutim, protiv rešenja Saveznog ili republičkih izvršnih veća, izvršnih veća autonomnih jedinica, kao i njihovih odbora i komisija ne može se izjaviti žalba (čl. 223 ZUP). Isto tako obezbeđeno je i pravo žalbe protiv prvostepenih sudskih presuda. Ona se podnosi višem sudu (čl. 6 Zakona o uređenju sudova).

Pravo na tužbu za krivična dela službenih lica

Ovo pravo neposredno je vezano za pravo na žalbu. Tužba se podnosi ukoliko službeno lice u svom radu počinio neko krivično delo. Pravo na tužbu ima kako lice koje je neposredno pogođeno pričinjenim krivičnim delom službenog lica tako i svaki drugi građanin (čl. 40 Ustava).

Pravo na naknadu štete od strane države i službenih lica

Utvrđeno je kao princip da je država odgovorna, tj. Federacija, narodna republika, srez i opština za štetu koju javni službenici u vezi s vršenjem službene dužnosti pričinje građanima svojim nezakonitim radom. Istovremeno, država ima pravo naknade od službenika koji je nezakonito radio i pri tome pričinio materijalnu štetu građaninu. Građanin dobija obezbeđenje u slučaju povrede svog prava zahtevom da mu država neposredno naknadi pričinjenu štetu (čl. 41 Ustava, čl. 99 Ustavnog zakona i čl. 116—127 Zakona o javnim službenicima).

Pravo na stan

Sve stanbene zgrade, sem manjih zgrada koje imaju dva, odnosno tri manja stana u smislu Zakona o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta, nalaze se u društvenoj svojini. One se nalaze pod režimom društvenog upravljanja, tj. stanbenim zgradama upravljaju kućni saveti i saveti stanbenih zajednica.⁶ Podruštvljenje stanbenih zgrada vezano je sa utvrđivanjem jednog novog prava, prava na stan. To pravo stiču korisnici stanova i ono im obezbeđuje trajno pravo korišćenja stana. Pravo na stan može se izgubiti samo u slučajevima koje izričito predviđaju propisi (ako korisnik koristi stan na način kojim se stanu nanosi šteta, dalje, u slučaju da ne plati stanarinu za više od dva meseca a nije privremeno neposlen, ako, i pored opomene kućnog saveta, koristi stan

tako da uznemirava druge korisnike u zgradi, zatim u slučaju trajnog korišćenja dva stana itd.).

Prava dece i omladine

U Jugoslaviji je odbačeno razlikovanje »bračne« i »vanbračne« dece. Roditelji imaju iste obaveze prema deci, bez obzira da li su ova rođena u braku ili van braka. Položaj vanbračne dece posebno je regulisan propisima o odnosima između roditelja i dece. Maloletna lica stoje pod naročitom zaštitom zajednice, a u radnom odnosu uživaju naročitu zaštitu (čl. 73, 76—80—82 Zakona o radnim odnosima): utvrđeni su poslovi na kojima je zabranjen rad omladini ispod 18 godina starosti (to su poslovi štetni po zdravlje i opasni po život, kao i naročito teški fizički poslovi); zabranjen je noćni rad omladini mlađoj od 18 godina u industrijskim, građevinskim i privrednim organizacijama za saobraćaj; radnici mlađi od 18 godina imaju pravo na plaćeni godišnji odmor čija je dužina u srazmeri sa njihovom starošću (radnik sa 15 do 16 godina ima odmor od 21 radnog dana, sa 17 godina 19 radnih dana i sa 18 godina 18 radnih dana). Pravila privredne organizacije, odnosno posebni pravilnici o radnim odnosima moraju sadržati i odredbe o posebnoj zaštiti omladine u radnom odnosu. Predviđene su kazne ako privredna organizacija prekrši odredbe o radnim odnosima omladine itd. Za maloletnike u oblasti krivičnog prava postoji blaži sistem kažnjavanja (Krivični zakonik, glava VI), kao i druge zaštitne mere, a postoji i posebna zaštita maloletnika u krivičnom postupku pred sudovima (Zakon o krivičnom postupku, glava XXVI). Organizovanjem sistema starateljstva regulisano je staranje o maloletnoj deci bez roditelja, odnosno u slučaju kada roditelji nisu u stanju da ih vaspitavaju. Pored toga, u našoj zemlji postoji čitav sistem ustanova za zaštitu i vaspitanje dece i omladine.⁷

Pravo azila

Ovo pravo je utvrdio Ustav i prema njemu u našoj zemlji svaki strani državljanin koji je progonjen zbog svog zalaganja za demokratska načela, prava radnog naroda, nacionalno oslobođenje i slobodu naučnog i kulturnog rada uživa pravo utočišta (čl. 31. Ustava). I ovo pravo uživa odgovarajuću krivično-pravnu zaštitu (čl. 97 Krivičnog zakonika). Posebno su utvrđeni uslovi pod kojima se stranci progonjeni zbog nekog krivičnog dela mogu izdavati njihovim državama. U tom pogledu izdavanje stranaca vrši se po međunarodnim ugovorima, a u nedostatku ugovora po našim zakonima. Međutim, izdavanje nije dozvoljeno ako delo za koje se ono traži ne predstavlja krivično delo i po jugoslovenskom zakonodavstvu.

Pravo na samoupravljanje radnog naroda

Pravo na samoupravljanje radnog naroda, kao osnovno političko pravo, izražava se, pre svega, u sredstvima i institucijama putem kojih i u kojima radni narod vrši vlast i upravlja društvenim poslovima (čl. 2 Ustavnog zakona). Tu spadaju: biračko pravo građana i njihovo pravo da opozovu svoje predstavnike, pravo birača da putem institucije referendumu odlučuju o pojedinim aktima predstavničkih tela ili o nekim drugim pitanjima koja im ovo telo podnosi, pravo da učestvuju u radu i odlučivanju zbora birača o pitanjima koja spadaju u delokrug ove »skupštine građana« itd. Ovo pravo uticalo je na stvaranje još nekih drugih oblika učešća građana u upravljanju kako u sferi »vlasti« tako i u upravljanju društvenim poslovima.

Pravo na samoupravljanje radnog naroda najpotpunije se ostvaruje u lokalnim zajednicama. Lokalna samouprava predstavlja osnovu za ostvarivanje prava na samoupravljanje. Otuda se ostvarivanje ovog prava izražava i putem učvršćenja položaja same lokalne zajednice i njenog osnovnog organa upravljanja, narodnog odbora.⁸ Lokalne zajednice, opštine su: osnovne političko-teri-

⁷ Vidi: »Socijalne ustanove za decu«, »Jugoslovenski pregled«, oktobar 1957, str. 491—493 (29—31).

⁸ Vidi: »Lokalna samouprava«, »Jugoslovenski pregled«, februar 1957 str. 61—68 (17—24).

⁶ Vidi: »Društveno upravljanje javnim službama«, »Jugoslovenski pregled«, jul 1957, str. 313—318 (79—84).

torijalne organizacije samoupravljanja i osnovne društveno-ekonomske zajednice stanovnika na svom području. Opština vrši sva prava i dužnosti upravljanja društvenim poslovima, osim prava i dužnosti koji su Ustavom ili zakonom određeni za srez, republiku (odnosno autonomnu jedinicu) i Federaciju, kao i prava i dužnosti koji pripadaju samoupravnim privrednim organizacijama i društvenim ustanovama. Ta prava i dužnosti ogledaju se i u osnovnim funkcijama opštine: društveno-privrednoj, kulturno-prosvetnoj, socijalnoj, organizatorskoj, osnivačkoj, političkoj, opštenadzornoj, imovinsko-finanjskoj, izvršnoj i drugim funkcijama, koje predstavljaju izraz grupisano uzetih osnovnih prava i dužnosti opštine.

Ostvarivanjem prava na samoupravljanje širi se mehanizam neposrednog i aktivnog uticaja građana na donošenje odluka i utvrđivanje politike zajednice. Naprimjer, sfera izbornih organa se širi. Pored toga, građanin bira osnovna politička tela u narodnim odborima i narodnim skupštinama, a u svojstvu proizvođača on bira i odgovarajuće predstavničke organe upravljanja privrednom organizacijom, kao i veća proizvođača kao svoja predstavništva u narodnim odborima i narodnim skupštinama. Kao socijalni osigurani, građanin bira predstavnike u skupštini zavoda za socijalno osiguranje itd. Međutim, širenje prava na samoupravljanje i uopšte društveno samoupravljanje uticalo je i na promenu karaktera izbornog sistema. Izbornost u vezi s tim ne znači više samo odgovarajući postupak u formiranju predstavničkog tela, već ukazuje i na aktivan položaj čoveka u formiranju i kontroli nad radom predstavničkih tela. To se ogleda u originalnosti načina kandidovanja, čiji mehanizam ne samo da omogućuje već i traži aktivnu ulogu čoveka kao nosioca izbornog prava.⁹ I niz drugih osnovnih prava u uslovima novih odnosa dobija širi značaj. Naprimjer, jednakost pred zakonom ne predstavlja više u onoj meri, kao što se to dešava u uslovima društvenih i političkih sistema zasnovanih na klasičnim oblicima svojine — samo više ili manje formalnu jednakost, ustvari ekonomski nejednakih individua. Novi položaj čoveka u društvenim odnosima i razvijanje institucija koje učvršćuju takav položaj znači prevazilaženje formalne jednakosti zasnovane na klasičnim oblicima svojine (u osnovi ekonomske, tj. stvarne nejednakosti) itd. Međutim, ta prava na političko samoupravljanje a u vezi s tim i radničko i društveno samoupravljanje, nužno su povezana s pravom na slobodno udruživanje koje isto tako predstavlja jedan od posebnih oblika samoupravljanja.

Biračko pravo građana¹⁰ predstavlja jedno od osnovnih ličnih političkih prava. U predratnoj Jugoslaviji ono nikad nije bilo u potpunosti primenjeno, jer su tog prava bile lišene žene, pripadnici oružanih snaga i omladina. Za aktivno biračko pravo tražila se navršena 21 godina, a za pasivno 30 godina. Pored toga, izbori su bili, sem u početku, javni, a sami izborni sistem dopuštao je takve mogućnosti organizatoru izbora kojima se u priličnoj meri onemogućavalo stvarno vršenje tog prava.

Prema Ustavu (čl. 7) sva predstavnička tela biraju građani na osnovu opšteg, jednakog i neposrednog izbornog prava tajnim glasanjem, a (čl. 23) preciznije utvrđuje: da svi građani, bez razlike pola, narodnosti, stupnja obrazovanja i mesta stanovanja, a koji su inače navršili 18 godina starosti, imaju pravo da biraju i da budu birani u sve predstavničke organe vlasti. To aktivno i pasivno izbornu pravo imaju i građani koji se nalaze u redovima Jugoslovenske narodne armije. Istovremeno, utvrđeni su i uslovi gubitka odnosno neuzivanja ovog prava. To se odnosi na lica pod starateljstvom, lica koja su sudsdom presudom lišena ovog prava (dok ta presuda traje), kao i lica koja to pravo izgube na osnovu saveznog zakona.

Podaci o učešću građana na izborima za Saveznu narodnu skupštinu, poredeni posebno s brojem biračkog tela u predratnim uslovima, pokazuju stalan porast. Dok je na predratnim izborima biračko telo brojalo oko 4 mili-

ona birača, već na prvim izborima posle oslobođenja (izbori za Ustavotvornu skupštinu) taj broj je iznosio 8,383.455 birača, od kojih je u izborima uzelo učešća 88,7%. Uporedni pregled kasnijih izbora pokazuje (podaci se odnose na izbore za Savezno veće) stalni porast biračkog tela. U 1950 ono je brojalo 9,856.501, glasalo 91,9%; u 1953 — 10,580.648, glasalo 89,4%; u 1958 — 11,331.727, glasalo 94,1% birača.¹¹

Biračko pravo ne utvrđuje se i kao dužnost. Građani Jugoslavije imaju pravo da učestvuju u izboru predstavničkih organa, ali ne moraju.

Biračko pravo uživa krivično-pravnu zaštitu (čl. 159 Krivičnog zakonika).

Postoje razlike u sticanju i uživanju biračkog prava i u izborima za t. zv. politička predstavnička tela (opštinsko, sresko, republičko i Savezno veće) i izborima za veća proizvođača u okviru istih predstavničkih tela: narodnih odbora i narodnih skupština.¹² Te razlike proizlaze iz razlike u ulozi i cilju uspostavljanja ovih tela.

Pored izbornog sistema za t. zv. politička predstavnička tela i osobenosti izbora za veća proizvođača, u Jugoslaviji postoji i sve više se razvija izborni sistem za organe upravljanja privrednim organizacijama i drugim samostalnim ustanovama.

Oblici društvenog samoupravljanja u privredi i javnim službama zahtevaju i specifične izborne sisteme za njihove organe upravljanja. Naprimjer, u okviru izbornog sistema za radničke savete privrednih preduzeća, aktivno i pasivno biračko pravo imaju svi radnici i službenici preduzeća pod uslovima da to pravo imaju saglasno propisima o biračkim spiskovima i da su radni odnos zasnovali prema važećim propisima. Biračko pravo za skupštine zavoda za socijalno osiguranje imaju osiguranici prema statutu odgovarajućeg zavoda. Slično tome, na specifičan način biraju se odnosno imenuju i članovi organa društvenog upravljanja u ostalim javnim službama (školski odbori, fakultetski i univerzitetski saveti, upravni odbori zdravstvenih ustanova itd.).

Pravo na postavljanje kandidature. Pravo građana da postavljaju kandidate proširuje samo biračko pravo i onemogućava da se ono svede na isključivo »glasačko pravo«. Građani postavljaju kandidate na izborima za svoja predstavnička tela i to bilo, a to je, po pravilu, putem zborova birača, bilo što određena grupa građana-birača sa teritorije izborne jedinice ističe svog kandidata. Postupak je sličan kako za jedan tako i za drugi dom predstavničkih tela.

Na izborima za Saveznu narodnu skupštinu 1958 na t. zv. prvim zborovima birača izabrana su 29.702 delegata za kandidacione konferencije. Kandidacione konferencije predložile su za Savezno veće 321 kandidata za poslanike, a za Veće proizvođača 231 kandidata (više nego što se bira: za Savezno veće 20 kandidata, a za veće proizvođača 15 kandidata). Drugi zborovi birača usvojili su 307 predloga kandidacionih konferencija za kandidovanje poslanika za Savezno veće i 226 odgovarajućih predloga za Veće proizvođača. Pored prihvaćenih kandidata kandidacione konferencije, na drugim zborovima birača predložena su još dva kandidata za Savezno veće.¹³

Pored kandidata koje su predložili zborovi birača za poslanike republičkih veća i veća proizvođača, izabrana su i tri odnosno jedan kandidat predložen od strane grupe građana, odnosno grupe proizvođača.¹⁴

Pravo opoziva. Opoziv je sastavni deo biračkog prava, i kao takav jedan od oblika ispoljavanja narodne suverenosti. Ustanova opoziva razvijala se još u toku Narodne revolucije (»Fočanski propisi« iz 1942). Ustav (čl. 7) potvrdio je ovu instituciju formulacijom da su »narodni predstavnici u svim organima državne vlasti odgovorni

¹¹ Vidi: »Izbori za Saveznu narodnu skupštinu«, »Jugoslovenski pregled«, mart 1958, str. 97—99 (23—25).

¹² Vidi: »Jugoslovenski pregled«, oktobar 1957, str. 455—460 (101—106).

¹³ Vidi: »Izbori za Saveznu narodnu skupštinu«, »Jugoslovenski pregled«, mart 1958, str. 97—99 (23—25).

¹⁴ Vidi: »Izbori za narodne skupštine narodnih republika i autonomnih jedinica«, »Jugoslovenski pregled«, april 1958, str. 145—148 (29—32).

⁹ Vidi: »Izborni sistem«, »Jugoslovenski pregled«, oktobar 1957, str. 455—460 (101—106).

¹⁰ Vidi: »Izborni sistem«, »Jugoslovenski pregled«, oktobar 1957, str. 455—460 (101—106).

svojim biračima». U skladu s ovim, birači imaju pravo da opozovu predstavnika ako više ne uživa njihovo poverenje. Ova institucija predstavlja sastavni deo izbornog sistema ne samo za izbore narodnih odbora i narodnih skupština, već isto tako i za organe upravljanja u privrednim organizacijama i društvenim ustanovama.

Pravo na udruživanje

Ovo pravo predstavlja jedan od izraza prava na samoupravljanje i jedno od sredstava ostvarivanja političkih prava građana. Pravom na udruživanje građani stiču mogućnost uticanja na upravljanje društvenim poslovima.

Pravo udruživanja utvrdio je još Ustav od 1946, s tim što je još ranije, 1945, bio donet Zakon o udruženjima, zborovima i drugim javnim skupovima.

Ustavni zakon od 1953 (čl. 5) garantuje slobodu udruživanja radnih ljudi radi ostvarivanja demokratskih političkih, ekonomskih, socijalnih, naučnih, kulturnih, umetničkih, stručnih, sportskih i drugih zajedničkih interesa (čl. 4). »Slobodna udruženja predstavljaju samostalnu i autonomnu tvorevinu socijalističke demokratije. Preko njih građani neposredno i presudno utiču na politiku i na upotrebu materijalnih sredstava u pojedinim oblastima društvene aktivnosti. Preko njih se u svakodnevnu društvenu, ekonomsku i političku praksu miliona ljudi unosi znanje, stručna pomoć, naučna analiza, idejno usmeravanje« (Program SKJ, str. 183).

Razvitak socijalističke demokratije u Jugoslaviji vezan je za aktivno učešće društvenih i političkih organizacija. Društvenih organizacija u Jugoslaviji ima samo u saveznim razmerama preko 150.¹⁵

Sve one su u organizacionom pogledu u osnovi prilagođene komunalnom sistemu i razvijaju se u skladu s brojem članova i svojom razgranatošću. Ove organizacije su, po pravilu, kolektivni članovi Socijalističkog saveza radnog naroda. S druge strane, veliki broj ovih organizacija preko svojih predstavnika učestvuje u radu opštinskih, sreskih, republičkih i saveznih državnih organa.

Pravo na slobodu štampe, govora, javnih skupova i manifestacija

Ova prava je utvrdio još Ustav od 1946 (čl. 27).

U Jugoslaviji, gde osnovu društvenog i političkog sistema čini društvena svojina na sredstvima za proizvodnju, ove slobode su postavljene nešto drugačije nego u buržoaskoj demokratiji.

Sloboda štampe. — U Jugoslaviji je još 1945 donet Zakon o štampi. Osnovni princip koji je tada utvrđen ogledao se u sledećem: »U Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji štampa je slobodna. Niko ne može biti sprečen u slobodnom izražavanju svojih misli putem štampe, osim u slučajevima koje zakon predviđa« (čl. 1 Zakona o štampi). Međutim, zabranjeno je rasturanje i prodavanje pojedinih knjiga i drugih štampanih stvari ako sadrže propagiranje, izazivanje ili raspirivanje nacionalne, rasne ili verske nejednakosti, mržnje i razdora. Istovremeno, kao i za sva ostala osnovna prava i slobode, predviđena je krivično-pravna zaštita. U skladu s činjenicom da su sredstva novinskih i izdavačkih preduzeća u društvenoj svojini, zajednica ustvari pruža materijalna sredstva kojima obezbeđuje slobodu štampe: »Radi obezbeđenja obaveštavanja javnosti putem novina, zajednica pomaže novinska preduzeća stavljanjem na raspolaganje sredstava za proizvodnju i drugih materijalnih sredstava u društvenoj svojini« (čl. 5 Osnovnog zakona o novinskim preduzećima i ustanovama). Novinsko-izdavačkim preduzećem upravljaju organi radničkog samoupravljanja, a sem toga postoji i izdavački savet sastavljen od kulturnih, naučnih, prosvetnih i drugih javnih radnika.¹⁶ U 1957 u Jugoslaviji su izlazila ukupno 533 lista u tiražu od 451.467.000 primeraka. U istoj godini izlazilo je 913 časopisa sa tiražom od 29.458.000 primeraka.¹⁷

Sloboda zbora i javnih skupova. Građanima Jugoslavije Ustavom i Zakonom o udruženjima, zborovima i javnim skupovima zajemčuje se pravo održavanja javnih skupova: zborova, mitinga, priredbi pod vedrim nebom ili na kome drugom javnom mestu, dalje, priređivanje uličnih manifestacija, demonstracija i povorki. To pravo se zajemčuje u cilju razvijanja političke svesti i aktivnosti narodnih masa. Da bi se mogao održati zbor odnosno javni skup, sazivač treba da je jugoslovenski državljanin koji uživa biračko pravo, kao i da se održavanje samog zbora ili skupa prethodno prijavi nadležnom državnom organu, dok za samo održavanje nije potrebno nikakvo odobrenje državnog organa. Zbor ili javni skup može se zabraniti ukoliko postoji stvarna opasnost ugrožavanja reda i mira. Međutim, sazivač ima pravo žalbe višem organu koji treba da donese odgovarajuće rešenje u roku od 24 časa. Krivično pravo pruža odgovarajuću zaštitu ove slobode, utvrđujući kao krivično delo sprečavanje održavanja javnih skupova, s tim što je predviđena teža kazna ukoliko delo učini službeno lice (čl. 158 Krivičnog zakonika).

Pravo na društveno upravljanje u oblasti javnih službi¹⁸

Ustavnim zakonom utvrđeno je (čl. 4) da društveno upravljanje u oblasti prosvete, kulture i socijalnih službi predstavlja jedan od osnovnih principa društvenog i političkog uređenja Jugoslavije. Društveno upravljanje u ovim oblastima ostvaruje se putem samoupravnih ustanova, učešćem predstavnika profesionalnih organizacija i drugih zainteresovanih društvenih organizacija i građana u organima uprave koji postoje u ovim oblastima, kao i drugim oblicima društvenog upravljanja. Društveno upravljanje javnim službama izražava se i kao jedno od osnovnih prava. Ono znači pravo građana da na određeni način upravljaju poslovima u navedenim oblastima i to u ustanovama koje se bave odgovarajućim poslovima (naprimer, školske ustanove: škole za opšte obrazovanje, stručne škole, više škole, univerziteti i fakulteti; ustanove u oblasti kulture: pozorišta, radiodifuzne stanice i ostale kulturno-prosvetne i umetničke ustanove; zdravstvene ustanove: kurativne i preventivne ustanove, apoteke i zdravstvene stanice pri privrednim organizacijama; zavodi za socijalno osiguranje, ustanova socijalne zaštite i stanbene zgrade). To pravo upravljanja građana ogleda se i u okviru upravnih organa-saveta, kao izvršno-upravnih organa u narodnim republikama i narodnim odborima.

Pravo na društveno upravljanje javnim službama podrazumeva i samoupravni položaj tih ustanova. Prava građana ogledaju se i u tome što oni, prema određenom kriterijumu, zavisno od karaktera javne službe i ustanove, ulaze u organe upravljanja ustanovama. Način na koji se formiraju ovi organi zavisi od tipa službe odnosno ustanove. Prema podacima za 1956,¹⁹ broj organa društvenog upravljanja bio je sledeći: u raznim vrstama škola postojalo je 14.905 školskih odbora sa 130.237 članova; na univerzitetima (fakultetima) i visokim i višim školama 103 saveta sa 1.441 članom; u zdravstvenim ustanovama 2.402 organa upravnih odbora sa 15.939 članova, u socijalnim ustanovama 1.113 organa upravnih odbora sa 9.090 članova, a u socijalnom osiguranju 406 odnosno izvršnih odbora za socijalno osiguranje skupština sa 11.793 člana.

Pravo samoupravljanja proizvođača²⁰

Podruštvljenje sredstava za proizvodnju u Jugoslaviji našlo je izraza u odgovarajućim pravima neposrednih proizvođača da upravljaju tim sredstvima i da učestvuju u raspodeli viška rada. Novi položaj proizvođača manifestuje se u njihovom pravu samoupravljanja, koje inače predstavlja jednu od osnovnih karakteristika društvenog

¹⁵ Vidi: »Društvene organizacije u FNRJ«, »Jugoslovenski pregled«, maj 1957, str. 227—230 (17—20).

¹⁶ Vidi: »Izdavačka delatnost«, »Jugoslovenski pregled«, avgust 1957, str. 391—395 (55—59).

¹⁷ SGJ, 1958, str. 414.

¹⁸ Vidi: »Društveno upravljanje javnim službama«, »Jugoslovenski pregled«, jul 1957, str. 313—318 (79—84).

¹⁹ SGJ, 1957, str. 51—53 (Podaci za školske odbore i savete visokih škola za 1956/1957 godinu).

²⁰ Vidi: »Razvoj radničkog samoupravljanja«, »Jugoslovenski pregled«, januar 1957, str. 15—22 (9—16).

i političkog uređenja Jugoslavije (čl. 4 Ustavnog zakona). To samoupravljanje obuhvata niz individualnih i kolektivnih prava proizvođača organizovanih u privrednim organizacijama (čl. 6 Ustavnog zakona).

Individualna prava proizvođača, koja se ustvari ne mogu odvojiti od kolektivnih, ogledaju se u:

pravu proizvođača da bira i da bude biran u sva predstavnička tela privredne organizacije: radnički savet, upravni odbor preduzeća, upravni odbor zadruge odnosno zadrudni savet (ovo pravo podrazumeva i pravo opoziva);

pravu »na plodove svog rada«: u okviru dohotka organizacije radnik ostvaruje svoj lični dohodak odnosno platu. Taj dohodak se radniku ne može oduzeti, obustaviti odnosno smanjiti sem u slučajevima koje predviđi zakon. Lični dohodak se realizuje iz dohotka organizacije, koja samostalno putem svojih organa upravljanja, određuje koliko će se od ostvarenog dohotka same organizacije, pošto se utvrde sredstva za opštedruštvene potrebe, nameniti za lične dohotke, a koliko za fondove. Radnik stiće dohodak na osnovu uloženog rada. Merilo za visinu dohotka je kakvoća i količina uloženog rada, a stvarni iznos zavisi od veličine ukupnog dohotka privredne organizacije. Društvena zajednica garantuje radniku minimalni lični dohodak bez obzira na veličinu ukupnog dohotka koji ostvari njegova privredna organizacija. Osnovni instrument za regulisanje nagrađivanja je tarifni pravilnik;²¹

pravu na neposredno učešće u upravljanju privrednom organizacijom, koje podrazumeva niz oblika putem kojih će se ovo kolektivno pravo upravljanja i individualno ostvariti: učešće u zborovima radnika, referendumu, individualni predlozi radnika, mogućnost njihovog prisustvovanja sednicama radničkog saveta itd.;

pravu da bira i da bude biran u veća proizvođača.

Kolektivna prava samoupravljanja proizvođača ogledaju se u:

pravu upravljanja privrednom organizacijom neposredno ili preko predstavničkih organa. Ovo pravo u sebi sadrži i sva ona prava i dužnosti koje su date u nadležnost organima upravljanja ili se nekimput vrše i putem neposrednih oblika, naprimer, referenduma. To su obično: normativni i regulativni poslovi, opšte tehničko i komercijalno rukovođenje proizvodnjom, imovinsko-pravni poslovi, regulisanje radnih odnosa, kao i nadzorna prava u odnosu na predstavničke organe upravljanja i direktora;

pravu na samostalno utvrđivanje privrednih planova organizacije: u donošenju samostalnog privrednog plana koji služi kao instrument privredne politike organizacije, a koji mora biti u skladu s društvenim planovima i drugim propisima koje donosi sama zajednica;

pravu organizacije na samostalno raspolaganje dohotkom po izvršenju društvenih obaveza. To raspolaganje nije neograničeno, jer društvena zajednica planovima i drugim propisima ne samo da usmerava privredni razvitak, već isto tako vrši i osnovnu raspodelu nacionalnog dohotka;

pravu na određivanje ličnih dohodaka radnika;

pravu na odlučivanje o materijalnim sredstvima koja se odvajaju radi podmirjenja društvenih potreba, kao i u pravu na odlučivanje o upotrebi tih sredstava preko svojih predstavnika u većima proizvođača, kao domovima svih predstavničkih tela od opština do Federacije. U okviru ovih domova, koja zajedno sa opštinskim, sreskim, republičkim većima odnosno Saveznim većem ravnopravno odlučuju o svim osnovnim pitanjima zajednice, spada i utvrđivanje materijalnih sredstava, koja se odvajaju za podmirjenje opštedruštvenih potreba. Sva ova prava proizvođači stiču u okviru radnog kolektiva samim osnivanjem privredne organizacije. Ta prava, dalje, ostvaruju se na osnovu Ustava i zakona i u okviru društvenih planova.

Pravo samoupravljanja, mada sadrži niz ovlašćenja za proizvođače, nije istovremeno i svojinsko pravo. U Jugoslaviji su sva osnovna sredstva za proizvodnju, sem jednim delom u oblasti poljoprivrede i zanatstva, društvena svojina. I većina individualnih zemljoradnika, čiji posed inače ne može biti veći od 10 ha, učlanjena je u zemljor-

adničke zadruge. Time se ova svojina, pri odgovarajućim ograničenjima, pretvara sve više u ličnu svojinu. »Subjekt« takve nove društvene svojine nije više ni pojedinac, u smislu privatnog kapitaliste, ni kolektiv, ni država u licu svojih organa, već cela zajednica — društvo, što znači da više nema »subjekta« u ovom smislu. Društveni karakter svojine menja i odnose proizvodnje, a time i položaj neposrednog proizvođača prema tim sredstvima. Neposredan izraz tog podružtvljenja ogleda se u individualnim i kolektivnim pravima proizvođača da upravljaju sredstvima za proizvodnju i učestvuju u raspodeli viška rada. Pravo samoupravljanja proizvođača je izraz novih socijalističkih odnosa u privredi. Ono se javlja i kao političko pravo, jer omogućuje radničkoj klasi da neposrednije vrši vlast i upravlja društvenim poslovima ne samo u odnosima proizvodnje i raspodele, već i u svim ostalim domenima »vlasti«.

U 1957 bio je 11.431 radnički savet (ne računajući preduzeća sa 6 i manje radnika i službenika) sa 215.047 članova radničkih saveta i 66.501 člana upravnih odbora.

Kulturno-vaspitna i zdravstvena prava

Pravo na obrazovanje

U Jugoslaviji su Ustavom utvrđena načela (čl. 38 Ustava od 1946): dostupnost svih škola, prosvetnih i kulturnih ustanova svim slojevima radnog naroda. Sama društvena zajednica utvrđuje minimalnu obavezu nastavu za svu decu. Ta nastava je, po pravilu, osmogodišnja. Nastava je u svim školama, od najnižih do najviših, besplatna. Istovremeno, sistemom pomoći u obliku stipendija²² zajednica omogućuje sposobnim ljudima, čije imovno stanje danas još ne može da podnese teret školovanja, školovanje i da, prema sposobnostima koje pokažu u studijama, zauzmu odgovarajuće javne funkcije. Sve škole su društvene samoupravne ustanove. Izuzetno, na osnovu zakona, može se dozvoliti rad privatnih škola, koje ipak ostaju pod kontrolom zajednice. Isto tako škola je odvojena od crkve. Pravo nastave povezano je s pravom upotrebe maternjeg jezika. U tom pogledu, pored škola na maternjim jezicima naroda Jugoslavije, postoji, sem univerziteta i drugih najviših škola, odgovarajući broj osnovnih škola i gimnazija sa nastavom na maternjim jezicima nacionalnih manjina Jugoslavije.

U 1956/57 školskoj godini u Jugoslaviji je bilo 14.113 osnovnih i viših osnovnih škola sa 1.660.209 učenika, 2.466 srednjih škola za opšte obrazovanje sa 596.604 učenika, 892 niže stručne škole sa 121.600 učenika, 211 srednjih stručnih škola sa 52.806 učenika, 82 škole za obrazovanje nastavnog kadra sa 20.930 učenika, 173 umetničke škole sa 16.732 učenika, 94 specijalne škole sa 6.323 učenika, 856 škola za odrasle sa 44.763 učenika i 98 visokih škola (fakulteti, umetničke akademije, visoke i više škole) sa 71.852 učenika.

Sloboda naučnog i umetničkog rada

Mogućnost slobodnog izražavanja ljudske ličnosti vezana je za postojanje i ostvarivanje slobode naučnog i umetničkog rada. Ona omogućuje čoveku da istražuje, da slobodno i nesmetano razvija i unapređuje to istraživanje i samostalno donosi zaključke, kao i objavljuje rezultate svog rada. Istovremeno da stvara i oblikuje umetnička dela.

Zajednica pomaže nauku i umetnost i obezbeđuje određenu materijalnu bazu, i omogućava određenu kontrolu javnosti i javno pretresanje svih pitanja kulturnog i umetničkog života i obezbeđuje autorima njihovo pravo, koje zaštićuju i krivično-pravni propisi, a sem toga, autorsko pravo se obezbeđuje i drugim propisima.²³ I ustanove u oblasti naučnog i umetničkog stvaranja predstavljaju samostalne ustanove koje se nalaze pod društvenim upravljanjem.

²² Vidi: »Stipendije«, »Jugoslovenski pregled«, septembar 1957, str. 444—446 (64—66).

²³ Vidi: »Autorsko pravo«, »Jugoslovenski pregled«, novembar 1957, str. 539—540 (83—84).

²¹ Vidi: »Radni odnosi«, »Jugoslovenski pregled«, januar 1958, str. 5—9 (1—5).

Pravo na zaštitu zdravlja

Radnici i službenici u Jugoslaviji uživaju zdravstveno osiguranje. Zdravstvena zaštita, prema Zakonu o zdravstvenom osiguranju radnika i službenika, za osigurana lica je besplatna. Podaci Saveznog zavoda za socijalno osiguranje pokazuju da je u 1956 zdravstvenim osiguranjem bilo zaštićeno oko 39% stanovništva u Jugoslaviji (prema 18% u 1939). Međutim, ako se uzmu u obzir i oni vidovi zaštite, koji su organizovani i van službe i fondova socijalnog osiguranja, procenat ukupno obuhvaćenih iznosio bi danas preko 45% svih građana.²⁴ Istovremeno i podaci o broju ambulantno-polikliničkih i dispanzerskih ustanova pokazuju da se njihov broj za poslednjih sedam godina (u odnosu na 1950) povećao za 210%, broj lekara za 200%, a broj izvršenih pregleda za 16%.²⁵

Zajednica u cilju podizanja zdravlja, radne sposobnosti naroda, jačanja odbranbene moći države, vodi brigu o fizičkom vaspitanju i podizanju fizičke kulture naroda, a posebno omladine.

Zaštita i prava ratnih invalida

Ustav (čl. 35) je, formulišući prava ratnih invalida, ukazao na obavezu zajednice prema njima u pogledu naknade za telesnu štetu koju su pretrpeli boreći se za slobodu zemlje. Ta osnovna prava ogledaju se u tome što zajednica obezbeđuje ratnim invalidima dostojan život, kao i besplatno osposobljavanje za rad. Zakon o ratnim invalidima od 1946 regulisao je bliže njihova prava time što im je zagarantovana invalidnina bez obzira na njihov imovni stanje (odnosno prihode), uz postojanje i invalidskog dodatka za one invalide koji nemaju drugog prihoda (u 1956 je za 98.498 ličnih i 232.454 porodična invalida isplaćeno preko 9 milijardi din.); dalje, posebne povlastice, zdravstvena zaštita i penzije. Sem toga, ratni invalidi imaju pravo na medicinsku rehabilitaciju i profesionalnu prekvalifikaciju (do kraja 1955 prekvalifikovano je 29.000 invalida, a u toku 1956 nalazilo se još 375 invalida na prekvalifikaciji).²⁶ Ratni vojni invalidi imaju određena prava i u okviru invalidskog osiguranja kao dela socijalnog osiguranja.

Pravo na rad²⁷

Pravo na rad obuhvata pravo na zaposlenje i pravo na zaradu u skladu s količinom i kvalitetom uložnog rada. Pravo na rad znači obavezu zajednice da svakom čoveku, koji ispunjava opšte uslove, omogući zaposlenje prema njegovim sposobnostima i stručnoj spremi.

U Jugoslaviji pravo na rad garantovano je bez obzira na rasu, pol, uzrast, veru, političko mišljenje, nacionalno i socijalno poreklo. Ono čini osnov niza drugih socijalno-ekonomskih, pa i političkih prava. Svi ti momenti sadržinski proširuju pravo na rad i odlikuju ga od običnog garantovanja zaposlenja. Pitanje dosledne primene prava na rad sadrži i odgovarajuće obaveze društvene zajednice u odnosu na radne ljude. One se ogledaju u preduzimanju mera u cilju planskog razvika proizvodnih snaga, punog zaposlenja ljudi, opšteškolskog i stručnog vaspitanja građana, obezbeđenja sredstava za povremeno nezaposlene itd.

U uslovima samoupravljanja pravo na rad dobija poseban značaj, jer se tim pravom stalno proširuje krug ljudi koji učestvuju u samoupravljanju. Međutim, pravo na rad ne nameće obavezu zaposlenja radnika po svaku cenu i na štetu preduzeća. Pravo na rad pretpostavlja i materijalno obezbeđenje radnika, kada se ovaj bez svoje krivice nalazi privremeno van radnog procesa. Pravo na rad znači i istovremenu slobodu rada i zaštitu čoveka i njegove porodice od nemaštine, garantovanjem minimalnog ličnog dohotka i materijalnim obezbeđenjem.

Socijalno-ekonomska prava

Lica u radnom odnosu uživaju izvesna socijalno-ekonomska prava, čije obezbeđenje i ostvarivanje pretpostavlja obavezu za zajednicu. Sva ta prava, koja je formulisao još Ustav od 1946, upotpunjena su pozitivnim zakonodavstvom, naročito u novije vreme. Ta prava uživaju i odgovarajuću krivično-pravnu zaštitu, jer Krivični zakonik inkriminiše određena krivična dela kojima se ona narušavaju. Osnovna prava koja u tom pogledu postoje, odnosno koja proizlaze iz radnog odnosa su sledeća:

Prava na osnovu socijalnog osiguranja. Ustav (čl. 20) je utvrdio načelo da država zaštićuje lica u radnom odnosu. Socijalnim osiguranjem, koje pretpostavlja jedno od prava koje radnici i službenici ostvaruju iz radnog odnosa, a koje je bliže regulisano posebnim zakonskim propisima, obezbeđuju se: zdravstvena zaštita (u slučaju bolesti, povrede, trudnoće, porođaja i dr., kao i preventivna zdravstvena zaštita); naknada umesto plate za vreme privremenog odsustvovanja (usled bolesti, trudnoće, porođaja, nege obolelog člana porodice itd.); invalidnina (usled delimičnog gubitka radne sposobnosti); invalidska penzija (usled potpunog gubitka radne sposobnosti); upućivanje na drugi posao i prekvalifikacija; lična penzija; porodična penzija; putni troškovi u okviru prava na socijalno osiguranje; pogrebna itd. U skladu s tim postoje: zdravstveno, invalidsko i penzijsko osiguranje. Karakteristika socijalnog osiguranja u Jugoslaviji je da je ono jedinstveno, da prava iz osiguranja proističu iz uložnog rada, da ne zastarevaju, da se, sem u slučajevima predviđenim zakonom, ona ne mogu oduzeti i dr. Socijalno osiguranje u Jugoslaviji pokazuje stalnu tendenciju proširivanja. Socijalno su osigurani: sva lica u radnom odnosu i članovi njihovih porodica, članovi pretpostavljenih tela i organa vlasti koji primaju stalnu mesečnu nagradu, izabrana lica na stalnim dužnostima u društvenim organizacijama, komorama i stručnim udruženjima, vojna lica, umetnici, kulturni radnici, strana lica na radu u našoj zemlji, zatim, uživaoci penzija i invalidnina i članovi njihovih porodica. Pojedine kategorije građana uživaju određena prava iz socijalnog osiguranja, a pojedine kategorije slobodnih profesija osigurane su na osnovu posebnih ugovora (advokati, sveštenici).²⁸ Prava iz socijalnog osiguranja uživaju i krivično-pravnu zaštitu (čl. 166 Krivičnog zakonika).

U 1957 aktivnih osiguranika je bilo 2.820.896, a korisnika invalidnina i penzija 486.875. Ukupni rashodi socijalnog osiguranja u istoj godini iznosili su 159.168 miliona din. i to fond zdravstvenog osiguranja 62.135 miliona, a fond dugoročnih davanja (invalidnine, invalidske penzije, starosne penzije, porodične penzije i ostalo) 97.033 miliona din.

Pravo na ograničeni radni dan. Redovno radno vreme radnika, utvrđeno propisima, iznosi osam časova, odnosno 48 časova nedeljno. Noćni rad se može uvoditi samo u opravdanim slučajevima, kada to odluču radnički savet privredne organizacije, i to samo za one radnike kojima takav rad neće pogoršati zdravstveno stanje. Za svaki čas noćnog rada lični dohodak se uvećava prema stavu koji određuju zakonski propisi. Zabranjen je noćni rad trudnica i majki sa decom starom do jedne godine. Isto tako noćni rad je, po pravilu, zabranjen i za omladinu mlađu od 18 godina. Prekovremeni rad je u principu zabranjen, sem u izuzetnim slučajevima koji su isto tako predviđeni zakonom, a i tada je ograničeno njegovo trajanje — najduže osam časova nedeljno odnosno za određene oblasti i grane na dvanaest časova. I ovo pravo uživa krivično-pravnu zaštitu (čl. 165 Krivičnog zakonika).

Pravo na odmore i odsustva. Radnici i službenici imaju pravo na odmor u toku radnog dana, kao i pravo na nedeljni i godišnji odmor. Plaćeni godišnji odmor traje najmanje 12, a najviše 30 radnih dana u jednoj kalendarskoj godini. Dužina godišnjeg odmora određuje se prema radnom stažu, uslovima rada, funkciji i kvalifikacijama radnika, kao i prema drugim merilima koja se utvrđuju zakonskim

²⁴ Vidi: »Zdravstveno osiguranje radnika i službenika«, »Jugoslovenski pregled«, oktobar 1957, str. 449—450 (25—26).

²⁵ Vidi: »Ambulantno-polikliničke i dispanzerske ustanove«, »Jugoslovenski pregled«, jul-avgust 1958, str. 313—316 (29—32).

²⁶ Vidi: »Zaštita ratnih vojnih invalida«, »Jugoslovenski pregled«, april 1957, str. 207—208 (9—10).

²⁷ Vidi: »Radni odnosi«, »Jugoslovenski pregled«, januar 1958, str. 5—9 (1—5).

²⁸ Vidi: »Socijalno osiguranje«, »Jugoslovenski pregled«, mar 1957, str. 149—152 (5—8).

propisima. Krivični zakonik utvrđuje odgovarajuću zaštitu ovog prava (čl. 165).

Pravo na zaštitu pri radu. U cilju zaštite života i zdravlja radnika na radu sprovodi se odgovarajuća higijensko-tehnička zaštita. Ovo pravo na zaštitu pretpostavlja obavezu, kako celokupne zajednice tako i same privredne organizacije da preduzme sve mere u cilju sprovođenja zaštite. Odredbe o zaštiti pri radu primenjuju se i na učenike u privredi, kao i na učenike srednjih stručnih škola, studente viših škola i fakulteta za vreme vršenja njihovih praktičnih vežbi odnosno obaveznog praktičnog rada bilo u školi bilo u privrednoj organizaciji. Ove odredbe odnose se i na lica na dobrovoljnoj praksi, članove seljačkih radnih i ribarskih zadruga, učesnike na javnim radovima itd.

Zajednica je dužna da štiti udruživanje radnika, ustvari njihovo sindikalno organizovanje, koje ima veoma važnu ulogu u pogledu zaštite lica u radnom odnosu, kao i u pogledu zaštite njihovih prava koja proizilaze iz tih odnosa. I ova prava uživaju odgovarajuću krivično-pravnu zaštitu (čl. 167 i 168 Krivičnog zakonika).

Dužnosti građana

U skladu s utvrđenim pravima koja predstavljaju izraz određenih odnosa u društvu, utvrđene su i odgovarajuće obaveze građana. Ove obaveze predstavljaju dopunu i potvrdu samih prava građana.

Pridržavanje Ustava i zakona. Načelo zakonitosti, kao jedan od bitnih principa socijalističke demokratije u Jugoslaviji, pretpostavlja obavezu ne samo državnih organa, od najnižih do najviših, da se pridržavaju i poštuju Ustav, zakone i druge propise koji se na njima zasnivaju i u skladu s njima donose. Ta obaveza odnosi se i na sve građane u svim odnosima u kojima oni nastupaju kao pojedinci ili udruženi u svoja udruženja odnosno organizacije i kolektive. Zato je Ustav (čl. 22) utvrdio da su građani dužni da se pridržavaju Ustava i zakona.

Dužnost rada prema svojim sposobnostima. Ustav (čl. 32) formulisao je obavezu rada građana prema njihovim sposobnostima: »Svaki građanin dužan je da radi po svojim sposobnostima; ko ne daje zajednici ne može od nje ni primati.« Rad je postao osnova za podizanje i razvijanje i društva i pojedinca. Stvoreni su uslovi za slobodu rada i pravo građana na rad. U društvu u kome su skoro u celini sredstva za proizvodnju društvena svojina, a politička osnova sistema samoupravljanje u svim oblastima društvenog života — pravo na rad sadrži istovremeno i obavezu ne samo zajednice da svakom pojedincu stvori uslove za njegovo aktivno učešće u izgradnji, već i za samog pojedinca da prema svojim sposobnostima stvarno učestvuje u toj izgradnji.

Dužnost savесnog obavljanja javnih dužnosti je proklamovana Ustavom (čl. 33). »Dužnost je građana da savесno obavljaju javne dužnosti za koje su izabrani ili koje su im poverene.« Narod poverava izborom neposredno ili preko svojih predstavničkih i njihovih izvršnih organa, odnosno nekim drugim na osnovu zakona propisanim načinom pojedinim građanima izvesne dužnosti, čije savесno obavljanje doprinosi razvitku same zajednice. U vršenju tih dužnosti, građani, kojima je ona poverena, dužni su da poštuju volju onih koji su im dužnosti poverili i da im odgovaraju za svoj rad u pogledu osnovnih zadataka službe koju vrše, kao i za rukovođenje društvenim sredstvima.

Dužnost odbrane otadžbine. Odbrana otadžbine pretpostavlja ne samo najvišu dužnost, već istovremeno ona je i čast svakog građanina. Zato ovo pretpostavlja i jednu od najosnovnijih dužnosti, jer, u krajnjoj liniji, ispunjavanjem ove dužnosti građani se bore za opstanak i svih ostalih prava, za svoje kvalitete građanina. Pod otadžbinom se ovde ne podrazumeva samo zemlja u kojoj su se rodili i žive, već isto tako i njihova društvena zajednica u kojoj vladaju odgovarajući društveni i politički odnosi koji im stvaraju određeni položaj, pružaju odgovarajuće mogućnosti za slobodno stvaralaštvo i pun život, što bez nezavisnosti i slobode otadžbine ne bi mogli uživati. Zato Ustav kao najteže krivično delo predviđa izdaju otadžbine (čl. 34). Dalju konkretizaciju ove dužnosti predstavlja i utvrđivanje

opšte vojne obaveze građana. Služenjem vojnog roka, građani se osposobljavaju za efikasno učestvovanje u njenoj odbrani.²⁹

Obezbeđenje ostvarivanja prava³⁰

Opšti uslov za ostvarivanje ljudskih prava i sloboda u Jugoslaviji je postojanje odgovarajuće društvene, materijalne i političke osnove. »Upravo zato svi napredni ljudi, a komunisti u prvom redu, smisao borbe za prava i slobodu čoveka vezuju s društvenim, političkim, kulturnim i idejnim promenama i s borbom za uspostavljanje takvog društvenog i političkog uređenja koje ta prava čini sredstvom stvaralačke i svesne afirmacije čoveka, a time i njegove lične i društvene slobode i njegovog dostojanstva« (Program SKJ, str. 182—183). To znači da uslovi za ostvarivanje sloboda i prava leže u razvijanju socijalističkih ekonomskih odnosa i društvenog samoupravljanja iz kojih ustvari i niču ta lična i druga demokratska prava čoveka.

Obezbeđenje prava građana vezano je i za dosledno sprovođenje principa zakonitosti. »Pravni poredak u Jugoslaviji štiti i treba da zaštiti građanina od svake samovolje bilo kojeg društvenog faktora i bilo kojeg državnog organa. On obezbeđuje, i treba da obezbedi, punu odgovornost svakog vršioca društvenih funkcija, od najviših do najnižih, za njihove postupke prema građanima. Niko ne sme da ima pravo nametati građaninu Jugoslavije bilo kakve druge obaveze sem onih koje su utvrđene zakonom. Samo zakon može utvrđivati odgovornosti i sankcije, a pravosudni organi u zakonitom postupku su dužni da obezbeđuju primenu prava i zakonitosti...« (Program SKJ, str. 184).

Društveno-politički sistem u Jugoslaviji podrazumeva niz političkih i pravnih sredstava kojima se obezbeđuju lična, politička, socijalno-ekonomska i druga prava čoveka koja se zasnivaju na zakonu. Pored prava građana da državnim organima podnose pretpostavke, prigovore, molbe, žalbe, itd. kao i odgovornosti zajednice za štetu koju javni službenici svojim nezakonitim radom pričinu građanima, postoje i druga sredstva kojima se obezbeđuje poštovanje njihovih prava, u odnosu između njih samih, kao i u odnosu na zajednicu i njene organe. Postoje, naprimer, sredstva koja pružaju institucije upravnog, krivično-sudskog, građansko-sudskog i upravno-sudskog postupka. Samoupravne organizacije, pored mogućnosti učešća u upravnom postupku, imaju sredstva prema državnim organima koji su im poništiti akte, naročito kada su u pitanju njihova samoupravna prava: pored žalbe van upravnog postupka i prigovor za zaštitu samoupravnih prava. Na kraju, postoji i kontrola zakonitosti od strane predstavničkih tela nad njihovim izvršnim organima, a sem toga, i poseban oblik kontrole ustavnosti zakona: ocena saglasnosti saveznog i republičkog zakona sa saveznom Ustavom.

Međutim, zakonitost a, prema tome, i prava građana ne obezbeđuju se samo postojanjem pravnog sistema i sistema pravosuđa. Činjenica da zakonitost čini »sastavni deo i uslov socijalističke demokratije«, pokazuje da se ona sve više mora zasnivati »na društvenoj solidarnosti, na socijalističkom usklađivanju zajedničkih i ličnih interesa i na svesti socijalističkog čoveka koja neizbežno niče iz ovakvih društvenih odnosa« (Program SKJ, str. 184).

IZVOR:

Ustav FNRJ (»Službeni list FNRJ«, br. 10/46); Ustavni zakon o osnovama društvenog i političkog uređenja Federativne Narodne Republike Jugoslavije i saveznim organima vlasti (»Službeni list FNRJ«, br. 3/53); Opšti zakon o uređenju opština i srsova (»Službeni list FNRJ«, br. 26/55); Zakon o opštem upravnom postupku (»Službeni list FNRJ«, br. 52/56); zakonik o krivičnom postupku (»Službeni list FNRJ«, br. 40/53); Krivični Zakonik (»Službeni list FNRJ«, br. 13/51); Osnovni zakon o prekršajima (»Službeni list FNRJ«, br. 46/51); Osnovni zakon o upravljanju državnim privrednim preduzećima i višim privrednim udruženjima od strane radnih kolektiva (»Službeni list FNRJ«, br. 43/50); Zakon o javnim službenicima i Zakon o radnim odnosima (»Službeni list FNRJ«, br. 53/57); Zakon o pravima i dužnostima, izboru i opozivu saveznih narodnih poslanika (»Službeni list FNRJ«, br. 51/57); Zakon o pravnom položaju verskih zajednica (»Službeni list FNRJ«, br. 22/53); Uredba o upravljanju stanbenim zgradama (»Službeni list FNRJ«, br. 29/54); Program SKJ, »Kultura«, Beograd 1958. V. Si.

²⁹ Vidi: »Sistem narodne odbrane«, »Jugoslovenski pregled«, februar 1957, str. 69—71 (25—27).

³⁰ Vidi: »Obezbeđenje zakonitosti u Jugoslaviji«, »Jugoslovenski pregled«, oktobar 1958, str. 375—380 (91—96).

SAVEZNA NARODNA SKUPŠTINA

Sednice 25 i 26 decembra

Na 5 zajedničkoj sednici oba doma, 25 decembra 1958, ekspozice o Predlogu Saveznog budžeta za 1959 podneo je sekretar Saveznog izvršnog veća Veljko Zeković, ekspozice o Predlogu odluke o minimalnim ličnim dohocima radnika privrednih organizacija član Saveznog izvršnog veća Moma Marković, a u nastavku 5 sednice, 26 decembra, ekspozice o Predlogu zakona o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskih zemljišta član Saveznog izvršnog veća Lidija Šentjurec i izabrani su članovi Odbora za društvena sredstva.

U Odbor za društvena sredstva izabrani su narodni poslanici: Muhidin Begić, Stjepan Benko, Anka Berus, Džemal Bijedić, Emerik Bluni, Čedomir Boljanac, Živko Brajkovski, Ivan Brljafa, Marin Cetinić, Marjan Dermastija, Strahil Gigov, Čedo Grbić, Vinko Hafner, Pavle Jakšić, Niko Jurinčić, Danilo Kekić, Gregor Klančnik, Veljko Ljujić, Šefket Maglajlić, Milan Mićković, Naum Naumovski, Radisav-Raja Nedeljković, Milija Radovanović, Moca Sumbulović, Ismet Šaćiri, Jefko Šćepanović, Mika Špiljak, Stanka Veselinov, Olga Vrabčić, Zorica Vučetić i Milorad Zorić. (Prilikom konstituisanja za pretsednika Odbora izabran je Mika Špiljak, a za sekretara Milorad Zorić.)

Savezno veće i Veće proizvođača na svojim 8 sednicama, 25 decembra, usvojili su Savezni budžet za 1959, Zakon o izmenama i dopunama Osnovnog zakona o opštinskom prirezu i mesnom samodoprinosu, Zakon o završnom računu o izvršenju Budžeta Federativne Narodne Republike Jugoslavije (Saveznog budžeta) za 1957, Odluku o odobrenju Završnog računa saveznih budžetskih fondova za 1957 i Odluku o ovlašćenju Saveznog izvršnog veća za donošenje propisa o poslovanju privrednih jedinica kazneno-popravnih ustanova, a na 9 sednicama, 26 decembra, Odluku o minimalnim ličnim dohocima radnika privrednih organizacija, Zakon o porezu na lični prihod građana, Zakon o izmenama i dopunama Zakona o doprinosu budžetima iz ličnog dohotka radnika, Zakon o izmenama i dopunama Zakona o porezu na prihode od autorskih prava i o fondu za unapređivanje kulturnih delatnosti, Zakon o izmenama i dopunama Zakona o radnim odnosima, Zakon o produženju mandata radničkih saveta, Zakon o izmenama i dopunama Zakona o elektroprivrednim organizacijama, Zakon o izmenama i dopunama Zakona o doprinosu za stanbenu izgradnju, Odluku o izmenama i dopunama Odluke o stopama doprinosa za socijalno osiguranje, Zakon o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta i saslušali odgovore predstavnika Saveznog izvršnog veća na pitanja koja su postavili narodni poslanici.

Savezni budžet za 1959 iznosi 92.950.000.000 din. tj. za oko 57 milijardi je veći od prošlogodišnjeg.

Prema Zakonu o izmenama i dopunama Osnovnog zakona o opštinskom prirezu i mesnom samodoprinosu, opštine su dužne da zavedu opštinski prirez na prihode od poljoprivrede i na prihode od samostalnih zanimanja i imovine. Ukinuta je minimalna stopa od 4%, a o visini prireza odlučivaće opštinski narodni odbori s tim što se umesto proporcionalnih uvode progresivne stope opštinskog prireza.

Zakon o Završnom računu o izvršenju Budžeta Federativne Narodne Republike Jugoslavije (Saveznog budžeta) za 1957 konstatuje da su u 1957 ostvareni prihodi od 227.186.240.518 din., a izvršeni rashodi od 252.185.442.086 din., što znači da se pojavljuje višak izvršenih rashoda nad ostvarenim prihodima od 24.999.201.568 din.

Odlukom o odobrenju završnih računa saveznih budžetskih fondova za 1957 odobreni su završni računi sledećih saveznih budžetskih fondova: Saveznog fonda za unapređivanje poljoprivrede, Saveznog fonda voda, Saveznog fonda za istraživačke radove, Fonda za unapređivanje industrijske proizvodnje, Fonda za unapređivanje građevinarstva, Fonda za unapređivanje

spoljne trgovine, Fonda regresa i dotacija, Fonda razlike u cenama u poslovanju sa inostranstvom, Fonda za unapređenje službe carinske kontrole i Saveznog fonda za unapređivanje kulturnih delatnosti.

Odlukom o ovlašćenju Saveznog izvršnog veća za donošenje propisa o poslovanju privrednih jedinica kazneno-popravnih ustanova ovlašćuje se Savezno izvršno veće da donese propise o poslovanju privrednih jedinica kazneno-popravnih ustanova kao i da ih oslobodi od određenih društvenih obaveza prema zajednici.

Odlukom o minimalnim ličnim dohocima radnika privrednih organizacija privremeno se rešavaju minimalni lični dohoci na osnovu ispravke sadašnjih minimalnih ličnih dohodaka, utvrđenih na osnovu tarifnih stavova iz 1957. Odlukom je uklonjena nejednakost nivoa minimalnih ličnih dohodaka među privrednim organizacijama jedne delatnosti i popravljen položaj privrednih grana ili užih grupa kao celine, i to svih onih za koje se pokazalo da su bile zapostavljene u pogledu minimalnih ličnih dohodaka.

Zakon o porezu na lični dohodak građana predviđa da takav porez plaćaju građani i građanska pravna lica čiji godišnji čist prihod premašuje 500.000 din., s tim što se pod čistim prihodom podrazumevaju svi prihodi koji se ostvare ma po kom osnovu i ma iz kojih izvora u zemlji i iz inostranstva, po odbitku poreza, prireza i doprinosa koji se iz tih prihoda plaćaju po posebnim propisima. Stope poreza na lični prihod građana su progresivne. Ovaj porez je prihod budžeta opštine i drugih političko-teritorijalnih jedinica na čijem području je ostvaren, s tim što budžetu opštine pripada najmanje 50% poreza i što Federacija, po pravilu, ne učestvuje u njemu.

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o doprinosu budžetima iz ličnog dohotka radnika umesto dosadašnjeg progresivnog izdvajanja doprinosa budžetima iz ličnog dohotka predviđa proporcionalno izdvajanje doprinosa.

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o porezu na prihode od autorskih prava i o fondu za unapređivanje kulturnih delatnosti ukida progresivno i uvodi proporcionalno oporezivanje. Stopa poreza na prihode od autorskih prava je 12%, s tim što se na prihode od planova, skica, idejnih projekata i sl. koji su ostvareni van redovnog radnog odnosa plaća porez po stopi od 20%. Prihodi od patenata, pronalazaka i tehničkih usavršavanja izjednačuju se sa prihodima od autorskih prava.

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o radnim odnosima ukida postojeća arbitražna veća za otkaze, proširuje pravo inspekcije rada u pogledu odlučivanja o sprovođenju zakonskih odredaba o higijensko-tehničkoj zaštiti pri radu, ustanovljuje automatsko obezbeđenje sredstava za minimalne lične dohotke radnika na teret sredstava narodnih odbora opštine onim privrednim organizacijama koje u svojim fondovima nemaju dovoljno sredstava ni za isplatu minimalnih ličnih dohodaka, omogućava privrednim organizacijama koje na osnovu periodičnog obračuna ne ostvare dovoljan dohodak kojim se pokriva lični dohodak isplaćeni u proteklom periodu da vrše isplatu ličnih dohodaka u visini minimalnih ličnih dohodaka uvećanih za procenat (25%) i predviđa da se tarifni pravilnici doneti u 1959 mogu primenjivati od 1 januara 1959.

Zakon o produženju mandata radničkih saveta produžuje mandat sadašnjim radničkim savetima i za 1959, ali daje i mogućnost da se u pojedinim preduzećima, gde se za to ukaže potreba, izbor radničkih saveta izvrši i u 1959.

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o elektroprivrednim organizacijama sadrži više izmena kojima se bolje postavlja organizaciona struktura, način poslovanja i međusobni odnosi elektroprivrednih organizacija.

Zakon o izmenama i dopunama Zakona za stanbenu izgradnju uprošćava obračunavanje doprinosa za stanbenu izgradnju tako što kao osnov za obračunavanje i plaćanje doprinosa služi ukupni iznos primanja svakog pojedinog lica iz radnog odnosa. Uvodi se takođe obaveza plaćanja doprinosa za stanbenu izgradnju na prihode od autorskih prava ostvarenih van redovnog radnog odnosa za izradu planova, idejnih projekata kao i na druge prihode od autorskih prava koji su po posebnim saveznm propisima izjednačeni sa prihodima od izrade planova, skica i idejnih projekata.

Odlukom i izmenama i dopunama Odluke o stopama doprinosa za socijalno osiguranje uprošćava se obračun tako što se doprinos za socijalno osiguranje plaća od iste osnovice od koje se plaća i doprinos budžetima iz ličnog dohotka, tj. osnovice koja sadrži i doprinos budžetima iz ličnog dohotka.

Zakonom o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta nacionalizuju se i postaju društvena svojina najamne stanbene i poslovne zgrade, a u gradovima i naseljima gradskog karaktera i građevinska zemljišta. Građani mogu na teritoriji Jugoslavije sticati i imati u svojini: porodičnu stanbenu zgradu, tj. zgradu sa dva stana ili sa 3 manja stana ili najviše 2 stana kao posebne delove zgrade ili 2 porodične stanbene zgrade sa najviše 2 stana i trićim manjim stancem ili jednu porodičnu stanbenu zgradu i jedan stan kao posebni deo zgrade. Građanska pravna lica, društvene organizacije i druga udruženja građana mogu na teritoriji Jugoslavije sticati i imati u svojini samo poslovne zgrade i poslovne prostorije, koje služe isključivo njihovoj dozvoljenoj delatnosti. Zgrade, posebni delovi zgrada i zemljišta koji se po ovom Zakonu ne nacionalizuju u slobodnom su prometu i mogu se nasledivati. Za nacionalizovanu zgradu li posebni deo zgrade, zajedno sa zemljištem, ranijem sopstve-

niku daje se naknada koja iznosi 10% od stanarine koja se plaća za tu zgradu ili deo zgrade na dan stupanja na snagu ovog Zakona, za vreme od 50 godina. Visina naknade utvrđuje se u jednom ukupnom iznosu koji će se isplaćivati u jednakim mesečnim obrocima za vreme od 50 godina, počev od 1 januara 1959. Za nacionalizovano građevinsko neizgrađeno zemljište ranijem sopstveniku daje se naknada po tarifi po kojoj se određuje naknada za ekspropisano građevinsko zemljište, i to u jednakim godišnjim obrocima za vreme od 50 godina.

Savezno veće, kao isključivo nadležno, usvojilo je takođe na 9 sednici, 26 decembra, Zakon o izmenama i dopunama Zakona o javnim službenicima.

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o javnim službenicima utvrđuje plate javnih službenika u neto iznosima obračunate prema ranije donetim propisima o povećanju plata.

Veće proizvođača, kao isključivo nadležno, potvrdilo je takođe na 9 sednici, 26 decembra, Statut Saveza trgovinskih komora Jugoslavije i Statut Saveza zanatskih komora Jugoslavije.

R-M. M.

SEDNICE REPUBLIČKIH NARODNIH SKUPŠTINA

Narodna skupština NR Srbije

Na 5 zajedničkoj sednici oba doma, 27 decembra 1958, Narodna skupština NR Srbije saslušala je ekspozee predstavnik Izvršnog veća o republičkom društvenom planu i budžetu, izvršila izbor sudija okružnih i okružnih privrednih sudova i usvojila izveštaj o kretanju privrede na području NR Srbije u 1957 i 1958 i Odluku o izmenama i dopunama Poslovnika Narodne skupštine i, u vezi s tim, izabrala Odbor za društvena sredstva Narodne skupštine.

Odlukom o izmenama i dopunama Poslovnika Narodne skupštine osnovan je Odbor za društvena sredstva, koji će razmatrati raspodelu, raspolaganje i korišćenje društvenih sredstava od strane svih republičkih, pokrajinskih, oblasnih, sreskih i opštinskih organa, ustanova, kao i privrednih i drugih organizacija sa stanovišta politike utvrđene saveznim i republičkim propisima i drugim aktima.

U Odbor za društvena sredstva izabrani su narodni poslanici: Stanoje Aksić, Vitko Arandelović, Milić Bugarčić, dr Jovan Cekić, Mladen Čomić, Života Đermanović, Kovina Đukić, Nikola Džuverović, Đula Horvat, Dragoljub Kirčanski, Voja Leković, Dragoslav Mutapović, Trifun Nikolić, Radul Plazinić, Dušan Pudja, Iso Rešad, Desanka Romić, Tankosava Simić Milan Stepanović, Ali Šukrija i Predrag Vladislavljević. (Prilikom konstituisanja, za predsednika Odbora je izabran Voja Leković, a za sekretara Radul Plazinić.)

Na 7 i 8 sednici Republičkog veća, 27 i 28 decembra, i na 6 sednici Veća proizvođača, 27 decembra, usvojeni su Društveni plan NR Srbije za 1959, Zakon o budžetu NR Srbije (Republičkom budžetu) za 1959, Zakon o izmenama i dopunama Zakona o budžetu NR Srbije (Republičkom budžetu) za 1958 i Odluka o odobrenju završnog računa Investicionog fonda NR Srbije za 1957.

Društveni plan NR Srbije za 1959 predviđa dalji porast privredne aktivnosti u svim oblastima, a posebno u poljoprivredi. Vrednost bruto proizvoda povećaće se za oko 240 milijardi din. Predviđen je porast proizvodnje u poljoprivredi za 30% od ocenjenog ostvarenja u 1958, u industriji za 12,4%, a izvoza industrijskih proizvoda za 14%. Planom je predviđen porast investicionih ulaganja u privredi od 10,8%, a za izgradnju objekata društvenog standarda utrošiće se oko 25% sredstava više nego u 1958.

Zakon o budžetu NR Srbije (Republičkom budžetu) za 1959 utvrđuje prihode i rashode od 30 milijardi 165 miliona

din. Sredstva za budžetske investicije, koja se povećavaju za 803 miliona u odnosu na 1958, uglavnom će se upotrebiti za izgradnju fakultetskih zgrada i za studije i istraživanja.

Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o budžetu NR Srbije (Republičkom budžetu) za 1958 izmenjeno je učešće Republičkog budžeta u doprinosu budžetima iz ličnog dohotka radnika, ostvarenog na području nekih srezova.

Republičko veće, kao isključivo nadležno, usvojilo je takođe na svojoj 8 sednici, 28 decembra, Zakon o obavljanju privatne profesionalne zdravstvene delatnosti i Odluku o izmenama i dopunama Poslovnika Republičkog veća.

Zakon o obavljanju privatne profesionalne zdravstvene delatnosti određuje da privatnu praksu mogu obavljati, uz prethodno odobrenje, po pravilu, samo lekari, stomatolozi i zubari koji nisu u radnom odnosu. Međutim, u opštinama u kojima javna zdravstvena služba nije u mogućnosti da obezbedi osnovnu zdravstvenu zaštitu, privatnu praksu mogu obavljati i lekari, stomatolozi i zubari koji se nalaze u radnom odnosu. Sreski narodni odbor, uz prethodnu saglasnost Republičkog saveta za narodno zdravlje, određuje u kojim se opštinama može obavljati privatna lekarska praksa. Odobrenje za obavljanje privatne prakse izdaje opštinski organ uprave nadležan za poslove narodnog zdravlja. Lekari mogu pružati zdravstvene usluge samo u granicama zdravstvene delatnosti za koju imaju odobrenje. Najviši iznos naknade za pojedine vrste zdravstvenih usluga u privatnoj lekarskoj praksi određuje Republički savet za narodno zdravlje.

Veće proizvođača, kao isključivo nadležno, usvojilo je takođe na svojoj 6 sednici, 27 decembra, odluke o odobrenju Statuta republičke Trgovinske i Poljoprivredne komore, kao i Stručnog udruženja preduzeća za distribuciju električne energije i Udruženja hortikulturnih organizacija, zatim Odluku o izmenama i dopunama Poslovnika Veća proizvođača i Odluku o određivanju dopunskih izbora za upražnjeno mesto narodnog poslanika za izborni srez Titel.

A. J.

Sabor NR Hrvatske

Na 5 zajedničkoj sednici oba doma, 17 novembra 1958, Sabor NR Hrvatske saslušao je ekspozee predstavnika Izvršnog veća o kretanju privrede na području Republike od januara do septembra 1958, o predlogu izmene Društvenog plana privrednog razvoja NR Hrvatske za razdoblje od 1957 do 1961 i o predlogu izmene Društvenog plana NR Hrvatske za 1958, zatim ekspoze o predlogu Zakona o poljoprivrednim stanicama i usvojio izveštaj Admini-

strativnog odbora Sabora o finansiskom poslovanju Sabora u drugom i trećem tromesečju 1958 i Poslovnik Sabora NR Hrvatske i izvršio izbor sudija za okružne sudove.

Novim Poslovnikom Sabora NR Hrvatske osnovan je Odbor za društvena sredstva i umesto dosadašnjih odbora za pretstavke i žalbe jednog i drugog doma, koji se ukidaju, osniva se zajednički Odbor za pretstavke i žalbe.

Republičko veće i Veće proizvođača na svojim 6 sednicama, 17 i 18 novembra, usvojili su izmene Društvenog plana privrednog razvoja NR Hrvatske za razdoblje 1957—1961, izmene Društvenog plana NR Hrvatske za 1958, Zakon o poljoprivrednim stanicama, Zakon o nadogradnji zgrada i Odluku o nagradama i naknadama zastupnika Sabora NR Hrvatske.

Izmene Društvenog plana privrednog razvoja NR Hrvatske za razdoblje 1957—1961 odnose se na visinu učešća Republike u doprinosu koji se izdvaja za društvene investicione fondove i to tako što se ranije predviđena granična visina učešća od 30% povećava na 50%.

Izmene Društvenog plana NR Hrvatske za 1958 predviđaju povećanje postotka od doprinosa iz dohotka privrednih organizacija za društvene investicione fondove opštine, sreza i Republike od 30 na 50%.

Zakon o poljoprivrednim stanicama jasnije određuje organizaciju, ulogu i mesto poljoprivrednih stanica. Zakonom su regulisana i pitanja odnosa stanica s proizvođačkim organizacijama, pitanje garancije i rizika u proizvodnji za ona rešenja koja daje stanica, način finansiranja, fondovi itd.

Zakon o nadogradnji zgrada propisuje uslove pod kojima lice koje nije vlasnik zgrade može izvršiti nadogradnju postojeće zgrade u saglasnosti s urbanističkim planom i postupak po kome će se rešavati o zahtevu za takvu nadogradnju.

Republičko veće, kao isključivo nadležno, usvojilo je takođe na 6 sednici, 18 novembra, Zakon o kazalištima i ostalim scensko-umetničkim ustanovama, Zakon o izmeni Zakona o sveučilištima, Zakon o izmenama Zakona o akademijama umetnosti, Zakon o izmenama Zakona o Visokoj tehničkoj školi za pogonske inženjere, Poslovnik Republičkog veća Sabora NR Hrvatske i izveštaj Odbora za pretstavke i žalbe.

Zakon o kazalištima i ostalim scensko-umetničkim ustanovama pobliže razrađuje odredbe Opšteg zakona o kazalištima. Zakon sadrži odredbe o osnivanju i ukidanju scensko-umetničkih ustanova: filharmonija, simfoniskih orkestara, ansambala narodnih igara, horova i drugih umetničkih igračkih ansambala, umetničkih ustanova sličnih kazalištima, zatim odredbe o njihovoj organizaciji, radu, upravljanju, finansiranju, angažmanima i radnom odnosu.

Zakonom o izmenama Zakona o sveučilištima izmenjena je odredba po kojoj je Sabor NR Hrvatske potvrđivao statute sveučilišta i fakulteta, tako da će ubuduće statute sveučilišta potvrđivati Sabor NR Hrvatske, a statute fakulteta Izvršno veće Sabora.

Zakon o izmenama Zakona o akademijama umetnosti predviđa da statute akademija umetnosti ubuduće potvrđuje Izvršno veće Sabora.

Zakon o izmenama Zakona o Visokoj tehničkoj školi za pomorske inženjere predviđa da Statut škole potvrđuje Izvršno veće Sabora.

Veće proizvođača, kao isključivo nadležno, usvojilo je takođe na 6 sednici, 18 novembra, Poslovnik Veća proizvođača Sabora i odobrilo statute republičke Trgovinske komore, Ugostiteljske komore, Poljoprivredno-šumarske komore i Zanaatske komore.

Na 6 zajedničkoj sednici oba doma, 27 decembra 1958, Sabor NR Hrvatske saslušao je ekspozea pretstavnika Izvršnog veća o predlogu Društvenog plana NR Hrvatske za 1959 i o predlogu Budžeta NR Hrvatske za 1959, izvršio izbor sudija Vrhovnog suda NR Hrvatske i okružnih sudova i izabrao članove Odbora za pretstavke i žalbe.

U Odbor za pretstavke i žalbe izabrani su narodni poslanici: Mijo Lemo, Antun Licitar, Kata Pejnović, Mijo Novak, Josip Pisičić, Ilija Radijevac, Rudolf Šimić, Josip Tucman i Mandica Vuković.

Republičko veće i Veće proizvođača na svojim 7 sednicama, 28 decembra, usvojili su Društveni plan NR Hrvatske za 1959, Budžet NR Hrvatske (Republički budžet) za 1959 i Završni račun NR Hrvatske (po Republičkom budžetu) za 1957.

Društveni plan NR Hrvatske za 1959 predviđa porast nacionalnog dohotka za 8% u odnosu na procenu ostvarenja u 1958. U poređenju sa 1958 predviđen je porast proizvodnje u industriji za 9%, u poljoprivredi za 12,5%, u građevinarstvu za 5% itd. Ukupne bruto investicije u 1959 povećaću se u odnosu na prethodnu godinu za 4%.

Budžet NR Hrvatske (Republički budžet) za 1959 utvrđuje prihode i rashode od 18.219.540.000 din.

Završni račun NR Hrvatske (po Republičkom budžetu) za 1957 konstatuje da je u 1957 ostvareno više rashoda od prihoda za 581.487.112 din.

Republičko veće, kao isključivo nadležno, takođe na 7 sednici, 28 decembra, usvojilo je Zakon o izmeni područja opština i srezova u NR Hrvatskoj i Zakon o izmenama i dopunama Zakona o teritorijalnoj nadležnosti i sedištima sreskih i okružnih sudova na području NR Hrvatske.

E. K.

Narodna skupština NR Slovenije

Na 5 zajedničkoj sednici oba doma, 28 decembra 1958, Narodna skupština NR Slovenije saslušala je ekspozea pretstavnika Izvršnog veća o predlogu Društvenog plana NR Slovenije za 1959, o predlogu Budžeta NR Slovenije (Republičkog budžeta) za 1959 i o predlogu Zakona o budžetu NR Slovenije (Republičkom budžetu) za 1959, usvojila Odluku o određivanju broja sudiskih mesta pri okružnim sudovima u NR Sloveniji i izvršila izbor sudija Vrhovnog i okružnih sudova.

Republičko veće i Veće proizvođača na svojim 5 sednicama, 28 decembra, usvojili su Društveni plan NR Slovenije za 1959 i Budžet NR Slovenije (Republički budžet) za 1959 i Zakon o Budžetu NR Slovenije (Republičkom budžetu) za 1959.

Društveni plan NR Slovenije za 1959 predviđa porast nacionalnog dohotka za 8,6% u odnosu na procenu ostvarenja u 1958. U poređenju sa 1958 predviđen je porast proizvodnje u industriji za 8%, u poljoprivredi za 9,4%, u građevinarstvu za 4% itd. Lična potrošnja treba da se poveća za 7% odnosno za 6% po stanovniku. Ukupne bruto društvene investicije u osnovne fondove iznose 75 milijardi din.

Budžet NR Slovenije (Republički budžet) za 1959 utvrđuje prihode i rashode od 11.312.000.000 din.

Republičko veće, kao isključivo nadležno, takođe na 5 sednici, 28 decembra, usvojilo je Zakon o izmenama Zakona o područjima srezova i opština u NR Sloveniji i izvršilo razrešenje i izbor nekih članova univerzitetskog saveta Univerziteta u Ljubljani.

Zakonom o izmenama Zakona o područjima srezova i opština NR Slovenije ukida se 19 opština tako da ih sada u Republici ima 92.

M. P.

Narodna skupština NR Bosne i Hercegovine

Na 4 zajedničkoj sednici oba doma, 28 decembra 1958, Narodna skupština NR Bosne i Hercegovine saslušala je ekspozea pretstavnika Izvršnog veća o predlogu Društvenog plana NR Bosne i Hercegovine za 1959 i o predlogu Budžeta NR Bosne i Hercegovine za 1959, usvojila Odluku o izmenama i dopunama Poslovnika Narodne skupštine NR Bosne i Hercegovine, izveštaj Administrativnog odbora o izvršenju predračuna rashoda Skupštine od 1 maja do 31 oktobra 1958, izabrala narodnog poslanika Dragutina Kosovca za člana Izvršnog veća i članove Odbora za društvena sredstva i Odbora za pretstavke i žalbe.

Odlukom o izmenama i dopunama Poslovnika Narodne skupštine NR Bosne i Hercegovine osnovani su Odbor za društvena sredstva i Odbor za pretstavke i žalbe, a ukinuta Komisija za statute opština i srezova.

U Odbor za društvena sredstva izabrani su narodni poslanici: Rade Bašić, Vaso Gačić, ing. Ibrahim Imamović, Nedo Kovačević, Sreten Lopandić, Branko Mikulić, Jusuf Mujičić, Borivoje Popović, ing. Vlado Smoljan, Alija Šehović, Milivoje Steković, ing. Nedeljko Tošović i Zaga Umićević. (Prilikom konstituisanja za pretsednika Odbora je izabran Borivoje Popović a za sekretara Sreten Lopandić.)

U Odbor za pretstavke i žalbe izabrani su narodni poslanici: Novak Anđelić, Ljeposava Blagojević, Atijas Buki, Milan Kecman, Stana Knežević, ing. Vlado Smoljan i Ilija Todić. (Prilikom konstituisanja za pretsednika Odbora je izabran Novak Anđelić, a za sekretara Stana Knežević.)

Republičko veće i Veće proizvođača na svojim 4 sednicama, 28 i 29 decembra, usvojili su Društveni plan NR Bosne i Hercegovine za 1959, Zakon o budžetu NR Bosne i Hercegovine za 1959, Zakon o završnom računu o izvršenju budžeta NR Bosne i Hercegovine za 1957 i Izveštaj o radu svojih odbora za pretstavke i žalbe.

Društveni plan NR Bosne i Hercegovine za 1959 predviđa porast nacionalnog dohotka za 13% u odnosu na 1958. U poređenju sa 1958 predviđen je porast proizvodnje u industriji i rudarstvu za 10%, u poljoprivredi za 23%, u saobraćaju za 2,5% itd. Lična potrošnja treba da se poveća za 6% u odnosu na prethodnu godinu, a društvena investiciona ulaganja u objekte društvenog standarda za 13%.

Budžet NR Bosne i Hercegovine za 1959 utvrđuje prihode i rashode od 16.228.000.000 din.

Zakon o završnom računu o izvršenju budžeta NR Bosne i Hercegovine za 1957 konstatuje da je u 1957 ostvareno više prihoda od rashoda za 378.601 din.

Republičko veće i Veće proizvođača takođe na 4 sednicama, 29 decembra, doneli su odluku o izmenama i dopunama Poslovnika Republičkog veća odnosno Veća proizvođača kojom se ukidaju odbori za pretstavke i žalbe oba doma.

S. N.

Narodno sobranie NR Makedonije

Na 6 zajedničkoj sednici oba doma, 29 decembra 1958, Narodno sobranie NR Makedonije saslušalo je ekspoeza pretstavnika Izvršnog veća o republičkom društvenom planu i budžetu, izvršilo izbor sudija okružnih i okružnih privrednih sudova, usvojilo Odluku o dopuni Poslovnika Narodnog sobranja i, u vezi s tim, izabralo Odbor za društvena sredstva.

Odlukom o dopuni Poslovnika Narodnog sobranja osnovan je Odbor za društvena sredstva.

U Odbor za društvena sredstva izabrani su narodni poslanici: Vančo Aleksovski, Koljčo Aleksovski, Vančo Burzevski, Milančo Đordijev, Dimče Dimitrijevski, Vaska Duganova, Aleksandar Martinovski, Saltir Putinski, Mito Temenugov, Živko Todorovski, Kiro Tomovski, Vasil Tudžarov, Vančo Unkovski, Sadi Hamo i Zdravko Čukovski.

Republičko veće i Veće proizvođača na svojim 6 sednicama, 29 i 30 decembra, usvojili su Društveni plan NR Makedonije za 1959, Budžet NR Makedonije za 1959, Zakon o završnom računu o budžetu NR Makedonije za 1957, Odluku o povećanju sredstava rezervnog fonda Republike, Odluku o izmeni tač. 3 glave XXIII Društvenog plana NR Makedonije za 1958, Odluku o povećanju poslaničkih naknada i plata narodnim poslanicima koji vrše stalne funkcije u Sobraui i Odluku o izmenama i dopunama Poslovnika Republičkog veća i Veća proizvođača.

Društveni plan NR Makedonije za 1959 predviđa porast nacionalnog dohotka za 13,9% u odnosu na 1958. U poređenju sa 1958 predviđen je porast proizvodnje u industriji za oko 16%, u poljoprivredi za 22,8% itd. Lična potrošnja treba da se poveća za 4,8% odnosno za 2,1% po stanovniku u odnosu na prethodnu godinu, a društvena investiciona ulaganja za 16%.

Odlukom o povećanju sredstava rezervnog fonda unet je u taj fond 137.439.281 din., koliko iznosi 20% od viška ostvarenih prihoda nad rashodima utvrđenog Zakonom o završnom računu o budžetu NR Makedonije za 1956.

Odlukom o izmeni tač. 3 glave XXIII Društvenog plana NR Makedonije za 1958 izvršena je ispravka pogrešnog obračuna u visini učešća srezova u delu saveznog poreza na promet koji je ustupljen Republici.

P. K.

Narodna skupština NR Crne Gore

Na 3 zajedničkoj sednici oba doma, 29 decembra 1958, Narodna skupština NR Crne Gore saslušala je ekspoeza pretstavnika Izvršnog veća o predlogu Društvenog plana NR Crne Gore za 1959 i o predlogu Budžeta NR Crne Gore za 1959, zatim saslušala izveštaje pretstavnika Trgovinsko-ugostiteljske komore i Zanatske komore o radu u 1957 i Poljoprivredno-šumarske komore o radu u 1956 i 1957, usvojila Odluku o izmenama i dopunama Poslovnika Narodne skupštine NR Crne Gore, izveštaj Administrativnog odbora o finansisko-materijalnom poslovanju Skupštine od 1 jula do kraja oktobra 1958, izabrala članove Odbora za pretstavke i žalbe i izvršila razrešenje i izbor jednog sudije Vrhovnog suda NR Crne Gore.

Odlukom o izmenama i dopunama Poslovnika Narodne skupštine NR Crne Gore osniva se novi Odbor za pretstavke i žalbe.

U Odbor za pretstavke i žalbe izabrani su narodni poslanici: Jovanka Brinić, Jakov Glavanović, Nedeljko Kamilić, Radovan Lekić, Radul Radulović, Draga Škerović i Periša Vujošević. (Prilikom konstituisanja za pretsednika Odbora je izabran Periša Vujošević, a za sekretara Jovanka Brinić.)

Republičko veće i Veće proizvođača na svojim 4 sednicama, 29 decembra, usvojili su Društveni plan NR Crne Gore za 1959, Budžet NR Crne Gore (Republički budžet) za 1959 i Zakon o završnom računu o izvršenju budžeta NR Crne Gore (Republičkog budžeta) za 1957.

Društveni plan NR Crne Gore za 1959 predviđa porast nacionalnog dohotka za 16,6%, a ukupnog društvenog bruto proizvoda za 18,5% u odnosu na 1958. U poređenju sa 1958 predviđen je porast proizvodnje u industriji za oko 20%, u poljoprivredi za 9%, u građevinarstvu za 22%, u saobraćaju za 43,9% itd. Lična potrošnja treba da se poveća za oko 5,9% odnosno za 4,5% po stanovniku.

Budžet NR Crne Gore (Republički budžet) za 1959 utvrđuje prihode i rashode od 5.056.300.000 din.

Republičko veće, kao isključivo nadležno, usvojilo je takođe na 4 sednici, 29 decembra, Zakon o držanju i nošenju oružja, Zakon o pomoći žrtvama fašističkog terora i Odluku o izmenama i dopunama Poslovnika Republičkog veća kojom se ukida Odbor za pretstavke i žalbe.

Zakon o držanju i nošenju oružja predviđa posebnu dozvolu za držanje, a posebnu dozvolu za nošenje oružja, daje mogućnost izdavanja dozvola i pravnim licima u interesu zaštite i čuvanja njihove imovine, propisuje uslove za dobijanje dozvole i za njeno oduzimanje i reguliše u osnovnim postavkama pitanje proizvodnje, popravki i prepravki vatrenog oružja.

Zakonom o pomoći žrtvama fašističkog terora priznato je pravo na posebnu pomoć društvene zajednice licima koja su postala nesposobna za privređivanje zbog povreda ili bolesti zadobijenih zlostavljanjem ili lišavanjem slobode od strane okupatora ili njegovih pomagača, kao i članovima porodica lica koja su ubijena ili umrla usled povreda ili bolesti zadobijenih zlostavljanjem ili lišavanjem slobode od strane okupatora ili njegovih pomagača. Ova lica imaju pravo na pomoć ako su nesposobna za privređivanje, ako nemaju neophodnih sredstava za izdržavanje i ako ne postoji lice koje je po zakonu dužno da ih izdržava. Osnovna pomoć iznosi od 3.000 do 5.000 din. mesečno, a pored nje, ova lica imaju pravo na besplatnu zdravstvenu zaštitu, dodatak zbog nesposobnosti za privređivanje i dodatak na decu.

Veće proizvođača, kao isključivo nadležno, odobrilo je takođe na 4 sednici, 29 decembra, statute Poljoprivredno-šumarske komore, Trgovinske komore, Ugostiteljske komore i Zanatske komore NR Crne Gore, usvojilo Odluku o izmenama i dopunama Poslovnika Veća proizvođača kojom se ukida Odbor za pretstavke i žalbe i izabralo u Zakonodavni odbor narodne poslanike Pera Milačića i Marka Zečevića.

A. P.

SAVEZNO IZVRŠNO VEĆE

Sednica 16 i 17 decembra 1958

Na sednici Saveznog izvršnog veća, 16 i 17 decembra 1958, usvojeni su Nacrt zakona o porezu na lični prihod građana, Nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona o doprinosu budžetima iz ličnog dohotka radnika, Nacrt zakona o porezu na prihode od autorskih prava i o fondu za unapređivanje kulturnih delatnosti, Nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona o javnim službenicima, Nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona o radnim odnosima, Nacrt zakona o produženju mandata radničkih saveta, Nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona o elektroprivrednim organizacijama, Nacrt zakona o izmenama i dopunama Osnovnog zakona o opštinskom prirezu i mesnom samodoprinosu i Predlog odluke Savezne narodne skupštine o ovlašćenju Saveznog izvršnog veća za regulisanje poslova privrednih jedinica kazneno-popravnih ustanova.

Pored toga, donete su sledeće uredbe i odluke:

Uredba o uvozu putničkih automobila (Uredbom se predviđa plaćanje carine na uvoz putničkih automobila i motocikla, s tim što će kao osnovica za plaćanje carine služiti inostrana uvozna cena novog putničkog automobila i motocikla u zemlji proizvodnje, uvećana za troškove do jugoslovenske granice, a ako su oni proizvedeni pre godine u kojoj se uvoze, predviđena je skala kojom se osnovica umanjuje za procenat istrošenosti; bez plaćanja carine mogu uvoziti automobile i motocikle samo iseljenici-povratnici, invalidi određenih kategorija i jugoslovenski državljani koji se najmanje godinu dana nalaze sa stalnom službom u inostranstvu; ukinute su dosadašnje povlastice za uvoz automobila koje građani dobiju na poklon, dok su za uvoz motocikla na poklon povlastice i dalje zadržane);

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o ugostiteljskim preduzećima i radnjama (Uredbom se reguliše organizacija izdavanja privatnih soba turistima, kategorizacija soba i cene ležaja);

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o ovlašćenju narodnim odborima za propisivanje taksa i poreza na promet (izmenama i dopunama omogućuje se opštinskim narodnim odborima u turističkim mestima da propisuju takse za boravak lica koja kao turisti ili putnici povremeno borave u tim mestima; ova sredstva upotrebiće se za finansiranje izgradnje i održavanje uređaja i objekata koje opštine podižu za veću udobnost turista i putnika);

Uredba o izmeni i dopuni Uredbe o dodatku na decu (Uredbom se isplata dodatka za studente uslovljava pravom na upisivanje semestara, bez obzira o kome se semestru radi, s tim što se zadržava dosadašnja granica života);

Uredba o radnim odnosima i nagradivanju umetničkog osoblja (Uredbom se regulišu radni odnosi i nagradivanje umetničkog osoblja u pozorištima, filharmonijama, ansamblima narodnih igara, radio difuznim i televizijskim stanicama);

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o izvršenju Zakona o doprinosu za stanbenu izgradnju; Uredba o dopuni Uredbe o finansiranju socijalnog osiguranja; Odluka o upotrebi sredstava 6% budžetske rezerve obrazovane iz prihoda budžeta narodnih republika, autonomnih jedinica, srezova i opština za 1958; Uredba o izmenama i dopunama Tarife poreza na promet (izmene u vezi sa uvozom putničkih automobila i u vezi sa zavodenjem poreza na promet na naknade za usluge smeštaja u privatnim domaćinstvima); Odluka o odobravanju zajmova za kupovinu nepokretnosti od pripadnika turske nacionalne manjine koji se iseljavaju iz NR Makedonije; Odluka o ovlašćenju za donošenje propisa o knjiženju prihoda budžeta i fondova koje plaća stanovništvo; Uredba o izmeni i dopuni Uredbe o obrazovanju republičkih fondova za stanbenu izgradnju; Odluka o obezbeđenju sredstava za izgradnju stanova osoblja Jugoslovenskih pošta, telegrafa i telefona, osoblja preduzeća rečnog saobraćaja i osoblja preduzeća duge plovidbe; Odluka o izmenama i dopunama Odluke o određivanju najviših prodajnih cena za proizvode crne metalurgije; Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o obrazovanju komisije za penzionisana vojna lica; Uredba o izmeni Uredbe o fondovima za kadrove u privredi.

Savezno izvršno veće je takođe donelo Odluku o ukidanju Konzulata FNRJ u Kolombu na Cejlonu i o premeštaju sedišta Poslanstva FNRJ na Cejlonu iz Nju Delhija u Kolombo i ratifikovalo više međunarodnih sporazuma.

R - M. M.

SEDNICE REPUBLIČKIH IZVRŠNIH VEĆA

Izvršno veće Narodne skupštine NR Srbije

Na sednici Izvršnog veća Narodne skupštine NR Srbije, 3 i 4 decembra 1958, razmotren je izveštaj o kretanju privrede NR Srbije u 1957 i 1958 i usvojeni Nacrt Društvenog plana NR Srbije za 1959 i Nacrt zakona o obavljanju privatne profesionalne zdravstvene delatnosti.

Pored toga, donete su sledeće uredbe, odluke i rešenja:

Uredba o osnivanju Produktne berze u Novom Sadu (Berza će, pored ostalog, organizovati sastanke za svoje učesnike na određenom mestu i u određeno vreme radi zaključivanja ugovora o kupovini i prodaji poljoprivrednih proizvoda i njihovih preradevina, utvrđivati način zaključivanja ugovora, objavljivati cene poljoprivrednih proizvoda i njihovih preradevina i obavestavati zainteresovane o stanju na tržištu poljoprivrednih proizvoda i njihovih preradevina);

Uredba o organizaciji i radu Državnog sekretarijata za unutrašnje poslove NR Srbije; Odluka o uslovima za položaj starešina pojedinih kategorija veterinarskih ustanova, kao i o granicama njihovih položajnih plata; Odluka o naknadi za prekovremeni rad i noćno dežurstvo službenika veterinarske struke, zaposlenih u veterinarskim ustanovama; Rešenje o odobrenju programa i predračuna prihoda i rashoda Republičkog fonda za kadrove u privredi za 1958; rešenje o imenovanju novih članova upravnog odbora Republičkog fonda za kadrove u privredi.

Izvršno veće je takođe utvrdilo plan mreže stručnih škola, prihvatilo informaciju o problemima kreditiranja proizvodnje preko zemljoradničkih zadruga u ekonomskoj 1957/1958 i usvojilo predlog Saveta za prosvetu i kulturu Sreza Vranje i Sekretarijata Saveta za prosvetu NR Srbije o ukidanju škole učenika u privredi u Vladičinom Hanu.

Na sednici, 11 decembra 1958, usvojeni su Predlog zakona o budžetu NR Srbije (Republičkom budžetu) za 1959 i u vezi s budžetom politika upotrebe fondova i programi i predlozi preračuna republičkih fondova za 1959, Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o budžetu NR Srbije (Republičkom budžetu) za 1958, Predlog zakona o završnom računu o izvršenju budžeta NR Srbije (Republičkog budžeta) za 1957 i Predlog završnog računa Investicionog fonda NR Srbije za 1957.

Pored toga, doneta su sledeća rešenja:

Rešenje o odobrenju preračuna prihoda i rashoda Servisa za usluge putničkih automobila republičkih organa i ustanova NR Srbije u Beogradu; Rešenje o odobravanju investicionih programa.

Na sednici, 18 decembra 1958, razmotren je izveštaj državnog sekretara za poslove finansija NR Srbije o primedbama srezova na raspored budžetskih sredstava za 1959, zatim politika fondova (društveni investicioni fondovi, fondovi za kreditiranje stanbene izgradnje i vatrogasni fondovi).

Pored toga, doneta su sledeća rešenja:

Rešenje o osnivanju Zavoda za prikupljanje i obradu dokumenata o razvoju radničkog pokreta u Srbiji (Zavod će, kao ustanova sa samostalnim finansiranjem sa sedištem u Beogradu, prikupljati, sređivati, čuvati i proučavati arhivska dokumenta, štampu i literaturu koja se odnosi na istoriju radničkog pokreta i socijalističke revolucije na teritoriji Srbije, voditi evidenciju o dokumentima koji se nalaze u arhivama ustanova i organizacija, organizovati prikupljanje memoara učesnika i savremenika radničkog pokreta i revolucije i organizovati pisanje monografija i hronika o pojedinim događajima, mestima i krajevima);

Rešenje o dopuni Rešenja Izvršnog veća od 25 maja 1958 o korišćenju putničkih automobila u smislu tač. 2 čl. 2 i 5 Uredbe o korišćenju društvenih sredstava za putničke automobile (Rešenjem je određen paušal pretsednicima i potpretsednicima narodnih odbora srezova za korišćenje automobila u službene svrhe);

Rešenje o odobrenju pravila Fonda za unapređivanje poljoprivrede NR Srbije.

M. B.

Izvršno veće Sabora NR Hrvatske

Na sednici Izvršnog veća Sabora NR Hrvatske, 24 novembra 1958, diskutovano je o budžetskoj potrošnji političko-teritorijalnih jedinica u NR Hrvatskoj u 1955—1958, o izveštaju o ostvarenju prihoda i izvršenju rashoda budžeta i fondova u NR Hrvatskoj u prvih 8 meseci ove godine i o prognozi za 1958, o prikazu ustanova sa samostalnim finansiranjem i njihovoj organizaciji i usvojenja izmena sistema finansiranja sveučilišta i fakulteta i njihovih ustanova.

Na sednici, 11 decembra 1958, usvojeni su bilans ukupnih sredstava po budžetu 1958 i predlog za 1959, predlog za raspodelu prihoda između Republike i narodnih odbora u 1959, Predlog zakona o budžetu NR Hrvatske za 1959, Predlog završnog računa NR Hrvatske za 1957, Nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona o teritorijalnoj nadležnosti i sedištim sreskih i okružnih sudova na području NR Hrvatske.

Na sednici, 13 i 15 decembra 1958, usvojeni su predlog budžeta NR Hrvatske za 1959, predlog Društvenog plana NR Hrvatske za 1959, Odluka o dodeljivanju novogodišnje nagrade službenicima i radnicima republičkih državnih organa i ustanova javnih službi i Odluka o izmeni Odluke o utvrđivanju stope doprinosa za socijalno osiguranje za pojedine grane osiguranja.

Na sednici, 22 decembra 1958, usvojeni su Nacrt zakona o izmeni područja opština i srezova u NR Hrvatskoj, Uredba o organizaciji i radu Saveta za prosvetu i Uredba o osnivanju Stručnog saveta za stručno osposobljavanje kadrova u privredi.

Izvršno veće je takođe razmotrilo i prihvatilo izveštaj o projektu melioracije Lonjskog Polja, o organizaciji proizvodnje i ulaganja, usvojilo plan prihoda i rashoda Republičkog fonda za stanbeni izgradnju za 1959, zatim predlog Budžetskog odbora za likvidaciju budžetskih obaveza, predlog izmena minimalnih dohodaka u rudnicima uglja Raša i Mursko Središće, predlog za osnivanje doma studenata Visoke privredne škole u Zagrebu i predlog izmene rešenja o osnivanju internata Visoke upravne i Visoke privredne škole u Zagrebu.

V. J.

Izvršno veće Narodne skupštine NR Slovenije

Na sednici Izvršnog veća Narodne skupštine NR Slovenije, 12 decembra 1958, donete su sledeće uredbe i odluke:

Uredba o Hemiskom institutu »Boris Kidrič«; Uredba o Institutu za elektroprivredu; Uredba o Institutu za turbinske strojeve (ovim uredbama Izvršno veće je kao osnivač uskladio status ovih naučnih ustanova sa odredbama Zakona o naučnim ustanovama); Odluka o osnivanju Škole za zanimanja u domaćinstvu u Radljama; Odluka o osnivanju Administrativne škole u Kranju; Odluka o osnivanju Ekonomske srednje škole u Novom Mestu; Odluka o osnivanju Ugostiteljske škole u Mariboru; Odluka o osnivanju Industrijske tekstilne škole u Mariboru.

Odluka o visini akontacije i plaćanju poreza na dohodak od poljoprivrede i opštinskih prireza za prvi kvartal 1959 (prema Odluci opštinski odbori određuju na svom području akontacije za vreme od 1 januara do 31 marta 1959 u visini od najmanje 25% od ukupnog razreza poreza na dohodak i opštinskog prireza za 1958);

Odluka o ukidanju »Žrebnarne-Pragersko« kao finansijski samostalnog zavoda; Odluka o ukidanju »Kobilarne-Turnišče pri Ptuj« kao finansijski samostalnog zavoda; Odluka o prenosu prava i dužnosti organa »Kobilarne-Lipica« na Sreski narodni odbor Koper.

Na sednici, 28 decembra 1958, diskutovalo se o dva amandmana na predlog Društvenog plana NR Slovenije za 1959, koja su podneta na sednici Narodne skupštine.

Na sednici, 30 decembra 1958, donete su sledeće odluke:

Odluka o određivanju krajeva koji se smatraju za gradove i gradska naselja po Zakonu o nacionalizaciji stanbenih zgrada i građevinskih zemljišta; Odluka o obrazovanju Komisije za nacionalizaciju stanbenih zgrada i građevinskih zemljišta; Odluka o sastavu Saveta za školstvo NR Slovenije; Odluka o okvirima za određivanje položajnih plata službenika republičkih zavoda sa područja kulture; Odluka o promeni Odluke o minimalnim ličnim dohocima radnika u ugljenokopima NR Slovenije.

Izvršno veće je takođe usvojilo preporuku o imenovanju stručnih komisija pri narodnim odborima za pripremu predloga opštinskog narodnog odbora za određivanje užih građevinskih rejona i za sprovođenje Zakona o urbanističkim projektima.

D. R.

Izvršno veće Narodne skupštine NR Bosne i Hercegovine

Na sednici Izvršnog veća Narodne skupštine NR Bosne i Hercegovine, 12 decembra 1958, usvojeni su Nacrt Društvenog plana NR Bosne i Hercegovine za 1959, Nacrt budžeta NR Bosne i Hercegovine za 1959, Nacrt predračuna prihoda i rashoda ustanova sa samostalnim finansiranjem za 1959, Nacrt zakona o završnom računu o izvršenju budžeta NR Bosne i Hercegovine za 1957 i predlog plana republičkih budžetskih investicija za 1959.

Na sednici, 30 decembra 1958, donete su sledeće uredbe, odluke i rešenja:

Uredba o utvrđivanju propisa republičkih izvršnih i upravnih organa koji su prestali da važe (Uredbom je utvrđeno da prestaje da važi preko 200 propisa zbog toga što su izvršeni, što je proteklo vreme za koje su se imali primenljivati ili što nisu u skladu sa drugim saveznim ili republičkim propisima);

Uredba o organizaciji i radu Državnog sekretarijata za poslove robnog prometa NR Bosne i Hercegovine; Odluka o izdvajanju graničnih naseljenih mesta iz područja jedne opštine i pripajanju području drugih opština; Odluka o dodeljivanju novogodišnje nagrade radnicima i službenicima Fabrike celuloze u izgradnji u Banjoj Luci; Rešenje o prestanku rada ergele »Vučjak« u Prnjavoru.

Izvršno veće je takođe razmotrilo probleme stipendiranja u NR Bosni i Hercegovini i donelo odgovarajuće zaključke (stipendista u 1958 bilo je 9.025 prema 6.312 u 1957; zajednica za stipendije je dala 635 miliona prema 365 miliona din. u 1957).

Izvršno veće je zatim donelo zaključak o izdavanju priručnika i komentara, razmotrilo informacije o nekim problemima u šumarstvu, o merama za sprovođenje Odluke o minimalnim ličnim dohocima radnika privrednih organizacija i o pripremama za izradu novih tarifnih pravilnika.

M. E.

Izvršno veće Narodnog sabora NR Makedonije

Na sednici Izvršnog veća Narodnog sabora NR Makedonije, 28 novembra 1958, usvojeni su Predlog budžeta NR Makedonije za 1959 i Odluka o raspodeli naknadno odobrenih deviznih sredstava za robna plaćanja u 1958.

Izvršno veće je takođe razmotrilo programe i predračune republičkih fondova za istražne radove, za puteve, za unapređivanje poljoprivrede, za unapređivanje šumarstva i fonda za vode.

Na sednici, 19 decembra 1958, donete su sledeće uredbe, odluke i rešenja:

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o posebnim uslovima za osnivanje transportnih preduzeća; Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o posebnim uslovima za osnivanje preduzeća za preradu duvana; Odluka o ukidanju Odluke za ustanovljavanje dodatka za posebne uslove u radu i položajnim dodacima za nastavnike i rukovodeće kadrove kursa engleskog jezika; Odluka o položajnim platama u naučnim ustanovama; Odluka o dopuni Odluke o uslovima i načinu po kome će se davati zajmovi iz Republičkog investicionog fonda; Odluka o izmenama Odluke o uslovima i načinu po kome će se davati krediti iz posebnih sredstava Republičkog investicionog fonda, namenjenih za određene objekt u Ohridskom i Kumanovskom srezu; Odluka o maksimalnoj seči drve mase u 1959; Odluka o izmenama tač. 3 glave XXIII Društvenog plana NR Makedonije za 1958; Odluka o ukidanju Odluke o posebnom dodatku inspektorima u Savetu za prosvetu NR Makedonije; Odluka o uslovima i načinu po kome će se davati zajmovi iz Republičkog investicionog fonda; Rešenje o osnivanju preduzeća za prenos električne energije; Rešenje o osnivanju odmarališta Izvršnog veća »Gorica« u Ohridu; Rešenje u pogledu kolektivnih putovanja u inostranstvo.

Izvršno veće je razmotrilo i usvojilo analizu o stanju i problemima u stanbeno-komunalnoj izgradnji i urbanizmu, zatim predlog plana o prilivu sredstava u Republički fond za stanbeni izgradnju za 1959, analizu o položajnim platama, informaciju o dosadašnjoj izgradnji i raspodeli stanova, stanju nerešenih stanbenih problema i merama koje će se preduzeti radi njihovog rešavanja.

Izvršno veće je takođe diskutovalo i o informaciji o stanju pripremljenih i drugih radova na autoputu »Bratstvo-jedinstvo« na području NR Makedonije (odlučeno je da Sekretarijat za industriju preduzme mere za operativno završavanje pripremljenih radova i obezbeđivanje blagovremenog početka radova u 1959).

Izvršno veće je usvojilo i predlog o uvođenju televizije u NR Makedoniji s tim da Savet Radio Skopja i Republički savet za kulturu prethodno pripreme investicioni program i potom pitanje ponovo iznesu na razmatranje, i predlog o pokrivanju negativnog bilansa preduzeća »Nova Makedonija« u Skopju za 1957 putem odgovarajuće dotacije SSRN Makedonije.

D. M.

Izvršno veće Narodne skupštine NR Crne Gore

Na sednici Izvršnog veća Narodne skupštine NR Crne Gore, 8 decembra 1958, donete su sledeće uredbe:

Uredba o organizaciji i radu Savjeta za narodno zdravlje NR Crne Gore; Uredba o organizaciji i radu Savjeta za kulturu NR Crne Gore; Uredba o organizaciji i radu Državnog sekretarijata za pravosudnu upravu NR Crne Gore; Uredba o organizaciji i radu Sekretarijata za opšte privredne poslove NR Crne Gore; Uredba o organizaciji i radu Zavoda za statistiku NR Crne Gore (prilikom donošenja uredbi išlo se na smanjenje broja službenika, i u tom cilju su objedinjeni poslovi računovodstva, pisarnice, ekonomata i pomoćnih službi za po nekoliko srodnih sekretarijata).

Izvršno veće je takođe usvojilo orijentacioni plan razvoja mreže stručnih škola u Crnoj Gori.

Na sednici, 15 decembra 1958, usvojeni su Nacrt zakona o Društvenom planu NR Crne Gore za 1959, i Nacrt zakona o pomoći žrtvama fašističkog terora.

M. B.

SAVEZ DRUŠTAVA EKONOMISTA JUGOSLAVIJE

»Savez društava ekonomista Jugoslavije je organizacija republičkih društava ekonomista« (iz Statuta Saveza).

Na osnivačkom kongresu aprila 1952 došlo je do stvaranja Saveza (SDEJ). Pre toga su postojala društva ekonomista u svim republikama.¹ U upravnom odboru Saveza, društva ekonomista iz svih šest republika zastupljena su podjednakim brojem predstavnika. Savez je kao društvena organizacija kolektivni član Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije. Sedište Saveza je u Beogradu.

Zadaci Saveza

Osnovni zadaci Saveza društava ekonomista Jugoslavije prema Statutu su:

»da neguje i daje potstrek razvoju ekonomskih nauka i da se stara o njihovom popularisanju;

da proučava i razrađuje pojedina privredna pitanja FNRJ; da koordinira rad među društvima ekonomista narodnih republika;

da održava veze i organizuje saradnju sa drugim društvima i organizacijama u zemlji i sa odgovarajućim u inostranstvu, i da predstavlja i zastupa ekonomiste FNRJ« (čl. 2 Statuta).

Organizacija

Društva ekonomista narodnih republika su samostalne organizacije ekonomista, koje na svojoj teritoriji okupljaju ekonomiste.

Osnovne organizacije društava ekonomista su mesni odbor (odnosno podružnice u Hrvatskoj) u srezovima i većim gradovima. Mesni odbori osnivaju se na inicijativu ekonomista odgovarajućih mesta u kojima živi i radi najmanje 15 ekonomista, koji na svojoj osnivačkoj skupštini biraju upravni odbor (od pet članova) i prihvataju pravila svog republičkog društva.

U srezovima i većim gradovima u 1958 bilo je 99 mesnih odbora sa 8.613 članova. Ovi odbori organizuju stručni rad među svojim članstvom (seminare, predavanja, diskusije, savetovanja o pojedinim stručnim problemima); pomažu drugim društvenim organizacijama (u prvom redu Socijalističkom savezu radnog naroda Jugoslavije, Savezu sindikata Jugoslavije) i organima upravljanja na objašnjavanju pojedinih ekonomskih mera (organizuju kurseve i seminare iz oblasti privrede za članove radničkih saveta, veća proizvođača komune, članove sindikalnih podružnica i organizacije SSRNJ); ekonomisti pružaju pomoć narodnim odborima opština i srezova u raznim savetima i komisijama pri organima vlasti.

Na godišnjoj skupštini mesnih odbora ekonomista biraju se delegati za godišnju skupštinu republičkog društva. Na skupštini republičko društvo bira svoj upravni i nadzorni odbor. Skupština je najviši organ republičkog društva, na kojoj se određuju smernice za rad i redovno je posvećena razmatranju stručne tematike. Na skupštini republičkog društva biraju se i delegati za kongres Saveza.

Kongres je najviši organ Saveza. Kongresi Saveza društava ekonomista Jugoslavije su se održavali do 1958 svake druge godine.² a na III Kongresu SDEJ odlučeno je da se održavaju svake treće godine.

Upravni odbor Saveza sastoji se od 36 članova, a nadzorni odbor od šest. Sekretarijat se bira od članova upravnog odbora i sačinjavaju ga predsednik, šest potpredsednika, sekretar i pet članova. Predsednika Saveza, za razliku od ostalih članova sekretarijata, bira kongres. Na III Kongresu za predsednika SDEJ izabran je Vojin Guzina, direktor Saveznog zavoda za privredno planiranje.

Savez se finansira iz redovnih prihoda, tj. od članarine koju uplaćuju republička društva srazmerno broju članova i od dotacija Državnog sekretarijata za poslove finansija FNRJ.

Članstvo

U republička društva ekonomista primaju se članovi pojedinačno na osnovu odluke uprave mesnog odbora. Od 1954—1958 neznatno je porastao broj članova, iako je u to vreme

¹ Novembra 1944 održana je u Beogradu Skupština ekonomista Beograda, na kojoj je osnovan Odbor ekonomista Beograda i data inicijativa za osnivanje Društva ekonomista Srbije; 1945 su osnovana društva ekonomista u Hrvatskoj i 1950 u Sloveniji; 1947 u Bosni i Hercegovini; 1948 u Makedoniji, a 1952 u Crnoj Gori.

² I Kongres SDEJ, održan aprila 1952 u Beogradu, razmatrao je ulogu i zadatke ekonomista u socijalističkoj Jugoslaviji; II Kongres SDEJ, održan maja 1954 u Portorožu, bio je posvećen problemima poljoprivrede i tržišta, školovanju ekonomista i problemima stanbeno-komunalne izgradnje.

bio znatan priliv ekonomista iz srednjih stručnih škola i sa fakulteta. Međutim, u tom periodu pooštren je kriterijum za prijem u članstvo (stručna školska sprema i afirmacija u privrednom i društvenom životu) i došlo je do organizacionog sređivanja republičkih društava i mesnih odbora.

Usled nove administrativno-teritorijalne podele u istom vremenskom razdoblju došlo je do smanjenja broja srezova i komunata, pa prema tome i do smanjenja broja mesnih odbora ekonomista (za 29).

ČLANSTVO I MESNI ODBORI SAVEZA DRUŠTAVA EKONOMISTA

Narodna republika	1954		1958	
	Mesni odbori	Članovi	Mesni odbori	Članovi
Srbija	47	1.782	34	2.800
Hrvatska	18	1.803	19	1.781
Slovenija	14	1.253	11	1.605
Bosna i Hercegovina	28	1.308	13	1.332
Makedonija	15	1.057	18	1.140
Crna Gora	6	330	4	179
Ukupno	128	7.533	99	8.613

Aktivnost

Savez društava ekonomista Jugoslavije je, ostvarujući zadatke formulisane na I Kongresu, razvio u raznim formama društvenu i stručnu delatnost. Osnovni oblici rada su savetovanja i diskusije, publicistička delatnost i razvijanje stručne saradnje sa odgovarajućim međunarodnim organizacijama i društvima ekonomista u pojedinim zemljama.

Od 1954 do kraja 1958, Savez je organizovao osam savetovanja o važnijim privrednim pitanjima, koja su bila od posebnog značaja za čitavu zemlju.

Savetovanja

Savez je septembra 1954 u Beogradu održao savetovanje »O instrumentima društvenog plana za 1955«, decembra 1954 u Beogradu »O kreditu i kreditnom sistemu i deviznom režimu«, aprila 1955 u Beogradu »O organizaciji naučno-istraživačkog rada u oblasti privrede«, maja 1955 u Beogradu »O metodologiji izračunavanja nacionalnog dohotka«, novembra 1956 u Beogradu »O platnom sistemu«, juna 1958 u Splitu »O problemu razvoja područja pod kršom«.

Neki predlozi i preporuke savetovanja štampani su u »Ekonomistu«, organu Saveza društava ekonomista Jugoslavije.

Republička društva su takođe organizovala savetovanja, posebno ili u okviru godišnjih skupština, na kojima je razmatrana privredna problematika između II i III Kongresa SDEJ.

S r b i j a. — Na godišnjoj skupštini Društva ekonomista Srbije 1955 u Novom Sadu podneta su tri referata (i 20 koreferata). »Problemi unapređenja poljoprivredne proizvodnje«, »Problemi poljoprivrede Vojvodine« i »Osvrt na demografski i sociološki faktor u poljoprivredi«.

U Beogradu su održana 1957 savetovanja »O Nacrtu zakona o raspodeli ukupnih prihoda privrednih organizacija« i »O izdavačkoj delatnosti u okviru Društva«.

H r v a t s k a. — U Osijeku je održano 1954 savetovanje »O problemu šumarstva i drvne industrije«, u Splitu 1955 »O problemima elektroenergije« i »O kamennoj industriji«.

Na godišnjoj skupštini Društva ekonomista Hrvatske 1956 u Varaždinu održani su referati »Savremeni buržoaski teoretičari o perspektivama razvoja kapitalističke privrede« i »Analiza organizacije i poslovanja preduzeća kao sredstva za unapređenje poljoprivrede«.

U Dubrovniku je održano 1956 savetovanje »O turizmu«, a u Zagrebu 1958 »O nagrađivanju po učinku u privrednim organizacijama«.

S l o v e n i j a. — Na godišnjoj skupštini Društva ekonomista Slovenije 1955 u Ljubljani podneta su referati »Metodološki problemi ekonomskih analiza«, »Desetogodišnji razvitak grada Maribora«, a 1956 u Ljubljani referati »Problem platnog sistema u poljoprivredi«, »Produktivnost i plate kao materijalni stimulus«, »Ekonomski uslovi za stimulaciju podizanja produktivnosti rada sa posebnim osvrtom na platni sistem«, »Neki problemi platnog sistema« i »Obezbeđenje realne plate u socializmu«. Na godišnjoj skupštini 1957 u Mariboru održani su referati »Dohodak i ekonomska rentabilnost sa stanovišta stabilizacije privrednog sistema« i »Raspodela dohotka preduzeća i platni sistem«. Na godišnjoj skupštini 1958 u Celju podneta su referati »Inicijativa i konkurencija u našoj privredi«, »Tržište industrijskih proizvoda« i »Tržište poljoprivrednih proizvoda«.

³ U 1957 nisu održavana savetovanja i diskusije, jer je članstvo Saveza bilo angažovano na izradi Društvenog plana privrednog razvoja Jugoslavije od 1957 do 1961 godine.

Bosna i Hercegovina. — Na godišnjoj skupštini Društva ekonomista Bosne i Hercegovine 1955 u Banjoj Luci podneti su referati »O nekim problemima stručne radne snage u privredi Bosne i Hercegovine« i »O ekonomski nerazvijenim rejonima«. Na godišnjoj skupštini 1956 u Mostaru podnet je referat »O usklađivanju interesa zajednice i preduzeća«. Na godišnjoj skupštini 1958 u Tesliću podnet je referat »Ekonomske funkcije komunala i organa radničkog samoupravljanja i njihovi međusobni odnosi«.

Makedonija. — Na godišnjoj skupštini Društva ekonomista Makedonije 1955 u Ohridu podneti su referati »O razviku poljoprivrede«, »O nerazvijenim područjima«, a na godišnjoj skupštini 1956 u Titovom Velesu održani su referati »Kretanje kapaciteta u industriji i rudarstvu NRM i njihovo korišćenje u periodu 1953—1956 godine« i »Neki problemi investiranja u NRM«. Na godišnjoj skupštini 1958 u Strumici održani su referati »Uloga i zadaci zadruga u razvoju poljoprivrede NRM«, »Neki problemi u kretanju poljoprivrednog stanovništva i izmene u socijalnoj strukturi uopšte« i »Investiciona politika u poljoprivredi NRM«.

U Skopju je 1956 održano savetovanje »O investicijama za melioraciju«, a 1957 »O ekonomskoj publicistici u NRM« i »O školovanju srednje ekonomskih kadrova«.

Aktuelnost tematike razmatrane na ovim savetovanjima i veliki broj učesnika pokazuju svu društvenu korisnost takve delatnosti. U većini slučajeva, stručni nivo bio je zadovoljavajući a aktivnost republičkih društava bila je u tom pogledu plodonosna.

Rad mesnih odbora

Mesni odbori republičkih društava razvijaju veoma živ stručni rad. Tako u mesnom odboru Beograda radi pet sekcija (za izučavanje problema spoljne trgovine, ekonomike preduzeća, komune, kredita i novca i saobraćaja). U toku 1955/1956 održana su u Beogradu 132 stručna sastanka i 40 predavanja, a u 1957/1958 37 sastanaka sekcija. Podružnice Zagreba, Osijeka, Splita i Vinkovaca imaju ukupno 19 sekcija, u čijem radu učestvuju oko 500 ekonomista. U 1956/1957 mesni odbor u Ljubljani održao je 10 sastanaka sekcije za spolnu trgovinu, a 7 sekcije za računovodstvo. Mesni odbor u Skopju ima 9 sekcija koje redovno održavaju sastanke.

Mesni odbori ekonomista su centri za stručno i idejno uzdizanje članstva. U njima se diskutuje o problemima preduzeća i komunala i traže nova ekonomska rešenja o pitanjima koja praksa stavlja na dnevni red.

Društvena aktivnost ekonomista dala je značajne rezultate. Tako je mesni odbor u Čačku 1956 održao 56, a 1957 200 javnih predavanja, mesni odbor u Subotici 1956/1957 150 predavanja, mesni odbor u Skopju 1956/1957 preko 200 predavanja na radničkim univerzitetima (seminari za ekonomsko obrazovanje članova radničkih saveta), mesni odbor u Mostaru 1957 20 predavanja (u okviru 2 seminara), mesni odbor u Ljubljani 1955/1956 u zajednici sa Sreskim sindikalnim većem organizovao je 8 seminara sa 51 predavanjem.

U upravnim odborima radničkih univerziteta nalaze se predstavnici mesnih odbora republičkih društava ekonomista. U Beogradu se već godinama ostvaruje tesna saradnja mesnog odbora ekonomista i Radničkog univerziteta.

Društvena aktivnost Saveza se ogleda i u čvršćem povezivanju sa preduzećima. Tako u Ljubljani postoji Centar za privredno savetovanje u kome članovi republičkih saveta i rukovodioci preduzeća dobijaju savete o pojedinim pitanjima poslovanja preduzeća; u Subotici, u određene dane, predstavnici preduzeća sastaju se u mesnom odboru ekonomista radi konsultacije; podružnice Zagreba i Osijeka izradile su referate o problemima rekonstrukcije i kooperacije preduzeća. Gotovo sve mesne organizacije ekonomista su razmatrale perspektivne planove opština i pomagale preduzećima u izradi tarifnih pravilnika.

Društvena aktivnost mesnih odbora postaje sve bogatija i raznovrsnija i predstavlja značajan faktor javnog života na svojoj teritoriji. Time ujedno i mesni odbori ekonomista, republička društva i Savez dobijaju određeno mesto u sistemu naše socijalističke demokratije.

U raznim organima sreskih i opštinskih narodnih odbora, ekonomisti pružaju znatnu i efikasnu stručnu pomoć u rešavanju privrednih problema.

Izdavačka delatnost

Savez izdaje časopis »Ekonmist« (od 1955) i »Ekonomsku biblioteku« — ediciju od šest knjiga godišnje (od 1957).

Na IV Plenumu upravnog odbora Saveza društava ekonomista Jugoslavije odlučeno je o pokretanju ekonomske biblioteke. Svako kolo sadrži dve monografije koje tretiraju

⁴ Neki podaci su dati po kalendarskoj godini, a neki u vremenu između dve skupštine.

probleme izgradnje jugoslovenske ekonomike, dva rada iz oblasti ekonomske teorije i jedan rad iz privredne istorije ili istorije ekonomskih doktrina, a jedna knjiga rezervisana je za zbornik radova stranih ekonomista.⁵

Republička društva izdaju časopise: »Ekonomiku preduzeća« (Srbija), »Ekonomske preglede« (Hrvatska), »Ekonomske revije« (Slovenija), »Pregled« (Makedonija), »Bilten« (Bosna i Hercegovina).

Neki odbori republičkih društava takođe izdaju periodične publikacije: Pokrajinski odbor za Vojvodinu izdaje časopis »Privredna izgradnja«, Odbor u Nišu »Niški privredni glasnik«, odbori u Subotici, Mariboru i Celju svoje biltenne. Osim toga, redakcije časopisa »Ekonomika preduzeća« i »Ekonomske preglede« izdaju svoje biblioteke u šest odnosno četiri knjige godišnje.

Međunarodne veze

Savez društava ekonomista Jugoslavije član je Međunarodnog udruženja za ekonomske nauke (od 1953), sa sedištem u Parizu, i Međunarodnog centra za istraživanje i informacije o kolektivnoj privredi (od 1954), sa sedištem u Liježu (Belgija).

Na konferenciji »Okruglog stola« (avgusta-septembra 1953 u Santa Margareti — Italija) koju je organizovalo Međunarodno udruženje za ekonomske nauke sa temom »Determinante ekonomskog progressa«, učestvovala su i dva člana Saveza društava ekonomista Jugoslavije; na I Kongresu Međunarodnog udruženja (septembra 1956 u Rimu) — dva, a (avgusta 1958 na Rifu), posvećenom problematiki investicija — jedan predstavnik Saveza. U Savetu Međunarodnog udruženja za ekonomske nauke, SDEJ je zastupljen jednim stalnim članom.

Na dosadašnjim kongresima Međunarodnog centra za istraživanje i informacije o kolektivnoj privredi (1953, 1955 i 1957) učestvovali su i jugoslovenski predstavnici sa referatima i saopštenjima. U Upravnom odboru Međunarodnog centra su tri predstavnika SDEJ.⁶

Savez održava kontakte i sa organizacijama ekonomista pojedinih zemalja. Sa ekonomistima Grčke i Turske održao je nekoliko sastanaka o ekonomskim aspektima saradnje tri balkanske zemlje. Delegacija ekonomista Jugoslavije posetila je Poljsku, a delegacija poljskih ekonomista Jugoslaviju.

Sa ekonomistima Francuske ugovoreno je 1958 da se svake godine održi po jedan sastanak na kome bi se razmatrali neki problemi od zajedničkog interesa. Prvi takav sastanak bio je februara 1958 u Parizu posvećen temama »Investicije i platni bilans«, »Periodi rasta i periodi napretka«, »Finansiranje investicija u socijalističkoj privredi«, »Investicije i inflacija«, »Zašto investicije ne deluju podjednako na privredni razvoj nerazvijenih zemalja«, »Formiranje kapitala u dužem periodu«, za koje su ekonomisti obe zemlje podneli referate.

Zadaci Saveza i društava ekonomista

III Kongres Saveza društava ekonomista Jugoslavije istakao je osnovne probleme i zadatke u budućem radu organizacija ekonomista:

— teoretsko uopštavanje i obrada prakse privrednog sistema socijalističke izgradnje Jugoslavije;

— rad na usavršavanju sistema školovanja ekonomskih kadrova;

— aktivnost na izgradnji komunalnog sistema i pomoć organima radničkog samoupravljanja;

— razvijanje delatnosti ekonomista u okviru Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije, saradnja sa Savezom sindikata Jugoslavije i drugim stručnim udruženjima (Savezom udruženja pravnika Jugoslavije, Savezom inženjera i tehničara FNRJ, Jugoslovenskim statističkim društvom, Jugoslovenskim udruženjem za filozofiju i sociologiju);

— dalje organizaciono jačanje i sređivanje društava i razvijanje inicijative mesnih odbora.

Vidi: »III Kongres ekonomista Jugoslavije«, »Jugoslovenski pregled«, maj 1958, str. 210 (26).

IZVOR:

Dokumentacija Saveza društava ekonomista Jugoslavije.

M. D.

⁵ Dosad je izašlo iz štampe prvo kolo biblioteke u kome su objavljeni sledeći radovi: dr Zoran Pjanić, »Problem stanovništva u ekonomskoj teoriji«; dr Sergije Dimitrijević, »Strani kapital u privredi bivše Jugoslavije«; dr Milutin Cirović, »Teorija uravnoteženja platnog bilansa«; dr Dušan Čobeljčić, »Problemi planiranja lične potrošnje«; dr Ivan Maksimović, »Teorija socijalizma u građanskoj ekonomskoj nauci« i »Zbornik članaka o teorijama kriznih ciklusa«.

⁶ IV kongres Međunarodnog centra održaće se 1959 u Beogradu.

PLENUMI CENTRALNIH KOMITETA SAVEZA KOMUNISTA NARODNIH REPUBLIKA

Makedonija

VII Prošireni plenum Centralnog komiteta Saveza komunista Makedonije održan je 14 i 15 oktobra 1958 u Skopju.

Plenumu su prisustvovali: sekretari sreskih i opštinskih komiteta SK Makedonije, član Izvršnog komiteta CK Saveza komunista Jugoslavije Veljko Vlahović, članovi CK SK Jugoslavije Dušan Mugoša i Fadil Hodža i predstavnici Glavnog zadrugnog saveza Makedonije.

Plenum je razmatrao neke aktuelne probleme razvoja kooperacije u zemljoradničkim zadrugama i probleme poljoprivrednih dobara, zatim sadržaj i metod rada sreskih i opštinskih komiteta Saveza komunista Makedonije i izveštaj Revizione komisije CK SK Makedonije o finansijskom poslovanju. Referate su podneli članovi Izvršnog komiteta CK Saveza komunista Makedonije Risto Džunov i Vera Aceva.

U diskusiji učestvovalo je više članova Centralnog komiteta i sekretara sreskih i opštinskih komiteta koji su ukazali na mogućnosti za dalje razvijanje poljoprivredne proizvodnje. U diskusiji o aktuelnim problemima kooperacije u zadrugama govorio je i sekretar CK SK Makedonije Lazar Koliševski.

Crna Gora

VI Plenum Centralnog komiteta Saveza komunista Crne Gore održan je 12 novembra 1958 u Titogradu.

Plenumu su prisustvovali i članovi Izvršnog komiteta CK SKJ Svetozar Vukmanović i Veljko Vlahović, članovi CK SKJ Veljko Zeković, Krsto Popivoda i Vladimir Popović.

Plenum je bio posvećen aktuelnim pitanjima društvenog samoupravljanja, podizanja životnog standarda i ulozi Saveza sindikata u rešavanju tih zadataka.

Referat »Zadaci sindikata u razvijanju društvenog samoupravljanja i podizanju životnog standarda« podneo je član CK SK Crne Gore i predsednik Republičkog veća Saveza sindikata Luka Vujović.

U diskusiji, u kojoj su učestvovali i član Izvršnog komiteta CK SKJ Svetozar Vukmanović i sekretar CK SK Crne Gore Blažo Jovanović, izneta su iskustva i dati mnogi predlozi.

Hrvatska

VI Prošireni plenum Centralnog komiteta Saveza komunista Hrvatske, održan 5 decembra 1958 u Zagrebu, odlučio je da za 7 april 1959 sazove IV kongres Saveza komunista Hrvatske.

VI Plenumu je prisustvovao i član Izvršnog komiteta CK SKJ Svetozar Vukmanović.

Referat »Zadaci komunista u sprovođenju odluka VII Kongresa SKJ o sindikatima« podneo je član CK SK Hrvatske Josip Cazi.

U diskusiji je učestvovao pored ostalih, član Izvršnog komiteta CK SKJ Svetozar Vukmanović.

V KONGRES SAVEZA KNJIŽEVNIKA JUGOSLAVIJE

V Kongres Saveza književnika Jugoslavije održan je od 25 do 28 novembra 1958 u Beogradu. Kongresu su prisustvovala 132 delegata iz svih republičkih udruženja pisaca, kao i mnogi drugi članovi Saveza književnika Jugoslavije.

Kongresu su kao gosti prisustvovali: predsednik Savezne narodne skupštine Petar Stambolić, potpredsednik Saveznog izvršnog veća Rodoljub Čolaković, predsednik Narodne skupštine Srbije Jovan Veselinov, pret-

Slovenija

IX Plenum Centralnog komiteta Saveza komunista Slovenije održan je 5 decembra 1958 u Ljubljani. Plenumu je prisustvovao i sekretar Izvršnog komiteta CK SKJ Edvard Kardelj.

Referat »O idejno-političkim problemima u Savezu komunista« podneo je član Izvršnog komiteta CK SK Slovenije Boris Ziherl.

O idejno-političkom radu na Ljubljanskom univerzitetu govorio je član Izvršnog komiteta CK SK Slovenije Janez Vipotnik. Neka konzervativna i socijalizmu strana shvatanja obradio je u koreferatu član Izvršnog komiteta CK SK Slovenije Mitja Ribičič.

Sekretar Izvršnog komiteta CK SKJ Edvard Kardelj uzeo je reč u diskusiji i zadržao se na nekim aktuelnim ideološkim i političkim pitanjima.

Na kraju Plenuma odlučeno je da se IV kongres Saveza komunista Slovenije održi krajem maja ili početkom juna 1959.

Bosna i Hercegovina

V Plenum Centralnog komiteta Saveza komunista Bosne i Hercegovine održan je 5 i 6 decembra 1958 u Sarajevu. Plenumu su prisustvovali i predstavnici sreskih narodnih odbora, sekretari sreskih komiteta i nekih opštinskih i fabričkih komiteta Saveza komunista Bosne i Hercegovine.

Referat o sprovođenju Pisma Izvršnog komiteta CK SKJ podneo je organizacioni sekretar CK SK Bosne i Hercegovine Uglješa Danilović.

Na Plenumu je podneo referat o aktuelnim zadacima zemljoradničkih zadruga član Izvršnog komiteta CK SK Bosne i Hercegovine Blažo Đuričić.

U diskusiji o aktuelnim zadacima zemljoradničkih zadruga i poljoprivrednih dobara na unapređenju poljoprivrede učestvovali su, između ostalih, članovi CK SKJ Rodoljub Čolaković i Avdo Humo.

Plenum je odlučio da se III kongres Saveza komunista Bosne i Hercegovine održi 26 marta 1959 u Sarajevu.

Srbija

VIII Plenum Centralnog komiteta Saveza komunista Srbije, održan 13 decembra 1958 u Beogradu, razmatrao je neke probleme raspodele dohotka i zadatke u oblasti politike nagrađivanja u privredi.

Plenumu su prisustvovali sekretari sreskih komiteta, članovi Republičkog veća sindikata Srbije, članovi aktiva pri Centralnom komitetu i član Izvršnog komiteta CK SKJ Svetozar Vukmanović.

Referat »O nekim problemima raspodele dohotka i zadacima u oblasti politike nagrađivanja u privredi« podneo je član Izvršnog komiteta CK SK Srbije Dragi Stamenković. U diskusiji uzeo je reč i član Izvršnog komiteta CK SKJ Svetozar Vukmanović.

Plenum je odlučio da sazove IV kongres Saveza komunista Srbije za 12 maj 1959.

IZVOR:

»Borba«, 15 i 16 oktobar 1958; »Borba«, 13 novembar 1958; »Borba«, 6 decembar 1958; »Borba«, 6 i 7 decembar 1958; »Borba«, 14 decembar 1958; »Borba«, 25 decembar 1958.

R-T-P.

sednik Odbora za prosvetu Savezne narodne skupštine Milka Minić, član Saveznog izvršnog veća i sekretar za prosvetu i kulturu SIV Krste Crvenkovski, članovi Izvršnog veća Srbije Draža Marković i Stanka Veselinov, sekretar Gradskog komiteta SKJ Risto Antunović i predstavnici umetničkih saveza i izdavača.

Kongres su pozdravili u ime Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije Krste Crvenkovski, Saveza likovnih umetnika Jugoslavije Stojan Celić, Saveza novinara Jugoslavije Ljubiša Manojlović, Saveza filmskih radnika Jugoslavije Miomir Denić, Saveza kompozitora Jugoslavije Mihajlo Vukdragović i Saveza dramskih radnika Braslav Borozan.

Prvi deo Kongresa bio je posvećen značaju Programa Saveza komunista Jugoslavije za književnike i književnost, a drugi analizi rada Saveza i republičkih udruženja od IV do V Kongresa.

U uvodnom izlaganju za diskusiju o Programu Saveza komunista predstnik Saveza književnika Jugoslavije Josip Vidmar je, između ostalog, istakao svu mnogostrukost pro-

blematike koju Program SKJ sadrži, obuhvatajući stotine i stotine problema sveta... »Ali uvek i svuda nailazimo na određenu brigu o čoveku i ubeđenje da se socijalizam ne može ostvariti bilo kojim sredstvima ili samo napretkom i organizovanjem društva, nego da je u pitanju neprekidan proces u kome se nikad ne sme izgubiti iz vida konkretan čovek, i to kako čovek sadašnjosti tako i čovek budućnosti, i da socijalizam budućnosti treba pripremati i razvijati u sadašnjem čoveku, vodeći tog čoveka obzirivo sa razumom i čulom za njegovu moralnu ličnost.«

Posle opštih konstatacija, Josip Vidmar se zadržao na delu Programa SKJ (IX i X poglavlje) koji govori o odnosu Saveza komunista prema kulturi i umetnosti. U diskusiji o izlaganju Josipa Vidmara učestvovalo je 19 delegata.

U drugom delu Kongresa, generalni sekretar Saveza Aleksandar Vučo podneo je referat o delatnosti Saveza književnika Jugoslavije od IV do V Kongresa.

Kongres je produžio rad u komisijama: Komisiji za književnu delatnost i Komisiji za staleška pitanja.

Komisija za književnu delatnost je, na osnovu izveštaja uprave Saveza i sugestija datih u diskusiji po tom izveštaju, donela sledeće zaključke:

»Da je izdavačka delatnost u oblasti književnosti za protekle 3 godine u našoj zemlji snažno porasla i da i dalje drži tendencije u tom pravcu.«

»Komisija predlaže Kongresu da sugerira budućoj upravi preduzimanje svih mera za stabilizaciju i sniženje cena knjige u interesu razvoja ne samo naše književnosti već kulture uopšte.«

U proteklom razdoblju pojava većeg broja časopisa zadovoljila je potrebu izmene i borbe mišljenja u redovima književnika-stvaralaca i »takav razvoj treba i dalje održavati i unapređivati, oslobađajući ga negativnih pojava koje su povremeno dolazile do izražaja«. Komisija je skrenula pažnju na nedostatak jednog opštejugoslovenskog časopisa, koji bi upoznao javnost sa književnim ostvarenjima na celokupnoj jugoslovenskoj teritoriji.

Komisija je predložila da u »sadržaj rada buduće uprave Saveza književnika ude stalno i organizovano staranje o što svestranijem međurepubličkom upoznavanju jugoslovenskih pisaca i preko njihove aktivnosti celokupne jugoslovenske čitalačke publike. U tom smislu bilo bi neophodno potrebno

koristiti sve oblike aktivnosti (življe i intenzivnije prevodenje sa jednog jezika na drugi, čvršće i organizovano veze između pisaca i izdavača, češći međurepublički književni susreti, šira saradnja na časopisima republičkog karaktera itd.).«

Na kraju zaključaka se konstatuje »da je naša književnost za protekli period snažno prodrila izvan granica naše zemlje... Međutim, svi oblici za plasiranje dela jugoslovenske književnosti u inostranstvu nisu iscrpeni i treba ih dalje pronalaziti i koristiti.«

Komisija za staleška pitanja je izradila zaključke u kojima se, između ostalog, predlažu izmene u Statutu Saveza književnika Jugoslavije u pogledu prijema u članstvo, izbora uprave i dr.; obnavljanje nagrada od strane Saveza i pojedinih udruženja kao potsticalj književnom stvaranju i priznanje najuspešnijih književnih dela; posvećivanje pažnje Saveza književnika Jugoslavije pitanju cene knjige i njenog pristupačnosti što većem broju čitalaca i zauzimanje kod odgovornih organa narodne vlasti za što bolje rešenje tog problema; zadržavanje odredbe o minimumu autorskog honorara po jednom autorskom tabaku, s tim da se ovaj minimum poveća srazmerno opštem povećanju cena i životnih troškova (i da se što povoljnije po književnike reši pitanje honorara ostvarenih u inostranstvu); preduzimanje svih potrebnih koraka za ponovno uspostavljanje posebnog fonda iz koga bi se podmirivao znatan deo izdataka Saveza; tretiranje i razvrstavanje pisaca koji nisu u radnom odnosu u pogledu socijalnog osiguranja, kao i drugih socijalnih osiguranika; metodičnije pristupanje rešavanju stanbenih pitanja književnika koji su u nepovoljnoj situaciji; olakšanje književnicima putovanja po zemlji, sa popustima, u cilju upoznavanja Jugoslavije i njenih socijalističkih ostvarenja; davanje podrške Savezu u pogledu novog projekta Zakona o oporezovanju prihoda od autorskih honorara; konstatovanje da su međusobni kontakti jugoslovenskih pisaca u okviru udruženja i Saveza nedovoljni i da zato treba i dalje održavati opšte susrete književnika koji se ostvaruju kongresima.

V Kongres Saveza književnika Jugoslavije je usvojio zaključke obe komisije.

Kongres je na kraju izabrao novu upravu Saveza. Za predsednika je izabran Miroslav Krleža, za potpredsednika Milan Bogdanović, a za generalnog sekretara Aleksandar Vučo.

Vidi: »Savez književnika Jugoslavije«, »Jugoslovenski pregled«, septembar 1958, str. 345—346 (33—34).

IZVOR: »Borba«, 25, 26, 27 i 28 novembar 1958.

R-T-P

II KONGRES ISTORIČARA JUGOSLAVIJE

II Kongres istoričara Jugoslavije održan je od 23 do 25 novembra 1958 u Zagrebu. Kongresu je prisustvovalo preko 500 delegata i veliki broj gostiju.

Predsednik Republike Josip Broz Tito i potpredsednik Saveznog izvršnog veća Edvard Kardelj uputili su pisma Kongresu.

Na dnevnom redu Kongresa bili su: referat naučnog saradnika Državnog arhiva Hrvatske dr Bogdana Krizmana¹ »Stvaranje zajedničke države jugoslovenskih naroda«; referat docenta Filozofskog fakulteta u Skopju Danča Zografskog »Prilog pitanju postanka makedonske nacije«; referat profesora Filozofskog fakulteta u Sarajevu Branislava Đurđeva »Problemi periodizacije istorije«.

Posle diskusije o održanim referatima, Kongres je nastavio rad po sekcijama.

U Sekciji za antičku istoriju održani su koreferati (7): »Oko problema ilirskog etnosa« — dr Duje Rendić; »Formiranje iliro-tračkih plemena na Balkanu« — dr Milutin Garašanin; »Antička naselja u Posavini« — dr Esad Pašalić; »Problematika arheoloških virov za ekspanziju Slovanov protiv Balkanu« — dr Josip Koršec; »Varvarska kolonizacija na teritoriji Vojvodine od IV do VI veka« — dr Jovan Kovačević; »Problemi urbanizacije zetskog pomorja u Srednjem veku« — dr Đurađ Bošković; »Arheološki ostaci iz slovenskog perioda u Makedoniji IX—XII v.« — dr Blaga Aleksova.

U Sekciji za istoriju Srednjeg veka održani su koreferati (7): »Društvena struktura jugoslovenskih naroda u zgodnjem Srednjem veku« — dr Bogo Grafenauer; »Bosansko krajište« — dr Hazim Šabanović; »Ostaci starije društvene strukture u bosanskom feudalnom društvu« — dr Sima Ćirković; »O društvenom uređenju u Hrvatskoj u XIV stoleću« — dr Nada Klaić; »Urbaji, predvsem kot viri za gospodarsko in družbeno zgodovino« — dr Milko Kos; »Devinski urban i zakoni kastavske gospodstije« — dr Oleg Mandić; »Agrarni odnosi u Srednjem vijeku u Dubrovniku« — dr Josip Lučić.

U Sekciji za istoriju XVII—XVIII veka održani su koreferati (9): »Boj med mesti severnega Jadrana za zalede do konca 16 stoletia« — dr Ferdo Gestrin; »O nekim kapitalističkim formama dubrovačke privrede XV—XVII veka« — dr Jorjo Šorn; »O zgodnjem kapitalizmu na Slovenskem« — dr Jože Šorn; »Valutna politika in trgovina v slovenskih deželah od

XVI—XVIII stoletia« — dr Sergej Vilfan; »Prvi prodori inozemnog kapitala u Hrvatsku u XVIII stoleću« — dr Miroslava Despot; »Pomen hubezna sistema in njegov razkroj od XVI do XVIII stoletia« — dr Pavle Blaznik; »Pomorstvo u Dubrovačkoj Republici XVIII stoleća« — Josip Luetić; »Poslednje razdoblje Dubrovačke Republike 1684—1808« — dr Vladimir Koščak; »Periodizacija historije Vojne Krajine (XV—XIX st.)« — dr Fedor Močanin.

U Sekciji za istoriju XIX veka održani su koreferati (10): »O periodizaciji crnogorske istorije« — dr Andrija Lainović; »Prilog pitanju periodizacije istorije makedonskog naroda« — Ljuben Lape; »Nacionalna politika habzburške monarhije 1848—1918« — dr Fran Cviter; »Problem Austrije u politici hrvatskih i čeških demokrata 1848/49« — dr Jaroslav Sidak; »Hrvatsko-slovenski klub istarskog sabora u rešavanju nacionalnog pitanja u Istri (1884—1914)« — dr Ivan Beuc; »Pokušaji organizovanja ustanaka u Bosni 1860—1862« — dr Milorad Ekmecić; »Slovenija u političkom programu Stranke prava do 1871« — Ljerkica Kuntić; »Slom politike novog kursa u Hrvatskoj 1907« — dr Mirjana Gros; »Politički pogledi kneza Miloša Obrenovića na problem oslobođenja balkanskih naroda od turske vlasti« — dr Vladimir Stojančević; »Saradnja srpske vlade i srpsko-hrvatske koalicije sa ugarskom vladom protiv hegemonističke politike grofa Goluhovskog 1906« — Dimitrije Đorđević.

U Sekciji za istoriju XX veka održani su koreferati (10): »Austro-ugarska politika u Bosni i Hercegovini i jugoslovensko pitanje za vrijeme Prvog svjetskog rata« — dr Hamdija Kapidžić; »Velike sile i ujedinjenje Crne Gore i Srbije« — Dima Vujović; »Stav srpskih socijalista 1917—1918 prema ujedinjenju Jugoslavije« — dr Sergije Dimitrijević; »Uticaj »Zelenog kadra« u Vojvodini i Vase Stajčica na stvaranje Jugoslavije« — dr Arpad Lebl; »Vojvodina i stvaranje Jugoslavije« — dr Kosta Milutinović; »Jugoslovensko pitanje u svetlosti pregovora za obrazovanje koalicije vlade Srbije uproleće 1918 na Krfu« — dr Milan Živanović; »Uloga Dobrovoljačkog korpusa u Rusiji i stvaranje jugoslovenske države 1918« — Danilo Jaković; »Koncepti hrvatsko-slovenske države u klerikalni politiki med Prvo svetovno vojno« — Franček Sajc; »Označilnostih Osvobodilne fronte slovenskega naroda« — dr Metod Mikuž; »Periodizacija Narodnooslobodilačkog rata i Narodne revolucije« — Petar Brajević.

Posle rada po sekcijama, 25 novembra, na plenarnom zasedanju podnet je referat docenta Filozofskog fakulteta u Beogradu dr Relje Novakovića »Pitanja nastave istorije«.

U referatu je rezimiran rad i predlozi Komisije za izradu nastavnog plana i programa istorije u gimnazijama, koja je radila u 1957 i 1958.

U diskusiji su učestvovala 83 govornika.

R-T-P.

¹ Pre Kongresa su objavljeni program rada i referati B. Krizmana i B. Đurđeva u časopisu »Historijski pregled«, br. 3 i 4, 1958.

SAVEZNI DRUŠTVENI PLAN ZA 1959 GODINU

Osnovni ciljevi i zadaci Društvenog plana

Savezni društveni plan za 1959 godinu¹ izrađen je na osnovu tendencija i rezultata dosadašnjeg privrednog razvoja i osnovnih ekonomsko-političkih ciljeva utvrđenih Društvenim planom privrednog razvoja Jugoslavije od 1957 do 1961 godine.²

Tokom dosadašnjeg razvoja jasno su se ispoljile pozitivne karakteristike i rezultati ubrzane privredne izgradnje. To se naročito ispoljava u snažnom porastu industrijske proizvodnje, u napretku ostvarenom u pogledu unapređenja poljoprivrede, kao i u porastu aktivnosti u ostalim oblastima proizvodnje i uslužnim delatnostima. Relativno visok nivo privrednih investicija u prethodnim godinama obezbeđivao je živu dinamiku razvoja svih privrednih oblasti. Istovremeno je ostvaren značajan porast lične potrošnje i društvenog standarda. Uporedo s takvim razvojem privrede, stalno su se usavršavali privredni sistem i metodi organizacije i funkcionisanja privrede.

Postignuti rezultati u 1957 i 1958 su pokazali da je u prve dve godine perspektivnog plana ostvarena takva dinamika razvoja privrede, koja, posmatrana u celini, održava povoljan tempo izvršenja postavljenih dugoročnih zadataka. Prilikom postavljanja Saveznog društvenog plana za 1959 vodilo se računa da se u toku treće godine Petogodišnjeg plana obezbedi takvo kretanje privrede koje će osigurati izvršavanje osnovnih ekonomskih i političkih ciljeva Društvenog plana privrednog razvoja Jugoslavije za period od 1957 do 1961.

Oslanjajući se na takve rezultate, Savezni društveni plan postavlja sledeće osnovne zadatke privrednog razvoja u 1959:

1) povećati obim proizvodnje u svim oblastima i nacionalni dohodak tako da se u narednim godinama omogući ostvarenje proizvodnih zadataka Društvenog plana privrednog razvoja Jugoslavije od 1957 do 1961; naročito ostvariti povećanje proizvodnje u poljoprivredi punim iskorišćavanjem dosadašnjih investicionih ulaganja;

2) ostvariti porast produktivnosti rada u svim privrednim oblastima kao osnovu za stabilan porast proizvodnje i poboljšanje životnih uslova stanovništva; u tom cilju, pored ulaganja koja unapređuju proizvodne snage, usavršavati sistem raspodele dohotka i nagrađivanja, kao i metode rada u privrednim organizacijama;

3) u skladu sa povećanjem produktivnosti rada i proizvodnje ostvariti porast realne lične potrošnje i životnog standarda u celini, naročito radnika i službenika; pri tome posvetiti naročitu pažnju snabdevanju gradova i industrijskih centara poljoprivrednim proizvodima;

4) obezbediti povećana ulaganja u stanbenu izgradnju, školstvo, zdravstvenu zaštitu i komunalne objekte;

5) obezbediti dalji porast izvoza poljoprivrednih i naročito industrijskih proizvoda, a sa povećanjem izvoza uskladiti uvoz tako da se što više smanji tekući deficit platnog bilansa;

6) kod investicionih ulaganja u privredu nastaviti u prvom redu sa izgradnjom započetih objekata i rekonstrukcijom zastarelih pogona; započeti izvođenje pre svega onih novih projekata koji su važni za ostvarivanje proizvodnih zadataka predviđenih Društvenim planom privrednog razvoja Jugoslavije od 1957 do 1961; zadržavajući sadašnju strukturu ulaganja, posebnu pažnju obratiti investicionom ulaganju u poljoprivredu i trgovinu;

¹ Informacija je radena na bazi Saveznog društvenog plana za 1959 godinu («Službeni list FNRJ», br. 50/58) i elaborata Saveznog zavoda za privredno planiranje.

² »Savezni društveni plan za 1957«, »Jugoslovenski pregled«, januar 1957, str. 25 (1), »Savezni društveni plan za 1958«, »Jugoslovenski pregled«, januar 1958, str. 21 (1) i »Društveni plan privrednog razvoja Jugoslavije od 1957 do 1961«, »Jugoslovenski pregled«, decembar 1957, str. 561 (179).

7) u cilju efikasnijeg i racionalnijeg korišćenja investicionih sredstava privrednih organizacija, ostvarivati objedinjavanje sredstava privrednih organizacija, namenjenih za investicije i njihovo zajedničko ulaganje prema strukturi investicija predviđenoj perspektivnim planom;

8) nastaviti sprovođenje politike pomaganja bržeg razvoja privredno nerazvijenih područja daljim investicionim ulaganjem i ostvarivanjem drugih uslova za taj razvoj.

Proizvodnja

Planirani porast fizičkog obima industrijske proizvodnje u 1959 iznosi oko 11% u odnosu na 1958. Sa ovim povećanjem i sa povećanjem nastalim u 1957 i 1958, industrijska proizvodnja ostvaruje dinamiku nešto bržu od one koju je predvideo Petogodišnji plan.³

Društvenim planom za 1959 godinu predviđa se sledeće kretanje fizičkog obima proizvodnje po industrijskim granama:

Grana delatnosti	1959 1958	1959 1957	1959 1956
Proizvodnja elektroenergije	111	130	161
Proizvodnja i prerada uglja	108	111	115
Proizvodnja i prerada nafte	118	134	172
Crna metalurgija	114	124	155
Obojena metalurgija	106	112	124
Proizvodnja i prerada nemetala	109	114	136
Metalna industrija	111	126	152
Brodogradnja	110	120	145
Elektroindustrija	118	144	194
Hemiska industrija	118	146	172
Industrija građevinskih materijala	115	125	143
Drvena industrija	109	117	135
Industrija papira	104	108	122
Tekstilna industrija	111	125	144
Industrija kože	108	120	137
Industrija gume	108	112	140
Prehrambena industrija	123	127	165
Grafička industrija	106	122	144
Industrija duvana	69	100	85
Ukupno	111	123	144

Predviđeni porast industrijske proizvodnje zasniva se na izvršenim rekonstrukcijama u pojedinim industrijskim delatnostima, predviđenom aktiviranju značajnih novih kapaciteta u nekim granama, daljem korišćenju rezervi u postojećim industrijskim kapacitetima, uključivanju slobodnih kapaciteta vojne industrije u proizvodnju za civilne potrebe, kao i na obezbeđenju normalnog snabdevanja osnovnim sirovinama i reprodukcijom materijalom i predviđenim porastom produktivnosti rada.

Plan poljoprivredne proizvodnje. Imajući u vidu dosadašnje rezultate u unapređenju poljoprivrede efekat kumuliranih ulaganja u prethodnim godinama, kao i dalja ulaganja i mere koje će se preduzimati u toku 1959, Društveni plan predviđa da će fizički obim poljoprivredne proizvodnje biti veći za oko 39% od proseka u razdoblju 1951—1955, za oko 3% od obima proizvodnje u 1957, a za oko 21% od ocenjenog obima proizvodnje u 1958.

U okviru ovakvog kretanja ukupne poljoprivredne proizvodnje predviđa se u 1959 sledeći obim po pojedinim granama:

Grana	Indeksi		
	1951/55 = 100	1957 = 100	1958 = 100
Ratarstvo	152,4	96,2	136,2
Voćarstvo	97,2	114,9	119,4
Vinogradarstvo	123,2	121,2	114,2
Stočarstvo	139,8	113,3	104,8
Ribarstvo	141,7	113,3	106,3
Domaća prerada	98,6	103,4	102,1

³ U naredne dve godine, tj. u 1960 i 1961, bilo bi dovoljno da se ostvari povećanje industrijske proizvodnje od po 9%, pa da predviđeni nivo proizvodnje na kraju 1961 bude dostignut.

Glavni proizvodni zadatak za 1959 jeste dalji porast proizvodnje najvažnijih grana poljoprivrede — ratarstva i stočarstva. U ratarstvu osnovno je povećanje proizvodnje pšenice i kukuruza, a zatim industrijskih kultura i povrća. U stočarstvu prvenstveni je zadatak porast proizvodnje mesa i mleka. U skladu sa predviđenim ulaganjima i merama treba u odgovarajućoj srazmeri povećati proizvodnju i u drugim granama poljoprivrede.

U cilju ostvarenja navedenog obima proizvodnje, poljoprivrednim organizacijama će se u 1959 staviti na raspolaganje, pored drugih mašina, oko 6.600 komada traktora (sa odgovarajućim brojem priključnih mašina) i oko 1.500 kombajna. Na taj način poljoprivreda će u toku 1959 moći da koristi približno oko 31.000 traktora. Domaća proizvodnja ostalih poljoprivrednih mašina (za ratarstvo, stočarstvo, vinogradarstvo, zaštitu bilja itd.) povećaće se u 1959 na oko 28.000 t (prema predviđenih oko 22.000 t za 1958).

Potrošnja veštačkih đubriva povećaće se od oko 1.200.000 t u 1958 na 1.500.000 t u 1959. Na taj način potrošnja ovih đubriva po hektaru obradive površine povećaće se na 150 kg (prema oko 120 kg u 1958).

Raspoložive količine sredstava za zaštitu bilja iznosiće 31.000 t (prema 28.000 t, koliko se ocenjuju za 1958).

Visina regresa u 1959 iznosiće oko 30.000 miliona din. (prema oko 25.000 miliona din., koliko se ocenjuje izvršenje u 1958).

Za proizvodnju u 1959 obezbeđene su od domaće proizvodnje dovoljne količine kvalitetnog, sortnog i hibridnog semena. Da bi se poboljšao rasni sastav stoke i neposredno povećala stočna proizvodnja, predviđa se dalji uvoz visoko produktivne stoke.

U oblasti šumarstva u 1959 predviđa se ukupna seča šuma od oko 17,4 miliona m³ bruto mase, prema 17,2 miliona m³ u proseku 1957—1958. Pritom seča četinaru od oko 4,4 miliona m³ smanjena je u odnosu na godišnji prosek 1957—1958 za oko 100 hiljada m³.

U šumama u društvenoj svojini predviđa se seča od oko 12,5 miliona m³ bruto mase, što je za oko 400 hiljada m³ više nego u proseku 1957—1958. Do ovakvog povećanja seče dolazi uglavnom zbog daljeg proširivanja eksploatacije od strane društvenih organizacija, koja se povećava od 9,6 miliona m³ u godišnjem proseku 1957—1958 na oko 9,9 miliona m³ ili za 3% u 1959.

Da bi se obezbedilo sistematsko dugoročno unapređivanje šumarstva i drvne industrije, a naročito što racionalnije korišćenje raspoloživih drvnih masa i stalan porast domaće potrošnje i izvoza proizvoda od drveta, kao i da bi se osiguralo izvršavanje radova i proizvodnih zadataka predviđenih perspektivnim planom, Društveni plan za 1959 nalaže da se prouči stanje ovih oblasti privrede, a posebno:

smernice dugoročnog razvoja ovih privrednih oblasti i mere stalnog unapređivanja i usklađivanja šumske i drvno-industrijske proizvodnje s obzirom na šumsku sirovinu bazu;

sistem organizacije i metode privređivanja šumskih gazdinstava (šumarija);

pitajanje prodajnih cena proizvoda eksploatacije šuma i drvne industrije, kao i cena drveta na panju (šumskih taksa);

način finansiranja i obim investicija, a naročito sredstava za izgradnju šumskih komunikacija i razvoj drvne industrije, kojima treba da se osigura izvođenje obima i rasporeda seče šuma i realizacija šumske i drvno-industrijske proizvodnje, predviđenih Društvenim planom privrednog razvoja od 1957—1961.

Na osnovu predviđenog kretanja privrede i stanja saobraćajnih kapaciteta predviđa se sledeće kretanje obima saobraćajnih usluga po granama saobraćaja:

	1957	1958	1959
	1956	1957	1958
Saobraćaj — ukupno	116,0	105,7	107,5
robn	117,3	104,0	108,1
putnički	113,1	108,7	104,8
poštansko-telegrafsko-telefonski	113,1	111,9	109,2

Tempo porasta saobraćaja po granama i u 1959 odgovara uglavnom smernicama razvoja saobraćajnih grana prema Društvenom planu privrednog razvoja Jugoslavije od 1957 do 1961. Pri tome se i dalje predviđa brzi porast drumskog, a u manjoj meri i rečnog i pomorskog saobraćaja. Predviđa se da će i porast obima železničkog saobraćaja u 1959 biti brži nego u 1958, ali blaži nego kod napred navedenih grana saobraćaja, jer se računa da će se i u 1959 nastaviti tendencija bržeg porasta potražnje usluga u prevozu robe i putnika drumskim, a u izvesnoj meri i rečnim saobraćajem. Poštansko-telegrafsko-telefonski saobraćaj, u skladu sa opštim razvojem privrede i povećanjem potreba stanovništva, nastaviće ubrzano povećavanje obima svojih usluga u 1959.

U skladu sa obimom i strukturom investicija u 1959 predviđa se da će obim građevinske delatnosti neznatno porasti (indeks = 100,5 prema 1958). Do kraja 1959, sa ostvarenom građevinskom proizvodnjom u 1957 i 1958 izvršiće se oko 58% od ukupnog predviđenog obima građevinskih radova za razdoblje od 1957 do 1961.

U 1959 očekuje se dalji porast obima robnog prometa u svim granama trgovine na osnovu predviđenog porasta robnih fondova za potrebe lične potrošnje i reprodukcije, a isto tako i kao rezultat dosadašnjih ulaganja u osnovne i obrtne fondove trgovine.

Ocenjuje se da će robni promet u trgovini na malo u 1959 porasti prosečno za oko 13%. Promet trgovine na veliko treba takođe značajnije da poraste i pored toga što će se u 1959 preduzimati mere za skraćivanje puta robe od proizvođača do potrošača i za ograničavanje nepotrebnog posredovanja u trgovini.

U cilju potpunijeg i ravnomernijeg snabdevanja gradova i industrijskih centara prehranbenim proizvodima, naročito onim poljoprivrednog porekla, nastaviće se i u 1959 sa sprovođenjem mera za bolju organizaciju tržišta i celishodnije funkcionisanje trgovinske mreže za promet ovih proizvoda.

Predviđa se da će promet u ugostiteljstvu u 1959 porasti za oko 7% — prema 1958. Porast prometa posledica je daljeg povećavanja lične potrošnje i opšte privredne aktivnosti u zemlji, kao i daljeg povećanja prometa turista iz inostranstva.

Povećanje prometa u turizmu omogućiće se daljim proširenjem smeštajnih kapaciteta. Isto tako, predviđaju se povećana ulaganja društvenih i privrednih organizacija u cilju proširenja mreže javnih objekata za odmor. Za te svrhe zajednica će i u 1959 dati posebna sredstva.

Društveni bruto proizvod, nacionalni dohodak i njihova raspodela

Na osnovu planiranog porasta proizvodnje Društveni plan predviđa da će se društveni bruto proizvod povećati u 1959 za 11%, a nacionalni dohodak za 11,7%. Porast nacionalnog dohotka u 1957, 1958 i 1959, tj. u prve tri godine petogodišnjeg perioda, iznosio bi prosečno godišnje 11,3%. Ta dinamika je nešto brža od one koja je bila predviđena Petogodišnjim planom.

U pojedinim privrednim oblastima predviđa se sledeći porast bruto proizvodnje:

(U cenama iz 1956 — u indeksnim brojevima)

	1959	1959	1961
	1958	1956	1956
Privreda — ukupno	111,0	143,8	157,5
Industrija	110,6	147,8	167,9
Poljoprivreda	119,8	142,2	142,7
Šumarstvo	104,5	104,5	102,9
Građevinarstvo	99,5	143,3	167,3
Saobraćaj	107,0	128,1	154,1
Trgovina, ugostiteljstvo i turizam	109,5	152,2	141,1
Zanatstvo	106,8	136,6	143,2

Osnovna raspodela ukupno raspoloživih sredstava planirana je u skladu sa postavljenim ekonomsko-političkim ciljevima i zadacima plana. Tom raspodelom obezbeđeno je da porastu rashodi za ličnu potrošnju i društveni

standard, kao i da privredne investicije porastu za oko 6,1%. Istovremeno predviđene su i privredne rezerve koje treba da obezbede stabilnost privrednih kretanja.

(U milijardama din. — u tekućim cenama)

	1957	1958	1959
Ukupno raspoloživa sredstva	4.152,5	4.509,0	4.991,3
Proizvodna potrošnja predmeta rada	2.199,5	2.416,0	2.702,5
Ukupne privredne investicije	564,3	562,9	597,0
Lična potrošnja	993,2	1.096,6	1.165,0
Društveni standard	174,5	186,8	209,8
Državni organi i narodna odbrana	211,0	220,3	223,7
Društvene rezerve i ostalo	10,0	26,4	93,3

Ovakav porast društvenog bruto proizvoda i nacionalnog dohotka, kao i predviđena raspodela ukupno raspoloživih sredstava, omogućuje da se i u toku 1959 izvršavaju osnovni zadaci postavljeni Petogodišnjim planom u pogledu porasta proizvodnih snaga, povećanja materijalne proizvodnje i poboljšanja standarda trudbenika.

Investicije

U pogledu osnovnih smernica za investicionu politiku u 1959 Društveni plan predviđa da će se posvetiti pažnja dovršavanju započetih i započinjanju pre svega onih novih objekata koji su bitni za ostvarivanje proizvodnih zadataka Petogodišnjeg plana, zatim ulaganjima za unapređivanje poljoprivrede i trgovine, kao i izgradnji energetskih i saobraćajnih kapaciteta u skladu sa opštedruštvenim bilansima.

Pored toga što će se raspoloživa sredstva Opšteg investicionog fonda usmeriti u navedenim pravcima, plan ističe potrebu da se sredstva društvenih investicionih fondova narodnih republika, srezova i opština prvenstveno koriste za unapređivanje poljoprivrede, građevinarstva, industrije građevinskog materijala i zanatstva, za ulaganja u trgovinu u cilju boljeg snabdevanja gradskog stanovništva, a u oblasti neprivrednih investicija — pored stanbeno-komunalne izgradnje — naročito za izgradnju objekata za potrebe prosvete i zdravstvene zaštite.

Ukupna investiciona ulaganja u 1959 (privredne i neprivredne investicije) predviđaju se sa oko 748 milijardi din. Od toga investicije društvenog sektora (društvene investicije) iznose oko 665 milijardi din.

Od sredstava koja će se uložiti u društvene investicije, u fondove obrtnih sredstava (obrotni fondovi) uložiće se oko 99 milijardi din., a u fondove osnovnih sredstava (osnovni fondovi) oko 566 milijardi din.

Od ukupnih bruto društvenih investicija u osnovne fondove predviđa se da će se u 1959 za neprivredne investicije utrošiti oko 120 milijardi din. odnosno 21%. Pri ovom nivou neprivrednih investicija treba da se prema prethodnoj godini povećaju investicije za društveni standard, a znatno smanje iznosi za izgradnju upravnih zgrada.

Prema tome, u 1959 bruto ulaganja u osnovne fondove iznosiće oko 446 milijardi din. U tome je obuhvaćena amortizacija u iznosu od 110 milijardi din., koliko se predviđa da će se od amortizacionih sredstava utrošiti za zamenu osnovnih sredstava.

S obzirom na predviđenu raspodelu investicionih sredstava u 1959 predviđa se sledeća struktura privrednih investicija po oblastima:

(U milijardama din.)

	1957		Procena 1958		1959	
	Iznos	Struktura %	Iznos	Struktura %	Iznos	Struktura %
Industrija i rudarstvo	161,2	45,4	206,0	46,8	204,0	45,9
Poljoprivreda	50,1	14,1	72,0	16,3	83,0	18,6
Šumarstvo	8,5	2,4	5,5	1,2	8,0	1,8
Građevinarstvo	13,4	3,8	16,0	3,6	13,0	2,9
Saobraćaj	90,0	25,3	105,0	23,8	97,0	21,7
Trgovina i ugostiteljstvo	22,6	6,4	27,0	6,1	30,0	6,7
Zanatstvo	5,0	1,4	6,0	1,4	6,0	1,3
Vodoprivreda	4,1	1,2	3,5	0,8	5,0	1,1
Ukupno	354,9	100,0	441,0	100,0	446,0	100,0

U oblasti industrije i rudarstva predviđena sredstva će se upotrebiti za izgradnju odnosno rekonstrukciju onih objekata čija proizvodnja obezbeđuje izvršavanje osnovnih zadataka privrednog razvoja u narednim godinama. Društveni plan za 1959 posebno ističe da će se brzim tempom izgrađivati objekti elektroprivrede i objekti za proizvodnju reprodukcionog materijala.

Investicije u poljoprivredi biće uglavnom usmerene u znatna ulaganja u opremu i za hidro i melioracione radove. Pored toga, Društveni plan za 1959 predviđa ulaganja za nabavku stoke i izgradnju objekata za potrebe stočarstva, zatim za agro-melioracije pašnjaka i livada, za izgradnju objekata za preradu i uskladištenje poljoprivrednih proizvoda, za podizanje zasada i druge namene.

Sredstva koja su Društvenim planom namenjena vodooprivredi upotrebiće se za regulisanje tokova i odbranu poljoprivrednog zemljišta od poplava i bujica.

Pored sredstava namenjenih uzgoju i nezi šuma, predviđenim investicijama u oblasti šumarstva ubrzaće se izgradnja šumskih komunikacija i nabavka opreme šumskih gazdinstava.

Društveni plan za 1959 predviđa da se sredstva za investicije u oblasti građevinarstva upotrebe za povećanje mehanizacije građevinskih preduzeća i za nabavku mašina i druge opreme.

Investicije u oblasti saobraćaja predviđene Društvenim planom za 1959 namenjene su razvoju prevoznih kapaciteta — voznih i plovnih sredstava po granama saobraćaja, proširenju železničke mreže i povećanju propusne moći postojećih pruga, nastavljanju započetih radova na izgradnji i proširenju pomorskih veza, rečnih pristaništa i aerodroma, daljoj izgradnji putne mreže, proširenju voznog parka gradskog saobraćaja, kao i proširenju kapaciteta PTT saobraćaja.

U oblasti trgovine, ugostiteljstva i turizma, predviđena sredstva za investicije upotrebiće se za rekonstrukciju postojećih i izgradnju novih skladišta za smeštaj poljoprivrednih proizvoda, za proširenje i modernizovanje mreže prodavnica, za rekonstrukciju i modernizovanje postojećih i izgradnju novih ugostiteljskih kapaciteta, objekata u važnijim turističkim mestima itd.

Investicije u oblasti stanarstva upotrebiće se za obnovu, modernizovanje i proširivanje zanatskih kapaciteta.

U pogledu neprivrednih investicija, Društveni plan za 1959 računa sa ulaganjem od 82 milijarde din. u stanbeno-komunalnu delatnost, od 28 milijardi u kulturno-socijalnu delatnost i sa 10 milijardi za ostale neprivredne investicije. Ovakav raspored sredstava ukazuje na znatnije povećanje investicija u stanbene i komunalne objekte, kao i u objekte u oblasti školstva i zdravstvene zaštite.

U okviru ukupnih investicija po pojedinim privrednim oblastima predviđena su sredstva za dalji razvitak privredno nerazvijenih područja. Saglasno odredbama perspektivnog plana u pogledu garantovanih investicionih ulaganja, iz saveznih sredstava investiraće se 1959 u NR Makedoniji 18,0 milijardi din., u NR Crnoj Gori 18,0 milijardi din. i u Autonomnoj Kosovsko-Metohskoj Oblasti 12,5 milijardi din. Pored toga, predviđene su i mere u pogledu razvoja ostalih privredno nerazvijenih područja.

Kadrovi, zaposlenost i produktivnost rada

Društveni plan za 1959 posebno ističe potrebu preduzimanja mera koje obezbeđuju sistematsko poboljšavanje strukture postojećih kadrova. Polazeći od konstatacije da su dosadašnja ulaganja radi proširivanja materijalne baze školstva zaostajala za predviđanjima perspektivnog plana, Društvenim planom za 1959 obezbeđuju se povećana ulaganja u izgradnju školskog prostora, kao i proširivanje materijalne baze stručnog školstva iz sredstava fondova za kadrove.

U 1959 predviđa se porast obima zaposlenosti od oko 125.000 lica. Takvim porastom zaposlenosti u nepoljoprivrednim delatnostima omogućuje se zapošljavanje celog

prirasta aktivnog stanovništva, kao i dalje prelaženje jednog dela aktivnog stanovništva iz poljoprivrede u nepoljoprivredne delatnosti.

Dalji porast produktivnosti rada predstavlja jedan od osnovnih ciljeva ekonomske politike u 1959. Mereno društvenim proizvodom na jednog zaposlenog, u 1959 se predviđa porast produktivnosti rada u društvenom sektoru privrede od oko 6%, a u industriji i rudarstvu od oko 6,5%. Time bi prosečna produktivnost rada u društvenom sektoru privrede u 1959 bila veća za 21% u odnosu na 1956 — prema 28,7%, koliko je u Društvenom planu privrednog razvoja od 1957 do 1961 predviđeno za 1961.

Lična potrošnja

Polazeći od predviđenog porasta nacionalnog dohotka u 1959, Društveni plan predviđa porast realnog obima lične potrošnje za oko 6,2%, odnosno za 5,0% po stanovniku. Računajući sa procenjenim porastom lične potrošnje od 4,6% u 1958, kao i sa povećanjem ostvarenim u 1957, zaključno sa 1959 biće postignuto povećanje realnog obima lične potrošnje od oko 27% prema 1956. Sa takvim povećanjem u 1959, porast realnog obima lične potrošnje za tri godine (1957—1959) iznosio bi prosečno oko 8% prema 6—7%, koliko je predviđen u Društvenom planu privrednog razvoja od 1957—1961 prosečni godišnji porast.

U okviru takvog porasta lične potrošnje, a u skladu sa predviđenim porastom produktivnosti rada u 1959, treba da se obezbedi porast prosečnih realnih plata za zaposlenih radnika i službenika za 5%.

Lična potrošnja poljoprivrednih proizvođača u 1959 treba da se poveća u skladu sa povećanjem poljoprivredne proizvodnje.

Ovakav porast lične potrošnje obezbeđen je daljim porastom industrijske proizvodnje, koja osigurava porast raspoloživih sredstava za potrošnju za oko 11%, zatim očekivanim porastom poljoprivredne proizvodnje kao i uvozom gotove robe i nekih osnovnih prehranbenih proizvoda.

Društveni plan za 1959 ističe da je za poboljšanje životnih uslova i realne lične potrošnje radnika i službenika od posebnog značaja da se ostvari brži porast produktivnosti rada. Pored toga, potrebno je da narodni odbori preduzmu mere za bolje snabdevanje gradova poljoprivrednim proizvodima, da u tu svrhu više koriste sredstva svojih fondova, kao i da njihova politika u pogledu cena komunalnih usluga i kirija, kao i visine opštinskih taksa i poreza na promet, bude u skladu sa potrebom obezbeđenja stabilnosti cena i bržeg povećanja realnih plata zaposlenih.

Privredni odnosi sa inostranstvom

Društveni plan za 1959 predviđa dalje proširenje privredne saradnje sa inostranstvom, i to:

- porast izvoza industrijskih proizvoda, naročito proizvoda brodogradnje, obojene metalurgije, tekstilne i drvene industrije, metalne i elektroindustrije i prehranbene industrije;

- porast ukupnog izvoza poljoprivrednih proizvoda, pri čemu se povećava izvoz stočarskih i voćarskih proizvoda, a smanjuje izvoz ratarskih proizvoda — zbog smanjene poljoprivredne proizvodnje u 1958;

- porast ukupnog uvoza zbog povećanja uvoza reprodukcionog materijala, naročito onog koji je namenjen unapređenju poljoprivredne proizvodnje, pri čemu je taj porast znatno usporen u odnosu na ranije godine;

- porast nerobnih prihoda, naročito od pomorskog saobraćaja, inostranog turističkog prometa i trgovinskih usluga;

- povećanje sredstava za otplaćivanje obaveza, koje su veće nego u prethodnim godinama;

- zaključivanje novih kreditnih aranžmana za finansiranje uvoza opreme i ostalih proizvoda, kao i izvestan iznos sredstava za kreditiranje našeg izvoza;

- proširenje tehničke saradnje i proizvodne kooperacije, razmene iskustava i tehničke dokumentacije.

Značajan udeo u porastu izvoza predviđen Društvenim planom za 1959 imaju industrijski proizvodi, sa povećanjem od 92,8 milijarde din. u 1958 na 107,5 milijardi din. u 1959, tj. za 15,8%. Pozitivan efekat na bilans plaćanja u 1959 očekuje se od poljoprivredne proizvodnje, s obzirom na predviđeno smanjenje uvoza osnovnih prehranbenih proizvoda, kao i povećan izvoz poljoprivrednih proizvoda. Povećanje aktive iz nerobnog prometa u 1959 treba da iznese oko 2,5 milijarde din. Ovakvim razvojem spoljnotrgovinske razmene treba da se obezbedi smanjenje tekućeg deficita platnog bilansa za oko 17%. Društveni plan za 1959 ističe da je u cilju ostvarenja predviđenih proporcija platnog bilansa potrebna jača kontrola uvoza, a takode i efikasnije potsticanje izvoza, posebno industrijskih proizvoda, putem odgovarajućeg regulisanja spoljne trgovine i primene drugih mera privredne politike.

*

Savezni društveni plan za 1959 sadrži u posebnom delu odredbe o režimu fondova i merama za izvršavanje plana. Kako je najveći deo ekonomskih mera i instrumenata, kojima se reguliše poslovanje privrednih organizacija sadržan u posebnim zakonima usvojenim krajem 1957 godine,⁴ i delimično izmenjenim u decembru 1958 godine, Društveni plan za 1959 sadrži uglavnom odredbe koje se odnose na upotrebu sredstava fondova za investicije i za unapređivanje privrednih oblasti, uključujući detaljnije odredbe o raspodeli sredstava Opšteg investicionog fonda, kao i opšte odredbe o Saveznom budžetu, kreditnom bilansu, privrednim rezervama Federacije i ostalih grana. Društveni plan posebno daje i ovlašćenja Saveznom izvršnom veću u pogledu mera za regulisanje tržišta.

Zajedno sa instrumentima i merama koje predviđa plan, posebni zakoni koji sadrže najveći deo ekonomskih mera i instrumenata kojima se reguliše poslovanje privrednih organizacija — predstavljaju jedinstveni mehanizam kojim se obezbeđuje usmeravanje kretanja privrednog razvoja i izvršenja osnovnih zadataka Društvenog plana za 1959.

IZVOR:

Savezni društveni plan za 1959 godinu, »Službeni list FNRJ«, br. 50/58.

B. J.

⁴ Zakon o sredstvima privrednih organizacija, Zakon o doprinosu iz dohotka privrednih organizacija, Zakon o doprinosu budžetima iz ličnih dohodaka, Zakon o udruživanju u privredi, Zakon o radnim odnosima sa delom koji reguliše obrazovanje ličnih dohodaka.

STOČARSTVO

Stočarstvo¹ je značajna privredna grana Jugoslavije: daje oko 12% celokupnog dohotka i 16% ukupnog izvoza. Razvoj stočarstva je u pogledu broja stoke u stagnaciji; međutim, strukturne i kvalitativne promene u stočnom fondu kompenzirale su stagnaciju u broju. Stočna proizvodnja nalazi se poslednjih godina u stalnom porastu. Karakteristike uzgoja stoke na privatnom sektoru su još uvek ekstenzivnost i skućena krmna baza. Na društvenom sektoru počinje da se uvodi moderna proizvodnja. Tržišnost stočarstva se povećava. Preduzete su mnogobrojne mere u cilju usmeravanja jugoslovenske poljoprivrede ka stočarstvu.

Značaj stočarstva u privredi Jugoslavije prikazuje tabela 1.

Tabela 1
NARODNI DOHODAK JUGOSLAVIJE OD 1926 DO 1956 I UČEŠĆE
POLJOPRIVREDE I STOČARSTVA*
(U milijardama din. i cenama 1938)

Period	Narodni dohodak	Dohodak iz poljo- privrede	% ukupnog dohotka	Učešće stočar- stva u ukupnom dohotku (%)
1926—29	40.221	17.362	43,2	18
1930—35	40.347	18.911	46,9	20
1936—39	47.368	22.411	47,3	20
1947—52	54.378	19.528	35,9	15
1953—56	66.690	21.497	32,2	13

* Izvor: St. Stajić: »Realni nacionalni dohodak Jugoslavije u periodima 1926—1939 i 1947—1956« (Zbornik »Ekonomske problemi«, izdanje Ekonomskog instituta FNRJ, Beograd 1957).

Učešće stočarstva u ukupnom dohotku procenjeno prema podacima Saveznog zavoda za privredno planiranje.

Učešće stočarstva u ukupnom dohotku opada zbog porasta dohotka drugih delatnosti (pre svega industrije, saobraćaja i građevinarstva).

Ukupna vrednost stočne proizvodnje u Jugoslaviji iznosila je u 1956 — 217,6 milijardi, a u 1957 — 269,1 milijardi din. Udeo stočarstva u ukupnom bruto proizvodu poljoprivrede iznosio je 1955 — 28%, 1956 — 33%, a 1957 — 28%.

Po narodnim republikama ovaj udeo varira u zavisnosti od prirodnih i ekonomskih uslova u pojedinim republikama. Tako je u proseku 1951 — 1955 udeo stočarstva u bruto proizvodu poljoprivrede iznosio po republikama:

Slovenija 38%, Hrvatska 32%, Srbija 26%, Bosna i Hercegovina 35%, Crna Gora 48% i Makedonija 25% (podaci zavoda za privredno planiranje narodnih republika).

Najznačajniji udeo stočarstva imaju Crna Gora (na bazi ekstenzivne stočarske proizvodnje) i Slovenija (intenzivno stočarstvo pretežno na obradivim površinama). Iznad proseka nalaze se Bosna i Hercegovina i Hrvatska. Udeo stočarstva u poljoprivrednoj proizvodnji Srbije i Makedonije je ispod proseka. Posmatrajući u celini, ova struktura ne zadovoljava ni sa stanovišta potreba ishrane ni sa gledišta proizvodnih mogućnosti. Ako se uporedi struktura jugoslovenske bruto poljoprivredne proizvodnje (vrednost poljoprivredne proizvodnje bez međuprodukata) stočne hrane i semena, koja se u višegodišnjem proseku kreće oko 40% sa istim pokazateljem u drugim evropskim zemljama, tada samo Grčka (30%) i Italija (40%) imaju niži udeo stočarstva od Jugoslavije. U svim ostalim zapadnoevropskim zemljama stočarstvo daje između 60% i 80% finalne poljoprivredne proizvodnje.²

¹ Stočarstvo predstavlja jednu od najstarijih privrednih grana na jugoslovenskoj teritoriji, na čijem je najvećem delu bilo najznačajnija privredna grana još u toku XVIII i prve polovine XIX veka. Tek u to doba počinje snažnije da se razvija ratarstvo, koje, uz razvitak zanatstva, i, kasnije, industrije oduzima stočarstvu prvenstvo. Međutim, još uvek u nekim brdovitim krajevima zemlje stočarstvo predstavlja najznačajniju privrednu granu.

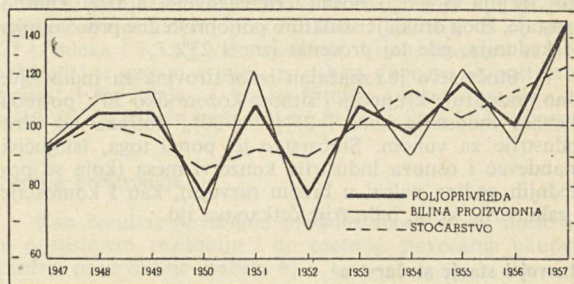
² Prema podacima FAO/ECE: »Output and Expenses in some European Countries«, Genève 1953.

Stočarstvo je uprkos tome najznačajnija grana proizvodnje u poljoprivredi Jugoslavije. U posleratnom proseku ono je davalo 41% finalne poljoprivredne proizvodnje, dok su žita za ljudsku ishranu davala 27%, grožđe i proizvodi od grožđa 10%, povrće 9%, voće i proizvodi od voća 6%, industrijsko bilje 5% i ostalo 2%.³

Grafikon 1

INDEKSI POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE*

Prosek 1947—1957=100

* Izvor: Statistički bilten broj 131, »Stočarstvo i ribarstvo 1957«, izdanje Saveznog zavoda za statistiku, Beograd, 1958.

Stočarstvo sa svojom relativnom stalnošću proizvodnje vrši značajnu stabilizatorsku ulogu u ukupnoj poljoprivrednoj proizvodnji. Vrednost stočne proizvodnje manje je podložna oscilacijama (grafikon 1), što obezbeđuje da poljoprivredna proizvodnja u celini bude nezavisnija od klimatskih ekscesa, naročito suše.

Pored uticaja na poljoprivrednu proizvodnju, stočarstvo (ono je još uvek pretežni izvor vučne snage u poljoprivredi, prevoza, stajskog đubriva itd.) ima veliki značaj za Jugoslaviju:

— Stočarstvo je važan izvor ishrane jugoslovenskog stanovništva (tabela 2).

Tabela 2
KALORIJE ŽIVOTINJSKOG POREKLA U ISHRANI STANOVNIŠTVA*

(U procentima od ukupne potrošnje)				
Grupa potrošača	1954	1955	1956	1957
Prosek Jugoslavije	18,4	20,7	19,1	..
Radnička porodica	30,1	29,5	29,1	28,1
Službenička porodica	33,0	32,1	31,8	32,1
Seljačka domaćinstva	16,0	19,1	18,2	18,9

* Izvor: za prosek Jugoslavije — Savezni zavod za privredno planiranje (na bazi raspoloživih količina u veletgovini); za porodice — SGJ 1958 (na bazi utroška hrane).

Iako stočarstvo ne obezbeđuje više od četvrtine kalorične potrošnje stanovništva, ono za pravilnu ishranu osigurava neophodne animalne belančevine.⁴ Pošto se već ispoljava tendencija povećane potrošnje namirnica životinjskog porekla, koja će i dalje rasti s porastom dohotka po stanovniku, to stočarstvo dobija sve veći značaj.

— Stočarstvo je privredna grana koja značajno utiče na obim jugoslovenskog izvoza (tabela 18 i 19). U razdoblju pre Drugog svetskog rata stočarstvo je davalo od 26% do 32% celokupnog jugoslovenskog izvoza. Iako s posleratnim razvojem industrije učešće stočarstva i u izvozu opada, ono još uvek iznosi oko šestinu celokupnog izvoza (prosek 1956/1957). Stalno se povećava izvoz prerađevina stočnih proizvoda, a relativno smanjuje izvoz živih životinja.

³ Vidi: »Proizvodnja, fondovi i proizvođači u poljoprivredi«, »Jugoslovenski pregled«, maj 1957, str. 231—242 (55—66).

⁴ Prema »Preliminary Report on the World Social Situation« u ishrani Italije namirnice životinjskog porekla daju 15,5% kalorija, u Francuskoj 27,5%, Danskoj 37,1%, SAD 40%, Švedskoj 42%.

— Stočarstvo ima mnogo veći značaj i za samo poljoprivredno stanovništvo. Kako je naturalna potrošnja poljoprivrednog stanovništva veća kod biljnih nego kod stočnih proizvoda, to su stočni proizvodi najvažniji izvor novčanih prihoda sela. Prema anketi o seljačkim gazdinstvima, koju vodi Savezni zavod za statistiku, stočarstvo je između 1953 — 1954 i 1956 — 1957 osiguravalo od 48% do 52% svih novčanih primanja seoskih gazdinstava iz poljoprivrede.

U pojedinim republikama, prema podacima iz 1956, taj procenat je osetno veći: u Sloveniji iznosi 64%, a u Crnoj Gori 62%; na nivou proseka nalaze se Hrvatska sa 50%, Srbija sa 47% i Bosna i Hercegovina sa 51%. Znatno zaostaje, zbog drukčije strukture poljoprivredne proizvodnje, Makedonija, gde taj procenat iznosi 27%.

— Stočarstvo je i značajan izvor sirovina za industriju. Ono podmiruje krupnom i sitnom kožom oko 50% potreba domaće industrije kože i 25% do 30% potreba tekstilne industrije za vunom. Stočarstvo je, pored toga, isključivi snabdevač i osnova industrije konzervi mesa (koja se poslednjih godina nalazi u brzom razvoju), kao i konfekcije i galanterije kože, industrije čestkarstva itd.

Razvoj i stanje stočarstva⁵

Na celom području Jugoslavije, izuzev Slovenije, severozapadne Hrvatske, dela Vojvodine i Pomoravlja, u seljačkom uzgoju primenjuje se sistem ekstenzivnog stočarenja: uzgajaju se primitivne i slabo produktivne pasmine stoke.

Kako je u prošlosti dugo dominirao seljački način uzgoja stoke (a danas se tek postupno menja delovanjem opštedruštvenog sektora i kooperacije), to je stočarstvo u celini davalo nepovoljan utisak, a brojno stanje stoke je stagniralo (tabela 3).

Tabela 3

BROJNO STANJE STOKE NA DANAŠNJEM PODRUČJU JUGOSLAVIJE*

(U hiljadama komada)

Godina	Goveda	Indeks 1931=100	Konji	Ovce	Koze	Svinje
1910	5.218	110	1.239	11.476	3.267	4.050
1921	5.073	108	1.081	7.511	1.590	3.423
1931	4.718	100	1.333	10.934	2.316	4.457
1949	5.278	112	1.850	11.654	1.323	4.135
1955	5.290	112	1.242	11.979	218	4.780
1957	4.947	105	1.307	10.622	...	3.725
1958	4.863	103	1.296	10.633	(210)	4.243

* Svi su popisi izvršeni januara meseca u vreme stočnog minimuma. Podaci za sve godine (izuzev 1910) iz SGJ, 1958. Za 1910 godinu iz rada V. Stipetića: »Prilog poznavanju tendencija u razvitku stočarstva na području FNRJ 1910—1954« (»Ekonomski pregled« 6/54).

U Jugoslaviji, pored navedenih vrsta stoke (tabela 3), ima i oko 30.000 mazgi i mula i 166.000 magaraca (pretežno u obalnom području) i 59.000 bivola (uglavnom u Makedoniji i Kosovsko-Metohiskoj Oblasti).

Govedarstvo i svinjarstvo su najznačajnije grane jugoslovenskog stočarstva: one daju po 36% od ukupne stočne proizvodnje; živinarstvo daje 16%, ovčarstvo 11%, a pčelarstvo 1% od ukupne stočne proizvodnje (prema podacima iz 1957).⁶

Stočni fond pokazuje oscilacije iz godine u godinu pre svega u zavisnosti od raspoložive stočne hrane. (Na stočnu hranu znatno utiču vremenski ekscesi, naročito česte suše.)

Najteže gubitke stočarstvo je doživelo u Drugom svetском ratu kada je uništena, u ratnim operacijama i pljačkanjem okupatora, gotovo polovina ukupnog stočnog fonda.

⁵ Ova informacija ne obrađuje posebno problematiku peradarstva. O tome će »Jugoslovenski pregled« kasnije doneti prikaz.

⁶ Izvor: Statistički bilten SZS, br. 131, »Stočarstvo i ribarstvo 1957«.

Broj stoke uglavnom stagnira. Znatno je opao broj koza, jer je zakonskim merama, a u cilju da se omogući obnova i razvoj šuma, zabranjeno držanje koza, izuzev nekih plemenitih pasmina (sanske koze). U strukturi ukupnog stočnog fonda zapaža se jači uzgoj svinja, a smanjivanje broja sitne stoke.

Posmatrani izolovano podaci o brojnom kretanju stoke ne daju realnu sliku jugoslovenskog stočarstva iz više razloga:

— U proteklom razdoblju poboljšala se pasminska slika stoke. Uvedene su teže, za rad sposobnije vrste konja, produktivnija i krupnija goveda, proširile su se mesnato brzotovna pasmina svinja i merinizirane ovce. Ovaj proces, ubrzan poslednjih 5 do 6 godina, omogućio je da se povećanjem proizvodnje po grlu kompenzira brojna stagnacija stoke.

— U razdoblju od 50 godina desile su se promene u strukturi nacionalnog stada. Najznačajnija je promena povećanje broja krava i steonih junica u ukupnom broju goveda (tabela 4).

Tabela 4

STRUKTURA GOVEDARSTVA*
(UČEŠĆE KRAVA I STEONIH JUNICA)

Godina	Krave i steone junice u hiljadama komada	% od ukupnog broja goveda
1910	2.060	39,5
1921	2.141	42,2
1931	2.345	49,7
1949	2.191	41,5
1953	2.215	44,2
1955	2.496	46,6
1958	2.628	54,3

* Izvor: za 1910 V. Stipetić: »Struktura govedarstva na području Jugoslavije između 1910—1953 godine« (»Ekonomska«, 2/55). Za ostale godine, SGJ—1958.

Povećanje broja krava i steonih junica u ukupnom broju grla, uglavnom na račun volova za vuču, predstavljalo je povećanje produktivnosti grla u stadu, što je u proizvodnji mleka i mesa kompenziralo stagnaciju brojnog stanja goveda. Takođe raste i broj krmača i suprasnih nazimica u ukupnom broju svinja i broj ovaca za priplod na račun kastriranih ovnova i jalovih ovaca — u ukupnom broju ovaca.

— Opsežne akcije veterinarske službe na suzbijanju stočnih bolesti važan su element napretka u stočarstvu. Podaci pokazuju da je, kao rezultat preduzetih mera, znatno smanjeno uginuće stoke (tabela 5).

Tabela 5

UGINUĆE STOKE*

(U hiljadama komada)

Vrsta stoke	1952	1957
Konji	68	52
Goveda i bivoli	194	155
Ovce i koze	1.361	962
Svinje	1.200	723
Živina	18.396	10.546

* Izvor: Bilansi stoke i živine SGJ, 1958, i Statistički bilten SZS br. 131, »Stočarstvo i ribarstvo 1957«.

— Povećanje proizvodnje poslednjih godina takođe je uticalo na povećanje prinosa po grlu. Prema bilansima Saveznog zavoda za privredno planiranje, stočni fond je imao na raspolaganju u 1957 za 38% više krmnih jedinica nego u predratnom proseku, s tim što je i postojeći kvalitativni deficit stočne hrane smanjen.⁷ Iako 1957 predstavljala

⁷ Pod »kvalitativnim deficitom« podrazumeva se, pre svega, loša struktura krmne baze: nedovoljna količina u njoj svarljivih belančevina, vitamina i mineralnih sastojaka. (Vidi: tabela 15 u ovoj informaciji.)

rodnu godinu, indeksi proizvodnje odražavaju kretanje Jugoslavije ka boljem korišćenju njenih ogromnih potencijalnih mogućnosti u proizvodnji stočne hrane.⁸

Kao rezultat sprovedenih mera znatno se povećala produktivnost stoke (tabela 6).

Tabela 6
PRODUKTIVNOST STOKE*

Godina	Muznost po kravi muzari l/god.	Muznost po ovci l/god.	Jaja po kokoši	Vune po ovci kg/god.
1949—52	918	20	58	1,45
1953	1.059	19	48	1,40
1954	1.038	19	54	1,40
1955	1.055	24	62	1,40
1956	1.062	26	65	1,32
1957	1.103	26	62	1,35

* Izvor: Statistički bilten SZS, br. 131, »Stočarstvo i ribarstvo 1957«.

I pored postignutog povećanja produktivnosti stoke poslednjih godina, prinosi po grlu još uvek su osetno niži od produktivnosti stoke u razvijenim zemljama (ponekad i do tri puta niži). Prema podacima FAO, prosečna muznost po kravi iznosila je 1955 godine u Holandiji 3.890 l., Belgiji 3.760 l., Danskoj 3.420 l., Švajcarskoj 3.150 l., Zapadnoj Nemačkoj 2.940 l., Švedskoj 2.740 l., Italiji 2.150 l., Ali u isto vreme u Egiptu 680 l., Tunisu 520 l., Pakistanu 730 l., Turskoj 530 l. i Indiji svega 190 l. mleka po kravi godišnje. Prinos neprane vune po ovci iznosio je u: Novom Zelandu 5,4 kg, Australiji 4,6 kg, SAD 4,5 kg i Zapadnoj Nemačkoj 3,7 kg.

Međutim, opšta slika zaostalosti jugoslovenskog stočarstva menja se kada se posebno posmatra stočarstvo na društvenom sektoru, koji u zajednici sa zadržanom kooperacijom treba postepeno da otkloni opštu zaostalost stočarstva.

Iako učešće društvenog sektora u ukupnom stočnom fondu nije zadovoljavajuće i nalazi se ispod mogućnosti, produktivnost stoke na društvenom sektoru sustiže proseke najnaprednijih zemalja (pojedina dobra te proseke i premašuju).

Broj stoke na društvenim gazdinstvima prema stanju od 31 decembra 1957 prikazuje tabela 7.

Tabela 7
STOČARSTVO NA DRUŠTVENIM GAZDINSTVIMA*

Gazdinstva	Goveda	Ovce	Svinje
Poljoprivredna dobra (preduzeća)	91.037	262.218	154.485
Gazdinstva poljoprivrednih ustanova i škola	9.880	24.470	9.629
Seljačke radne zadruge	34.822	119.317	83.365
Ekonomije opštih zemljoradničkih zadruga	15.117	97.314	21.006
Ukupno	150.916	503.319	268.485
% od ukupnog stočnog fonda	3%	5%	6%

* Izvor: SGJ, 1958.

Brojno učešće društvenog sektora ne prikazuje njegov pravi značaj u stočnoj proizvodnji, jer je produktivnost stoke osetno iznad jugoslovenskog proseka i stalno se nalazi u fazi brzog povećanja (tabela 8).

* Jugoslavija ima najbolje uslove za gajenje kukuruza u Evropi, velike zasade nepotpuno korišćene mogućnosti proizvodnje stočno-krmnog bilja na oranicama (sada se koristi svega 7% oranica za proizvodnju stočno-krmnog bilja) i ogromni potencijal i visoko učešće pašnjaka i livada u strukturi poljoprivrednih površina. U Jugoslaviji su 1958 livade i pašnjaci zauzimali 44,2% poljoprivredne površine, što je znatno više nego u drugim evropskim zemljama. Prema podacima FAO — Poljoprivrednog godišnjaka za 1957, učešće livada i pašnjaka u poljoprivrednim površinama iznosilo je 1955: u Danskoj 12%, Francuskoj 36%, CSR 27%, Zapadnoj Nemačkoj 20%, Poljskoj 20%, Mađarskoj 20%, Španiji 32%, Italiji 25%. U Velikoj Britaniji taj se procenat izuzetno penje na 63%.

Tabela 8

PRODUKTIVNOST STOKE NA OPŠTEDRUŠTVENIM GAZDINSTVIMA*

Produktivnost	1954	1955	1956	1957
Mleka po kravi muzari (l)	1.813	1.998	2.141	2.516
Mleka po muzenoj ovci (l)	18	29	25	29
Vune po ovci (kg)	1,7	1,6	1,9	1,8

* Izvor: Statistički bilten SZS, br. 131, »Stočarstvo i ribarstvo 1957«.

Proizvodnja mleka po kravi muzari iznosila je na privatnom sektoru nešto preko 1.000 l. godišnje, a po ovci 25 l. mleka i 1,3 kg vune godišnje. Visoki rezultati su postignuti i u uzgoju svinja: na nekim dobrima je postignut prirast 1 kg svinje sa 3,5 kg krmnih koncentrata, dok se u seljačkom uzgoju troši za 1 kg prirasta do 6 kg kukuruza.

Stočna proizvodnja

Kao rezultat povećanja produktivnosti stoke došlo je u poslednjem razdoblju i do osetnog povećanja ukupne stočne proizvodnje (tabela 9).

Tabela 9
STOČNA PROIZVODNJA NA DANAŠNJEM PODRUČJU JUGOSLAVIJE*

(U hiljadama tona)						
Godina	Meso**	Sirov masnoće	Mleko*** ukupno od toga kravljje	Vuna	Jaja (u milionima komada)	
1930—39	398	93	1.819	1.480	14,9	1.268
1947—56	360	92	1.720	1.490	15,3	1.012
1952	303	65	1.464	1.244	15,1	902
1953	378	74	1.696	1.457	15,7	921
1954	401	111	1.701	1.501	16,6	1.061
1955	433	118	1.861	1.680	16,3	1.260
1956	462	114	2.024	1.801	14,9	1.477
1957	449	131	2.309	2.094	14,0	1.509

* Izvor: Statistički bilten SZS, br. 131, »Stočarstvo i ribarstvo 1957«.

** Proizvodnja mesa, uključujući izvezeno količine mesa, ali bez izvoza žive stoke. To je neto težina (mrtva vaga) zaklane stoke.

*** Nisu uračunati mleko što ga poslije podmladak i bivolje mleko.

Naročito osetan napredak je postignut u povećanju proizvodnje jaja i mleka. Prvi put posle rata, u poslednje dve godine, zapaža se u nekim krajevima višak proizvodnje svežeg mleka. Povećanje proizvodnje mleka i mesa, dva najznačajnija proizvoda stočarstva, prikazuju grafikoni 2 i 3.

Meso je najznačajniji pojedinačni finalni proizvod jugoslovenskog stočarstva, i poljoprivrede uopšte, glavni artikl jugoslovenskog poljoprivrednog izvoza i osnovni izvor prihoda poljoprivrednog stanovništva (tabela 10).

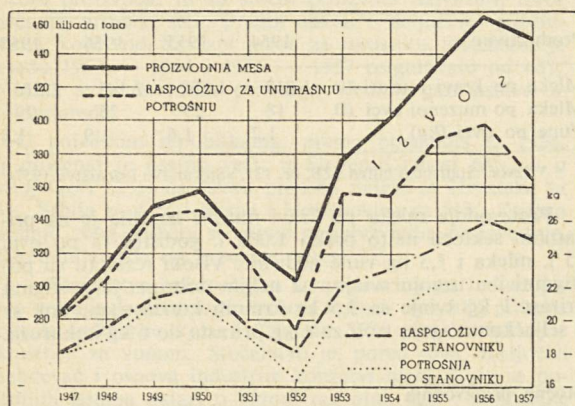
Tabela 10
PROIZVODNJA ŽIVE MERE (UKUPAN PRIRAST)*
(U hiljadama tona)

Godina	Goveda i bivoli	Ovce i koze	Svinje	Živina
1930—39	213	121	381	60
1947—56	209	101	353	54
1951	189	99	332	53
1953	229	124	326	72
1955	221	91	415	63
1956	216	89	388	80
1957	290	109	411	84

* Izvor: Statistički bilten SZS, br. 131, »Stočarstvo i ribarstvo 1957«. Ukupan prirast uključuje: živu težinu zaklane stoke, razliku između izvezeno i uvezene žive stoke i razliku između težine stočnog fonda na kraju i početku godine.

Grafikon 2

PROIZVODNJA MESA, IZVOZ, RASPOLOŽIVE KOLIČINE I
I POTROŠNJA PO STANOVNIKU 1947—1957*

* Izvor: Statistički bilten broj 131, »Stočarstvo i ribarstvo 1957«, izdanje Saveznog zavoda za statistiku, Beograd, 1958.

Karakteristika jugoslovenske proizvodnje mesa je: da se goveda kolju relativno mlada (prema podacima SZS za 1957, 56% od zaklanih goveda bila su telad ispod jedne godine starosti), a kod svinja mnogo prasadi i krupnih tovljenika. Randman stoke je, s obzirom na pretežno seljački način uzgoja, srazmerno nizak (tabela 11).

Tabela 11
TEŽINA ZAKLANE STOKE U KLANICAMA 1957*

Vrsta stoke	Broj zaklanih grla (u hiljadama komada)	Bruto težina po grlu (kg)	Neto težina po grlu (kg)	Randman%
Goveda ukupno	1.272	193	99	51,4
od toga:				
— telad do 1 god.	694	64	43	68,1
— starija od 1 god.	578	348	166	47,4
Ovce i koze	1.876	20	10	52,0
Svinje ukupno	1.150	102	80	78,1
od toga:				
— prasad	52	25	18	69,5
— mršave	417	93	71	76,5
— tovljene	681	112	89	79,0

* Izvor: Statistički bilten SZS, br. 131, »Stočarstvo i ribarstvo 1957«.

Sadašnje stanje stočne proizvodnje je daleko od mogućnosti i ne zadovoljava potrebe. To se vidi iz uporednih podataka o broju goveda i svinja u 1954 u raznim zemljama (tabela 12).

Tabela 12
BROJ GOVEDA I SVINJA U ODNOSU NA POVRŠINE I STANOVNIŠTVO*

Zemlja	Broj goveda		Broj svinja	
	na 100 stanovnika	na 100 ha poljoprivredne površine	na 100 stanovnika	na 100 ha poljoprivredne površine
Danska	71,6	102,2	103,5	147,5
Holandija	27,8	129,8	22,1	103,0
Zapadna Nemačka	22,1	80,7	27,8	101,7
Švedska	35,4	57,3	21,6	34,9
Švajcarska	31,8	72,8	20,8	47,8
Engleska	20,9	55,1	11,4	30,1
Jugoslavija	29,9	35,8	27,0	32,4

* Prema podacima organizacije FAO.

Prema stanovništvu Jugoslavija ima relativno veći broj goveda nego mnoge druge evropske zemlje. Ali u odnosu na privredni potencijal (poljoprivredne površine), položaj Jugoslavije je nepovoljniji: postoji mogućnost uzgoja daleko većeg broja stoke. Ustvari slika je kod govedi nepovoljnija nego što to pokazuju podaci: naša goveda su u proseku sitnija i manje produktivnija nego u tim zemljama. Slično stanje je i sa svinjama: relativno velik broj u odnosu na stanovništvo, ali nedovoljan prema prirodnim mogućnostima.

Stočna proizvodnja je niska i ne zadovoljava potrebe stanovništva u kvalitetnim namirnicama stočnog porekla (tabela 13).

Tabela 13

RASPOLOŽIVE KOLIČINE VAŽNIJIH STOČNIH PROIZVODA*
(Po stanovniku kg/godišnje)

Zemlja	Godina	Meso	Mleko		Masnoće masti proteini i ulja**
			masti	proteini	
Egipat	1954—55	12	3***	2***	4
Kanada	1955—56	84	8	9	20
SAD	1955	92	9	9	20
Indija	1954—55	1	2***	2***	4
Turska	1955—56	16	1	2	5
Austrija	1955—56	47	7	8	18
Danska	1955—56	62	8	8	26
Grčka	1955—56	18	4	5	14
Italija	1955—56	20	4	4	14
Engleska	1955—56	51	11	10	17
Jugoslavija	1955	23	4***	5***	10

* Izvor: United Nations Statistical Yearbook 1957. Za Jugoslaviju izvedeno na osnovu SGJ, 1958.

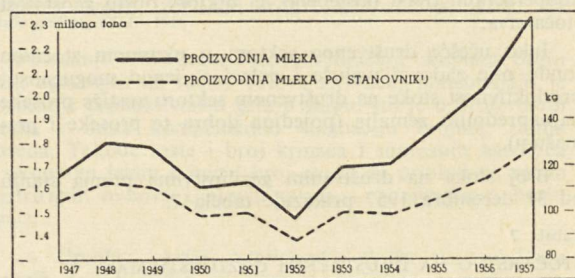
** U čistoj masti.

*** Uključivši mleko za maslac.

Jugoslavija po stanovniku ima veće količine stočnih proizvoda nego Grčka ili Italija, a daleko veće nego nerazvijene zemlje kao što su Indija i Egipat. Međutim, to je nedovoljno za potrebe izbalansirane ishrane koju karakteriše visoka potrošnja namirnica stočnog porekla, kakva se razvila u privredno najrazvijenijim zemljama: SAD, Kanadi, Engleskoj, Danskoj.

Grafikon 3

PROIZVODNJA MLEKA UKUPNO I PO STANOVNIKU 1947—1957*

* Izvor: Statistički bilten broj 131, »Stočarstvo i ribarstvo 1957«, izdanje Saveznog zavoda za statistiku, Beograd, 1958.

U Jugoslaviji postoje velike razlike u stočarstvu između pojedinih republika i pokrajina (tabela 14).

Tabela 14

BROJ »USLOVNIH GRILA« U 1956 U ODNOSU NA STANOVNIŠTVO I POVRŠINE*

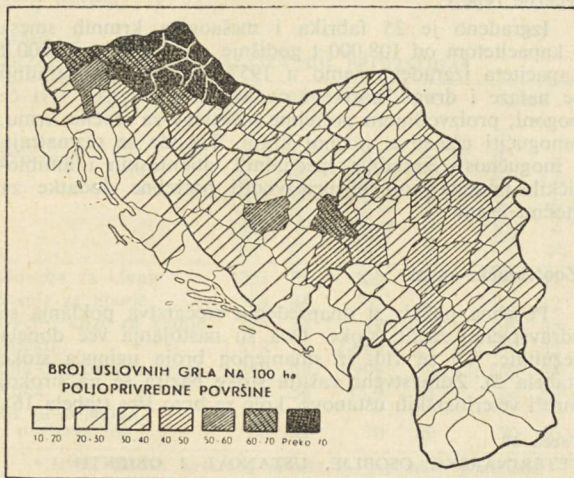
Narodna republika	Uslovna grla od 500 kg		Broj proizvodne stoke na:			
	Ukupno	radna stoka (konji)	Od toga		100 stanovnika	100 ha poljoprivredne površine
			proizvodna stoka (goveda, ovce, svinje i zovina)	100 stanovnika		
Jugoslavija	4.936.138	841.874	4.094.264	24	27	54
Srbija	2.054.343	370.932	1.683.411	25	29	45
Uža Srbija	1.269.141	116.412	1.152.729	26	33	60
Vojvodina	629.584	238.812	390.772	25	22	26
Kosmet	155.618	15.708	139.910	17	25	49
Hrvatska	1.201.198	265.090	936.108	24	28	59
Slovenija	553.780	50.940	502.840	34	51	166
B i H	742.830	111.162	631.668	23	24	53
Makedonija	264.170	32.278	231.692	18	15	38
Crna Gora	119.817	11.272	108.545	26	19	164

* Izvor: Statistički bilten SZS, br. 131, »Stočarstvo i ribarstvo 1957«.

Razlike u stočarstvu između pojedinih republika naročito su velike u odnosu broja stoke na oranične i poljoprivredne površine. Najrazvijenije stočarstvo ima Slovenija (broj proizvodne stoke na 100 ha poljoprivredne površine je 51, a broj proizvodne stoke na 100 ha oranične površine je 166) i Hrvatska (28 i 59). U Vojvodini je vrlo slabo razvijeno stočarstvo, a naročito govedarstvo. U 1956 na 100 ha oranične površine dolazilo je u Vojvodini svega 17 goveda, a jugosl. ovenski prosek (nizak prema mogućnostima) iznosio je za istu godinu 35,2. U 1956 60% individualnih gazdinstava u Vojvodini nije držalo goveda.

Kartogram 1

USLOVNA GRILA PREMA POLJOPRIVREDNOJ POVRŠINI

Područja najintenzivnijeg stočarstva u Jugoslaviji (kartogrami 1 i 2) su Slovenija, severo-zapadna Hrvatska, Pomoravlje, kao i neka manja područja zapadne Srbije i istočne Bosne. U ostalim područjima, naročito na krašu i u Makedoniji, broj stoke je osetno ispod jugoslovenskog proseka. U odnosu na broj stanovnika (kartogram 2) ova se slika nešto menja zbog veće gustine stanovništva (u Sloveniji i severo-zapadnoj Hrvatskoj) kao i različitog učešća svinjarstva u strukturi proizvodnje. Srezovi relativnog viška mesa (prirast stoke preko 55 kg godišnje, a naročito preko 75 kg godišnje) su uz severnu granicu Jugoslavije: od Slovenije pa do severo-istočne Srbije.

Karakteristike uzgoja stoke. — Osim na društvenom sektoru i nekim užim područjima, stočarenje je u većem delu zemlje primitivno i zaostalo. Primenjuje se ekstenzivno stočarenje: uzgajaju se primitivne i slabo produktivne rase stoke, stoka se drži u nehigijenskim stajama i hrani pretežno kabastom hranom (leti na paši, zimi u staji senom, slamom i kukuruzovinom).

Pašnjaci su se donedavno nemilice iskorišćavali, što je dovelo do njihove postepene degradacije. Tek poslednje 2 do 3 godine počela je akcija na njihovoj melioraciji. Na oranicama se gaji vrlo malo stočnog krmnog bilja. Nedostaju kvalitetna muška priplodna grla, a u mnogim krajevima gotovo se i ne sprovodi selekcija po produktivnosti stoke.

U ovakvim uslovima stoka je slabo produktivna i vrlo često zakrčljala, a stočarstvo u celini daje nepovoljan utisak: brojno stanje stoke stagnira.

Specijalizacija stočarske proizvodnje na seljačkom gazdinstvu je vrlo retka. Najveći broj gazdinstava je svaštarskog tipa: poseduje kravu, svinje i živinu (u planinskim predelima ovce i koze zamenjuju kravu). U nizinskim područjima na seljačkim gazdinstvima od preko 5 ha postoje zamenci specijalizacije: uzgaja se po više goveda i deseci svinja.

Uzgoj i nega stoke na seljačkom gazdinstvu u većini slučajeva su ispod zootehničkih minimuma. To je naročito slučaj za vreme zime, kada se stoka drži u tesnim, mračnim, često vlažnim i zagušljivim stajama, što nepovoljno utiče na proizvodne sposobnosti i zdravlje stoke, a naročito stočnog podmlatka.

Postoje široka područja gde se stoci poklanja veća pažnja, naprimer, govedima u većem delu Slovenije, Podravini i Pomoravlju, i gde se način uzgoja ne razlikuje znatnije od najnaprednijih zemalja.

Svaštarska proizvodnja seljačkog gazdinstva, uprkos korišćenju »sporednih izvora« stočne hrane i dopunskog karaktera proizvodnje, odražava se i u relativno visokim troškovima proizvodnje (naročito tamo gde je produktivnost stoke niska).

Veća produktivnost stoke omogućila je društvenom sektoru da u toku poslednjih godina daje jeftiniju proizvodnju nego privatni proizvođač. To se naročito pokazalo u proizvodnji mleka i kod onih dobara koja su uzgoj zasnovala na oraničnom krmnom bilju. Troškovi proizvodnje su na pojedinim dobrima ispod 22 din. po litru mleka, dok je odgovarajuća cena u proizvodnji seljačkog gazdinstva¹ pri najpovoljnijim uslovima (Slovenija) iznosila 25 i više din.

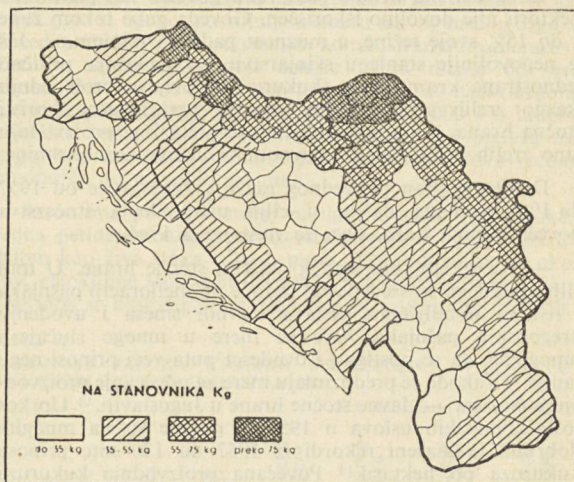
Usled veće produktivnosti stoke po grlu, društveni sektor je davao u proseku 1956/1957 8% ukupne stočne proizvodnje i 20% svih tržnih viškova stočarstva, iako ima u proseku svega nešto oko 4% brojnog stanja stoke.⁹

Polazeći od toga, Društveni plan privrednog razvoja Jugoslavije za 1957/1961 predviđa da osnova za unapređenje stočarstva u narednom periodu bude stočarstvo na opštedruštvenom sektoru, gde su uslovi stočarenja najbolji. Na privatnom sektoru predviđeno je da se unapređenje stočarstva odvija putem kooperacije individualnih proizvođača sa zadržnim organizacijama.

Iako kooperacija u stočarstvu još nije dostigla razmere kao u ratarstvu, ipak je već sada masovna. Prema podacima Glavnog zadružnog saveza FNRJ, u ekonomskoj 1958/1959 zadruge su sklopile 60.740 ugovora sa individualnim proizvođačima (koji obuhvataju isporuku 146.853 goveda) i 139.864 ugovora za uzgoj svinja (koji obuhvataju isporuku 294.510 svinja). Hrvatska je otišla najdalje u kooperaciji u stočarstvu: proizvodi oko 75% od sve stoke proizvedene u kooperaciji.¹⁰

Kartogram 2

GODIŠNJI PRIRAST STOKA PREMA BROJU STANOVNIKA

Glavni oblici kooperacije su sledeći:

— Zadruga daju priplodnu stoku seljacima na razmnožavanje. Posle ugovorenog vremenskog roka seljak vraća deo priplodenog podmlatka, i to obično 120% do 250% od težine uzetog priplodnog grla.

— Zadruga daju stoku u tov, a neke zadruga i kreditiraju proizvođača stočnom hranom. Utovljenu stoku zadruga preuzimaju po dogovorenim ili tržnim cenama. Izvestan broj zadruga organizuje tov na bazi podela prihoda prema uloznim sredstvima i ulozenom radu.

⁹ Ocena Saveznog zavoda za privredno planiranje.

¹⁰ Podaci iz ankete Glavnog zadružnog saveza FNRJ, Beograd, 1958, koji obuhvataju 82 sresa i Crnu Goru.

Na privatnom sektoru glavna smetnja napretku stočarstva je ekstenzivni način uzgoja i slaba ishrana stoke. U tim gazdinstvima oseća se manjak stočne hrane za punu ishranu tokom cele godine i loša izbalansiranoost postojećih količina među letnjom, relativno obilnijom, i zimskom, oskudnijom ishranom. Dobar deo stoke koristi kao glavni izvor hrane seoske i planinske pašnjake (utrine, gmajne, opštinske pašnjake) koji se usled slabog održavanja i nepoštedne eksploatacije nalaze u degradaciji.

U severnim delovima Jugoslavije i nekim manjim područjima u centralnom delu (obično kraška polja) postoje viškovi stočne hrane.

Opšti deficit krmne baze potenciran je kvalitativnim deficitom,¹¹ do koga dolazi zbog neodgovarajuće strukture krmne baze po vrstama krmiva. Glavna karakteristika kvalitativnog deficita krmne baze je nedostatak svarljivih belančevina u stočnoj hrani. Iako je ovaj deficit nešto smanjen u poslednjem periodu, on još uvek uslovljava nedovoljno racionalnu upotrebu stočne hrane (tabela 15).

Tabela 15

KRMNA BAZA STOČARSTVA*

Proizvod	1930—39	1951—55	1957/1958
Krmnih jedinica (miliona)	8.239	8.266	11.215
Indeks	100	101	136
Svarljivih belančevina (miliona)	377	562	767
Indeks	100	150	202
Količine za stočnu hranu (000 t):			
— zob	211	194	379
— ječam	201	145	393
— kukuruz	2.186	1.850	3.711
— detelina	356	364	690
— lucerka	282	716	770
— seno s livada	2.960	3.053	3.240

* Izvor: Bilansi Saveznog zavoda za privredno planiranje. Nisu obračunate prelazne zalihe.

Zbog deficita krmne baze fond goveda na privatnom sektoru nije dovoljno iskorišćen. Goveda gube tokom zime i do 15% svoje težine, a muznost pada na minimum. Još e nepovoljnije stanje u svinjarstvu, jer sadašnja prilično ednostrana krmna baza (kukuruz) uslovljava proizvodnju jkasno zrelih svinja. Zbog toga se neracionalno koristi stočna hrana, a to je skup. Zato se prelazi na proizvodnju rano zrelih vrsta svinja, uglavnom belih mesnatih pasmina.

Društveni plan privrednog razvoja Jugoslavije od 1957 do 1961 predviđa da se u cilju unapređenja stočarstva poveća krmna baza. Ova se nastojanja kreću:

— Ka otklanjanju opšteg deficita stočne hrane. U tom cilju određena su sredstva za radove na melioraciji pašnjaka i livada, poboljšanju sastava travnih smesa i uvođenju pregonskih pašnjaka. Ove su mere u mnogo slučajeva omogućile da se postignu i dvadeset puta veći prinosi nego ranije.¹² Takođe se preduzimaju mere za povećanje proizvodnje kukuruza — glavne stočne hrane u Jugoslaviji.¹³ Uprkos loših klimatskih uslova u 1958 te godine su na mnogim dobrima premašeni rekordi iz 1957 od 120 mtc prinosa kukuruza po hektaru.¹⁴ Povećana proizvodnja kukuruza treba da osigura osnovu za proširenje stočnog fonda (naročito za povećanje broja svinja, peradi i tovnih goveda).

¹¹ Vidi: »Krmna baza i ishrana stoke — osnov unapređenja stočarstva u FNRJ«, autori: ing. M. Strižić—dr. M. Stojić; izdanje: Novi Sad, 1956

¹² Naprimet, planinsko dobro »Kupres« postiže već preko 100 mtc sena po ha i to na površini od 100 ha (jugoslovenski prosečni prinos sena pašnjaka iznosi svega 5 mtc).

¹³ Vidi: »Proizvodnja kukuruza«, »Jugoslovenski pregled«, mart 1958, str. 114—118 (30—34).

¹⁴ Na poljoprivrednom kombinatu »Beograd« (uprava »Pionir«) postignut je na površini od 2 ha, uz navodnjavanje, prinos od 198,5 mtc. Na istom kombinatu (uprava »Lepušnica«) postignut je prinos od 165,22 mtc. Sličan prinos postigla je i opšta zemljoradnička zadruga »Novi Gradac« u Virovitici od 160,23 mtc po ha. I na većim površinama postignuti su visoki prinosi: poljoprivredno dobro »Zrenjanin« dobilo je na 50 ha prosečan prinos od 104,61 mtc po ha.

— Ka otklanjanju kvalitativnog deficita stočne hrane u belančevinama, vitaminima i mineralnim sastojcima. Nastojanja u tom pogledu doprinose razvijanju proizvodnje onih krmiva kojima se ovaj deficit smanjuje i otklanja. Povećala se proizvodnja ječma, površina pod sojom, lucerkom i detelinom. Stvaraju se kafilerije, a po novim propisima obavezno je da se skupljaju klanički otpaci kako bi se dobile belančevine animalnog porekla. Povećala se proizvodnja ribljeg brašna i koncentrirane stočne hrane, šećernih rezanaca i uljanih pogača. Zabranjen je izvoz ovih proizvoda koji su se dosad stalno, sem u 1952 i 1958, izvozili. (U 1954, naprimet, bilo je izvedeno čak 70.000 tona koncentrirane stočne hrane: mekinja, uljane sačme i pogača, kao i rezanaca šećerne repe.)

Izgrađeno je 25 fabrika i mešaonica krmnih smesa s kapacitetom od 108.000 t godišnje, od kojih je 36.000 t kapaciteta izgrađeno samo u 1957 godini.¹⁵ U izgrađnji se nalaze i druge fabrike i mešaonice ove vrste. Ovi će pogoni, proizvodnjom potrebne mešavine za stočnu krmu, omogućiti uštede u stočnoj hrani. Takođe se razmatraju i mogućnosti izgradnje specijalnih vitaminskih i antibiotičkih pogona koji bi proizvodili potrebne dodatke za stočnu hranu.

Zootehničke mere

Posebna pažnja u unapređenju stočarstva poklanja se zdravstvenoj zaštiti stoke. Ova su nastojanja već donela rezultate. To se vidi iz smanjenog broja uginuća stoke (tabela 5). Zdravstvena zaštita stoke bazira se na širokoj mreži veterinarskih ustanova, koje se brzo šire (tabela 16).

Tabela 16

VETERINARSKO OSOBLJE, USTANOVE I OBJEKTI*

	1954	1955	1956	1957
Veterinarsko osoblje**				
veterinari	1.261	1.585	1.635	1.948
tehničari	443	438	539	589
bolničari	435	428	515	630
higijeničari	337	343	370	430
Veterinarske ustanove i objekti				
zavodi	12	13	35	25
stanice	358	399	637	743
stočne bolnice (ambulante)	282	401	282	302
stanice i centri za veštačko osemenjavanje***	160	216	280	503

* Izvor: Statistički bilten SZS, br. 131, »Stočarstvo i ribarstvo 1957«.

** Bez veterinarskog osoblja uprava za veterinarsku službu, instituta i fakulteta. Prema podacima Savezne uprave za poslove veterinarstva, krajem 1957 bilo je ukupno 2.419 veterinar, 612 veterinarskih tehničara, 1.174 bolničara i pomoćnog osoblja.

*** Stanice i centri za veštačko osemenjavanje uglavnom se organizaciono nalaze u okviru drugih veterinarskih institucija i institucija za stočarstvo.

Preko stanica i centara za veštačko osemenjavanje sprovodi se obimna akcija poboljšavanja pasminske slike stada. U 1957 veštački je osemenjeno oko 230.000 krava i 750.000 ovaca. Na taj se način sprovodi i merinizacija ovaca, što obezbeđuje kod ovaca kvalitetniju vunu i veći prinos vune po ovci.

Agrarna politika aktivno utiče na dalje promene pasminske slike stočnog fonda. To osigurava veću produktivnost stoke. Uvozom rasplodne stoke i njenom reprodukcijom na opštedruštvenom sektoru, poljoprivreda se snabdeva dovoljnim brojem rasplodnih grla veće produktivnosti. U cilju povećanja mlečnosti krava uvozi se rasplodna stoka istočno-frizijske i crvene danske pasmine, čime se obezbeđuje osnovni zapat za visoku mlečnu proizvodnju. Uvoze se i druge pasmine goveda (mesne) u cilju ubrzanja uzgoja kvalitetne tovnje junadi. U svinjarstvu se uvozom i proširenom reprodukcijom domaćeg rasplodnog materijala priprema široki prelaz na bele mesnate pasmine

¹⁵ Podaci Saveza poljoprivredno-šumarskih komora za kraj 1957.

svinja. Ovim merama se omogućuje racionalnije korišćenje stočne hrane i osigurava kvalitetna sirovina domaćoj industriji mesa.

Tržište stokom i stočnim proizvodima

Od celokupne jugoslovenske stočne proizvodnje (bez količina koje idu za reprodukciju, odnosno prirast stočnog fonda) nešto preko polovine (u 1957 — 51%) dolazi na tržište, a ostatak se konzumira kod proizvođača ili se prodaje neposredno unutar sela. U posleratnom razdoblju kod stočnih proizvoda zapaža se tendencija sporijeg prodiranja robnosti u proizvodnju. U proseku 1930/1939 procenat robnosti iznosi 47%, a u proseku 1951/1955 — 52% (tabela 17).

Tabela 17

TRŽIŠNOST ZNAČAJNIH STOČNIH PROIZVODA*

Proizvod	1930—1939		1951—1955		1957	
	Proizvodnja 000 t	% robnosti	Proizvodnja 000 t	% robnosti	Proizvodnja 000 t	% robnosti
Goveda za klanje	203	79	202	86	290	91
Svinje za klanje	378	48	352	38	411	32
Ovce i koze za klanje	114	31	99	34	109	35
Mleko	1.819	18	1.669	24	2.309	32
Jaja (miliona komada)	1.268	48	999	39	1.509	54
Vuna	14,9	56	15,9	45	14	50
Sir (u seljačkoj proizvodnji)	80	33	70	29	70	30

* Izvor: Bilansi Saveznog zavoda za privredno planiranje.

Najveća je robnost proizvodnje kod goveda, gde 9/10 proizvodnje dolazi na tržište. Najmanja je kod ovčjeg i kozjeg mleka, koje samo sporadično dolazi na tržište i to u prerađevinama (sir). Podaci ukazuju (tabela 16) i na tendenciju smanjenja robnosti kod onih stočnih proizvoda koji se troše u velikim razmerama na selu (svinje, sir). Do toga je došlo usled poboljšanja ishrane i povećanja životnog standarda na selu.

Domće tržište stoke zasniva se uglavnom na mnogobrojnim i čestim lokalnim stočnim sajmovima. Tek 1956 su doneseni jugoslovenski standardi za stoku, ali rad otežavaju još uvek običajne lokalne uzanse. Stanje je u tom pogledu središnje u govedarstvu nego u svinjarstvu i ovčarstvu. Problem jedinstvenih standarda je i mnogostruko otežan postojanjem više pasminskih područja i mnogobrojnim križancima pasmina.

Situaciju na tržištu stoke takođe karakteriše neravnomernost ponude i potražnje. Ponuda stoke je najjača u određenim mesecima, u skladu sa obrtom stada i raspoloživom stočnom hranom.

Najveći priliv goveda je između avgusta i novembra, svinja između sredine novembra i sredine januara, dok je najveća ponuda peradi u novembru i decembru. Kako je potrošnja mesa prilično neelastična, to je redovna pojava da u vreme veće ponude cene osetno padaju i da, ponekad, destimuliraju proizvođače. U poslednje dve do tri godine izgrađena je široka mreža hladnjača, koje svojim delovanjem onemogućuju preterane ekscese u tom pogledu.

Prema podacima investicionih programa Narodne banke, u vremenu od 1954 do 1958, izgrađeno je uz novoizgrađene klanice 15 hladnjača (sa kapacitetom od 8.200 t smeštajnog prostora za prehranbene proizvode) i 8 samostalnih hladnjača (sa 12.900 t kapaciteta).

Kod ostalih stočnih proizvoda postoje trgovačke uzanse i situacija je povoljnija. Snabdevanje mlekom gradova i potrošnih centara vrši se sada preko velikih konzumnih mlekarica (njihovo snabdevanje sa terena organizovale su opšte zemljoradničke zadruge). Za jaja je seljačka pijaca (neposredni istup seljaka na tržište) mnogo značajniji faktor. Otkup vune od proizvođača vrše za to određena trgovinska preduzeća.

Cene stoke i stočnih proizvoda formiraju se u zavisnosti od ponude i potražnje na svakom od postojećih sajmova. To je u prošlosti imalo negativnih posledica, jer je veća ili manja ponuda dovodila do pada ili porasta cena, što je kod proizvođača stvaralo neopravdanu depresiju (obično ujesen) ili preterani optimizam (najčešće uproleće). I jedno i drugo nije povoljno uticalo na proizvodnju, pa se 1957 pristupilo određivanju garantovanih cena za ugovorenu proizvodnju i dogovorenih cena. Proizvođačima se garantuje cena za ugovorenu proizvodnju, obično sa zadružnom organizacijom na selu. U slučaju da su tržišne cene iznad garantovanih proizvođač dobija tržišnu cenu. Dogovorene cene svojim delovanjem osiguravaju jedinstven nastup potrošača na tržištu.

Sve ove mere imale su odraza na stočnu proizvodnju i ona je u celini naglo napredovala. Kretanje cena stoke pokazivalo je tokom poslednjih godina stalno povoljan odnos prema cenama biljnih proizvoda. To stvara povoljne uslove za dalji razvitak stočarstva.

U cilju sređivanja tržišta stoke i unapređenja načina uzgoja stoke pristupilo se konkretnim merama. Osnovna akcija je preduzeta na sređivanju tržišta stoke i stočnih proizvoda. U saradnji sa klaničnom industrijom, hladnjačama i industrijom prerađivanja mesa preduzete su mere da se blagovremenim otkupom mesa u vreme sezonski povećane ponude spreči preterani pad. Takva akcija ujesen 1958 s jesenskim »viškom« govedi dala je povoljan rezultat: iako je ujesen 1958 ponuda govedi bila veća nego ranijih godina (usled nestašice stočne hrane), cene ipak ni izdaleka nisu toliko pale kao ranijih godina (1956 i 1957) u isto doba.

Takođe se stimulira nov način uzgoja stoke i nov način stočne proizvodnje. Preko stimulativnih izvoznih kurseva, a na toj osnovi i povoljnijih otkupnih cena, prišlo se formiranju onih načina uzgoja stoke koji daju najbolje rezultate. Uzgoj tovnje junadi forsira se i za izvoz, a i za domaću potrošnju. Ta se proizvodnja tretira kao proizvodnja prve klase i ima naročito povoljne cene (kako za proizvođače tako i za potrošače) na domaćem tržištu. Kako to u mnogim krajevima predstavlja napuštanje starih tradicija (u mnogim krajevima se vrlo često kolju mlada telad od šest nedelja ili čak mlada), to se uprkos povoljnijem efektu takvog načina uzgoja govedi trebalo prići i određenim administrativnim merama. Zato je zabranjeno klanje ženske teladi mlade od šest meseci. Predviđa se da će ovaj prelaz na takav način uzgoja povećati proizvodnju govedeg mesa za 100.000 t u idućih nekoliko godina. Sličan se efekat očekuje i od prelaza na uzgoj belih mesnatih svinja, koje se odlikuju daleko većom plodnošću od domaćih pasmina.

Izvoz ima posebni značaj za jugoslovensko tržište stoke. Jedna petina celokupne proizvodnje mesa se izvozi, većim delom kao živa stoka ili kao meso. U celini izvozi se oko 10% celokupne stočne proizvodnje. To predstavlja značajan doprinos u ukupnom jugoslovenskom izvozu (tabela 18).

Tabela 18

VREDNOST IZVOZA STOČNIH PROIZVODA I UDEO U UKUPNOM IZVOZU JUGOSLAVIJE*

(U milionima tekucih din.)

Razdoblje	Živa stoka	% od ukupne vrednosti izvoza	Ostali proizvodi stočarstva	% od ukupne vrednosti izvoza	Ukupno stočarstvo	% od ukupne vrednosti izvoza
1922—26	1.105	14,6	1.317	17,3	2.422	31,9
1937—39	689	12,3	794	14,2	1.483	26,5
1946—51	75	0,8	229	2,6	304	3,4
1952—54	4.377	6,5	3.607	5,4	7.984	11,9
1955	3.555	4,6	7.620	9,9	11.175	14,5
1956	5.136	5,5	10.827	11,1	15.963	16,6
1957	6.535	5,5	11.904	10,0	18.439	15,5

* Izvor: Statistika spoljne trgovine za razdoblje 1946—1951. Tečaj 1 SAD \$=50 din.; od 1952 — 1 SAD \$=300 din.

Značaj stočarstva u izvozu opadao je s razvitkom industrije. Stočarstvo danas daje oko šestinu jugoslovenskog izvoza. Usled ratnih gubitaka u stočnom fondu, Jugoslavija je neposredno posle Drugog svetskog rata bila van redova velikih izvoznika stočnih proizvoda, među kojima se nalazila pre rata, ali je postepeno njen izvoz dostizao predratne razmere. Najvažniji izvozni proizvodi stočarstva su meso, živa stoka za klanje i jaja (tabela 19).

Tabela 19

IZVOZ STOKE I STOČNIH PROIZVODA*

Proizvod	1953	1954	1955	1956	1957
Stoka za klanje (hiljada komada)					
— konji	13	2	12	22	45
— goveda	49	76	51	82	114
— svinje	26	112	37	84	20
— ovce	167	180	164	182	499
Meso (hiljada tona)	3	20	18	24	25
Kokošija jaja u ljusci (tona)	4.711	13.485	12.739	15.857	7.630

* Izvor: Statistički bilten SZS, br. 131, »Stočarstvo i ribarstvo 1957«.

Živa goveda i goveđe meso (glavni artikli stočnog izvoza) izvoze se najviše (prema stanju 1956/1957) u Grčku, Italiju, obe Nemačke, Sovjetski Savez i Maltu. Najznačajniji uvoznik konzervi mesa je Engleska, dok se kokošija jaja najviše izvoze u Italiju i Zapadnu Nemačku.

Deo stočne proizvodnje koji se izvozi potpuno je standardizovan i u skladu sa svim međunarodnim i nacionalnim propisima.¹⁶ Ulažu se ogromni napor da se i ostala stočna proizvodnja podvrgne standardima, pa se uvoze i propagiraju, naprimer, bele mesnate svinje da bi se osvojila proizvodnja »bacon« u većim komercijalnim količinama, a u jeku je i akcija za uvođenje u najširim razmerama tova junadi t. zv. »baby beef«. Već više godina standardizovan je izvoz jaja, proizvodnja brojlera itd. Za ovu vrstu stočne proizvodnje proizvođači ostvaruju posebno povoljne cene, preko kojih se snažno utiče i na ostalu stočnu proizvodnju.

Stočarstvo u perspektivnom razvoju poljoprivrede i zadrugarstva

»Stočarstvo je grana poljoprivrede koja u idućih 6—7 godina treba bitno da doprinese stabilizaciji ukupne poljoprivredne proizvodnje na višem nivou. Ono treba da obezbedi ostvarenje predviđenih prinosa u biljnoj proizvodnji i znatno doprinese poboljšanju platnog bilansa. Iz svih pomenutih razloga u daljoj politici ulaganja u poljoprivredu stočarstvo ima posebno važno mesto.

Za unapređenje stočarstva, a u tome naročito govedarstva, a u cilju poboljšanja kvaliteta i povećanja brojnog stanja, neophodna je vilo intenzivna sprega zadruga sa individualnim proizvođačima u pitanju povećanja krmne baze, selekcije stoke, odgoja podmlatka, obezbeđenja rasplodnog materijala kvalitetnih svojstava, veštačkog osemenjavanja, merinizacije, veterinarske zaštite itd. Pored ovih problema, zadruge treba da rešavaju i pitanje kreditiranja, prodaje, prerade i osiguranja stoke. Sve ove mere, uz stabilno tržište

i odgovarajuće cene, treba da osiguraju njegov dalji brži porast. Kroz 6—7 godina treba stočarsku proizvodnju povećati za oko 50%« (Rezolucija Savezne narodne skupštine o perspektivnom razvoju poljoprivrede i zadrugarstva, odeljak IV).¹⁷

Na osnovu Rezolucije o perspektivnom razvoju poljoprivrede i zadrugarstva, — Društveni plan privrednog razvoja Jugoslavije od 1957 do 1961 godine¹⁸ postavlja da se u idućih pet godina stočna proizvodnja poveća za 53% u odnosu na prosek 1951/1955. To je znatno više od prosečnog porasta ukupne poljoprivredne proizvodnje za isti period (koji iznosi 41,2%).

Osnovni zadaci za unapređenje stočarstva su: povećanje brojnog stanja stoke (osim konja), poboljšanje njenih proizvodnih svojstava i intenziviranje proizvodnje. U ovom periodu takođe treba stvarati stabilnu osnovu i uslove za sistematsko kvalitativno i kvantitativno podizanje stočarstva u dužem vremenskom periodu (Društveni plan privrednog razvoja Jugoslavije od 1957—1961 godine, glava XIII).

U okviru ovog povećanja predviđa se sledeća proizvodnja važnijih proizvoda (tabela 20).

Tabela 20

PLAN PROIZVODNJE VAŽNIJIH STOČNIH PROIZVODA*

Proizvod	Proizvodnja			Indeks porasta	
	1951 1955	1956	Plan 1961	1961 1956	1961 1951—1955
Meso (hiljada tona)	386	493	589	119	153
Svinjska mast (hiljada tona)	75	96	137	143	183
Mleko (miliona litara)	1.669	2.024	2.450	121	147
Jaja (miliona komada)	999	1.477	2.500	169	250

* Izvor: »Društveni plan privrednog razvoja Jugoslavije od 1957 do 1961 godine«, glava XIII, tačka 4.

Bržim razvojem stočarstva u Jugoslaviji treba da se uspostavi ravnoteža između stočne i biljne proizvodnje. To će omogućiti da se stabilizuju prinosi po hektaru na većem nivou i da se održi odnosno poboljša plodnost zemljišta. Tim proizvodnim zadacima rešavaju se i problemi poboljšane ishrane stanovništva, kao i učešće u izvozu i snabdevanju industrije sirovinama.

Društvenim planom privrednog razvoja Jugoslavije od 1957 do 1961 godine stavljena su agrarnoj politici na raspolaganje značajna novčana sredstva da bi se ostvarili perspektivni ciljevi u stočarstvu. Pored direktnih investicija u stočarstvo, i mnoge investicije u ratarstvu služiće posredno stočarstvu (investicije za povećanje krmne baze, za povećanje proizvodnje kukuruza, soje, ječma i stočnog krmnog bilja na oranicama, melioracije pašnjaka i livada, silažiranje stočne hrane itd.).

Mere agrarne politike u stočarstvu kreću se u pravcu povećanja i poboljšanja krmne baze, sredenja tržišta i snižavanja cene koštanja stočarskih proizvoda, promene pasminske slike i razvijanja novih načina uzgoja (tovna junad, mesnate svinje).

Sve ove mere treba u bliskoj budućnosti da razviju veću proizvodnju, što će omogućiti podizanje životnog standarda stanovništva (povećanom potrošnjom stočnih proizvoda), bolje snabdevanje domaće industrije i povećanje izvoza stočnih proizvoda.

V. S.

¹⁶ Okvirna uredba o kontroli kvaliteta poljoprivrednih proizvoda namenjenih izvozu (»Službeni list FNRJ«, br. 32/55 i 32/56) i Pravilnik o kvalitetu stoke za klanje namenjene izvozu (»Službeni list FNRJ«, br. 49/1958).

¹⁷ Vidi: »Jugoslovenski pregled«, april 1957, str. 181—185 (49—53).

¹⁸ Vidi: »Jugoslovenski pregled«, decembar 1957, str. 561—573 (179—191).

TUBERKULOZA

Borba protiv tuberkuloze je jedan od glavnih zadataka naše zdravstvene službe.

Pre Drugog svetskog rata tuberkuloza je bila jedan od najtežih problema zdravstvene službe predratne Jugoslavije, koja je u pogledu mortaliteta od ove bolesti zauzimala jedno od prvih mesta u svetu.

Drugi svetski rat, koji je imao teške posledice na zdravlje stanovništva uopšte, učinio je da se i problem tuberkuloze još jače ispolji. Sem toga, nagla industrijalizacija zemlje i migracija stanovništva u posleratnom periodu omogućile su veći dodir između zdravih i obolelih i, prema tome, veće pobolevanje. Zato je odmah posle oslobođenja naša zdravstvena služba preduzela neophodne mere za suzbijanje tuberkuloze.

Zakonske odredbe

U cilju što efikasnijeg suzbijanja tuberkuloze doneto je više zakonskih propisa, prema kojima je obavezno:

- prijavljivanje svih oblika aktivne tuberkuloze,¹
- cepljenje protiv tuberkuloze svih stanovnika do 25 godina,²
- redovno podvrgavanje pregledu svih lica koja rade na preradi i prometu životnih namirnica,³ i
- redovno podvrgavanje pregledu onih lica koja pri obavljanju svog zanimanja dolaze u vrlo blizak dodir sa zdravim osobama na koje mogu lako preneti bolest.³

Značajne mere za suzbijanje tuberkuloze su propisi o besplatnom lečenju svih lica koja boluju od aktivne tuberkuloze, bez obzira na njihovo ekonomsko stanje. Troškove lečenja socijalno osiguranih lica snose zavodi za socijalno osiguranje, a troškove neosiguranih lica narodni odbori opština. Sem toga, socijalno osigurana lica primaju svoje redovne prinadležnosti u punom iznosu za sve vreme bolovanja kod kuće, a u smanjenom iznosu za vreme lečenja u bolnici (čl. 24, 25, 29 Zakona o zdravstvenom osiguranju).

Organizacija antituberkulozne službe

Osnovna antituberkulozna ustanova je antituberkulozni dispanzer. On je stvarni nosilac borbe protiv tuberkuloze. Njegov glavni zadatak je preventivni — preduzimanje svih mera za sprečavanje pojave i širenja bolesti blagovremenim otkrivanjem bolesti, vakcinacijom, izolacijom obolelih, zdravstvenim vaspitavanjem, ali isto tako i lečenjem obolelih. Dispanzere osnivaju narodni odbori opština i srezova. Njihova teritorija se uglavnom poklapa sa teritorijama narodnih odbora koji su ih osnovali.

Neki dispanzeri u svom sastavu imaju stacionare sa oko 50 do 100 postelja.

U svom radu antituberkulozni dispanzeri se oslanjaju na niz drugih ustanova: grudna odeljenja pri opštim bolnicama, specijalne bolnice za lečenje tuberkuloze (ovde dolaze i sanatorijumi), klinike medicinskih fakulteta i institute. Ove ustanove namenjene su lečenju ili tuberkuloze pluća ili koštanozglobne tuberkuloze (odraslih, dece).

Do Drugog svetskog rata, iako je problem tuberkuloze bio vrlo težak, mreža i kapaciteti antituberkuloznih ustanova u Jugoslaviji bili su neznatni: postojala su svega 23 dispanzera i 2.612 postelja za sve oblike tuberkuloze (Statistički godišnjak za 1939).

Posle oslobođenja antituberkuloznoj službi je posvećena posebna pažnja, te je razvitak antituberkuloznih ustanova bio znatno brži (tabela 1 i 2).

Tabela 1

RAZVITAK MREŽE ANTITUBERKULOZNIH DISPANZERA

	1956			1957		
	1950	1955	dispanzera	pomoćnih dispanzera	dispanzera	pomoćnih dispanzera
Broj antituberkuloznih dispanzera	167	215	243	13	256	5

¹ Odluka o obaveznom prijavljivanju tuberkuloze (»Službeni list FNRJ«, br. 24/55). Aktivna tbc znači tbc sa aktivnim procesom, o čemu govori nalaz tbc bacila, temperatura, gubljenje u težini itd.

² Naredba o cepljenju protiv tuberkuloze (»Službeni list FNRJ«, br. 28/50) i Izmene i dopune ove Naredbe (»Službeni list FNRJ«, br. 46/51).

³ Osnovni zakon o zdravstvenom nadzoru nad životnim namirnicama (»Službeni list FNRJ«, br. 17/56) i uredbе o sprovođenju ovog Zakona (»Službeni list FNRJ«, br. 31/56).

Tabela 2

RAZVITAK POSTELJNOG FONDA ANTITUBERKULOZNIH USTANOVA

Vrsta ustanova	1950	1955	1956	1957
Specijalne bolnice za tuberkulozu pluća	4.832	8.052	8.584	10.656
Specijalne bolnice za koštanozglobnu tuberkulozu	1.631	2.501	2.536	2.613
Dečje bolnice za tuberkulozu	657	901	1.496	1.438
Grudna odeljenja opštih bolnica	3.335	5.293	5.293	5.293
Stacionari pri antituberkuloznim dispanzerima	650	899	432	466
Ukupno	11.105	17.646	18.341	20.466

Veće zdravstvene ustanove za tuberkulozu:

U Srbiji: Institut za tuberkulozu NR Srbije u Beogradu, specijalne bolnice za tuberkulozu pluća u Beogradu (»Bežanijska Kosa«), Knez Selu, Surdulici i na Ozrenu (sa odeljenjem za tuberkulozu očiju) i Specijalna bolnica za koštanozglobnu tuberkulozu u Banji Koviljači. Pored toga, postoje dečje bolnice za plućnu tuberkulozu u Beogradu i za tuberkulozu kostiju i zglobova u Kamenici;

U Hrvatskoj: Specijalna bolnica za tuberkulozu pluća u Zagrebu na Rebru, na Brestovcu, u Novom Marofu, Klenoviku i Ičićima, Institut za tuberkulozu kostiju i zglobova u Rovinju i specijalne bolnice za te vrste bolesti u Kraljevcu, Biogradu na Moru i u Lovranu; dečja bolnica za tuberkulozu pluća nalazi se u Zagrebu, a za tuberkulozu kostiju i zglobova u Rijeci;

U Sloveniji: Institut za tuberkulozu NR Slovenije na Golniku, Klinika za tuberkulozu u Ljubljani, specijalne bolnice (sanatorijumi) u Topolšči, Novom Celju, Sežani i na Pohorskom Dvoru kod Maribora; Specijalna bolnica za tuberkulozu kostiju nalazi se u Voldoltri, a dečja odeljenja na Golniku i u Novom Celju;

U Bosni i Hercegovini: Klinika za tuberkulozu u Sarajevu, specijalne bolnice za plućnu tuberkulozu u Kasindolu, Tuzli i Travniku, a za tuberkulozu kostiju i zglobova u Stolcu;

U Makedoniji: Institut za tuberkulozu NR Makedonije u Skopju i specijalne bolnice za plućnu tuberkulozu u Bitoli, Jasenovu i Lešku, a za koštanozglobnu tuberkulozu u Ohridu; u Skopju postoji dečja bolnica za tuberkulozu pluća;

U Crnoj Gori: Specijalne bolnice za tuberkulozu pluća u Brezoviku i na Cetinju, a za tuberkulozu kostiju i zglobova u Risnu.

Problem tuberkuloze u svakoj republici proučava po jedna antituberkulozna ustanova. Ona je istovremeno stručni organ saveta za narodno zdravlje republike.

Pri Saveznom zavodu za narodno zdravlje postoji komisija za borbu protiv tuberkuloze, koja razmatra opšte probleme tuberkuloze i predlaže preduzimanje pojedinih mera.

Antituberkulozni dispanzeri se finansiraju iz budžeta narodnih odbora, dok su sve ostale antituberkulozne ustanove na samostalnom finansiranju. Kao i ostalim zdravstvenim ustanovama, tako i antituberkuloznim upravlja upravni odbor.

Saradnja s društvenim i stručnim organizacijama

Društvene i stručne organizacije pružaju znatnu pomoć zdravstvenoj službi u preduzimanju mera za suzbijanje tuberkuloze. Znatna je aktivnost Jugoslovenskog crvenog krsta, koji u svom sastavu ima vrlo aktivne sekcije za borbu protiv tuberkuloze. Organizacije Crvenog krsta pružaju pomoć antituberkuloznim dispanzerima, preduzimaju razne mere za suzbijanje tuberkuloze, a naročito rade na zdravstvenom vaspitavanju i izdavanju zdrave dece iz porodica tuberkuloznih roditelja i na njihovom smeštaju u druge porodice, kao i na sprovođenju radne terapije i rehabilitacije.

Sekcija za borbu protiv tuberkuloze Jugoslovenskog crvenog krsta organizuje svake godine nedelju borbe protiv tuberkuloze, kada se širom cele zemlje propagiraju i mere za suzbijanje tuberkuloze.

Na suzbijanju tuberkuloze, naročito putem zdravstvenog vaspitavanja naroda, rade Socijalistički savez radnog naroda Jugoslavije, Savez sindikata Jugoslavije, društva i saveti društava za staranje o deci i omladini, Narodna omladina Jugoslavije, lekarska društva, udruženja srednje medicinskih radnika, udruženja medicinskih sestara i drugi. Ove organizacije široko saraduju sa sekcijama za borbu protiv tuberkuloze Jugoslovenskog crvenog krsta.

Morbiditet i mortalitet⁴

Smrtnost od tuberkuloze u Jugoslaviji pre Drugog svetskog rata bila je ravna smrtnosti u industrijski razvijenim zemljama na Zapadu krajem XIX veka, ali ipak u blagom opadanju (1924 umrla su 302,1, a 1939 god. 177,0 na 100.000 stanovnika).

Za razdoblje od 1940 do 1949 nema podataka.

Tabela 3

SMRTNOST OD TUBERKULOZE OD 1950 DO 1956

Godina	Umrlo na 100.000 stanovnika	Godina	Umrlo na 100.000 stanovnika
1950	136,1	1954	75,41
1951	162,3	1955	75,40
1952	120,1	1956	75,57
1953	85,5		

Smrtnost od tuberkuloze različita je u pojedinim republikama. Ona je veća kod lica muškog pola nego ženskog; u tom pogledu izuzetak čini Autonomna Kosovsko-Metohiska Oblast, gde je smrtnost lica ženskog pola veća. U narodnim republikama Bosni i Hercegovini i Makedoniji mortalitet oba pola je gotovo jednak (tabela 4).

Tabela 4

SMRTNOST OD TUBERKULOZE PO REPUBLIKAMA I POLU

Narodna republika	1955				1956			
	muških	ženskih	ukupno	na 100.000 stanovnika	muških	ženskih	ukupno	na 100.000 stanovnika
Jugoslavija	7.383	5.909	13.292	75	7.436	6.025	13.461	75
Srbija	3.360	2.774	6.134	85	3.318	2.765	6.083	83
Hrvatska	1.507	870	2.377	59	1.535	928	2.463	60
Slovenija	366	186	552	36	379	184	563	37
Bosna i Herceg.	1.660	1.637	3.297	109	1.673	1.669	3.342	108
Makedonija	416	389	805	60	413	396	809	59
Crna Gora	74	53	127	29	118	83	201	44

Iz tabele se vidi da smrtnost od tuberkuloze sistematski opada, ali to ne znači da je tuberkuloza kao bolest u opadanju. To se vidi i po pogoršavanju ove bolesti.

Prema podacima Svetske zdravstvene organizacije iz 32 države sa oko 400 miliona stanovnika, u 1950 je 4,85% svih smrtnih slučajeva (5,3% kod muškaraca, 4,4% kod žena) imalo za uzrok tuberkulozu. Iste godine je u Jugoslaviji od svih smrtnih slučajeva 10,53% dolazilo na tuberkulozu, koja na listi uzroka smrti zauzima peto mesto.

Podaci o pobojevanju (morbiditetu) od tuberkuloze još su nepouzdaniji. Kako neki naši autori smatraju da na jedan smrtni slučaj od tuberkuloze dolazi oko 10 obolelih, to bi u Jugoslaviji od aktivne tuberkuloze bolovalo 1,5% stanovništva.

Prema podacima antituberkuloznih dispanzera za godine 1951 i 1956, aktivna tuberkuloza je pokazivala sledeću sliku:

⁴ Uvid u raširenost tuberkuloze može se dobiti direktno iz podataka o broju obolelih i umrlih u zemlji, a indirektno na osnovu podataka sistematskih pregleda pojedinih grupa stanovništva. Podaci su tačniji ako je antituberkulozna služba organizovanija i aktivnija. Ali ni najbolje organizovana služba ne može otkriti i evidentirati sve slučajeve tuberkuloze, jer, s jedne strane, tuberkulozna oboljenja mogu ličiti na netuberkulozna, a, s druge strane, mnogi ljudi kriju svoju bolest. Naprimera, neki autori računaju da u Nemačkoj 10%, a u Engleskoj i Velsu 15% umrlih od tuberkuloze ostaje neregistrovano i nepoznato javnoj zdravstvenoj službi. S obzirom na nerazvijenost antituberkulozne službe, smatra se da u Jugoslaviji ostaje neregistrovano oko 20% smrtnih slučajeva.

Tabela 5*

Oblik oboljenja	1955	1956
Tuberkuloza pluća i plućne maramice	100.983	124.610
Tuberkuloza dušnika i bronhija	10.196	11.348
Koštanozglobna tuberkuloza	6.339	2.975
Tuberkuloza moždanih opni	853	295
Tuberkuloza ostalih organa	13.809	8.929
Ukupno	132.180	148.157

* Podacima nisu obuhvaćeni svi oboleli od tuberkuloze, već samo oni koji su došli u dispanzere radi pregleda, ili su bili upućeni od strane lekara opšte prakse ambulantno-polikliničkih i drugih zdravstvenih ustanova, ili su otkriveni prilikom pregleda lica iz kontakta (lica koja žive i rade u uskom dodiru sa tuberkuloznim bolesnicima — članovi porodice oboleg, njegovi sustanari, članovi radnog kolektiva).

Podaci u tabeli pokazuju veći porast broja obolelih od tuberkuloze u 1956. Međutim, porast nije stvaran, već je posledica bolje evidencije i boljeg funkcionisanja službe prijavljivanja tuberkuloze, naročito plućne. Ni pad broja obolelih od koštanozglobne tuberkuloze nije stvaran, već je posledica slabe evidencije dispanzera i drugih ustanova.

BCG-vakcinacija

BCG-vakcina spravlja se iz bacila Calmett-Guérin-a, tuberkuloznog bacila govedeg tipa, koji je raznim postupcima gajenja izgubio patogeno svojstvo, ali je sačuvao svojstvo da organizam u koji je unet potstiče da stvara imunitet protiv tuberkuloze.

Od uvođenja obaveznog cepljenja broj obolelih od malignih oblika primarne tuberkuloze (pre svega tuberkulozni meningitis i milijarna tuberkuloza) sveden je na najmanju meru, pored toga što je odnos broja obolelih među cepljenim prema broju obolelih među necepljenim 1:5 do 1:7. A to znači: dok među cepljenima oboli 1, među necepljenim oboli 5, 6 pa i 7 osoba.

BCG-vakcinacija počela je kod nas 1947 u okviru međunarodne kampanje protiv tuberkuloze uz pomoć UNICEF-a i Društva crvenog krsta skandinavskih zemalja. Cepljenje BCG-vakcinom obavezno je od 1949.

Od 1949 do 1957 godine u Jugoslaviji je izvršena tuberkulinska proba kod 11.503.237 lica, od kojih je cepljeno BCG-vakcinom 4.544.131 lice (tabela 6).

Tabela 6

	1949	1951	1953	1955
Izvršena tuberkulinska proba	1.567.686	1.023.635	1.302.405	1.249.240
Vakcinisano	849.312	353.749	466.104	491.792

Vakcinaciju danas vrše uglavnom ekipe, ali postoji tendencija da se ona prebaci na antituberkulozne dispanzere, ustanove za zdravstvenu zaštitu dece, porodilišta itd., jer ove ustanove u izvesnoj meri i danas obavljaju taj posao.

Lekari-ftiziolozi

Pre rata je u našoj zemlji bilo svega oko 50 ftiziologa. Posle rata taj broj se stalno povećava (tabela 7).

Tabela 7

LEKARI-FTIZIOLOZI

					1956	
	1939	1950	1952	1955	ftiziologa	Na specijalizaciji ftizilogije
Broj lekara	50	198	213	269	269	127

Broj lekara-ftiziologa se znatno povećao, ali još nije dovoljan. Međutim, za uspešnu borbu protiv tuberkuloze potrebni su i drugi stručni kadrovi, pre svega medicinske sestre i ostali medicinski radnici, kojih ima manje nego lekara, te njihovom stručnom osposobljavanju treba posvetiti posebnu pažnju.

IZVOR:

Materijali sa XI Kongresa ftiziologa Jugoslavije (naročito referat dr Bojana Fortića) i statistički godišnjaci Saveznog zavoda za narodno zdravlje FNRI, evidencija Sekretarijata SIV-a za narodno zdravlje, J. S.

PROSVETNI SAVET JUGOSLAVIJE

Prosvetni savet Jugoslavije osnovan je Opštim zakonom o školstvu »radi pretresanja pitanja iz oblasti vaspitanja i obrazovanja od opšteg interesa, radi savetovanja i dogovaranja o pitanjima od zajedničkog interesa za škole i druge ustanove za vaspitanje i obrazovanje u svim narodnim republikama, kao i radi utvrđivanja osnova nastavnih planova i programa za osnovnu školu, stručne i više stručne škole i gimnaziju« (čl. 20).

Prosvetni savet je novo telo u našem društvenom sistemu.¹ U uslovima decentralizacije i suverenosti narodnih republika u poslovima prosvete i školstva, Prosvetni savet je telo u čijoj se funkciji obezbeđuje zadovoljenje zajedničkih interesa svih narodnih republika i čitave Federacije. Ovaj interes naročito se ispoljava u daljem radu na reformi školstva, tj. u ostvarenju osnovnih principa na kojima ona počiva. Principi utvrđeni Opštim zakonom o školstvu su: jedinstveni sistem vaspitanja i obrazovanja (čl. 5); jedinstvena načela nastave u školama na teritoriji Jugoslavije (čl. 11); zajednički cilj vaspitanja i obrazovanja za sve škole i druge vaspitne ustanove (čl. 3); zajednička načela o unutrašnjem životu i radu škola (čl. 90).

Prosvetni savet je osnovan kao samostalno društveno telo (čl. 20) van sistema organa državne uprave. Na društveni karakter Saveta ukazuju njegov sastav, organizacija i metodi rada. Prosvetni savet predstavlja novi oblik u kome se, u okvirima Federacije, ostvaruje ustavno načelo o društvenom samoupravljanju u prosveti. Prosvetni savet u Federaciji nije ono što su saveti za prosvetu u republikama. Republički saveti su i društvena tela i izvršno-upravni organi; oni izvesnim svojim funkcijama ulaze i u sistem državnih organa. Prosvetni savet je, međutim, samo društveno telo ovlašćeno da donosi i pravno obavezne akte u slučajevima koje je predvideo zakon.

Delokrug

Opšti zakon o školstvu ovlašćuje Prosvetni savet (čl. 170): da pokreće pitanja od zajedničkog interesa za ustanove koje vaspitavaju i obrazuju i, po potrebi, donosi o njima preporuke; da pretresa pitanja od opšteg interesa za unapređivanje nastave i drugih oblika nastavno-vaspitnog rada i o njima, po potrebi, donosi zaključke; da utvrđuje osnove nastavnih planova i programa za sve škole sem fakulteta, visokih škola i umetničkih akademija; da utvrđuje opšta načela za izradu udžbenika; da obavlja i druge poslove koji su mu zakonom ili drugim propisima stavljani u delokrug.

Stoga Prosvetni savet donosi više vrsta akata koji se mogu podeliti na dve grupe: na pravno obavezne (osnove nastavnih planova i programa) i na pravno neobavezne akte (u svim drugim slučajevima). Međutim, i ovi akti (preporuke, zaključci i mišljenja) imaju uvek veliku moralnu snagu i delovati kao da su pravno obavezni. To obezbeđuje visoki autoritet Prosvetnog saveta, njegov sastav i svojstvo zajedničkog tela Federacije i svih narodnih republika i, najzad, zajednički interes narodnih republika, srezova i opština, kao i svih vaspitnih ustanova da se u pitanjima od opšteg interesa nađu zajednička i najbolja rešenja u domenu vaspitanja i obrazovanja.

Sastav

Prosvetni savet Jugoslavije čine članovi koje biraju republički saveti za prosvetu u svojim sednicama (svaki po tri člana), a ostale članove imenuje Savezno izvršno veće.

Prosvetni savet Jugoslavije sada ima 44 člana. Predsednika, sekretara i 24 člana imenovalo je Savezno izvršno veće, a 18 članova su izabrali republički saveti za prosvetu. Predsednik Prosvetnog saveta je Rodoljub Čolaković, potpredsednik Saveznog izvršnog veća. Ostali članovi su: predstavnici republičkih saveta za prosvetu — 6, drugi društveni i javni radnici — 8, prosvetni radnici — 21, (iz opšteobrazovnih škola — 3, iz stručnih škola — 4, iz škola za obrazovanje nastavnika — 4, sa univerziteta — 5, iz zavoda za unapređivanje školstva i ustanova prosvetno-pedagoške službe — 5), iz privrednih ustanova — 3 i organa nadležnih za poslove prosvete — 5.

Organizacija i rad

Prosvetni savet Jugoslavije doneo je svoj pravilnik o organizaciji i radu u kome su sadržani sledeći principi:

predsednik, sekretar i članovi Saveta imenuju se odnosno biraju na 2 godine uz mogućnost neograničenog ponovnog imenovanja odnosno izbora; Savezno izvršno veće odnosno republički saveti za prosvetu mogu pojedine članove opozvati i pre isteka dve godine; dužnost člana saveta je počasna i javna dužnost, pa se za nju ne prima nikakva naknada;

poslove iz svoga delokruga Savet obavlja isključivo u sednici. Sednice se održavaju prema potrebi, najmanje jedanput godišnje. Sednica se može održati ako joj prisustvuje većina članova, a zaključci se donose većinom glasova prisutnih;

svaki član Saveta ima pravo i dužnost da učestvuje u radu Saveta, da predlaže Savetu razmatranje pojedinih pitanja koja spadaju u njegov delokrug ili da predloži proučavanje i pretresanje pitanja od interesa za unapređivanje rada škola;

za proučavanje pojedinih pitanja iz svoga delokruga Savet može obrazovati potreban broj komisija iz reda svojih članova i drugih stručnjaka;

predsednik predstavlja Savet, priprema, saziva i rukovodi sednicama i potpisuje sve akte koje Savet donosi. Predsednik je dužan da sazove sednicu ako to zatraži 1/5 članova Saveta.

Program rada

Na prvoj sednici Prosvetni savet doneo je program svoga rada za period do septembra 1959. Program obuhvata sledeće zadatke koje u daljem sprovođenju reforme školstva postavlja Opšti zakon o školstvu i njegov Uvodni zakon:

utvrđivanje osnova nastavnog plana i programa za osnovnu školu (čl. 30, st. 1 Opšteg zakona o školstvu i čl. 6 Uvodnog zakona);

utvrđivanje osnova nastavnog plana i programa za gimnaziju (čl. 38, st. 1 Opšteg zakona o školstvu i čl. 8 Uvodnog zakona);

načela o ocenjivanju i uslovima nepredovanja u pojedinim vrstama škola (čl. 96 Opšteg zakona o školstvu);

probleme ostvarivanja obaveznog osnovnog školovanja i njegove prelazne oblike predviđene nacrtima republičkih zakona o osnovnoj školi (čl. 4, st. 2 Uvodnog zakona);

razmatranje jedinstvenog plana u pogledu sprovođenja novog nastavnog plana i programa za osnovnu školu i gimnaziju;

utvrđivanje opštih načela za izradu školskih udžbenika (čl. 170, st. 4 Opšteg zakona o školstvu);

probleme škola za obrazovanje nastavnika: načela za programatsku strukturu pedagoških akademija, mere za podizanje obrazovne i pedagoške kulture nastavnika osnovnih škola i obrazovanje nastavnika stručnih škola;

probleme primene nastavnih planova i programa u školama za pripadnike nacionalnih manjina, odnosno izradu njihovih dopunskih delova (čl. 75, st. 1 Opšteg zakona o školstvu);

razmatranje načelnih pitanja u vezi sa izradom osnova nastavnih planova i programa za stručne škole (čl. 42 Opšteg zakona o školstvu);

razmatranje problema materijalne baze za ostvarivanje reforme školstva.

R. J.

¹ Naziv »Prosvetni savet« imalo je nekoliko ustanova u našoj daljoj ili bližjoj prošlosti. 1886 u Srbiji je osnovan Glavni prosvetni savet Kraljevine Srbije, u bivšoj Jugoslaviji takode je postojao Glavni prosvetni savet osnovan 1931 i, najzad, 1945 osnovan je Prosvetni savet pri Ministarstvu prosvete savezne vlade. Međutim, nema nikakve idejne i funkcionalne sličnosti između pomenutih ustanova i Prosvetnog saveta Jugoslavije. Raniji prosvetni saveti bili su samo savetodavni organi ministara prosvete, bez pravne samostalnosti i ovlašćenja, a pre rata i bez prava na kakvu inicijativu u svom radu. Isto tako, Prosvetni savet Jugoslavije ne može se upoređivati sa drugim savetima koje osniva Savezno izvršno veće prema zakonskim propisima o državnoj upravi.

ISTRAŽIVANJA ŠUMSKE VEGETACIJE

Naučna istraživanja šumske vegetacije od oslobođenja do danas dala su značajne rezultate. Naučna tradicija kod nas u tom pogledu je znatna. Mnogobrojni su istraživači-pioniri na ovom polju (L. Adamović, Beck-Mannagetta, F. Morton, N. Košanin, I. Pevalik, Č. Tomažič, I. Horvat, S. Horvatić, M. Wraber, H. Em, V. Tregubov, I. Rudski, P. Černjavski i dr.).

Posle oslobođenja zajednica je dodelila znatna materijalna sredstva za istraživanje šumske vegetacije, što je omogućilo da se počne sa izgrađivanjem i usavršavanjem mladih naučnih kadrova na osnovi savremenih naučnih koncepcija i metoda.

Naučne institucije. — Posle oslobođenja osnovan je i izgrađen veliki broj istraživačkih zavoda koji vrše obimnu naučno-istraživačku delatnost u ovoj oblasti. Istraživanjima šumske vegetacije bave se sa različitih aspekata sledeće institucije:

u Srbiji: Biološki institut NR Srbije (ranije Institut za ekologiju i biogeografiju),¹ zavodi pri katedrama na Šumarskom i Prirodno-matematičkom fakultetu Beogradskog univerziteta, Institut za naučna istraživanja u šumarstvu NR Srbije sa eksperimentalnim stanicama na terenu i Prirodnjački muzej srpske zemlje;

u Hrvatskoj: Institut za eksperimentalnu biologiju Jugoslovenske akademije znanosti i umjetnosti (Odjel za fiziologiju, ekologiju i genetiku biljaka), Institut za eksperimentalno šumarstvo Jugoslovenske akademije u Zagrebu sa eksperimentalnim stanicama u Rijeci i Splitu i arboretumom u Trstenu, Komisija za naučna istraživanja krsa Jugoslovenske akademije znanosti i umjetnosti, Institut za šumarsku i lovnu privredu u Zagrebu, i odgovarajući zavodi pri katedrama Poljoprivredno-šumarskog fakulteta Zagrebačkog univerziteta;

u Sloveniji: Institut za biologiju Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Institut za raziskovanje krasa Slovenske akademije sa sedištem u Postojni, Institut za gozdno in lesno gospodarstvo NR Slovenije i odgovarajući zavodi Poljoprivredno-šumarskog fakulteta u Ljubljani;

u Bosni i Hercegovini: Institut za naučna šumarska istraživanja NR Bosne i Hercegovine i odgovarajući zavodi Poljoprivredno-šumarskog fakulteta u Sarajevu; u Makedoniji: Šumarski lesno-opiten institut na NR Makedonija i zavodi na Poljoprivredno-šumarskom fakultetu u Skopju.

Glavni pravci istraživanja. — Najobimnija istraživačka delatnost sprovedena je pre svega u oblasti biljnoekoloških,² fitocenoloških i biljnogeografskih izučavanja šumske vegetacije u zemlji, a potom i u oblasti proučavanja strukture naših šuma, njihove produktivnosti i mera za njihovo poboljšanje. Posebno mesto zauzimaju istraživanja koja imaju za cilj utvrđivanje biološkog stanja znatnog dela naših šuma, koje se nalaze u različitim stepenima propadanja ili su potpuno uništene. Istovremeno su vršena još i pedološka, mikrobiološka, mikroklimatska, paleobotanička, idiosistematska, anatomska, fiziološka i druga ispitivanja.

Naučne publikacije. — Broj objavljenih naučnih radova u oblasti istraživanja šumske vegetacije u zbornicima radova naučnih instituta, fakulteta, publikacijama naučnih i stručnih društava i u posebnim izdanjima je veliki.³ Ovi radovi publikovani su u sledećim naučnim i stručnim publikacijama:

»Zbornik radova Instituta za ekologiju i biogeografiju« u Beogradu, »Zbornik radova Biološkog instituta«, serije posebnih izdanja Instituta za ekologiju i biogeografiju i Biološkog instituta, »Glasnik Šumarskog fakulteta Univerziteta u Beogradu«, »Zbornik radova Instituta za naučna istraživanja u šumarstvu NR Srbije« i povremena izdanja ovog Instituta,

¹ »Biološki institut«, »Jugoslovenski pregled«, 1958, str. 272 (30).

² Ekologija je nauka o odnosima između živih vrsta u njihovim zajednicama i njihovim odnosima prema sredini koju naseljavaju. Ona se deli na biljnu ekologiju, zoologiju ili ekologiju životinja itd. Fitocenologija je nauka o biljnim zajednicama. Pomoćne discipline ekologije su pedologija ili nauka o zemljištu, mikrobiologija ili nauka o najsitnijim živim bićima, mikroklimatologija ili proučavanje klimatskih razlika uslovljenih i najmanjim razlikama u obliku i karakteru terena i karakteru živog sveta jednog mesta, idiosistematika ili proučavanje karakteristika pojedinih bioloških vrsta itd.

³ Dosadašnji publikovani radovi naučnog istraživanja naše šumske vegetacije ne daju još potpunu sliku uspeha u ovoj naučnoj oblasti, pošto se veliki broj (dovršenih ili nedovršenih) naučnih radova nalazi još u rukopisima ili u izdavačkim preduzećima.

»Glasnik Prirodnjačkog muzeja srpske zemlje«, »Anali Instituta za eksperimentalno šumarstvo Jugoslovenske akademije znanosti i umjetnosti«, »Glasnik za šumske pokuse Poljoprivredno-šumarskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu«, »Biološki vestnik« Biološke sekcije Prirodoslovnog društva u Ljubljani, »Arhiv bioloških nauka« Srpskog biološkog društva u Beogradu, »Biološki glasnik« Hrvatskog prirodoslovnog društva u Zagrebu, »Gozdarski vestnik« u Ljubljani, »Izvestiji Gozdarskega inštituta Slovenije«, »Strokovna in znanstvena dela Inštituta za gozdno in lesno gospodarstvo Slovenije«, »Nova proizvodnja«, časopis Društva inženirjev in tehnikov LR Slovenije, »Zbornik za kmetijstvo in gozdarstvo« Fakulteta za agronomiju, gozdarstvo in veterinarstvo u Ljubljani, periodična izdanja Instituta za naučna šumarska istraživanja u Sarajevu, »Godišen zbornik na Zemjodelsko-šumarskiot fakultet na Univerzitetot Skopje«, »Šumarstvo«, časopis Šumarskog društva Srbije, publikacije Šumarskog istraživačkog instituta u Skopju, »Šumarski list«, časopis Hrvatskog šumarskog društva, »Narodni šumar« u Sarajevu, »Zemljište i biljka«, »Zaštita prirode«, »Zaštita bilja« i dr.

Sada su u toku radovi na uopštavanju dobijenih rezultata i njihovoj primeni u praktičnim šumarskim poduhvatima.

U dosadašnjim istraživačkim radovima postoje još mnoge praznine, koje se, pre svega, odnose na zajedničke botaničko-šumarske ekonomske studije i njihovu primenu u praksi.

Ispitivanja šumskih zajednica. — Ispitivanja šumskih zajednica u zemlji obuhvatila su sastav pojedinih šumskih zajednica, njihov izgled, sadašnje stanje, poreklo i razvoj u prošlosti, dinamiku njihovog godišnjeg razvoja, strukturu, prirast i produktivnost drvne mase, uslove staništa koje šumske zajednice naseljavaju i složene međusobne odnose među vrstama u zajednici i između njih i pojedinih faktora i kompleksa faktora spoljašnje žive i nežive sredine.

Prva predratna istraživanja šumskih zajednica, bazirana na savremenim metodima u Hrvatskoj, Srbiji i Makedoniji, dala su osnovu na kojoj su botaničari i šumarski stručnjaci posle oslobođenja razvili naučno-istraživački rad u ovoj oblasti i podigli ga na visok evropski nivo. Fitocenologija ima značajnu ulogu na univerzitetu, u naučnim ustanovama i u šumarskoj praksi.

Naučno-istraživačka delatnost u oblasti ispitivanja šumskih zajednica razvila se, manjim ili većim intenzitetom, u svim narodnim republikama.

U Hrvatskoj je grupa naučnih radnika i šumarskih stručnjaka posle rata prva započela ispitivanja šumskih zajednica, među kojima se naročito ističu studije šumske vegetacije Gorskog Kotara. Izrađena je detaljna karta vegetacije ovog područja, koja je bila uzor za izradu karata vegetacije drugih područja zemlje.

U Srbiji se neposredno posle rata počelo sa vrlo obimnim istraživačkim radom u ovoj oblasti. Planska i sistematska istraživanja i kartiranje šumske vegetacije Srbije obavljani su pre svega u Institutu za ekologiju i biogeografiju, koji je dao znatan broj naučnih radnika-specijalista za ispitivanje šumske vegetacije.

U Sloveniji je ubrzo po oslobođenju bio formiran prvi centar za kompleksno istraživanje šumskih zajednica u Institutu za gozdno in lesno gospodarstvo Slovenije, a od 1958 postoji jedan ovakav centar i u Institutu za biologiju Slovenske akademije znanosti in umetnosti u Ljubljani, koji rukovodi istraživanjem šumske vegetacije na području ove Republike.

U ostalim narodnim republikama takođe su osnovani centri za ispitivanje šumske vegetacije sa manjim ili većim brojem stručnjaka.

Prvi udžbenici, priručnici i sintetički pregledi rezultata ispitivanja šumskih zajednica Jugoslavije izrađeni su odmah posle rata i oni su uglavnom delo naučnih radnika i stručnjaka iz Hrvatske. Ovi radovi su znatno doprineli uspešnom razvoju nauke o biljnim zajednicama i njenoj primeni u praksi.

Istraživanja područja. — Istraživanja šumske vegetacije obuhvataju intenzivna ispitivanja — detaljne studije produbljenijeg karaktera u pojedinim karakterističnim područjima i ekstenzivna, u manjoj meri produbljena ispitivanja na širem području. Intenzivna proučavanja vršena su na području Gorskog Kotara, Primorskog Krša, Pohorja, Pokljuke, Snežniškog Pogorja, doline Save Dolinke (triglavske područje i Karavanke), Kopaonika, planine

Tare, Igmana i Karaormana. Ostala fitocenološka istraživanja obuhvatala su područja Majdanpečke Domene, Suve Planine, Miroča, Rtnja, Beljanice, Ostrozuba, Grdeličke Klisure, Fruške Gore, Avale, Rudnika, Kosmaja, Maljena, Zlatibora, područja reke Tare, Prenja, Veleža, Vranice, područja Plavskog Jezera i Pive, primorskih ostrva, dalmatinske obale, Istre, znatne delove u Sloveniji i dr.

Naročito su detaljno i na širokom području istražene hrastove šume, pre svega u Šumadiji, istočnoj Srbiji, severnoj Bosni, na Kopaoniku, u Sremu, području Makedonije, Hrvatske itd., zatim bukove šume na velikom broju planina i brdskih masiva, borove, smrčeve, kestenove, jelove, jasenove, Pančičeve omorike i druge vrste šuma.

Dosadašnji rezultati ispitivanja pokazali su da je šumska vegetacija u zemlji sastavljena od velikog broja šumskih zajednica, od kojih su danas već mnoge izdvojene, opisane i analizirane. Samo posle rata izdvojeno je i opisano preko dve stotine šumskih zajednica, među kojima su neke vrlo široko geografski rasprostranjene i imaju veliki značaj za našu i svetsku nauku, a posebno za šumsku privredu zemlje. Međutim, sve one u celini od velikog su interesa za šumsku privredu, koja je, pre njihovog izdvajanja i opisivanja, bila prinuđena da isključivo starim, zaostalim šumarskim metodama pristupa izvođenju svih značajnijih šumarskih poduhvata, posebno u oblasti gajenja i obnove šuma.

Kompleksna ispitivanja šuma. — Od naročitog značaja za nauku i praksu su kompleksna naučna istraživanja šumske vegetacije, koja su sa uspehom vršena u Hrvatskoj (područje Gorskog Kotara i primorskih kraških planina), u Srbiji (Kopaonik, Tara, Goč), u Bosni i Hercegovini (Igman), u Sloveniji (Snežniško Pogorje, Pokljuka, Pohorje, Gornje Posavje, Pišečko-Bizelsko, poplavnica područja) i dr. Ova ispitivanja su, pored botaničkih, obuhvatila još i pedološku, mikroklimatsku i mikrobiološku analizu sa ostalim detaljnim ispitivanjima, među kojima su naročito značajna ispitivanja strukture šumskih sastojina, tekućeg prirasta drvene mase i opšteg stepena produktivnosti odgovarajućih šumskih zajednica.

Ovde treba navesti još i kompleksna biocenološka ispitivanja šumskih zajednica, koja je na Kopaoniku i Tari vršio kolektiv Biološkog instituta NR Srbije. Ova ispitivanja su obuhvatila još i različita zoološka ispitivanja (ptica, sisara, insekata, riba, itd.). Ispitivanja šumskih zajednica na Kopaoniku i Tari su najsavremeniji vid ekološkog istraživanja šuma.

Proučavanje strukture šuma. — Obimne istraživačke radove u Srbiji na proučavanju strukture šumskih sastojina i njihovog prirasta obavili su Šumarski fakultet Beogradskog univerziteta, Institut za naučna šumarska istraživanja u šumarstvu i Biološki institut, a u tom pravcu je radio i Biro za projektovanje u šumarstvu NR Srbije. Tako je istraživan prirast šuma bukve, jele, smrče, belog i crnog bora, Pančičeve omorike, hrasta, jasena, graba i bagrema.

U Hrvatskoj je ispitivan prirast čistih šuma jele, mešovitih šuma jele i bukve i šuma hrasta.

U Sloveniji je Institut za gozdno in lesno gospodarstvo Slovenije istraživao strukturu i prirast na nizu oglednih istraživačkih objekata u različitim šumskim tipovima.

U Bosni i Hercegovini su takođe vršeni veoma obimni radovi na ispitivanju prirasta, koje vodi Institut za šumarska istraživanja Bosne i Hercegovine, na velikom broju stalnih oglednih površina u šumama različitog sastava, a posebno bukve, jele i smrče u čistim i mešovitim šumskim sastojinama. Radovi na proučavanju strukture šume u ovoj Republici su veoma obimni i mogu se praktično smatrati završenim, što ima veliki značaj, s obzirom na posebno bogatstvo šuma u Bosni i Hercegovini i njihov sastav.

U Crnoj Gori i Makedoniji se tek organizuju radovi na naučnom istraživanju prirasta šuma i značajnih šumskih vrsta.

Proučavanje degradacije naših šuma. — Posebno mesto u istraživanju naših šuma zauzimaju ispitivanja koja imaju za cilj utvrđivanje njihovog biološkog stanja. Znatno deo šuma na veoma prostranim površinama, naročito u srednjem visinskom pojasu i to najvećim delom dragocenih borovih,

hrastovih, jasenovih i grabovih šuma, nalazi se u različitom stepenu degradacije ili je potpuno uništen. Najveći deo takvih šuma lišen je nekih ili više osnovnih karakteristika koje ih čine šumom u normalnom biološkom i privrednom smislu, a na mnogim površinama na kojima je šuma neracionalno proređena ili čak i potpuno uništena javlja se u manjem ili većem stepenu intenzivan proces erozije zemljišta sa svim svojim negativnim i razornim posledicama. Takvo je stanje u poznatoj Grdeličkoj Klisuri, u klisuri Ibra, u predelu oko retencionog bazena Grošničke Reke nedaleko od Kragujevca, oko Županjevačke Reke, u okolini veštačkog Jablaničkog Jezera itd. U vezi s tim izvršeno je i vrši se temeljno ispitivanje različitih degradacionih stadijuma naših šuma i obavljeno je više eksperimentalnih istraživanja u oblasti asaniranja degradiranih šuma.

Izučavanje važnih šumskih vrsta. — Istovremeno sa istraživanjem šumske vegetacije, vršene su i studije ekonomski i naučno značajnih šumskih vrsta: bukve, pitomog kestena, Pančičeve omorike, kurikovine, jasena, hrasta, topole, borova i dr., kao i nekih stranih šumskih vrsta (egzotičnih) i dr. Pored ispitivanja t. zv. glavnih šumskih vrsta, koje predstavljaju osnovne šumske sastojine, vršena su eksperimentalna istraživanja i na nizu pomoćnih vrsta. Ove vrste, iako nemaju direktnu značajnu ekonomsku vrednost, kao biljke koje neposredno predstavljaju šumu i predstavljaju objekt eksploatacije šuma, izvanredno su značajne zbog svoje uloge koju imaju u strukturi šuma i šumskih zajednica, u njihovom životu, održavanju i obnovi. Nedostatak ili uklanjanje takvih vrsta iz šumskih sastojina ima uvek manjih ili težih negativnih posledica po ravnotežu i stanje tih šuma, a katkada može dovesti i do veoma teških posledica. Do ovih rezultata dovela su najnovija istraživanja strukture šuma i ekologije pojedinih šumskih vrsta, a naročito onih šumskih vrsta koje imaju posebnu ulogu da svojom prisutnošću i životnom aktivnošću prokrčuju put i omogućavaju naseljavanje i pošumljavanje ekonomski značajnijim vrstama.

Primena rezultata istraživanja naših šuma. Iako još uvek postoje izvesne praznine, posebno u pogledu usklađivanja zajedničkih naučno-istraživačkih i stručnih studija pojedinih problema od značaja za stanje šuma i šumarstva uopšte, mnogi od dosadašnjih rezultata naučnog istraživanja naših šuma su prihvaćeni u praksi, posebno u oblasti gajenja i obnove šuma, asanacije šuma koje se nalaze u različitim stadijumima degradacije, pošumljavanja goleti i bujičnih i erozivnih područja i primene rezultata ispitivanja prirasta glavnih šumskih vrsta.

Primena fitocenoloških istraživanja u praksi od posebnog je značaja. Pre desetak godina ova istraživanja su bila potpuno odvojena od prakse i njih nisu koristili šumari praktičari. Veliki je značaj savremenih predavanja i praktičnih radova iz fitocenologije na našim univerzitetima. Šumarski kadrovi danas imaju mnogo više potrebnog predznanja i osnova za primenu fitocenoloških radova u praksi nego ranije. U približavanju fitocenološke nauke i šumarske prakse značajna je direktna saradnja naučnih instituta za istraživanje šumske vegetacije sa šumskim gazdinstvima i preduzećima koja su finansirala određene fitocenološke radove. Tako je, naprimer, preduzeće »Jelen« iz Beograda finansiralo, između ostalog, i radove na ispitivanju srem-skih šumskih zajednica (Dobanovački Zabran), zatim je izletišta »Fruška Gora« iz Sremske Kamenice finansiralo fitocenološka istraživanja i kartiranje šumske vegetacije Fruške Gore, šumsko gazdinstvo u Kraljevu biocenološka istraživanja i kartiranje kopaoničkih šuma, Šumski pojas Beograda izradu vegetacijske karte Avale itd.

Elaborati koji sadrže rezultate naučnih radova i daju konkretne predloge mera za gajenje i zaštitu šumskih zajednica znatno se koriste u našem šumarstvu. Fitocenološke šumske karte iz ovih elaborata predstavljaju znatan korak napred u približavanju fitocenološke nauke praksi. One su rađene tako da ih svaki šumar-praktičar, uz primenu teksta iz elaborata, može lako koristiti.

Fitocenološki radovi su naročito značajni za pošumljavanje goleti, popunjavanje degradiranih i sečama jako proređenih šumskih zajednica. Samo naučna fitocenološka ispitivanja mogu dati odgovor na pitanja: koja i kakva

zajednica je bila na konkretnim mestima pre uništavanja šuma na sadašnjim goletima; koje vrste treba unositi u proredene i degradirane šumske zajednice; koje vrste i u kom obimu se mogu eksploatirati bez bojazni od narušavanja strukture i stabilnosti zajednice itd. Većina savremenih fitocenoloških radova jugoslovenskih autora sadrži u svojim rezultatima i odgovore na ova pitanja.

Rezultati fitocenoloških istraživanja u praksi se još uvek ne koriste dovoljno. U oblasti proučavanja prirasta naših šuma izrađene su u zemlji tablice prirasta za neke od najznačajnijih domaćih šumskih vrsta, kao i za neke introdukovane šumske vrste. Prirast konkretnih šumskih sastojina se pre toga procenjivao na bazi tablica prirasta rađenih u drugim zemljama, za iste ili slične vrste drveća, ali koje su rasle u sasvim drukčijim uslovima staništa. Prirast koji su te tablice prikazivale bio je drukčiji, što se i potvrdilo rezultatima ispitivanja prirasta pojedinih vrsta drveća u našim prirodnim uslovima. Iz tih razloga se kod nas nije išlo za tim da se daju opšte tablice prinosa za pojedine vrste drveća za čitavu zemlju. Na bazi temeljnih istraživanja prirasta u najrazličitijim uslovima date su regionalne i lokalne tablice prinosa drvne mase, koje su i najrealnije i neophodno potrebne za najintenzivnije forme

šumskog gazdovanja. Tako su date tablice prirasta za jelu, bukvu, borove, beli jasen, bagrem, smrču, a u toku je izrada tablica prinosa i za niz drugih važnijih šumskih vrsta.

Proučavanja ekologije značajnijih šumskih vrsta, kao i bioloških osobina tih vrsta, njihovih podvrsta, varijeteta i lokalnih tipova povezana sa rezultatima fitocenoloških istraživanja, pedoloških i drugih ispitivanja šumskih staništa, omogućila su primenu ovih rezultata u cilju odabiranja najpogodnijih, najekonomičnijih i stanišnim uslovima najadekvatnijih vrsta i formi za pošumljavanje, popunjavanje, za podizanje kultura, najekonomičnijeg i najproduktivnijeg sastava sa drvnom masom najboljeg kvaliteta i odgovarajućih tehničkih osobina. Ovi rezultati imaju sve veću ulogu u gajenju i podizanju šuma (naprimer, borova za smolarenje, različitih vrsta za izradu furnira, za primenu u hemiskoj preradi drveta itd.). Oni su takođe veoma značajni za odabiranje i iznalaženje najpogodnijih formi i odlika koje raspolažu osobinama »brzorastućih« vrsta drveća, ili kod kojih se te osobine mogu odgovarajućim biološkim ili drugim stimulativnim merama podići itd.

D.Č. — V.M.

UČEŠĆE JUGOSLAVIJE NA OPŠTOJ MEĐUNARODNOJ IZLOŽBI U BRISELU

Opšta međunarodna izložba u Briselu održana je od 17 aprila do 19 oktobra 1958.¹ Izložba održana pod geslom »Bilans sveta za jedan humaniji svet« prethodila je značajan doprinos stvarima međusobnog upoznavanja, razumevanja, dobre volje i spremnosti za saradnju miliona ljudi celoga sveta.

Opšta međunarodna izložba 1958 u Briselu imala je izložbeni prostor za inostrane učesnike od preko 300 ha. Paviljoni Belgije zauzimali su površinu od 650 ha, a paviljoni Belgiskog Konga i Ruanda Urundi — 80 ha.

Na Izložbi su učestvovala 44 države (sa Belgijom), 6 međunarodnih organizacija (OUN — Organizacija ujedinjenih nacija, CECA — Evropska organizacija za uglj i čelik, OEEC — Evropska organizacija za ekonomsku saradnju, CE — Evropski savet, Benelux i CCD — Savet za carinsku saradnju) i 3 ustanove međunarodnog karaktera (Crveni krst, Eukmenski savet crkava i Malteški vitezki red). Najveću izložbenu površinu zauzimali su paviljoni SAD, SSSR, Holandije, Francuske i Velike Britanije.

Izložba je dala jednu, iako uvek nedovoljno jasnu, određenu i tačnu sliku našeg vremena bremenitog mnogobrojnim protivrecnostima. Ova slika je vrlo često znatno ulepšavana, što je otežavalo sagledavanje osnovnih problema savremenog čovečanstva uopšte odnosno problema u svakoj zemlji posebno.

Svetska izložba u Briselu nije u potpunosti odrazila našu burnu epohu, revolucionarnu ne samo u oblasti nauke i tehnike, nego isto tako i u oblasti društvenih odnosa.

Na Izložbi su najmanje tretirani osnovni problemi savremenog društva, problemi ljudi i njihovih međusobnih odnosa. Najveći broj izlagača pokazao je više sklonosti za prikazivanje razvoja nauke i tehnike, čime su čovek i društveni odnosi bili znatno zapostavljeni. Izložba nije osvetlila jedan od osnovnih problema savremenog čovečanstva — problem puteva i metoda razvika nerazvijenih oblasti, u kojima danas živi najveći deo stanovnika naše planete.

U Međunarodnoj palati umetnosti prikazana je izložba »50 godina moderne umetnosti«. Na površini od 4.500 m² bilo je izloženo 350 slika i skulptura, dela 230 najpoznatijih savremenih umetnika iz 31 zemlje. Na izložbi su bili zastupljeni umetnički pravci: fovizam, kubizam, futurizam, ekspresionizam, konstruktivizam i suprematizam, metafizička umetnost, dadaizam i nadrealizam, naivna umetnost, socijalistički realizam i negigativna (apstraktna) umetnost. Izložba je prikazala razvoj likovne umetnosti u svetu za poslednjih pedeset godina. Na počasnom mestu nalazila su se dela velikih prethodnika (Sezana, Gogena, Van Goga i dr.), koji su poslednjih decenija XIX veka postavili osnove većine pravaca savremene umetnosti. Izložba je nesumnjivo prethodila jednu od najvrednijih i najuspeljih manifestacija Svetske izložbe.

U Međunarodnoj palati nauke prikazana su najznačajnija naučna i tehnička dostignuća poslednjih decenija u oblastima

fizike, hemije, kristalografije i biologije. Na izložbenoj površini od oko 10.000 m² naučnici iz 16 država izložili su rezultate oko 350 najznačajnijih naučnih dostignuća u tim oblastima.

Izložba je okupila na jednom mestu rezultate najznačajnijih naučnih dostignuća poslednjih godina — osnove plodova široke međunarodne saradnje, bez obzira na vekačku podvojenost u savremenom svetu — i time ukazala na univerzalni karakter nauke i njenu pripadnost zajedničkom nasledu čovečanstva.

U toku trajanja Izložbe održano je više značajnih (naučnih i kulturnih) manifestacija međunarodnog i nacionalnog karaktera (kongresa, konferencija, festivala filma, raznih takmičenja u oblasti muzičke, pozorišne, folklorne i dr. umetnosti). Sve ove manifestacije doprinele su i univerzalnom karakteru Svetske izložbe u Briselu 1958.

Izložbu je, za šest meseci trajanja, posetilo preko 41.000.000 lica.

Učešće Jugoslavije

Federativna Narodna Republika Jugoslavija je među prvim državama prihvatila, još 26 novembra 1954, poziv vlade Belgije za učešće na Opštoj međunarodnoj izložbi u Briselu.

Odluku o učešću na Svetskoj izložbi u Briselu donelo je Savezno izvršno veće 28 oktobra 1954, a 13 marta 1955 obrazovan je Pripremni odbor kao telo koje će rukovoditi pripremanjem učešća FNRJ na Izložbi. Formirani su stručni odbori prema osnovnim oblastima: »Državni i društveno uređenje«, »Privreda«, »Savremena umetnost« i »Prirodne lepote zemlje i kulturno-istorijski spomenici«. Umetnički savet bavio se estetskom stranom arhitektonskog i likovnih rešenja paviljona i enterijera. O tehničkoj realizaciji učešća FNRJ na Svetskoj izložbi starao se Generalni komesarijat jugoslovenske sekcije za učešće na Izložbi, osnovan 31 decembra 1956. Za generalnog komesara imenovan je Mihajlo Javorski, tada ambasador FNRJ u Belgiji.

Pripremni odbor otpočeo je sa radom sredinom 1955. U toku rada on je konsultovao široki krug državnih, političkih, naučnih, kulturnih, umetničkih i drugih radnika.

Paviljon. — Decembra 1955 Jugoslaviji je dodeljena površina od 2.749 m², od čega 1.749 m² za zgradu paviljona, a 1.000 m² za park oko zgrade.

Aprila 1956 raspisan je konkurs za paviljon. Pošto dobijeni radovi nisu bili zadovoljavajući, u junu 1956 pozvano je van konkursa šest poznatih arhitekata da podnesu idejne projekte za zgradu paviljona. Jula 1956 usvojen je idejni projekt arh. Vjenceslava Rihtera iz Zagreba.

Čeličnu konstrukciju zgrade paviljona je izradila fabrika »Đuro Đaković« iz Slavonskog Broda. Montažu su izveli radnici i tehničari ove fabrike, a građevinske radove radnici i tehničari građevinskog preduzeća »Rad« iz Beograda. Druga preduzeća iz Beograda, Zagreba i Ljubljane izvršila su ostale zanatske radove, uključujući i montiranje eksponata u paviljonu. Sam objekt je bio montažne konstrukcije. Radovi na gradnji paviljona u Briselu trajali su od aprila 1957 do februara 1958.

Glavna karakteristika funkcionalne koncepcije ideje arh. Rihtera jeste oslobađanje čitavog prizemlja zgrade i njegovo neposredno povezivanje sa konfiguracijom terena na kome je trebalo podići paviljon. Dizanjem objekta na stubove, oslobođeni teren je postao novi izložbeni prostor. Princip spajanja prostora i objekta s okolnom prirodom ostvaren je uvlačenjem vegetacije i vodene površine u natkriveni deo paviljona.

Nedostatak prostora rešen je formiranjem različitih nivoa terena i izmaknutih poluetaža, što je smanjilo visinu koju je

¹ Prva ovakva manifestacija bila je Svetska izložba u Londonu 1851. Za više od sto godina održano je oko četrdeset međunarodnih izložbi. (Značajnije su izložbe u Londonu 1851, Njujorku — 1853, Parizu — 1855, Beču — 1873, Filadelfiji — 1876, Parizu — 1878, Sidneju — 1879, Melburnu — 1880, Anversu — 1885, Briselu — 1888, Parizu — 1889, Parizu — 1900, Barceloni — 1929, Briselu — 1935, Parizu — 1937, Njujorku — 1939.) Najviše svetskih izložbi je organizovano u Belgiji.

pošetilac morao savladati prilikom penjanja ili silaska, i omogućilo istovremeni pogled sa etaža na kome se u datom momentu nalazi do etaža na drugoj strani stubišta. Objekt je konstruktivno rešen u čeliku i staklu, jednostavan je i nije zatvoren. Čitava površina ispod zgrade paviliona bila je u mermeru različitih boja iz raznih krajeva naše zemlje. Svi plafoni su bili izrađeni u drvetu (naizmenično razne vrste svetlog i tamnog drveta).

Ispred paviliona nalazio se stub čelične konstrukcije (na zategnutom čeličnom užetu pričvršćeno je naizmenično šest velikih čeličnih lukova koji se održavaju u vertikalnom ravnotežnom položaju svojim suprotnim smerovima).

Enterijer¹. — U paviljonu su prikazane četiri oblasti: »Državno i društveno uređenje«, »Privreda«, »Savremena umetnost« i »Prirodne lepote i kulturno-istorijski spomenici«.

U delu »Državno i društveno uređenje« eksponati su tumačili sledeće teme: Vekovna borba naših naroda za slobodu i napredak; Kosovska bitka kao dokaz da je borba naših naroda na ovoj balkanskoj raskršnici protiv zavojevača doprinosila slobodi i kulturnom razviku i drugih evropskih naroda; Slobodarski karakter naših naroda koji nisu ugrožavali slobodu i nezavisnost drugih; Kulturno nasleđe (IX vek — azbuka, XI vek — freske, XIV vek — Dušanov zakonik, XV vek — štamparija u Obodu i prva štampana knjiga »Oktoih«, XVI vek — dubrovačka književnost, XVII vek — pozorište na Hvaru, XVIII vek Ruder Bošković itd.); Oštenarodni ustanak 1941; Stvaranje narodne armije i narodne vlasti; Razvatak NOB; Razna razaranja; Proglašenje Republike; Osnovi državnog i društvenog uređenja FNRJ; Preobražaj zaostale agrarne Jugoslavije u naprednu industrisku i agrarnu zemlju; Struktura i funkcije radničkih saveta; Radnički saveti i raspodela dohotka; Lični i društveni interesi pojedinaca; Materijalna i moralna zainteresovanost proizvođača kao pokretačka snaga društvenog razvika; Ukidanje najamnog odnosa radnika; Struktura našeg sela; Put razvika jugoslovenske poljoprivrede; Delatnost zemljoradničke zadruge; Komuna kao društveno-ekonomska i politička zajednica; Rad službi u komuni; Struktura Federacije i republika; Prava i obaveze Federacije; Raspodela društvenog proizvoda (radnički saveti — 40%, komune — 35%, republike i Federacija — 25%); Dinamizam posleratnog privrednog (industrijskog) razvika zemlje; Kulturni život (pozorište, balet, muzika, radio); Nauka u službi čoveka; Saradnja sa drugim državama u oblasti kulture i nauke; Socijalna politika s akcentom na perspektivu socijalne zaštite svih građana; Besplatno školovanje i demokratizacija školskog sistema; Obrazovanje na univerzitetima i visokim školama; Nacionalno pitanje i položaj verskih zajednica; Jugoslovensko gledanje da je svet danas jedinstvena celina i da je podela na blokove veštačka tvorevina; Jugoslovensko gledanje na politiku aktivne miroljubive koegzistencije; Zakon većitog kretanja napred sa završnim tekstom iz Programa SKJ.

Za prikaz svake teme uzimana su samo najkarakterističnija bitna obeležja, iskazana najkraćim mogućim tekstom i drugim podacima. Težište je bilo na prikazu socijalističkih odnosa u proizvodnji i raspodeli društvenog proizvoda u cilju lakšeg sagledavanja suštine sistema naše socijalističke demokratije.

U delu »Privreda« eksponati su tumačili sledeće teme: FNRJ kao raskršnica međunarodnih puteva (kopnenih, pomorskih i vazdušnih); Rudna bogatstva, postojeći kapaciteti za korišćenje sa stepenom prerade i perspektivnost podizanja novih industrijskih kapaciteta za obojene metale (bakar, olovo, cink, srebro, antimon, živa); Kristalni ruda; Nuklearna energija u službi čoveka (primena nuklearne energije u privredi, nuklearni instituti u službi industrije, maketa nulti reaktora u institutu »Boris Kidrič« u Vinči, maketa ciklotrona u institutu »Ruder Bošković« u Zagrebu; Hidroenergetski potencijal zemlje i industrijski kapaciteti za izgradnju opreme za hidro i termo-elektreane (vodni potencijal, mogućnosti za izgradnju turbine i drugih delova za elektrane, mogućnosti izvoza elektroenergije u susedne zemlje, projekt »Jugoelekspor«, automatski regulator napona — proizvod fabrike »Rade Končar«, automatski regulatori na turbine — proizvod »Litostroj«, sklopka — proizvod »Rade Končar«); Elektronske mašine (120 kanalni analizator, logaritamski rajtmeter, skaler i prospekcionni detektor — proizvod instituta »Boris Kidrič« u Vinči, elektronske mašine za veze, RC generator MA 3.620, stabilizovani ispravljač MA 4.101 i voltmetar MA 30—31 — proizvod Instituta za elektrotehniku u Ljubljani); Industrija motora (elektro i dinamo motori, motori za kamione — saurer, motori za traktore — Perkins i motori za brodove — Sulzer i Burmeister); Precizna tehnika (ultrazvučna bušilica — proizvod »Prvomajsk«, telefonska centrala — proizvod »Nikola Tesla« i kinoprojektor — proizvod »Iskre«); Poljoprivreda (vinogradarstvo, voćarstvo, neki poljoprivredni proizvodi — kukuruz, hmelj, konoplja, duvan, stočarstvo, poljoprivredno gazdinstvo »Belje«, poljoprivredni instituti, borba protiv erozije); Kanal Dunav—Tisa—Dunav; Razvatak nerazvijenih krajeva (privreda, prosveta, zdravstvena služba i dr.); Pomorstvo i brodogradnja; Spoljna trgovina.

Osnovna zamisao je prikaz materijalnih bogatstava zemlje po kojima ona već jeste ili je na putu da postane odgovarajući faktor u oblasti ekonomske saradnje sa drugim zemljama, što će joj omogućiti učešće u društvenoj podeli rada u svetskom

obimu. Perspektivno je akcent na obojenim metalima i vodnom potencijalu. Istaknut je vanredno brz stepen privrednog preobražaja zemlje (industrijska proizvodnja 1957 za 311% veća u odnosu na 1939) i jugoslovensko iskustvo u rešavanju jednog od osnovnih problema kod nas, koji je istovremeno i problem savremenog sveta: podizanje i ubrzanje razvika nerazvijenih oblasti.

U delu »Savremena umetnost« izloženi su radovi sledećih umetnika:

Slikarstvo: Pregelj Marij — Pred ulazom, ulje, 1957; Kregar Stane — Trubač Groze, ulje, 1956; Lubarda Petar — Borba konja, ulje, 1953; Stanić Miljenko — Poklade, ulje, 1957; Stupica Gabrijel — Cipkarica, ulje, 1956; Šimunović Frano — Pejzaž u Zagori, ulje, 1957; Konjović Milan — Ulica u Vojvodini, ulje, 1955 i U krmi, ulje, 1955; Motika Anton — Mačka, ulje, 1956 i Atelje, ulje, 1956; Protić Miodrag — Devojka sa pticom, ulje, 1957; Hegedušić Krsto — Pruga Brčko — Banovići, ulje, 1956; Milosavljević Predrag — Dubrovačke letnje igre, ulje, 1957; Generalić Ivan — Igra konja, ulje na staklu, 1956 i Na paši, ulje, 1957; Murtić Edo — Kompozicija, keramika, 1957; Vujaklija Lazar — Za slobodu, tapiserija, 1956 i Proplanak, tapiserija, 1956. Skulptura: Bakić Vojin — Torzo, mermer, 1957; Jevrić Olga — Skica za spomenik, bronza, 1955; Tršar Drago — Janica, bronza, 1953; Angeli Radovani Kosta — Ženski portret, bronza, 1957; Lozica Ivan — Dalmatinka, bronza; Kršinić Frane — Prelja, bronza. Grafika: Mihelić France — Ruka mrtve majke, drvorez, 1955; Ples kurentov, drvorez, 1955 i Poseta, drvorez u boji, 1955; Debenjak Riko — Na morskome dnu, I litografija u boji, 1957; Harmonija na morskome dnu, II litografija u boji, 1957 i Narodni motiv, litografija u boji, 1957; Kintert Albert — Razigrana obala, linorez u boji, 1957. Primenjena umetnost (keramika, metal, drvo): Baranja Vlasta, Cvelbar Milan, Jurić Slavko, Kičin Milan, Kumar Majda, Petričić Mla, Skopal Stala. Monumentalna skulptura (fotografije): Kalin Zdenko, Kobe Boris, Radauš Vania, Stojanović Sreten. Savremena arhitektura (fotografije). Naivna umetnost: Smajić Petar (mala plastika u drvetu — 4 rada).

Pored skulptura, u galeriji »Savremena umetnost« bile su izložene u slobodnom prostoru, oko i ispod objekta paviliona, skulpture, jedan dekorativni pano i jedna grafika i to: Bakić Vojin — Bik, bronza, 1955; Jančić Olga — Kompozicija, kamen, 1957; Soldatović Jovan — Rode, bronza, 1957; Tršar Drago — Manifestanti, bronza, 1957; Angeli Radovani Kosta — Žena na suncu, kamen, 1957; Bogojević Slobodan — Igra, kamen, metal, staklo, 1958; Džamonja Dušan — Reljef, metal i staklo, 1958; Veber Emil — Kompozicija, drvo (dekorativni pano), 1958; Džumhur Zulfikar — Kompozicija, zgrafito, 1958; Kršinić Frane — Dijana, bronza i Palavičini Petar — Devojka sa cvetom, bronza.

Iz široke oblasti kulture i umetnosti izlagana je samo savremena umetnost kao najupečatljivija oblast za prikaz slobode umetničkog stvaranja, najpogodnija u pogledu izlaganja, i umetnost koja je u poslednje vreme naišla na šire međunarodno priznanje.

U delu »Prirodne lepote« eksponati su tumačili sledeće teme: Neolitski idoli (Vučedol, Pritina, Vinča); Kultura jugoslovenskih naroda posle dolaska na Balkan; Umetnost u Srbiji i Makedoniji u XIII i XIV veku; Skrinja Sv. Šimuna, XIV vek, Zadar (kopija); Dubrovnik — jedna od najstarijih republika; Stari dubrovački brod karavela (maketa); Umetnost na jadranskoj obali (od Poreča do Ulcinja); Freske iz manastira Sopoćani XIII veka (kopija); Jadranska obala i planinski krajevi (13 velikih fotografija u boji na staklu); Glavni gradovi FNRJ; Postojinska Špilja; Reke (razni tipovi); Planine (razni tipovi); Jezera (razni tipovi); Plitvička Jezera; Lov i ribolov; Uслови za odmor i razonodu; Narodne nošnje (Vrlika, Posavina); Predmeti narodne radinosti (tekstil, metal, drvo); Smučarska oprema; Lovački trofej i Reljef jadranske obale. U delu »Prirodne lepote« akcent je bio na prikazu zemlje čiji narodi imaju vrlo bogato kulturno nasleđe, a čiji se spomenici često nalaze u vrlo lepim prirodnim krajevima, kao i na raznovrsnosti prirodnih lepota koje je teško zajedno naći u jednoj zemlji.

Učešće u Palati umetnosti². — Na izložbi »50 godina moderne umetnosti« naši umetnici su, na osnovu odluke Međunarodnog komiteta eksperata, bili zastupljeni delima: Lubarda Petar — Mediteran, ulje, 1952; Hegedušić Krsto — Poplava, ulje, 1932 i Mrtve vode, ulje, 1956; Generalić Ivan — Pod kruškom, ulje na staklu, 1943 i Pogreb Štefa Halačeka, ulje, 1934 i Bakić Vojin — Ležeći torzo, mermer, 1957.

Učešće u Palati nauke. — Na osnovu odluke Međunarodnog komiteta stručnjaka naša nauka je bila predstavljena eksponatima: Klasa »Atom« — dr prof. Tutundžić Panta iz Beograda sa radom »Upotreba conlomba kao standardne supstance u hemiji«; Klasa »Molekul« — dr prof.

¹ Na izložbi »Čovek i umetnost« našu stariju umetnost je, na osnovu ranije odluke Međunarodnog komiteta eksperata, trebalo zastupiti delima: Neolitski idol iz nalazišta u Vinči (skulptura iz perioda 2500—2300 godine pre naše ere); Zlatna maška iz Trebeništa (Makedonija, VI vek pre naše ere); Menada iz Tetova (skulptura, VI vek pre naše ere); Bareljef »Masakriranje nevinih u Betlehemu« i »Bekstvo iz Egipta« (XI vek); Friz pet patrijarha iz crkve sv. Sofije u Ohridu (XI vek); Reljef hrvatskog kralja iz Baptisterija u Splitu (XI vek); Ikona Bogorodice Pelagionice iz manastira Dečani (XIV vek) i Nadgrobni spomenik (stećak) iz nekropole u Radimlju (Srednji vek). Teškoće koje su naknadno stvorile neke države koje nisu dale već obećana dela, onemogućile su otvaranje ove izložbe.

² Kao izražajna sredstva korišćeni su: fotografije (crno-bele i u boji), boja i tekst, kao i neki plastični eksponati (mašine, makete, skulpture). Tekstovi su bili na francuskom i engleskom, a pojedini i na flamskom jeziku.

Veber Karlo iz Zagreba sa radom »Gašenje fluorescencije« i dr prof. Težak Božo iz Zagreba sa radom »Stvaranje nove faze iz elektroliznih otopina kristalizacije, koagulacije i precipitacije«; Klasa »Živa ćelija« — dr Martinović Petar, naučni saradnik instituta »Boris Kidrič« u Vinči sa radovima »Dugotrajna eksplantacija in vitro i transplantacija endokrinih žlezda mladih pacova« i »Transplantacije embrionalnih partija glave pileta pre uspostavljanja cirkulacije«. Radovi dr prof. Savić Pavla iz Beograda — o istoriji reakcije urana s neutronima — uključeni su u prikaz aktivnosti francuskih fizičara Irene i Frederika Žolio-Kiri, dok su radovi dr prof. Peterlin Antona iz Ljubljane prikazani u okviru radova francuskih naučnika o određivanju veličine i oblika makromolekula.

Informativna i kulturna aktivnost. — U programima »Jugoslovenskih nacionalnih dana« (27—28 juna 1958) u Briselu učestvovali su: ansambl zagrebačkih solista; solisti Milanov-Kunc Zinka, Vidmar Nada, Čangalović Miroslav, Ruždjak Vladimir, Popović Dušan, Čvejić Dušan i Preger Andreja (klavir); balet Beogradske opere; hor JNA i orkestar Beogradske filharmonije.

U svojstvu službenog predstavnika programima »Jugoslovenskih nacionalnih dana« u Briselu prisustvovao je potpredsednik Saveznog izvršnog veća Čolaković Rodoljub.

Izvedeni umetnički program naišao je na dobar prijem. Naročiti uspeh imali su balet, ansambl zagrebačkih solista i solisti Milanov-Kunc Zinka, Čangalović i dr.

U bioskopskoj sali paviljona, koja je mogla primiti do 100 posetilaca, svako popodne prikazivani su dokumentarni i drugi kratkometražni jugoslovenski filmovi, u boji i crno-beloi tehnici, o prirodnim lepotama naše zemlje (Impresije sa Kvarnera, Nevesta Jadrana, Dubrovački pasteli — u kolor sinemaskop tehnici — Durmitor, Blaga naše zemlje — u boji — Plitvička Jezera itd.); o našem društvenom uređenju (Od monarhije do Republike, Radnički saveti), sedam filmova u boji o uspesima u našoj privrednoj izgradnji i proizvodnim mogućnostima raznih oblasti naše privrede i nekoliko crtanih filmova.

U paviljonu su prodavane ili deljene rublikacije na inostranim jezicima: »Jugoslavija« (specijalni broj ove reprezentativne revije posvećen našem učešću na Izložbi); Freske i ikone (luksuzno izdanje); Katalog paviljona; Radničko samoupravljanje; Građanin u FNRJ; Privredni razvitak FNRJ; Komunalni sistem; Jugoslovenske vodne snage; Obojeni metali i Spoljna trgovina. Pored ovih, u paviljonu su bile i sve naše poznatije publikacije na inostranim jezicima.

Predstavnici FNRJ učestvovali su na oko sto međunarodnih kongresa i konferencija.

Naša zemlja bila je zastupljena i na sledećim manifestacijama: na Međunarodnom festivalu umetničkog filma (30 maja do

30 juna 1958) filmom »Subotom uveče«; na Međunarodnom festivalu kratkometražnog filma (20—27 maja 1958) filmom »Život je jači«; na Međunarodnom konkursu eksperimentalnog filma (21—25 aprila 1958) filmom »Fantastična balada«; na Međunarodnom festivalu turističkih filmova filmovima »Impresije sa Kvarnera« (dobio drugu nagradu) i »Nevesta Jadrana«; na Međunarodnom festivalu univerzitetskih pozorišta (2—9 avgusta 1958) Studentskim eksperimentalnim pozorištem iz Zagreba, koje je prikazalo »Novelu od Stanca« i »Tripče od Utočice« od Marina Držića; na Međunarodnom susretu orkestarskih mladih muzičara (13—20 jula 1958) akademskim simfoniskim orkestrom studentskog KUD »Branko Krsmanović« iz Beograda.

Sem toga, bila su zapažena dela naših skulptora na međunarodnoj izložbi savremene skulpture u Anversu, naivnih umetnika na međunarodnoj izložbi najvne umetnosti u Knoku i umetnika na međunarodnoj izložbi »Čovek i rad« u Šarleroa.

Pored ovoga, folklorni ansambl »Kolo« nastupao je u Briselu i drugim gradovima Belgije, a folklorna sekcija studentskog KUD »Ivan Goran Kovačić« nastupila je u Briselu. Pri kraju Izložbe organizovana je u paviljonu izložba kolekcije lutaka u narodnim nošnjama, koja je naišla na veliko interesovanje posetilaca.

Otvaranje Izložbe lutaka prenosila je belgiska televizija, a kasnije je reprodukovala i holandska televizija. Sve belgiske novine, neke i po više puta, obeležile su ovu Izložbu odajući autoru veliko priznanje.

Restoran. — Među osamnaest država-učesnica koje su imale restorane na Izložbi nalazila se i naša zemlja. Restoran je raspolagao prostorom za 350 gostiju. Restoran je poslužio kao uspešno propagandno sredstvo jugoslovenskog turizma i ugostiteljstva.

Zlatna medalja. — Jugoslovenski paviljon u celini su povoljno ocenili kompetentni inostrani stručnjaci (arhitekti, umetnički kritičari, umetnici), inostrana štampa, radio i televizija i inostrani posetioci. Posebno je isticano vrlo uspešno arhitektonsko rešenje zgrade paviljona.

Paviljon je posetilo oko 4 miliona lica. Prilikom razgledanja paviljona oni su se interesovali za društveno uređenje u našoj zemlji, posebno za radničke savete, zatim za prirodne lepote i umetnost Jugoslavije.

Na kraju Izložbe nagrađeni su najbolji paviljoni. Od sto pedeset paviljona, Međunarodni žiri nagradio je trideset najboljih paviljona, među njima i paviljon FNRJ, zlatnim medaljama.

Jugoslovenski nacionalni restoran na izložbi nagrađen je drugom najvišom nagradom — Počasnom diplomom sa zlatnom medaljom.

V. P.

MEĐUNARODNA TAKMIČENJA JUGOSLOVENSKIH SPORTISTA U 1958

ATLETSKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

31 maj — 1 jun — Ljubljana: Jugoslavija — Mađarska (m.) 120,5:90,5.

3 avgust — Belun (Italija): Jugoslavija — Italija (ž.) 52:52.

Na VI evropskom šampionatu za muškarce i žene, od 19 do 24 avgusta u Štokholmu, na kome su učestvovali takmičari iz 26 država, 15 jugoslovenskih atletičara i 7 atletičarki postiglo je sledeće rezultate: Stanko Lorgjer zauzeo je drugo mesto i osvojio srebrnu medalju u trčanju na 110 m s preponama (14,1 sek.); Zvonko Bezjak peto mesto u bacanju kladiva (62,39 m); Leon Lukman sedmo mesto u skoku s motkom (4,30 m); Roman Lešek deveto mesto u skoku s motkom (4,30 m); Drago Štritof deveto mesto u trčanju na 10.000 m (29:34,8 — nov državni rekord); Kresimir Račić deseto mesto u bacanju kladiva (59:28 m); Jože Brodnik deseto mesto u desetboju (6.210 bodova); Dako Radošević dvanaesto mesto u bacanju diska (50,00 m); Franjo Škrinjar petnaesto mesto u maratonu (2:32:58,4); Vlado Marjanović šesnaesto mesto u skoku uvis (1,90 m); Viktor Snajder u trčanju na 400 m nije se plasirao u finale, iako je u polufinalu postigao nov državni rekord (47,5); Franjo Mihalić odustao u maratonu; Olga Gere osmo mesto u skoku uvis (1,61 m); Milena Usenik osmo mesto u bacanju kugle (14,20 m); Draga Stamejčić deseto mesto u petoboju (4.363 boda — nov državni rekord); Cmiljka Kalužević dvanaesto mesto u bacanju koplja (45,42 m); nisu se plasirali u finalni deo takmičenja Simo Vazić u trčanju na 1.500 m (3:45,7); Joško Murat u trčanju na 1.500 m (3:48,2); Branko Miler u skoku u dalj (7,10 m); Milad Petrušić u trčanju na 110 m s preponama (15,2); Olga Šikovec u trčanju na 100 m (12,4) i u trčanju na 200 m (25,1); Milica Rajkov u trčanju na 800 m (2:13,3); Milka Babović u trčanju na 80 m s preponama (11,6).

6 i 7 septembar — Kluž (Rumunija): Jugoslavija — Rumunija (juniori) 96:104.

6 i 7 septembar — Kluž (Rumunija): Jugoslavija — Rumunija (juniorke) 36:70.

Od 19 do 21 septembra održane su u Sofiji XVII balkanske igre. Plasman reprezentacija — muškarci: Bugarska 133,5; Jugoslavija 114; Rumunija 109; Grčka 107,5 i Turska 30 bodova; žene: Rumunija 89; Bugarska 81; Jugoslavija 64 i Turska 6 bodova.

4 i 5 oktobar — Lugano (Švajcarska): Jugoslavija — Švajcarska (m.) 124:85.

5 oktobar — Tatabanja (Mađarska): Jugoslavija — Mađarska (ž.) 43:63.

AUTO-MOTO SAVEZ JUGOSLAVIJE

14 i 15 juna održane su u Opatiji IX međunarodne auto-moto trke »Nagrada Jadrana«, na kojima su učestvovali vozači iz Austrije, Irske, Italije, Engleske, Mađarske, Zapadne Nemačke, Holandije, Čehoslovačke, Švajcarske i Jugoslavije. Održana su takmičenja u kategorijama motocikla 125 cm, 250 cm, 350 cm, 500 cm, 500 cm s prikolicom i automobilima do 1300 cm i do 2.000 cm. Prva mesta u svim trkama zauzeli su inostrani takmičari. Od Jugoslovena najbolje se plasirao Milovan Rodica u treći automobil do 1.300 cm zauzevši na »Alfa Romeu« treće mesto (39:42,0). Prvi je u ovoj trci bio Sep Libl (Zapadna Nemačka) na »Alfa Romeu« — 39:20,0.

Od 23 do 27 jula održan je VII Jadranski reli, koji se bodovao za šampionat Evrope 1958 za reli. Učestvovalo je 25 ekipa iz Zapadne Nemačke, Istočne Nemačke, Poljske, Francuske, Švedske i Jugoslavije. U pojedinačnom plasmanu prvo mesto je zauzeo Švedanin Gunar Anderson na »Volvu« sa 7,5 bodova, a Jugosloven Miliivoje Vuković zauzeo je četvrto mesto sa 16 bodova.

3 avgusta na VI međunarodnoj brdskoj auto-moto trci »Nagrada Ljubelja« učestvovali su vozači iz Austrije, Zapadne Nemačke, Švajcarske i Jugoslavije. Od Jugoslovena među prvom trojicom takmičara plasirali su se Boris Oblak prvi u trci motocikla do 125 cm, Leon Pintar prvi u trci motocikla do 250 cm i drugi u trci motocikla do 350 cm i Milivoj Božić prvi u trci automobila do 2.000 cm.

BICIKLISTIČKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

19 i 20 aprila održana je međunarodna trka Mađarska — Jugoslavija na stazi Budimpešta — Subotica — Beograd dugoj 400 km. U trci je učestvovalo 13 Jugoslovena i 15 Mađara. U ekipnom plasmanu Mađarska je prva sa 79:22:48, a Jugoslavija druga sa 80:59:45. U pojedinačnom plasmanu prvo mesto je zauzeo Ivan Levčić (9:45:30), šesto Veselin Petrović (9:58:55), osmo Nevio Valčić (10:00:35).

Od 2 do 15 maja održana je tradicionalna trka Varšava — Berlin — Prag na stazi dugoj 2.216 km podeljenoj na 12 etapa. Jugoslovenska ekipa zauzela je deseto mesto među 20 ekipa u vremenu 180:56:25 (prvi je SSSR — 178:04:44). U pojedinačnom plasmanu Ivan Levčić je deseti (59:46:59), Veselin Petrović dvadeset osmi (60:22:29), Živorad Milenković pedeset sedmi (62:15:29), Nevio Valčić šezdeset prvi (62:31:58), Alojz Bajc sedamdeset treći (63:23:30) i Pavel Židan osamdeset drugi (65:27:01) — prvi je bio Damen (Holandija) u vremenu 59:27:05.

Od 16 do 12 jula održana je etapna međunarodna trka »Okolo Austrije«, na kojoj su učestvovali vozači iz 7 zemalja. Od Jugoslovena Jože Valant je zauzeo dvadeset osmo mesto (35:58:18). Jože Šebenik, Janez Žirovnik i Alojz Bajc su odustali. Prvi je Durlaher (Austrija) u vremenu 34:37:27.

Od 3 do 9 avgusta održana je XIV biciklistička trka Kroz Jugoslaviju na stazi dugoj 1.053 km, podeljenoj na 8 etapa sa startom i ciljem u Ljubljani. U trci je, pored domaćih ekipa, učestvovalo i šest stranih, i to: Belgija, Poljska, Rumunija, Holandija, Švajcarska i Minhen, odnosno 68 vozača, od kojih 37 domaćih. Trku je završio 51 vozač. Prvo mesto u ekipnom plasmanu zauzela je reprezentacija Jugoslavije u vremenu 86:49:13. U pojedinačnom plasmanu prvi je Jugosloven Nevio Valčić (28:55:03), treći Janez Žirovnik (28:56:27), a peti Veselin Petrović (28:57:43). Prosečna brzina pobednika 36,4 km/sat.

30 avgusta u Remsu (Francuska) održan je svetski šampionat u drumskoj vožnji za amatere, na kome je učestvovalo 127 takmičara iz 21 zemlje. Od Jugoslovena Ivan Levčić zauzeo je četrdeset osmo mesto, a Nevio Valčić, Janez Žirovnik, Veselin Petrović i Jože Šebenik su odustali.

Od 9 do 22 septembra održana je međunarodna trka »Okolo Poljske«, na kojoj su učestvovali vozači iz 7 zemalja. Od Jugoslovena Ivan Levčić je zauzeo jedanaesto mesto, a Jože Valant, Pavel Židan i Daniel Jugo su odustali.

BOKSERSKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

24 jun — Bidgošće: Jugoslavija — Poljska 2:18.

24 jun — Beograd: Jugoslavija — Poljska (B reprezentacije) 12:8.

9 septembar — Beograd: Jugoslavija — Italija 11:9.

27 septembar — Bukurešt: Jugoslavija — Rumunija 10:10.

BRODARSKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

Jedrenje na vodi

Od 15 do 21 avgusta na Paliću kod Subotice održan je evropski šampionat u klasi »Jola 22«, na kome je, pored takmičara iz Jugoslavije, učestvovao samo jedan strani takmičar. Plasman: Eberhard Šiler (Zapadna Nemačka) 3.218 bodova, Đorđe Sribljanović 3.141, Zoran Đorđević 2.439 bodova.

Kajakastvo

Od 14 do 17 avgusta održan je u Pragu svetski šampionat u kajaku, na kome su učestvovali takmičari iz 21 zemlje. Rezultati jugoslovenskih takmičara: K-2 10.000 m Mihajlo Tot i Danilo Ivanov zauzeli su sedamnaesto mesto u vremenu 46:14,3 (pobednik ekipa Mađarske 42:27,7), K-1 10.000 m Josip Lipokatić šesnaesto mesto u vremenu 50:18,9 (pobednik Stremberg — Finska — 46:58,2); nisu se plasirali u finale Pravljudub Petrović i Mihajlo Kerčov u K-1 500 m, Pravljudub Petrović i Josip Lipokatić u K-1/1.000 m, Staniša Petrović i Mihajlo Kerčov u K-2/500 m, Mihajlo Tot i Danilo Ivanov u K-2/1.000 m, Josip Lipokatić, Pravljudub Petrović, Staniša Petrović i Mihajlo Kerčov u K-1/4 × 500 m.

KOŠARKAŠKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

16 mart — Varšava: Jugoslavija — Poljska (ž.) 58:76.

25 april — Sofija: Jugoslavija — Bugarska (ž.) 57:69.

26 april — Sofija: Jugoslavija — Bugarska (ž.) 45:70.

Od 9 do 18 maja u Lodu (Poljska) održan je VI evropski šampionat u košarci za žene, na kome je učestvovalo 10 zemalja. Jugoslavija je pobedila Mađarsku sa 40:37 (u regularnom vremenu 35:35), Holandiju sa 72:39, Poljsku 60:51 i Francusku sa 64:48, a izgubila od Poljske sa 47:67, SSSR sa 39:79, Bugarske sa 37:63 i Čehoslovačke sa 37:52 — i zauzela četvrto mesto.

8 decembar — Pesaro (Italija): Jugoslavija — Italija (m.) 57:62.

20 decembar — Bukurešt: Jugoslavija — Rumunija (m.) 74:81.

ODBOJKAŠKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

Od 14 do 17 marta u Budimpešti održan je međunarodni turnir u odbojci za žene, na kome su učestvovala 4 zemlje. Jugoslavija je pobedila Francusku sa 3:0 i Istočnu Nemačku sa 3:2, a izgubila od Mađarske sa 1:3 i time osvojila drugo mesto sa istim brojem bodova kao i pobednik Mađarska, ali lošijim količnikom.

Od 6 do 8 juna u Beogradu je održan međunarodni odbojkaški turnir za muškarce, na kome su učestvovala Mađarska, Rumunija, A i B reprezentacije Jugoslavije. A reprezentacija Jugoslavije pobedila je B reprezentaciju sa 3:0, Mađarsku sa 3:1 i Rumuniju sa 3:1 i osvojila prvo mesto. B reprezentacija Jugoslavije izgubila je od A reprezentacije sa 0:3, Rumunije sa 0:3 i od Mađarske sa 1:3 — i zauzela četvrto mesto.

Od 5 do 10 jula u Belgiji je održan međunarodni turnir u odbojci za muškarce, na kome su učestvovala 4 zemlje. Jugoslavija je izgubila od Poljske sa 0:3, od Mađarske sa 1:3 i od Čehoslovačke sa 2:3 — i zauzela četvrto mesto. Istovremeno, van turnira, Jugoslavija je pobedila Mađarsku sa 3:2 i izgubila još 2 igre sa Poljskom — obe sa 2:3.

Od 30 avgusta do 12 septembra održan je u Čehoslovačkoj evropski šampionat u odbojci za muškarce i žene. U ženskoj konkurenciji je učestvovalo 12 zemalja, a Jugoslavija je pobedila Zapadnu Nemačku sa 3:0, Mađarsku sa 3:1, a izgubila od SSSR sa 0:3 i 1:3, Čehoslovačke 0:3, Rumunije 1:3, Poljske 0:3, Bugarske 2:3 i Istočne Nemačke sa 1:3 — i zauzela sedmo mesto. U muškoj konkurenciji učestvovalo je 20 zemalja, a Jugoslavija je pobedila Tursku sa 3:0, Albaniju sa 3:0, Austriju sa 3:0, Francusku sa 3:1, Mađarsku sa 3:2, a izgubila od SSSR sa 2:3 i 0:3, Poljske sa 0:3, Bugarske sa 2:3, Čehoslovačke sa 0:3 i Rumunije sa 2:3 — i zauzela sedmo mesto.

MAČEVALAČKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

Od 4 do 8 aprila u Bukureštu je održan IX svetski omladinski šampionat u mačevanju, na kome je učestvovalo 160 takmičara iz 15 zemalja. Jugosloveni su postigli sledeće rezultate: Vera Jevtimijades i Matilda Horvat u floretu za žene ispale su u prvom kolu; Miodrag Nikolić, Simon Simoniti i Franjo Gumbinger u floretu za muškarce ispali su u prvom kolu; Andreja Zajec u sabliji ispao je u osmini finala; u maču je Simon Simoniti ispao u kvalifikacijama, a Miodrag Nikolić je eliminisan u polufinalu i u ukupnom plasmanu zauzeo deseto mesto.

PARTIZAN JUGOSLAVIJE — SAVEZ ZA TELESNO VASPITANJE

Vežbe na spravama

20 april — Bukurešt: Jugoslavija — Rumunija (m.) 660,15:662,60.
20 april — Bukurešt: Jugoslavija — Rumunija (ž.) 423,35:441,60.
31 maja i 1 juna u Lajpcigu (Istočna Nemačka) održan je tromeč ženskih reprezentacija Istočne Nemačke, Mađarske i Jugoslavije. Jugoslavija je zauzela treće mesto sa 353,20 boda (pobedila je Istočna Nemačka sa 369,20 bodova).

31 maja i 1 juna u Berlinu (Istočna Nemačka) održan je tromeč muških reprezentacija Istočne Nemačke, Mađarske i Jugoslavije. Jugoslavija je zauzela drugo mesto sa 547,30 boda (pobedila je Istočna Nemačka sa 548,40 bodova).

15 jun — Bolonja (Italija): Jugoslavija — Italija (mlade reprezentacije) 365,90:379,85.

Od 6 do 10 jula u Moskvi održano je XIV svetsko prvenstvo u vežbanju na spravama. U muškoj konkurenciji učestvovalo je 15 kompletnih reprezentacija, a, pored njih, još i takmičari iz 4 zemlje — ukupno 108 takmičara. U ukupnom ekipnom plasmanu Jugoslavija je zauzela šesto mesto sa 541,05 bodom ili 90,18%, u obaveznim vežbama šesto mesto sa 269,25 bodova (89,75%), a u slobodnim vežbama deli osmo i deveto mesto sa 271,80 bodom (90,60%). U pojedinačnom plasmanu Miroslav Cerar je trinaesti sa 110,65 bodova (92,21%), Ivan Caklec dvadeset šesti sa 108,95 (90,79%), Alojz Petrović deli četrdeset četrto i četrdeset peto mesto sa 107 bodova (89,16%), Miljenko Petek pedeseti sa 106,65 (88,88%), Franjo Jurjević šezdeset osmi sa 105,05 (87,54%), Marjan Skaza deli osamdeset šesto i osamdeset sedmo mesto sa 103,40 (86,17%). U finalnom takmičenju na pojedinim spravama Miroslav Cerar je u vežbama na konju sa hvataljkama zauzeo treće mesto i osvojio bronzanu medalju. U ženskoj konkurenciji učestvovalo je 13 kompletnih reprezentacija, a, pored njih, još i takmičarke iz 4 zemlje — ukupno 88 takmičarki. U ukupnom ekipnom plasmanu Jugoslavija je zauzela dvanaesto mesto sa 354,18 bodova (88,54%), u obaveznim vežbama dvanaesto mesto sa 175,495 bodova (87,73%), a u slobodnim vežbama dvanaesto mesto sa 178,728 bodova (89,36%). U pojedinačnom plasmanu Tereza Kočić deli četrdeset osmo i četrdeset deveto mesto sa 71,89 bodom (89,87%), Nada Curčić-Spašić je šezdeset četrta sa 70,93 bodova (88,67%), Nevenka Pogačnik sedamdeset prva sa 70,23 (87,79%), Tonka Mukić sedamdeset druga sa 69,997 (87,49%), Vera Marić sedamdeset šesta sa 69,26 (86,58%) i Mirjana Bilić sedamdeset osma sa 68,56 bodova (85,71%).

31 oktobar i 1 novembar — Zemun: Jugoslavija — Istočna Nemačka (m.) 278,60:277,25.

31 oktobar i 1 novembar — Zemun: Jugoslavija — Istočna Nemačka (ž.) 183,40:186,55.

PLIVAČKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

Plivanje

Od 31 avgusta do 6 septembra u Budimpešti je održan IX evropski šampionat u plivanju, vaterpolu i skokovima u vodu, na kome je učestvovalo 17 zemalja. Od Jugoslovena se jedino Vinka Jeričević na 200 m prsno plasirala u finale, jer je stigla osma u vremenu 3:00,4, dok se ostali Jugosloveni nisu plasirali u finale: Ivica Mušnjak na 100 m slobodnim stilom (1:01,6), Vlado Brinovac na 400 m slobodnim stilom (4:51,2) i na 1.500 m slobodnim stilom (20:30,9), Boris Volčanšek na 200 m leptirovim stilom (2:35,7), Mihovil Dorić na 100 m leđno (1:08,0), 4×200 slobodnim stilom: Brinovac, Košnik, Mušnjak, Jeger (2:19,3), Natalija Bajković na 100 m leđno (1:21,7).

4 i 5 oktobar — Split: Jugoslavija — Italija (omladinci) 89:95.

Vaterpolo

Od 31 maja do 2 juna u Đenovi (Italija) održan je međunarodni vaterpolo turnir uz učešće Zapadne Nemačke, Italije, Mađarske i Jugoslavije. Jugoslavija je zauzela drugo mesto pobedivši Italiju sa 6:4 i Zapadnu Nemačku sa 8:1 i izgubivši od Mađarske sa 1:3.

Od 21 do 23 juna u Džentu (Belgija) održan je međunarodni turnir, na kome je učestvovalo 6 zemalja. Jugoslavija je pobedila sve protivnike: Francusku sa 6:1, Poljsku sa 10:0, Belgiju sa 8:0, Holandiju sa 9:0 i SSSR sa 6:2 — i osvojila prvo mesto.

24 jun — Tornai (Belgija): Jugoslavija — SSSR 2:2.

Od 25 do 28 juna u La Luvieru (Belgija) održan je međunarodni turnir, na kome su učestvovali Belgija, Jugoslavija, Poljska i SSSR. Jugoslavija je pobedila Poljsku sa 7:0, a izgubila od SSSR sa 4:5 — i zauzela drugo mesto.

Od 31 avgusta do 6 septembra u Budimpešti održan je IX evropski šampionat u plivanju, vaterpolu i skokovima u vodu. U vaterpolu učestvovalo je 14 zemalja. U konačnom plasmanu Jugoslavija je zauzela drugo mesto i osvojila srebrnu medalju. Rezultati Jugoslavije: Bugarska 8:1, Poljska 4:0, Zapadna Nemačka 7:2, Holandija 4:1, Mađarska 3:5, SSSR 2:3, Italija 3:2.

4 i 5 oktobar — Split: Jugoslavija — Italija (do 18 godina) 5:2.

4 i 5 oktobar — Split: Jugoslavija — Italija (do 21 godine) 3:3.

Skokovi u vodu

28 i 29 juna u Kremsu (Austrija) održan je troboj omladinaca i omladinki do 21 godine. Plasman: Zapadna Nemačka 831,89 bod, Austrija 685,48 i Jugoslavija 626,90 bodova.

Od 31 avgusta do 6 septembra u Budimpešti na IX evropskom šampionatu u vaterpolu, plivanju i skokovima u vodu jugoslovenski reprezentativci postigli su sledeće rezultate: Marko Porenta u skoku s daske od 3 m sedamnaesto mesto sa 42,15 bodova i Damir Novak dvadeseto mesto sa 35,32 bodova.

4 i 5 oktobar — Split: Jugoslavija — Italija (omladinci) 14:7.

RUKOMETNI SAVEZ JUGOSLAVIJE

Od 28 februara do 8 marta održan je u Istočnoj Nemačkoj svetski šampionat u rukometu za muškarce, na kome je učestvovalo 16 zemalja. Jugoslavija je pobedila Austriju sa 35:8 i Braziliju sa 22:9, a izgubila od Danske sa 12:20, Poljske sa 7:9, Mađarske sa 16:24 i Švedske sa 9:26 — i osvojila osmo mesto.

1 jun — Maribor: Jugoslavija — Austrija (m.) 23:15.

27 jun — Beograd: Jugoslavija — Čehoslovačka (ž.) 4:6.

29 jun — Beograd: Jugoslavija — Čehoslovačka (ž.) 6:4.

17 decembar — Beč: Jugoslavija — Austrija (m.) 19:12.

SAVEZ HOKEJA NA TRAVI JUGOSLAVIJE

21 septembar — Mačerati (Italija): Jugoslavija — Italija 1:1.

SAVEZ KUGLAŠKIH SPORTOVA JUGOSLAVIJE

14 i 15 jun — Ljubljana: Jugoslavija — Mađarska (m.) 5.261:5.090.

14 i 15 jun — Ljubljana: Jugoslavija — Mađarska (ž.) 2.330:2.398.

Od 5 do 7 septembra u Minhenu održano je II takmičenje za »Pehar Evrope«, u kome su učestvovali reprezentacije 8 zemalja. Reprezentacija Jugoslavije zauzela je drugo mesto sa 5.243 čunja sa prosekom 833,83 čunja.

18 i 19 januara u Davosu (Švajcarska) održano je VIII evropsko prvenstvo u kuglanju na ledu, u kome su učestvovali ekipe iz 5 zemalja. U ekipnom plasmanu ekipa Jesenice I zauzela je treće mesto, ekipa Bled I deseto mesto, Jesenice II dvanaesto mesto i Bled II četrnaesto mesto. U pojedinačnom plasmanu u gađanju na daljinu Slavko Vitić je zauzeo sedmo mesto, a Alojz Gertelj osmo mesto, a u disciplini gađanje pojedinačno na cilj i gađanje palicom Milan Kokalj je zauzeo peto mesto, Karel Koblar petnaesto, Franc Božig osamnaesto i Stanko Knaflić devetnaesto mesto.

23 februara u Jesenicama održan je II međunarodni turnir u kuglanju na ledu, na kome su učestvovali ekipe iz Austrije, Zapadne Nemačke, Italije i Jugoslavije. Prvo mesto osvojila je ekipa Jesenica.

SAVEZ SPORTSKIH ORGANIZACIJA STUDENATA JUGOSLAVIJE

Od 11 do 13 aprila u Ljubljani je održan međunarodni četvoromeč u košarci nacionalnih studentskih reprezentacija. Jugoslavija je pobedila Francusku sa 84:55, Bugarsku sa 71:61 i Čehoslovačku sa 66:60 — i zauzela prvo mesto.

SAVEZ TEŠKOATLETSKIH SPORTOVA JUGOSLAVIJE

Rvanje

22 jun — Skopje: Jugoslavija — Grčka 13:3.

Od 24 do 27 jula u Budimpešti je održan svetski šampionat u rvanju, na kome je učestvovalo 21 zemlja. Jugoslovenski reprezentativci su postigli sledeće rezultate: Borivoje Vukov (muva) zauzeo je treće mesto i osvojio bronzanu medalju, Vojislav Golosin (pero) peto mesto, Branko Martinović (laka) šesto mesto, Stevan Horvat (velter) četvrto mesto, Branislav Simić (srednja) osmo mesto i Ladislav Bakšaj (teška) osmo mesto. U ekipnom plasmanu Jugoslavija je zauzela sedmo mesto sa 9,83 bodova (pobedio je SSSR sa 44 boda).

31 jula i 1 avgusta u Zrenjaninu je održano rvačko takmičenje u grčko-rimskom i slobodnom stilu »Kup Jugoslavije«. U rvanju grčko-rimskim stilom učestvovali su reprezentacije Bugarske, Mađarske, Poljske, Rumunije, Švedske i Jugoslavije (2 ekipe). U ekipnom plasmanu Jugoslavija je zauzela drugo mesto sa 31,5 bodom, a druga ekipa Jugoslavije sedmo mesto sa 12 bodova (prvo mesto zauzela je Rumunija sa 36 bodova). U pojedinačnom plasmanu prvo mesto od Jugoslovena osvojili su Branko Martinović (laka) i Branislav Simić (srednja). U rvanju slobodnim stilom učestvovali su reprezentacije Bugarske, Mađarske, Poljske, Rumunije i Jugoslavije. Jugoslavija je zauzela peto mesto sa 11,5 bodova (pobedila je Bugarska sa 37 bodova), a u pojedinačnom plasmanu nijedan Jugosloven nije osvojio prvo mesto.

26 oktobra u Udinama (Italija) održan je međunarodni turnir, na kome su učestvovali Zapadna Nemačka, Italija, Austrija i Jugoslavija. Jugoslavija je zauzela prvo mesto sa 28 bodova.

Dizanje tegova

Od 16 do 21 avgusta u Štokholmu održan je svetski i evropski šampionat u dizanju tegova. U svetskom šampionatu je učestvovalo 26 zemalja, a od jugoslovenskih takmičara Jože Colarić (poluteška) zauzeo je deseto mesto sa 377,5 kg (115—112,5—150), a Tine Rozman (laka) i Zlatko Milovac (srednja) su bez plasmata. U evropskom šampionatu je učestvovalo 19 zemalja, a od jugoslovenskih takmičara Jože Colarić (poluteška) zauzeo je osmo mesto sa 377,5 kg (prvi je Lokacin — SSSR — sa 440 kg), a Tine Rozman (laka) i Zlatko Milovac (srednja) su bez plasmata.

SAVEZ ZA KLIZANJE I HOKEJ NA LEDU JUGOSLAVIJE

22 februar — Jesenice: Jugoslavija — Mađarska 1:1.

2 mart — Budimpešta: Jugoslavija — Mađarska 2:6.

SMUČARSKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

Od 2 do 10 februara u Bad Gaštaju (Austrija) održan je svetski šampionat u smučanju u alpskim disciplinama, na kome je učestvovalo 25 zemalja. Jugosloveni su postigli sledeće rezultate: Slava Zupančič zauzela je dvadeseto mesto u slalomu (1:55,9), dvadeset drugo u veleslalomu (2:08,4), trideset sedmo u smuku (2:33,2) i dvadeset treće u alpskoj kombinaciji (31,23 bod); Janko Štefe četrdeset treće mesto u slalomu, četrdeset šesto u veleslalomu (2:15,4), četrdeset osmo u smuku (2:57,6) i dvadeset sedmo u alpskoj kombinaciji (61,69 bod); Matevž Lukanc četrdeset šesto mesto u slalomu, pedeseto u veleslalomu (2:17,1) i pedeseto u smuku (3:06,1); Stanko Klinar četrdeset sedmo mesto u slalomu i četrdeset peto u smuku (2:53,7); Petar Lakota pedeset prvo mesto u veleslalomu (2:17,2) i četrdeset deveto u smuku (3:02,1) i Milan Janc je diskvalifikovan u veleslalomu.

9 i 10 februara u Eks l'Benu (Francuska) održan je Kup Kurikala, u kome je učestvovalo oko 100 takmičara iz 7 zemalja. Jugosloveni su postigli sledeće rezultate: Marija Rekar zauzela je trideseto mesto u trčanju na 15 km (53:54,5); Zdravko Hlebanja pedeset šesto mesto u trčanju na 30 km (2:03:29,4) i šezdeset četvrto mesto u trčanju na 15 km (55:48,6); Janez Pavčič šezdeset peto mesto u trčanju na 15 km (55:53,0), a u trčanju na 30 km odustao; Jože Langus trideset deveto mesto (183,5 boda) i Jože Zidar pedeset osmo mesto (154,0 bodova) u smučarskim skokovima.

Od 1 do 9 marta u Lahtiu (Finska) održan je svetski šampionat u smučanju u klasičnim disciplinama, na kome je učestvovalo 18 zemalja. Jugosloveni su postigli sledeće rezultate: Marija Rekar zauzela je trideseto mesto u trčanju na 10 km (53:54,5); Zdravko Hlebanja pedeset šesto mesto u trčanju na 30 km (2:03:29,4) i šezdeset četvrto mesto u trčanju na 15 km (55:48,6); Janez Pavčič šezdeset peto mesto u trčanju na 15 km (55:53,0), a u trčanju na 30 km odustao; Jože Langus trideset deveto mesto (183,5 boda) i Jože Zidar pedeset osmo mesto (154,0 bodova) u smučarskim skokovima.

15 marta na Jahorini je održano međunarodno takmičenje Jahorinski kup, u kome su učestvovali takmičari iz Austrije, Bugarske, Istočne Nemačke, Rumunije, Švajcarske, SAD, Jugoslavije i Koruske. Jugosloveni su postigli sledeće rezultate: u slalomu Stanko Klinar zauzeo je prvo mesto (3:60,8), a Stanislav Markulin šesnaesto (8:55,3); u veleslalomu Stanko Klinar je zauzeo peto mesto (2:13,9) — pobednik je Papangelov (Bugarska) — 2:07,2; u alpskoj kombinaciji Stanko Klinar zauzeo je prvo mesto (47:00,00); u veleslalomu za žene Ida Nikacević zauzela je deseto mesto (2:47,5) — prva je Šiki (Austrija) — 1:47,3.

21 marta u Kataniji (Italija) održano je međunarodno takmičenje u alpskoj kombinaciji Katina Kup, u kome su učestvovali takmičarke iz Italije, Švajcarske i Jugoslavije. Prvo mesto zauzela je Slava Zupančič (1:21,5).

SPORTSKI SAVEZ GLUVIH JUGOSLAVIJE

30 marta u Paviji (Italija) održan je IV internacionalni kros gluvih na stazi od 6.500 m, u kome su učestvovali reprezentacije Francuske, Italije i Jugoslavije. U ekipnom plasmanu Jugoslavija je zauzela prvo mesto, a u pojedinačnom Antun Kogoršek je drugi, Vlado Facan četvrti i Zoran Petković šesti.

25 i 26 maja u Brislu (Belgija) održan je međunarodni fudbalski turnir gluvih za pehar predsednika belgiskog Olimpijskog komiteta, na kome su učestvovala 4 zemlje. Jugoslavija je pobedila Francusku sa 6:1, a Belgiju sa 4:2 i osvojila prvo mesto.

STONOTENISKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

Od 16 do 20 januara u Bukureštu je održano internacionalno prvenstvo Rumunije, u kome su učestvovali takmičari iz pet zemalja. Jugosloveni su postigli sledeće rezultate: Vilim Harangozo je poražen u drugom kolu, Željko Hrbud i Josip Vogrinc su poraženi u četvrtfinalu, a u dublu Vogrinc — Hrbud u polufinalu.

Od 2 do 9 marta u Budimpešti je održan Evropski šampionat u stonom tenisu za muškarce i žene, na kome je učestvovalo 18 zemalja. Jugoslovenska ženska reprezentacija zauzela je osmo mesto u svojoj grupi, sa istim brojem bodova kao i šestoplasirana ekipa (rezultati: Bugarska 3:2, Rumunija 0:3, Zapadna Nemačka 0:3, Vels 0:3, Švedska 1:3, SSSR 2:3, Čehoslovačka 0:3). Jugoslovenska muška reprezentacija zauzela je drugo mesto u svojoj grupi i nije se plasirala u finale, gde su ušli samo pobednici grupa (rezultati: Zapadna Nemačka 5:3, Austrija 5:4, Bugarska 5:1, Poljska 5:0, Švedska 4:5, Čehoslovačka 3:5). U pojedinačnom takmičenju za žene Ružica Nikolić, Majda Terečik, Marijana Plut i Margita Čolić poražene su u kvalifikacijama, a isto tako u dublu parovi Čović — Nikolić i Terečik — Plut. U pojedinačnom takmičenju za muškarce, Katomir Jazvić, Krešimir Franić, Janez Teran, Željko Hrbud, Zarko Dolinar, Dušan Osmanagić, Vladimir Crnjak, Josip Vogrinc, Vojislav Marković, Vladimir Marković, Bojan Kern, Aleksandar Grujić, Vladeta Pavasović i Radivoj Hudec poraženi su u kvalifikacijama, a jedino Vilim Harangozo dospelo u polufinale, ali je izgubio od pobednika Bercika (Mađarska). U takmičenju muških parova svi Jugosloveni su poraženi u kvalifikacijama.

Od 12 do 17 marta u Bratislavi je održan Dunavski kup, na kome su učestvovali Austrija, Jugoslavija, Poljska i Čehoslovačka, a van konkurencije Čehoslovačka B i Slovačka. Jugoslavija je zauzela drugo mesto — iza Čehoslovačke (rezultati: Austrija 3:0, Poljska 3:2, Čehoslovačka 0:3, Slovačka 3:1, Čehoslovačka B 1:3). U pojedinačnom takmičenju prvo mesto je zauzeo Vilim Harangozo pobedivši u finalu Vojislava Markovića.

Od 22 do 24 marta u Turu (Francuska) održano je XXII internacionalno prvenstvo Francuske, u kome su učestvovali takmičari iz 13 zemalja. Jugosloveni su postigli sledeće rezultate: u prvom kolu su poraženi Željko Hrbud i Dušan Osmanagić, u osmini finala Vladimir Marković i u četvrtfinalu Josip Vogrinc. U takmičenju muških parova u drugom kolu su poraženi Marković — Osmanagić, a u polufinalu Vogrinc — Hrbud.

Od 24 do 29 marta u Londonu je održano međunarodno prvenstvo Engleske. Jugosloveni su postigli sledeće rezultate: Josip Vogrinc je zauzeo drugo mesto izgubivši u finalu od Šidoa (Mađarska), dok su Zarko Dolinar, Željko Hrbud, Dušan Osmanagić, Vladimir Marković i Vilim Harangozo poraženi pre polufinala. U takmičenju muških parova Vogrinc — Hrbud zauzeli su drugo mesto izgubivši u finalu od Bercika — Šidoa (Mađarska), dok su Osmanagić — Marković ranije eliminisani.

23 oktobar — Budimpešta: Jugoslavija — Mađarska 1:5.

23 oktobar — Budimpešta: Jugoslavija — Mađarska (ž.) 0:3.

23 oktobar — Budimpešta: Jugoslavija — Mađarska (mlade reprezentacije) 0:3.

Od 7 do 10 septembra u Dilkenu (Zapadna Nemačka) održan je međunarodni turnir, na kome su učestvovali takmičari iz 6 zemalja mladi od 21 godine. U ekipnom takmičenju Jugoslavija je zauzela prvo mesto. U pojedinačnom takmičenju Anton Tomašić je zauzeo drugo mesto, Vladeta Pavasović treće, a od osmog do šesnaestog mesta Vojislav Marković i Krešimir Franić. U takmičenju parova Marković — Tomašić zauzeli su prvo mesto.

7 novembar — Zagreb: Jugoslavija — Švedska 5:4.

Od 7 do 10 novembra u Zagrebu je održano IX međunarodno prvenstvo Jugoslavije, u kome su učestvovali takmičari iz Austrije, Belgije, Grčke, Engleske, Mađarske, Poljske, Rumunije, Švedske i Jugoslavije. Jugosloveni su postigli sledeće rezultate: u pojedinačnom takmičenju žena sve takmičarke su eliminisane od drugog kola; u takmičenju parova za žene Dinka i Ružica Nikolić zauzele su treće mesto; u pojedinačnom takmičenju muškaraca Josip Vogrinc je zauzeo prvo mesto pobedivši u finalu Vilima Harangoza; u takmičenju muških parova Vogrinc — Hrbud zauzeli su drugo mesto izgubivši u finalu od para Bercik — Feldi (Mađarska).

26 novembar — Arbog (Švedska): Jugoslavija — Švedska 3:5.

Od 1 do 3 decembra u Štokholmu je održano međunarodno prvenstvo Skandinavije, u kome su učestvovali takmičari iz 8 zemalja. Jugosloveni su postigli sledeće rezultate: Vojislav Marković zauzeo je prvo mesto pobedivši u finalu Bercika (Mađarska), Vilim Harangozo eliminisan u polufinalu, a Josip Vogrinc u drugom kolu; u takmičenju muških parova Harangozo — Vogrinc zauzeli su treće mesto.

STRELJAČKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

20—24 jun — Varšava: Jugoslavija — Poljska (m. i ž.) 4:3.

Od 17 do 26 avgusta u Moskvi je održan XXXVII svetski šampionat u streljaštvu, na kome je učestvovalo 27 zemalja. Jugosloveni su postigli sledeće rezultate: u gadanju malokalibarskom puškom slobodnog izbora za žene (3×30 metaka na 50 m) jugoslovenska reprezentacija zauzela je peto mesto sa 2.456 krugova (prvi je SSSR sa 2.530 krugova), a u pojedinačnom plasmanu Nada Dozet je osma (830 krugova), Magda Herold trinaesta (822), Milena Dimić osamnaesta (804); u gadanju malokalibarskom puškom — engleski mač Magda Herold zauzela je petnaesto mesto (574), Nada Dozet šesnaesto (574), Ljubinka Radičević dvadeset drugo (570) i Milena Dimić trideset četvrto mesto (556); u gadanju malokalibarskom puškom slobodnog izbora za juniore (3×30 metaka na 50 m) jugoslovenska reprezentacija zauzela je treće mesto sa 2.511 krugova i osvojila bronzanu medalju (prvi je SSSR sa 2.527 krugova), a u pojedinačnom plasmanu Branislav Lončar zauzeo je drugo mesto (848) i osvojio srebrnu medalju, Miroslav Stojanović sedmo mesto (840) i Branko Karašić trinaesto mesto (823); u gadanju malokalibarskom puškom — engleski mač Miroslav Stojanović zauzeo je treće mesto (584) i osvojio bronzanu medalju, Branko Karašić četvrto (583) i Branislav Lončar četrnaesto mesto (576); u gadanju vojničkom puškom (3×20 metaka na 300 m) jugoslovenska reprezentacija zauzela je drugo mesto sa 2.641 krugom i osvojila srebrnu medalju (prvi je SSSR sa 2.737), a u pojedinačnom plasmanu Dragoljub Milenković je zauzeo osmo mesto (537), Krešo Anić deseto (536), Vladimir Grozdanović trinaesto (533), Miodrag Živanović dvadeseto (527) i Miroslav Stojanović četrdeset prvo mesto (508); u gadanju puškom velikog kalibra slobodnog izbora (3×40 metaka na 300 m) jugoslovenska reprezentacija zauzela je osmo mesto sa 5.415 krugova (prvi je SSSR sa 5.575), a u pojedinačnom plasmanu Krešo Anić zauzeo je dvadeseto mesto (1.102), Vladimir Grozdanović dvadeset šesto (1.097), Josip Cuk trideset sedmo (1.084), Zlatko Mašek četrdeset treće (1.077) i Nemanja Marković pedeset drugo mesto (1.055); u gadanju malokalibarskom puškom slobodnog izbora (3×40 metaka na 50 m) jugoslovenska reprezentacija zauzela je osmo mesto sa 5.570 krugova (prvi je SSSR sa 5.515 krugova), a u pojedinačnom plasmanu Josip Cuk zauzeo je devetnaesto mesto (1.127), Branko Lončar trideseto (1.122), Vladimir Grozdanović pedeset drugo (1.112), Miroslav Jozić šezdeset treće (1.106) i Zlatko Mašek šezdeset šesto mesto (1.103); u gadanju malokalibarskim pištoljem slobodnog izbora Karlo Umek je zauzeo dvadeseto mesto (542) i Miloš Sribljanin pedeset drugo mesto (520); u gadanju malokalibarskom puškom — engleski mač jugoslovenska reprezentacija zauzela je šesto mesto sa 2.320 krugova (prvi je SSSR sa 2.333 kruga), a u pojedinačnom plasmanu Josip Cuk zauzeo je deseto mesto (585), Branko Karašić sedamnaesto (583), Branislav Lončar dvadeset sedmo (580) i Miroslav Jozić šezdeset prvo (572).

ŠAHOVSKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

22 — 27 jun — Zagreb: Jugoslavija — SSSR (na osam tabli — četvorokružno) 12,5 : 19,5.

16 — 22 jun — Bukurešt: Jugoslavija — Rumunija (ž.) 6,5 : 9,5.

Od 5 do 20 jula u Varni (Bugarska) održana je studentska olimpijada, na kojoj je učestvovalo 16 zemalja. Jugoslavija je u svojoj grupi pobedila Švedsku (3 : 1), Argentinu (2,5 : 1,5) i Poljsku (3,5 : 0,5) — i plasirala se u finale. U finalu Jugoslavija je pobedila Čehoslovačku (3 : 1), Argentinu (2,5 : 1,5), a izgubila od Istočne Nemačke (1,5 : 2,5), SSSR (1 : 3) i SAD (1,5 : 2,5), i igrala nerešeno s Bugarskom (2 : 2). Time je Jugoslavija zauzela treće do peto mesto sa 14 poena — prvi je SSSR sa 19,5 poena.

Na međuzonskom šahovskom turniru, koji je održan u Portorožu od 4 avgusta do 12 septembra Svetozar Gligorić je zauzeo drugo mesto sa 13,5 poena, a Aleksandar Matanović deli sedmo do jedanaesto mesto sa 11,5 poena. Prvi je Talj (SSSR) sa 13,5 poena.

Od 1 do 20 oktobra u Minhenu (Zapadna Nemačka) održana je XIII šahovska olimpijada, na kojoj je učestvovalo 36 zemalja. Jugoslavija je zauzela drugo mesto — iza SSSR-a.

TENISKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

25 — 27 aprila — Zagreb: Jugoslavija — Čehoslovačka (za Devisov pehar) 0:5.

3 — 6 jun — Hanau (Nemačka): Jugoslavija — Nemačka (omladinci) 1:11.

Od 19 do 25 jula u Perčahu (Austrija) održano je takmičenje za omladince do 21 godine za Galea kup. Jugoslavija je u prvom kolu pobedila Austriju sa 3:2, a u drugom kolu izgubila od Španije sa 1:4.

Od 10 do 14 oktobra u Dubrovniku je održano internacionalno prvenstvo Jugoslavije, u kome su učestvovali takmičari iz Zapadne Nemačke, Indije, Italije, Mađarske, Poljske, Francuske i Jugoslavije. Prvo mesto u singlu je zauzeo Krišnan (Indija), a u dublu Skonecki (Poljska) — Krišnan (Indija). Jugosloveni su eliminisani pre četvrtfinala. U takmičenju žena Jelena Genčić je zauzela drugo mesto — iza Vajde (Mađarska).

FUDBALSKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

4 februar — London: Jugoslavija — Engleska (omladinci) 2:2.
Od 3 do 14 aprila održan je u Luksemburgu međunarodni omladinski turnir Evropske fudbalske unije, na kome je učestvovalo 18 državnih reprezentacija. Jugoslavija je igrala sa Francuskom nerešeno 2:2, pobedila Poljsku sa 3:1 i izgubila od Bugarske sa 1:2 i u svojoj grupi zauzela treće mesto i nije se plasirala u polufinale.

20 april — Budimpešta: Jugoslavija — Mađarska 0:2.

20 april — Sarajevo: Jugoslavija — Mađarska (B reprezentacije) 2:3

20 april — Niš: Mađarska — Jugoslavija (mlade reprezentacije) 0:1.

20 april — Budimpešta: Jugoslavija — Mađarska (omladinske reprezentacije) 1:1.

11 maj — Beograd: Jugoslavija — Engleska 5:0.

11 maj — Sofija: Jugoslavija — Bugarska (B reprezentacije) 3:2.

Od 8 do 29 juna u Švedskoj je održan finalni deo VI svetskog šampionata, na kome je učestvovalo 16 zemalja. Jugoslavija je u svojoj grupi pobedila Francusku sa 3:2 i igrala nerešeno sa Škotskom 1:1 i Paragvajem 3:3 i tako se plasirala u četvrtfinale, gde je izgubila od Zapadne Nemačke sa 0:1.

14 septembar — Beč: Jugoslavija — Austrija 4:3.

14 septembar — Ljubljana: Jugoslavija — Austrija (B reprezentacije) 3:5.

14 septembar — Leoben (Austrija): Jugoslavija — Austrija (omladinske reprezentacije) 1:0.

5 oktobar — Zagreb: Jugoslavija — Mađarska 4:4.

5 oktobar — Budimpešta: Jugoslavija — Mađarska (B reprezentacije) 0:3.

5 oktobar — Njirehaza (Mađarska): Jugoslavija — Mađarska (mlade reprezentacije) 0:1.

5 oktobar — Zagreb: Jugoslavija — Mađarska (omladinske reprezentacije) 0:3.

Od 25 maja do 13 jula održano je takmičenje za Dunavski kup, u kome su učestvovala po četiri kluba iz Jugoslavije, Mađarske i Čehoslovačke i po dva kluba iz Bugarske i Rumunije. Igralo se po dvostrukom kup sistemu. Prvo mesto i Dunavski kup osvojila je ekipa »Crvene zvezde« (Beograd). Rezultat finala: »Crvena zvezda« — »Ruda hvjezda« 4:1 i 3:2.

VAZDUHOPLOVNI SAVEZ JUGOSLAVIJE

Vazduhoplovno jedriličarstvo

Od 14 do 28 juna u Lešnom (Poljska) održano je VIII svetsko vazduhoplovno jedriličarsko prvenstvo, u kome su učestvovali takmičari iz 21 zemlje. Od Jugoslovena u klasi slobodnih jedrilica Božidar Komac je na jedrilici »Meteor 1957« zauzeo četvrto mesto sa 5.118 bodova, a Aleksandar Saradić na istoj jedrilici jedanaesto mesto sa 4.427 bodova (prvi je Haze — Zapadna Nemačka — na jedrilici HKS—3 sa 5.651 bodom); u klasi standardnih jedrilica Vasilije Stepanović na jedrilici »Ilindenka« zauzeo je osmo mesto sa 4.170 bodova, a Zvonimir Rajn dvanaesto mesto sa 3.395 bodova (prvi je Vitek — Poljska — na jedrilici »Muha—standard« sa 5.232 boda).

Vazduhoplovno modelarstvo

Od 1 do 5 avgusta u Kremfildu (Engleska) održano je svetsko prvenstvo penjača SUS (sa unutrašnjim sagorevanjem) do 2,5 cm i gumenjaka Vekfild, u kome su učestvovali takmičari iz 22 zemlje. U ekipnom plasmanu dizel-penjača SUS do 2,5 cm za kup »Frane Kluz« Jugoslavija je zauzela jedanaesto mesto sa 2.182 boda, a u pojedinačnom plasmanu Marko Vujčić je dvadeset četvrti (779 bodova), Emil Fresl trideset sedmi (717), Aleksandar Šćepanović trideset deveti (686) i Vladimir Novta četrdeset treći (643 boda). U ekipnom plasmanu pobedila je Mađarska sa 2.556 bodova, a u pojedinačnom Frigis (Mađarska) sa 890 bodova. U ekipnom plasmanu kod gumenjaka Vekfild Jugoslavija je zauzela četvrto mesto sa 2.132 boda, a u pojedinačnom plasmanu Koja Popović je dvanaesti (745 bodova), Milutin Tomković devetnaesti (714), Emil Fresl dvadeset šesti (673) i Radovan Rudi pedeset deveti (454 boda). U ekipnom plasmanu pobedila je Mađarska sa 2.304 boda, a u pojedinačnom Baker (Australija) sa 860 bodova.

28 septembra u Bukureštu održan je V evropski kriterijum vazduhoplovnih modela, na kome su učestvovalе екipe Jugoslavije, Poljske, Rumunije i SSSR. U ekipnom plasmanu Jugoslavija je zauzela treće mesto sa 2.356 bodova, a u pojedinačnom Slobodan Babić je treći (842 boda), Aleksandar Stepanović peti (809 bodova), Marko Vujčić dvanaesti (705) i Mirko Bjelajac četrnaesti (664 boda). U ekipnom plasmanu pobedio je SSSR sa 2.500 bodova, a u pojedinačnom Verbicki (SSSR) sa 900 bodova.

Padobranstvo

Od 1 do 8 juna u Bukureštu je održan padobranski tromeč između Bugarske, Rumunije i Jugoslavije za muškarce i žene. Plasmam — muškarci: Rumunija 4.566 bodova, Bugarska 4.493 boda i Jugoslavija 4.135 bodova; žene: Rumunija 2.895 bodova, Bugarska 2.542 i Jugoslavija 1.673 boda.

Od 1 do 16 avgusta u Bratislavi (Čehoslovačka) održano je IV svetsko prvenstvo padobranaca, u kome su učestvovalе екipe Bugarske, Poljske, SSSR, Čehoslovačke i Jugoslavije. U ekipnom plasmanu Jugoslavija je zauzela peto mesto sa 5.218,91 bodova, a u pojedinačnom plasmanu Mladen Miličević je treći (1.831,83 bod), Milivoje Rončević dvadeset prvi (1.682,23), Branko Dobričić dvadeset drugi (1.677,91), Danilo Damjanović trideset deveti (1.446,28) i Petar Dedić četrdeset prvi (1.406,32 bodova). U ekipnom plasmanu pobedio je SSSR sa 5.587,32 bodova, a u pojedinačnom Ostrovski (SSSR) sa 1.865,48 bodova.

VESLAČKI SAVEZ JUGOSLAVIJE

19 jula na Bledu održan je troboj reprezentacija Zapadne Nemačke, Austrije i Jugoslavije. Plasmam: Zapadna Nemačka 19,5 bodova i 3 pobe, Jugoslavija 19,5 bodova i 2 pobe i Austrija 15 bodova.

20 jula na Bledu je održana međunarodna regata u kojoj su učestvovali veslači i veslačice Austrije, Zapadne Nemačke, Istočne Nemačke, Rumunije, SSSR i Jugoslavije. Od Jugoslovena prvo mesto je osvojila ekipa »Mladost« (Zagreb) u dvojcu bez kormilara, dok su sva ostala prva mesta u muškoj i ženskoj konkurenciji zauzeli strani takmičari.

Od 22 do 24 avgusta u Poznanju (Poljska) na jezeru Malti održan je veslački šampionat za žene, na kome su učestvovalе екipe iz 12 zemalja. Kombinovana ekipa »Partizana« (Subotica) i »Izola« u četvercu s kormilarom nisu se plasirale u finale, a u ukupnom plasmanu zauzela je sedmo mesto.

Od 29 do 31 avgusta u Poznanju na jezeru Malti održan je XLVIII evropski veslački šampionat za muškarce, na kome su učestvovalе екipe iz 20 zemalja. Od jugoslovenskih, ekipa »Mladost« (Zagreb) u četvercu sa kormilarom (Paško Škarica, Antun Ivanković, Željko Pllašćar, Nikola Čupin i kormilar Ante Butković) zauzela je treće mesto i osvojila bronzanu medalju, dok su u kvalifikacijama eliminisani Perica Vlačić u skifu, dvojac sa kormilarom »Partizan« (Beograd) i četverac bez kormilara »Krka« (Šibenik).

IZVOR:

Dokumentacija Saveznog zavoda za fizičku kulturu i sportskih saveza.

O. A.

MEĐUNARODNI UGOVORI ZAKLJUČENI U DRUGOJ POLOVINI 1958¹

DVOSTRANI (BILATERALNI) UGOVORI

TRGOVINSKI, PLATNI I FINANSISKI SPORAZUMI

Brazilijska

Trgovinski i platni sporazum, potpisan 1. aprila 1958 u Rio de Žaneiru, (Rs. br. 219, 29. oktobra 1958).²

Bugarska

Protokol o robnoj razmeni za 1959, potpisan 9. decembra 1958 u Beogradu.

Čile

Završni protokol sa pregovora za izmenu Trgovinskog i platnog sporazuma od 2. avgusta 1954, potpisan 14. aprila 1958 u Santijagu de Čile i razmenjena pisma od 19. maja 1958 (Rs. br. 229, 17. decembra 1958).

Danska

Sporazum o produženju važnosti Protokola o robnoj razmeni od 23. maja 1957 za period od 1. jula 1958 do 30. juna 1959, postignut razmenom nota od 30. juna 1958 (Rs. br. 217, 29. oktobra 1958).

Sporazum o obeštećenju danskih interesa u Jugoslaviji, potpisan 6. decembra 1958 u Beogradu.

Finska

Sporazum o produženju V dopunskog protokola od 8. juna 1957 sa robnim listama, zaključenog uz Trgovinski sporazum od 1. oktobra 1948, za period od 1. jula 1958 do 30. juna 1959, postignut razmenom nota od 30. juna i 17. jula 1958 (Rs. br. 215, 29. oktobra 1958).

Francuska

Sporazum o produženju važnosti Trgovinskog sporazuma od 27. jula 1955 do 30. septembra 1958, potpisan 8. jula 1958 u Parizu (Rs. br. 214, 29. oktobra 1958).

Sporazum o regulisanju francuskih finansijskih potraživanja, potpisan 2. avgusta 1958 u Parizu.

Protokol za primenu Sporazuma o regulisanju francuskih potraživanja, potpisan 2. avgusta 1958 u Parizu.

Dopuna Sporazuma o plaćanju od 21. maja 1949, potpisana 2. avgusta 1958 u Parizu.

Trgovinski sporazum, potpisan 18. oktobra 1958 u Parizu.

Irak

Sporazum o trgovini i ekonomskoj saradnji, potpisan 2. oktobra 1958 u Bagdadu.

Sporazum o plaćanju, potpisan 2. oktobra 1958 u Bagdadu.

Izrael

Trgovinski sporazum, potpisan 11. decembra 1958 u Jerusalemu.

Mađarska

Protokol o robnoj razmeni za 1959, potpisan 23. decembra 1958 u Beogradu.

Maroko

Trgovinski sporazum, potpisan 1. jula 1958 u Beogradu.

Nemačka Demokratska Republika

Protokol o pregovorima Mešovite komisije uspostavljene čl. 11 Sporazuma o međusobnim isporukama i uslugama od 19. oktobra 1957, potpisan 30. juna 1958 u Berlinu (Rs. br. 218, 29. oktobra 1958).

Sporazum o robnoj razmeni i razmeni usluga, potpisan 22. decembra 1958 u Berlinu.

Poljska

Protokol o robnoj razmeni za 1959, potpisan 23. oktobra 1958 u Beogradu.

Protokol o II zasjedanju Jugoslovensko-poljskog komiteta za privrednu saradnju, potpisan 22. decembra 1958 u Beogradu.

Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika

Protokol Mešovite komisije uspostavljene čl. 8 Trgovinskog sporazuma od 5. januara 1955, potpisan 11. decembra 1958 u Beogradu.

Sjedinjene Američke Države

Sporazum o oslobodenju dinarskih sredstava u iznosu od 7.593.544.783 din., potpisan 20. juna 1958 u Beogradu.

Sporazum o oslobodenju dinarskih sredstava u iznosu od 3.401.455.217 din., potpisan 20. juna 1958 u Beogradu.

Sporazum o izmenama Sporazuma o isporuci poljoprivrednih viškova od 3. februara 1958, potpisan 26. juna 1958 u Beogradu (Rs. br. 209, 29. oktobra 1958).

Sporazum o oslobodenju dinarskih sredstava u iznosu od 630.000.000 din., potpisan 30. juna 1958 u Beogradu.

Sporazum o oslobodenju dinarskih sredstava u iznosu od 49.999.950.000 din., potpisan 29. avgusta 1958 u Beogradu.

Sporazum o oslobodenju dinarskih sredstava u iznosu od 13.133.000.000 din., potpisan 29. avgusta 1958 u Beogradu.

Sporazum o izmenama i dopunama Sporazuma o poljoprivrednim viškovima od 5. januara 1958, postignut razmenom nota od 10. i 11. septembra 1958.

Sporazum o upotrebi preostalih dinarskih sredstava akumuliranih po Sporazumu od 12. maja 1955, postignut razmenom nota od 17. oktobra 1958.

Sporazum o specijalnoj i tehničkoj pomoći u iznosu od 2,3 miliona američkih dolara za fiskalnu 1959, postignut razmenom nota od 27. i 28. oktobra 1958.

Sporazum o isporuci poljoprivrednih viškova, potpisan 22. decembra 1958 u Beogradu.

Sudan

Saglašeni zapisnik delegacije za pamuk vlade Republike Sudana i privredne delegacije vlade FNR Jugoslavije, potpisan 19. novembra 1958 u Beogradu.

Švedska

Sporazum o produženju važnosti Protokola o robnoj razmeni od 5. jula 1957 za period 1. jula 1958—30. juna 1959, postignut razmenom nota od 30. juna 1958 (Rs. br. 216, 29. oktobra 1958).

Tunis

Trgovinski sporazum, potpisan 10. jula 1958 u Beogradu.

NAUČNO-TEHNIČKA SARADNJA

Bugarska

Zapisnik III zasjedanja Mešovite jugoslovensko-bugarske komisije za naučno-tehničku saradnju, potpisan 26. avgusta 1958 u Beogradu (Rs. br. 226, 3. decembra 1958).

Čehoslovačka

Protokol II zasjedanja Mešovite jugoslovensko-čehoslovačke komisije za naučno-tehničku saradnju, potpisan 2. decembra 1958 u Beogradu.

Francuska

Dopuna Sporazuma o ekonomskoj saradnji i tehničkoj pomoći od 27. jula 1955, potpisana 2. avgusta 1958 u Parizu.

Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika

Zapisnik V zasjedanja Jugoslovensko-sovjetske komisije za naučno-tehničku saradnju, potpisan 7. oktobra 1958 u Moskvi.

SARADNJA NA POLJU SAOBRAĆAJA, VODOPRIVREDE, HIDROTEHNIKE, RIBARSTVA

Albanija

Zapisnik I zasjedanja Mešovite komisije poštanskih uprava, potpisan 12. aprila 1958 u Skadru (Rs. br. 176, 16. septembra 1958).

Protokol I vanrednog zasjedanja Jugoslovensko-albanske komisije za vodoprivredu, potpisan 12. novembra 1958 u Tirani.

Austrija

Sporazum o upotrebi radiotelegrafskih i radiofonskih uređaja u plovidbe svrhe na brodovima koji plove Dunavom, postignut razmenom pisma od 11. marta i 7. juna 1958.

Protokol V zasjedanja Mešovite komisije uspostavljene Sporazumom o uvođenju i saobraćaju međuraznih turističkih autobuskih linija, potpisan 24. septembra 1958 u Klagenfurtu.

Protokol III zasjedanja Stalne jugoslovensko-austrijske komisije za Muru, potpisan 27. septembra 1958 u Rogoškoj Slatini.

Italija

Zapisnik sa sastanka pretstavnika jugoslovenske i italijanske PTT uprave, potpisan 25. jula 1958 u Beogradu (Rs. br. 197, 15. oktobra 1958).

Sporazum o ribolovu italijanskih ribara u jugoslovenskim vodama, potpisan 20. novembra 1958 u Beogradu.

Aranžman o snabdevanju vodom iz Miljskog vodovoda, potpisan 13. decembra 1958 u Kopru.

Mađarska

Zapisnik III zasjedanja Jugoslovensko-mađarske komisije za vodoprivredu sa Pravilnikom o službenom prelasku jugoslovensko-mađarske granice od strane službenika i radnika jugoslovenske i mađarske vodoprivredne službe, potpisan 1. novembra 1958 u Budimpešti.

¹ U broju 7—8 »Jugoslovenskog pregleda« za 1958 objavljeni su ugovori koje je FNRJ zaključila u prvoj polovini 1958. U ovoj informaciji objavljuju se i oni ugovori koji iz tehničkih razloga nisu uneti u pregled ugovora zaključenih u prvoj polovini 1958. Svi međunarodni ugovori objavljuju se u dodatku »Službenog lista FNRJ« i u posebnoj publikaciji koju izdaje Državni sekretarijat za inostrane poslove »Zbirka međunarodnih ugovora«. Objavljivanje ugovora vrši se sukcesivno. Ugovori se mogu konsultovati i pre njihovog objavljivanja u Službi ugovora Državnog sekretarijata za inostrane poslove. Konsultovanje ugovora mogu vršiti ovlašćeni pretstavnici ustanova, organizacija i preduzeća koji su angažovani na izvršenju međunarodnih ugovora Jugoslavije sa inostranstvom.

² Oznaka Rs. br. i datum označavaju pod kojim je brojem i kada Savezno izvršno veće odobrilo sporazum.

Rumunija

Zapisnik III zasedanja Jugoslovensko-rumunske mešovite komisije za rukovođenje i koordiniranje radova na uređenju Dunava u sektoru Đerdapa, potpisan 5 aprila 1958 u Beogradu (Rs. br. 164, 10 jula 1958).

Zapisnik IV zasedanja Jugoslovensko-rumunske mešovite komisije za rukovođenje i koordiniranje radova na uređenju Dunava u sektoru Đerdapa, potpisan 21 jula 1958 u Bukureštu (Rs. br. 199, 15 oktobra 1958).

Sjedinjene Američke Države

Sporazum o uzajamnom priznavanju baždarskih isprava, postignut razmenom nota od 12 i 16 juna 1958 (Rs. br. 194, 15 oktobra 1958).

Velika Britanija

Sporazum o produženju važnosti Sporazuma u vazdušnom saobraćaju od 8 februara 1957 do 1 novembra 1958, postignut razmenom nota od 18 jula i 25 avgusta 1958 (Rs. br. 213, 29 oktobra 1958).

Sporazum o produženju važnosti Sporazuma o vazdušnom saobraćaju od 8 februara 1957 do 1 aprila 1959, postignut razmenom nota od 1 i 23 oktobra 1958.

GRANIČNI PROBLEMI

Austrija

Sporazum o otvaranju graničnog prelaza između km 124,4 i 126,4 toka reke Mure, potpisan 15 oktobra 1958 u Beogradu.

Bugarška

Zapisnik VIII redovnog zasedanja Centralne mešovite granične komisije za ispitivanje i rešavanje incidenata nastalih na jugoslovensko-bugarškoj granici, potpisan 20 septembra 1958 u Sofiji.

Grčka

Sporazum o očuvanju, održavanju i obnavljanju graničnih oznaka (kopnenih i plovni) na jugoslovensko-grčkoj granici i o predupređivanju, sprečavanju, načinu ispitivanja i rešavanja graničnih incidenata, potpisan 17 decembra 1958 u Solunu.

Mađarska

Zapisnik XII redovnog zasedanja Jugoslovensko-mađarske glavne mešovite komisije za predupređenje i ispitivanje graničnih incidenata, potpisan 25 oktobra 1958 u Beogradu.

SARADNJA NA POLJU KULTURE, UMETNOSTI, NAUKE PROSVETE I ŠKOLSTVA

Čile

Konvencija o kulturnoj saradnji, potpisana 7 jula 1958 u Santijagu de Čile (Rs. br. 205, 29 oktobra 1958).

Norveška

Program kulturne saradnje za 1958/1959, potpisan 30 juna 1958 u Beogradu (Rs. br. 196, 15 oktobra 1958).

SPORAZUMI IZ OSTALIH OBLASTI SARADNJE

Italija

Zapisnik III redovnog zasedanja Jugoslovensko-italijanskog mešovite odbora uspostavljenog čl. 8 Specijalnog statuta (prilog II Memoranduma o saglasnosti od 5 oktobra 1954), potpisan 18 jula 1958 u Rimu.

Administrativni sporazum za primenu Konvencije o socijalnom osiguranju od 14 novembra 1957, potpisan 10 oktobra 1958 u Beogradu.

Sporazum o regulisanju pravnog statusa pretstavnika Jugoslovenske spoljno-trgovinske komore u Milanu i pretstavnika Italijanskog nacionalnog instituta za spoljnu trgovinu u Zagrebu, postignut razmenom nota od 4 i 21 novembra 1958.

Poljska

Konzularna konvencija, potpisana 17 novembra 1958 u Beogradu.

Rumunija

Zapisnik sa sastanka pretstavnika centralnih organa službi za zaštitu bilja, potpisan 19 juna 1958 u Beogradu.

VIŠESTRANI (MULTILATERALNI) UGOVORI³

Primenjivanje jednoobraznih dopunskih odredaba uz Međunarodnu konvenciju o prevozu robe železnicom, usvojeno 6 februara 1958 u Leysin-u, Švajcarska (Rs. br. 225, 3 decembra 1958).

Završni akt konferencije opunomoćenika Ujedinjenih nacija i Dopunska konvencija o ukidanju ropstva, trgovine robljem i ustanova i prakse sličnih ropstvu, usvojeni 7 septembra 1956 u Ženevi (Rs. br. 8, 14 januara 1958).

Statut Haške konferencije o međunarodnom privatnom pravu, usvojen 31 oktobra 1951 u Hagu (Rs. br. 58, 7 aprila 1958).

Konvencija Međunarodne organizacije rada br. 56 o bolesničkom osiguranju pomoraca, usvojena 24 oktobra 1936 u Ženevi (Rs. br. 60, 7 aprila 1958).

Konvencija Međunarodne organizacije rada br. 88 o organizaciji službe za posredovanje rada, usvojena 17 juna 1948 u Ženevi (Rs. br. 59, 7 aprila 1958).

Sporazum o finansiskom doprinosu Severnoatlantskoj službi za borbu protiv leda, usvojen 4 januara 1956 u Vašingtonu (Rs. br. 98, 16 aprila 1958).

Finalni akt VII konferencije Tehničke pomoći Ujedinjenih nacija, usvojen 17 oktobra 1956 u Njujorku (Rs. br. 103, 27 maja 1958).

Konvencija o ugovoru za međunarodni prevoz robe cestama i Protokol o potpisivanju, usvojeni 19 maja 1956 u Ženevi (Rs. br. 119, 29 maja 1958).

UNICEF — II dopunski plan za program mlekarstva u Jugoslaviji, potpisan 28 jula 1958 u Beogradu.

Konvencija o fiskalnom režimu drumskih motornih vozila koja vrše međunarodni transport robe, usvojena 14 decembra 1956 u Ženevi (Rs. br. 185, 30 septembra 1958).

Konvencija o fiskalnom režimu drumskih motornih vozila koja vrše međunarodni transport putnika, usvojena 14 decembra 1956 u Ženevi (Rs. br. 184, 30 septembra 1958).

Svetska poštanska konvencija, usvojena 3 oktobra 1957 u Otavi (Rs. br. 202, 29 oktobra 1958).

Konvencija za izjednačenje nekih pravila o teretnici, usvojena 25 avgusta 1924 u Brislu (Rs. br. 203, 29 oktobra 1958).

UNICEF — Plan rada za program rehabilitacije invalidne dece u Jugoslaviji, potpisan 15 decembra 1958 u Beogradu.

Konvencija o izvršenju stranih arbitražnih odluka i Protokol o arbitražnim odredbama; Konvencija usvojena 26 septembra 1927 u Ženevi, Protokol usvojen 24 septembra 1923 u Ženevi (Rs. br. 204, 29 oktobra 1958).

IZVOR:

Služba ugovora Državnog sekretarijata za inostrane poslove.

M. L.

³ Ovdje su objavljene multilateralne konvencije koje je Savezno izvršno veće ratifikovalo u prvoj polovini 1958, a iz tehničkih razloga nisu bile uključene u informaciju »Međunarodni ugovori zaključeni u prvoj polovini 1958«, »Jugoslovenski pregled«, br. 7—8, multilateralne konvencije koje je Savezno izvršno veće ratifikovalo u drugoj polovini 1958 i sporazumi koje je FNRJ zaključila u drugoj polovini 1958 sa međunarodnim međuvladinim organizacijama.

SADRŽAJ IZDATIH BROJEVA

STANOVNIŠTVO

Pismenost i školska sprema stanovništva	1—4
Kretanje nataliteta, fertiliteta i mortaliteta stanovništva	279—284

DRUŠTVENO I DRŽAVNO UREĐENJE

Radni odnosi	5—9
Službenički sistem	10—13
Republičke narodne skupštine (1953—1958 g.)	49—52
Zakonodavni rad Savezne narodne skupštine (1953—1957 g.)	53—58
Odbornici narodnih odbora	59—60
Izbori za Saveznu narodnu skupštinu	97—99
Odlikovanja	100—101
Sednice Saveznog izvršnog veća 14; 52; 101—102	152; 195—196; 245; 294; 383—384; 432; 480—481
Izbori za narodne skupštine narodnih republika i autonomnih jedinica	145—148
Savezna narodna skupština 149; 241; 381; 431	479—480
Republičke narodne skupštine 149—150; 196; 242—244; 293; 381—383; 432; 480—482	153—156
Sastav Savezne narodne skupštine	191—193
Mesni odbori	193—194
Narodna milicija	197—198
Stalna konferencija gradova	198—208
Sastav republičkih narodnih skupština	239—240
Zborovi birača	245—248
Sednice republičkih izvršnih veća	433—436; 483—484
Sastav Saveznog izvršnog veća	249
Sastav republičkih izvršnih veća	249—250
Federativno uređenje Jugoslavije	285—287
Sastav organa radničkog samoupravljanja	288—290
Pravosudni organi u Jugoslovenskoj narodnoj armiji	291—292
Inspekcije	335—338
Organizacija saveznih organa uprave	339—343
Funkcioneri savezne državne uprave	343—344
Obezbeđenje zakonitosti u Jugoslaviji	375—380
Prava i dužnosti čoveka, građanina i proizvođača	471—478
Savezno izvršno veće	483

POLITIČKE I DRUŠTVENE ORGANIZACIJE

Omladinske radne akcije	61—65
Savez lekarskih društava FNRJ	103—104
Dečje organizacije	105—107
Šesti kongres Narodne omladine Jugoslavije	17—20
Proširena sednica Izvršnog komiteta CK SKJ	65
Plenumi republičkih CK SK 20; 65; Plenumi Saveznog i glavnih odbora SSRNJ	15—16; 20; 251; 52; 298
Prošireni plenum Centralnog odbora Saveza boraca Jugoslavije	108
Međunarodni kontakti SKJ i SSRNJ	66; 107
VII Kongres Saveza komunista Jugoslavije	157—162
IV Plenum Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije	162—164
Sednica predsedništva Saveznog odbora SSRNJ	164
Drugi kongres pravnika Jugoslavije	209
Redovna skupština Saveza udruženja pravnika Jugoslavije	209
Treći kongres ekonomista Jugoslavije	210
Treći kongres inženjera šumarstva i drvene industrije Jugoslavije	210
Odluka CK SKJ o zadacima i sastavu pomoćnih organa Kontrolne komisije i opunomoćstva CK SKJ za organizaciju SK u JNA	251—252
Sastav pomoćnih organa Saveznog odbora SSRNJ	252
Savez novinara Jugoslavije	295—297
Savez udruženja za Ujedinjene nacije Jugoslavije	297—298
Prvi kongres arhitekata Jugoslavije	298
Savez književnika Jugoslavije	345—346
Proslava Dana mladosti	346—347
Proslava Bitke na Sutjesci	347—348
Savez ženskih društava Jugoslavije	385—387
V Plenum Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije	387
II Nacionalni kongres za zaštitu dece Autoput 1958 (Ljubljana—Zagreb)	437—438
Savez društava ekonomista Jugoslavije	485—486
Plenumi centralnih komiteta Saveza komunista narodnih republika	487

V Kongres Saveza književnika Jugoslavije	487—488
II Kongres istoričara Jugoslavije	488

PRIVREDA

Savezni društveni plan za 1958; 1959	21—26
Kretanje i struktura zaposlenosti	489—492
Drvena industrija	26—30
Peta godišnja skupština Glavnog zadružnog saveza Jugoslavije	30—34
Privreda u 1957 godini	34
Proizvodnja i prerada nafte	67—71
Proizvodnja šećerne repe i šećera	72—74
Narodni dohodak 1952—1956 g.	74—76
Olovo i cink	109—110
Proizvodnja kukuruza	111—114
Pčelarstvo	114—118
Sistem i organizacija spoljne trgovine	118—119
Brodogradnja	119—122
Radioindustrija	165—167
Turizam u 1957	168
Prehrambena industrija	169—170
Železnički transport	211—213
Trovinova u 1957	214—218
Spoljna trgovina u 1957	219—221
Privreda u prvom tromesečju 1958	221—222
PTT saobraćaj	223—226
Proizvodnja i prerada duvana	253—157
Investicije u 1957	258—260
Industrija cementa	261—262
Javni putnički saobraćaj u gradovima	299—301
Privreda u prvom polugodu 1958	301—305
Gradenarstvo u 1957	306—310
Krupna poljoprivredna gazdinstva	310—312
Industrija nemetala	349—355
Bankarstvo	355—360
Osiguranje imovine i lica	389—396
Melioracije u Makedoniji	397—399
Lovstvo	400—402
Udruživanje u privredi	403—406
Privreda u razdoblju januar-oktobar 1958	439—443
Stočarstvo	444—448
	493—500

SOCIJALNA POLITIKA I NARODNO ZDRAVLJE

Penzisko osiguranje	39—42
Invalidsko osiguranje	131—133
Apotekarska služba	133—135
Letovanje i odmor dece u 1957 g.	135—137
Deset godina rada UNICEF-a u Jugoslaviji	137—138
Socijalne pomoći	171—173
Služba posredovanja rada i zaštita lica van radnog odnosa	173—175
Vaspitna zapuštenost i kriminalitet kod dece i omladine	176—178
Banjska lečilišta	178—180
Suzbijanje malarije	227—228
Odmarališta	263—264
Školske kuhinje	264—265
Rashodi za zdravstvenu zaštitu u 1956 i 1957	265—266
Ambulantno-polikliničke i dispanzerske ustanove	313—316
Socijalno osiguranje u 1957	316—318
Zaštita dece palih boraca	407—409
Ustanove za stare i nesposobne	410—411
Služba transfuzije krvi	411—412
Rad sanitarne inspekcije u 1957	413—414
Bolnice	449—452
Kretanje zaraznih bolesti u 1957	453—454
Tuberkuloza	501—502

KULTURA

Niže i srednje umetničke škole	77—79
Arhivi	80—82
Međunarodni festival naučno-tehničkih filmova	82
Narodni univerziteti	123—125
Filmovi proizvedeni u 1957 godini	126—127
Dela jugoslovenskih pisaca u prevodima	127
Časopisi	128—130
Više škole	181—183
Jugoslovensko dramsko pozorište	184
Diplomiranje i trajanje studija na višim i visokim školama	229—231
Doktorat nauka	232—233
Treće jugoslovenske pozorišne igre »Sterijino pozorište«	234
Reforma školstva	267—270
Kulturno-prosvetno veće Jugoslavije	270—271
Biološki institut Srbije	272

Prosvetno-pedagoška služba	319—321
Hemiski institut »Boris Kidrič«	321—322
Jugoslovenska likovna umetnost u inostranstvu i inostrana u Jugoslaviji	322—323
Peti festival jugoslovenskog filma	324
Međuniverzitetska saradnja	361—362
Kulturno-prosvetni i društveno-zabavni rad u JNA	362—364
Matica srpska	364—365
Devete Dubrovačke letnje igre	366
Profesionalna pozorišta	415—419
Osnovne, stručne škole, gimnazije i škole za odrasle u 1956/57	420—422
Izdavačka delatnost za decu i omladinu	455—457
Tanjug	458—459
Etnografski muzeji	459—461
Međunarodna razmena studenata na stručnoj praksi	461—462
Prosvetni savet Jugoslavije	503
Istraživanja šumske vegetacije	504—506
Učešće Jugoslavije na Opštoj međunarodnoj izložbi u Briselu	506—508

FIZIČKA KULTURA I NARODNA TEHNIKA

Međunarodna takmičenja jugoslovenskih sportista u 1957 godini	35—38; 277
Državna prvenstva u 1957 godini	83—88; 274
Objekti za fizičku kulturu	273—274
Nastavni kadrovi u fizičkoj kulturi	423—424
Šahovski savez Jugoslavije	424—426
Jugoslovenski rekordi	463—464
Jugoslovenski kongres za fizičku kulturu	465—466
Međunarodna takmičenja jugoslovenskih sportista u 1958	509—512

SPOLJNA POLITIKA

Jugoslavija u specijalizovanim agencijama OUN	43—44
Međunarodni ugovori	45—48; 332—334; 513—514
Poseta predsednika Republike Indonezije Sukarna	48
Jugoslavija i Grčka	89—90
Diplomatsko-konzularna predstavnost	91—94
Poseta potpredsednika SIV-a Svetozara Vukmanovića NR Poljskoj	95
Poseta izvršnog sekretara Evropske ekonomske komisije	95
Poseta predsednika grčke Narodne skupštine Konstantina Rodopulosa	95—96
Stavovi FNRJ po važnijim pitanjima na Dvanaestom zasedanju Generalne skupštine UN	139—144
Opšta spoljnopolićka aktivnost Jugoslavije u 1957	185
Jugoslavija i Burma	186—188
Jugoslavija na Trinaestom zasedanju Evropske ekonomske komisije	188
Jugoslavija i Evropska ekonomska komisija	189—190
Stav Jugoslavije u vezi s problemom nuklearnog naoružanja	235—237
Poseta parlamentarne delegacije Velike Britanije	237
Stavovi Jugoslavije na Međunarodnoj konferenciji za pomorsko pravo	238
Jugoslavija i Indija	275—278
Jugoslavija i Danska	325—326
Stav Jugoslavije o pomoći ekonomskom razvoju nerazvijenih zemalja	326—329
Jugoslavija na XXV i XXVI zasedanju Ekonomsko-socijalnog saveta UN	329—330
Poseta predsednika UAR Nasera i trojni sastanak ministara inostranih poslova FNRJ, UAR i Grčke	331
Stav Jugoslavije o kolonijalnom pitanju	367—371
Jugoslavija i kriza na Srednjem Istoku	372—373
Poseta predsednika norveške vlade Gerhardena	374
Jugoslavija i Indonezija	427—428
Jugoslavija i Međunarodna agencija za atomsku energiju	428—429
Poseta državnog sekretara za inostrane poslove Koče Popovića	430
Velikoj Britaniji	467—470
Jugoslavija i Italija	

»Jugoslovenski pregled« izlazi u mesečnim sveskama.
Godišnja pretplata 3.000 dinara / Redakcija: Nemanjina 34 / tel. 27-190
Administracija: Ulica Kosmajaska 7 / tel. 22-778 / pošt. fah 62 / Beograd

Tekući račun kod Narodne banke br. 101—14
2—645

Štampa: Beogradski grafički zavod, Beograd.

